

Anita Skårstad Storhaug

Barnevernets forståelse av farskap

Avhandling for graden philosophiae doctor

Trondheim, januar 2015

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse
Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap

NTNU

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Doktoravhandling for graden philosophiae doctor

Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse
Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap

© Anita Skårstad Storhaug

ISBN 978-82-471-4812-9 (trykt utg.)
ISBN 978-82-471-4813-6 (elektr. utg.)
ISSN 1503-8181

Doktoravhandlingar ved NTNU, 2015:3

Trykket av NTNU-trykk

Førord

”Hva skal du med de stakkars fedrene da?” og ”Hvorfor skal du intervju fedre? Det er jo mødre som er klientene i barnevernet!” Dette er utsagn fra erfarne barnevernsarbeidere, som reaksjon på min beskrivelse av dette prosjektet. Disse reaksjonene gjorde at jeg ble mer overbevist om at det var behov for økt kunnskap og bevissthet rundt dette temaet.

Ideen til dette prosjektet fikk jeg da jeg var med og gjennomførte intervju til surveyen i prosjektet Det nye barnevernet. Der snakket jeg med flere fedre, og de var alle opptatt av å formidle erfaringer knyttet til møtet med barnevernet, som de selv mente handlet om at de var fedre. Da jeg ble ansatt som stipendiat ved HIST, med tilknytning til prosjektet Det nye barnevernet, fikk jeg selv velge tema for mitt prosjekt; det eneste kriteriet var at det skulle være knyttet til barnevern som fagområde. Jeg valgte da å utforske nærmere tema som intervjuene med fedre hadde vekket min interesse for.

Selv om det å være stipendiat er et relativt ensomt prosjekt, er det flere som har bidratt til å gjøre prosessen til en positiv erfaring, og som fortjener en takk.

Først og fremst fortjener fedrene og saksbehandlerne som har stilt opp til intervju og delt raust av sine erfaringer en stor takk.

Min hovedveileder Inger Mari har hele tiden vært oppmuntrende, stilt gode spørsmål og hatt stor tro på prosjektet mitt. Biveileder Berit Brandth har også vært en viktig sparringspartner, og hele tiden utfordret meg til å heve nivået på arbeidet. Takk for deres støtte og konstruktive tilbakemeldinger!

Mine medforfattere på de ulike artiklene; Katrin Øien, Åse Bratterud, Bente Heggem Kojan og Inge Kvaran har bidratt til å gjøre det mer interessant å skrive, når jeg har hatt noen å diskutere og samarbeide med under arbeidet med artiklene.

Sosialt har jeg hatt stor glede av resten av stipendiatene ved AHS, som satt sammen i Trekanten. Felles lunsj, pauser og deling av oppturer og nedturer underveis i arbeidet

har hatt stor betydning for trivselen og motivasjonen. Det siste året har jeg sittet sammen med mine kollegaer på barnevernsutdanningen; takk også til dere for interessante faglige diskusjoner og et godt sosialt miljø.

Bente H. Kojan, Graham Clifford, Halvor Fauske og Edgar Marthinsen har lest og gitt innspill til små og store utkast. Tusen takk til dere!

Henning: Som du har fått erfare på nært hold er det å være stipendiat en følelsesmessig berg- og dalbane. Takk for at du har vært der hele veien, for at du har vært roen selv når jeg har vært som mest stresset, og for at du aldri har mistet troen på meg og mitt prosjekt.

Takk også til Simon og Vegard, som har gitt meg nødvendige og viktige avbrekk fra arbeidet, og stor glede i hverdagen.

Trondheim, oktober 2014.

Artikkeloversikt

Artikkel 1:

Storhaug, A.S., Kojan, B.H. og Kvaran, I. (2012) Enslige mødre i kontakt med barnevernet. *Fontene Forskning* 2/12, 4-17.

Artikkel 2:

Storhaug, A.S. og Bratterud, Å. (2013) Et mangfold av fedre i barnevernet. I Marthinsen, E. og Lichtwark, W. (red.) *Det nye barnevernet. Fase 1. En antologi*, 114-128. Oslo: Universitetsforlaget.

Artikkel 3:

Storhaug, A.S. og Øien, K. (2012) Fathers' encounters with the Child Welfare Service. *Children and Youth Services Review*, 34(1), 296-303.

Artikkel 4:

Storhaug, A.S. (2013) Fathers' involvement with the Child Welfare Service. *Children and Youth Services Review*, 35(10), 1751-1759.

Innhold

Forord	III
Artikkeloversikt	V
Sammendrag	IX
Summary	XI
1. Introduksjon, tema og problemstillinger	1
1.1 Avhandlingens målsetning og forskningsspørsmål	5
1.2 Avhandlingens oppbygging	8
2. Presentasjon av avhandlingens artikler	9
3. Relevant forskning om fedre og barnevern	15
3.1 Fedre: irrelevante som klienter og omsorgspersoner	15
3.2 Stereotyper og tradisjonelle diskurser	17
3.3 Et dobbelt sett av foreldrestandarder	19
3.4 Fedre som primære omsorgspersoner	20
3.5 Fedre og barnevernsarbeidere som informanter	22
4. Sosialkonstruksjonisme som forståelsesramme	23
4.1 Historisk perspektiv på farskap	30
4.2 Farskapets kultur og praksis	34
4.3 Barnevern som normativt kunnskapsområde	36
4.4 Fedre og lovverket	38
4.5 Metodologiske og epistemologiske implikasjoner av en sosialkonstruksjonistisk tilnærming	40
5. Datagrunnlag og metode	43
5.1 Surveyundersøkelsen Det nye barnevernet (DNBV)	43
5.1.1 Metodiske betraktninger	47
5.1.2 Etske problemstillinger	49

5.2 Dybdeintervju med fedre	50
5.2.1 Vurdering av utvalg	54
5.2.2 Analyse av intervju med fedre	57
5.2.3 Etske betraktninger	61
5.3 Fokusgruppeintervju med saksbehandlere	63
5.3.1 Analyse av fokusgruppeintervju	66
5.3.2 Etske betraktninger	69
5.4 Metodiske betraktninger ved de kvalitative delstudiene	70
5.5 Å kombinere kvantitative og kvalitative metoder	75
6. Diskusjon	79
6.1 Fedrenes opplevelse av egen situasjon	79
6.2 En kjønnsessensialistisk forståelse av foreldreskap	81
6.3 Relasjonen til mor tillegges størst betydning	83
6.4 Barnevernets ideologi og praksis	85
6.5 Ressursbruk – et verdivalg?	88
6.6 En kunnskapsbasert praksis?	90
6.7 Behov for en større grad av refleksjon	93
Litteraturliste	99

Artikkel 1-4

Vedlegg 1-6

Sammendrag

Temaet for denne avhandlingen er fedre som har barn med tiltak fra barnevernet. Hovedproblemstillingen som belyses i kappen er: *Hvilke forståelser av farskap kommer til uttrykk hos barnevernsarbeidere, og hvilken betydning har disse forståelsene for barnevernets involvering av fedre?*

Et mål med avhandlingen er også å bidra til økt kunnskap om fedrenes livssituasjon og deres opplevelse av kontakten med barnevernet. Hvilke forståelser opplever fedrene å bli møtt med av barnevernet, og hvordan opplever de selv å bli involvert i barnevernets arbeid?

Dette temaet er utforsket gjennom en kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder: surveydata fra den landsomfattende undersøkelsen Det nye barnevernet, gruppeintervju med barnevernsansatte og dybdeintervju med fedre som har barn med tiltak fra barnevernet, og som har hovedansvaret for barna på grunn av mødrenes rusmisbruk eller psykiske problemer. Problemstillingene er utforsket innenfor en sosialkonstruksjonistisk forståelsesramme, hvor diskurser er brukt som et analytisk redskap og måte å begrepsfeste ulike forståelser av farskap.

Avhandlingen viser at både enslige mødre og enslige fedre er overrepresentert blant familier som er i kontakt med barnevernet. Av alle familietyperne opplever begge disse gruppene høyest grad av psykososiale belastninger, og minst støtte fra nettverket. En mulig forklaring på at enslige fedre er overrepresentert som fremkommer av analysene, er at mødrene til disse barna har såpass store problemer at de ikke er i stand til å ivareta omsorgen for barna.

Fedrene formidler opplevelser av å ikke bli hørt i forhold til sine meninger om hva som er best for barnet, og at de blir møtt med det de omtaler som gammeldagse holdninger om at det er mødre som er den viktigste omsorgspersonen. Fokusgruppeintervjuene viser at det er mange argumenter for å ikke involvere og tilrettelegge for fars kontakt med barnet når barnet bor hos mor. Barnets beste, ressursmangel, negative beskrivelser

fra mor, og det at far har *en kjent problematisk fortid*, er argumenter som blir fremmet for å ikke involvere far. I tilfeller hvor far uttrykker bekymring for mors omsorgsevne, opplever imidlertid flere fedre at bekymringene ikke blir tatt på alvor, men at det derimot blir brukt ressurser for å tilrettelegge for relasjonen mellom mor og barn, og for å styrke mors omsorgsevne.

I intervju med barnevernsarbeidere blir det formidlet en kjønnsessensialistisk forståelse av foreldreskap, hvor mødre og fedre blir tilskrevet ulike medfødte egenskaper, eller mangel på egenskaper, som har betydning for deres omsorgsevne. En slik forståelse fører til ulik posisjonering av mødre og fedre, og til at det rettes ulike forventninger til dem. En dominerende forståelse blant barnevernsarbeiderne ser også ut til å være at relasjonen mellom mor og barn er mer selvfølgelig og naturligjort enn far-barnrelasjonen. Relasjonen mellom far og barn ser ikke ut til å bli tillagt samme verdi og betydning, og fører i noen tilfeller til at far blir satt på sidelinjen i arbeidet med familien. Far som hovedansvarlig omsorgsperson for barna fremstår som et unntak og en nødløsning, i tilfeller hvor mor ikke er i stand til å ivareta omsorgen.

Avhandlingen viser at barnevernets arbeid foregår i spenningsforholdet mellom ideologi og praksis. Barnevernsarbeiderne uttaler seg i tråd med en ideologi om at det er viktig å involvere fedre, og at mødre og fedre skal vurderes og involveres på lik linje. Diskusjoner og refleksjoner rundt egen praksis viser imidlertid at denne i mange tilfeller ikke er i tråd med den uttalte ideologien. Det ser også ut til å være en opplevelse blant barnevernsarbeiderne av at ideologien om likeverdig foreldreskap blir utfordret av den praktiske virkeligheten de jobber innenfor. Denne virkeligheten omhandler fedre som barnevernet opplever at trekker seg unna og ikke ønsker å være involvert i prosessen rundt barnet, og de opplever ikke at de har tid og ressurser til å følge opp disse fedrene.

Refleksjoner i forhold til det å jobbe med fedre som vurderes å ha en negativ påvirkning på barnets omsorgssituasjon, er så godt som fraværende blant barnevernsarbeiderne, og det ser ut til å være en oppfatning om at det kun er hvis far er en potensiell ressurs det har noen hensikt å involvere ham. Eventuelle negative konsekvenser av å utelate fedre

ser det ut til å være lite bevissthet rundt i fokusgruppene. Det er i det hele tatt lite faglig refleksjon knyttet til barnevernets praksis med fedre.

Barnevernstjenestene bør innføre rutiner som ivaretar involvering av fedre i en barnevernssak. Dette kan imidlertid ikke sikres kun gjennom prosedyrer og rutiner, da barnevernets arbeid er preget av komplekse og normative problemstillinger. I tillegg er det derfor behov for større grad av refleksjon på arbeidsplassen knyttet til barnevernets forståelse av foreldreskap, farskap spesielt, og praksis knyttet til fedre.

Summary

The focus of this thesis concerns fathers with children who receive assistance from the child welfare services. The research question to be highlighted is: *Which understandings of fatherhood are expressed by child welfare workers, and how does these understandings affect the involvement of fathers?*

One of the objectives of the thesis is to contribute to a broader understanding of the life situation of fathers, how they experience their encounter with the child welfare services, and how they perceive their role in the work of the child welfare services.

This topic is examined through a combination of qualitative and quantitative methods: survey data from the nationwide research project «The New Child Welfare Service», group interviews with child welfare workers and in-depth interviews with fathers whose children receive assistance from the child welfare services and who have the main responsibility for the children due to the substance abuse or mental problems of the mother. The research question is studied with the help of a social-constructionist perspective, in which discourses is used as an analytic tool and a way of conceptualizing various perceptions of fatherhood.

The thesis reveals that both single mothers and single fathers are overrepresented among families who have been in contact with the child welfare services. These groups experience the highest degree of psychosocial strain and the lowest level of support

from their networks. The overrepresentation of single fathers in the analysis could possibly be explained by the children's mothers having so fundamental problems that they are unable to provide care for their children.

The fathers convey experiences of not being listened to about their opinion of what is best for the child, as well as being met with old-fashioned attitudes that insist on the mother being the natural caregiver. The focus group interviews reveal a number of arguments in favour of restricting the involvement of the father. The child's own interests, lack of resources, negative accounts by the mother, and that the father is *known to have a problematic past*, are all mentioned as reasons for not involving the father. In cases where the father express concern about the mother's ability to provide care, a number of fathers experience that they are not being taken seriously, but that instead resources are used to facilitate the relation between the mother and the child and strengthen the mother's caregiving abilities.

In the interviews with the child welfare workers, a gender essentialist understanding of parenthood is conveyed, which is based on the premise that mothers and fathers are born with different qualities, or a lack of such qualities, which in turn affect their caregiving potential. This understanding leads to a different approach towards mothers and fathers, and the expectations towards them become divergent. Another dominant understanding among the child welfare workers seems to be that the relation between the mother and child is more evident and natural than the father-child relation. The latter relation does not seem to be credited with the same value and significance, and in some cases this leads to the father being placed on the sidelines in the work with the family. The father as the primary caregiver for the children seems to be an emergency solution reserved for cases where the mother is not able to provide care herself.

The thesis highlights how the work of child welfare services takes place in the tension field between ideology and practice. The child welfare workers officially adheres to an ideology that supports the idea of involving fathers and that fathers and mothers should be involved and assessed on an equal basis. However, discussions and reflections regarding the actual practice reveal that it often fails to match the official ideology. It

also seems that child welfare workers perceive the official ideology of equal parenthood to be challenged by the practical context they operate within. This context contains fathers who according to the workers withdraw and signal an unwillingness to get involved in the process. In such cases, the child welfare workers experience that the time and resources are not sufficient to follow up the father.

Reflections about working with fathers who are perceived to negatively affect the child's situation are largely absent among the child welfare workers, and it seems to be a perception that it is only if the father is defined as a potential resource it has any purpose to involve him. Among the focus groups, it seems to be little awareness about the possibly negative repercussions of excluding the father. There is generally a low level of reflection regarding the child welfare services practice with fathers.

The child welfare services ought to develop routines that ensure the involvement of fathers in child welfare cases. However, procedures and routines are not sufficient, as the work of the child welfare services is characterized by complex and normative issues. What is needed is a higher level of reflection at the work place about the child welfare services' understanding of parenthood, particularly fatherhood, and their practice regarding fathers.

1. Introduksjon, tema og problemstillinger

Temaet for denne avhandlingen er fedre som har barn med tiltak fra barnevernet. Hvilke forståelser av farskap kommer til uttrykk hos barnevernsarbeidere, og hvilken betydning har disse forståelsene for barnevernets involvering av fedre?

Familie, morskap og farskap konstrueres og forstås på ulike måter, avhengig av historisk og kulturell kontekst. Omsorg for barn har tradisjonelt vært knyttet til mødre, mens fedre har hatt en mer perifer rolle, som hovedsakelig har vært knyttet til å forsørge familien. De siste tiårene har imidlertid farskap fått økt oppmerksomhet, både i forskning og i den offentlige debatten. På 1970-tallet vokste farskapsforskning frem som et eget forskningsfelt, delvis som en reaksjon på tilknytningsteoriens ensidige fokus på mødre, og på bakgrunn av en stadig økende bekymring i samfunnet for konsekvensene av farsfravær (Lamb, 2000).

Konstruksjonen av farskap gjennom norsk lovgivning og familiepolitiske tiltak har de siste årene gått i retning av et likestilt og kjønnsnøytralt foreldreskap, hvor mødre og fedre i stor grad blir konstruert som likeverdige omsorgspersoner. I NOU 2012:15, *Politikk for likestilling*, blir det blant annet hevdet at et av kjennetegnene ved de nordiske velferdsstatene er en omfattende familiepolitikk med vekt på likestilling. Et mål med denne politikken er å fremme et likestilt foreldreskap, og fedres omsorgsdeltakelse blir fremhevet som viktig for å etablere tidlig kontakt mellom far og barn. I et likestillingsperspektiv er det fortsatt noen utfordringer med dagens regelverk, ved at fedre for eksempel ikke har selvstendig rett til uttak av foreldrepenger, noe som hevdes å være i strid med målene om et likestilt foreldreskap (NOU 2012:15). I St.meld. nr. 8 (2008 – 2009), *Om menn, mansroller og likestilling*, påpekes det likevel at det har skjedd en positiv utvikling når det gjelder farsrollen og utviklingen i hjemmet, blant annet ved økt kontakt mellom fedre og barn. Flere familiepolitiske tiltak har blitt iverksatt for å styrke relasjonen mellom fedre og barn; blant annet fremheves det at innføringen av fedrekvoten har bidratt til endringer i mansrollen og i tradisjonelle oppfatninger om egenskaper knyttet til menn og maskulinitet. Det blir hevdet at «den nye far» er mer likestillingsorientert og delaktig i omsorgen for barna, og har fått utvidet handlingsrom når det gjelder kontakt med og omsorg for barn (St.meld. nr. 8, 2008 – 2009:7). Den nye regjeringens reduksjon av fedrekvoten fra juli 2014 (BLD, 2013) kan imidlertid hevdes å redusere dette handlingsrommet noe. Argumentasjonen for reduksjonen er knyttet til

økt fleksibilitet og valgfrihet for foreldre, og er foreløpig i liten grad omtalt i offentlige dokumenter.

Slike offentlige dokumenter, som referert til ovenfor, inngår i det meningsunivers som er rådende på det tidspunkt de er skrevet i. De gir tilgang til dominerende forståelser av hvordan ulike fenomener *er* og *bør* eller *må være*, og av hvordan politiske myndigheter anvender de tilgjengelige forståelser. Politiske dokumenter taler fra en posisjon som har tyngde. Det utredere og politikere til enhver tid enes om at er riktig, sant eller best, nedfelles i lover og regelverk som får betydning for menneskers hverdag (Annfelt, 2008). Konstruksjonen av farskap og familie vi kan lese ut av de nyeste familiepolitiske dokumentene, er blant annet at en viktig målsetning for norsk familie- og likestillingspolitikk er å legge til rette for at fedre skal være deltakende i omsorgen for barn på lik linje med mor. Dette kan forstås som et rådende ideal; fedre skal være deltakende og involverte i barneomsorgen, og dette idealet er noe samfunnet må legge til rette for gjennom ulike tiltak som skal bidra til å styrke relasjonen mellom far og barn. Implisitt i dette kan det sies å ligge en forståelse av at denne relasjonen ikke er en selvfølge (Annfelt, 2008).

Til tross for det økte fokuset på fedres rolle innenfor forskning, den offentlige debatten, og med en rekke familiepolitiske tiltak som er ment å bidra til å øke fedres involvering i sine barns liv, har fedres rolle i barnevernsarbeidet i begrenset grad vært tematisert i norsk barnevernsforskning (Slettebø, 2009). I Befringutvalgets tilstandsvurdering av barnevernet (NOU 2000:12) påpekes også en motvilje mot å problematisere betydningen av kjønn i barnevernet. Det er hovedsakelig mødre som har vært i fokus i barnevernsforskningen, og de få aktuelle norske undersøkelsene omtaler fedre kun i begrenset grad, og hovedsakelig som en del av andre, mer overordnede tema. I norsk sammenheng er det derfor et stort behov for mer kunnskap på dette området. Det siste tiåret er det gjennomført flere studier internasjonalt om fedre som har barn med tiltak fra barnevernet, spesielt fra Storbritannia og Canada. Norge skiller seg imidlertid fra disse landene både når det gjelder velferdssystem og organisering av barnevernet i så stor grad at overføringsverdien på mange måter kan sies å være begrenset. For eksempel står den familiepolitiske likestillingsdiskursen sterkere i Norge og de andre nordiske landene; det er derfor rimelig å anta at fokuset på involvering av fedre er noe større her. I tillegg har den anglosaksiske litteraturen et betydelig større fokus på fedre som utgjør en risiko for barna (voldelige og misbrukende fedre) enn den norske og nordiske litteraturen. Det kan forstås ut fra at det norske barnevernet i større grad kan karakteriseres som et

velferdsbarnevern (Fauske m.fl., 2009; Stang, 2007) med fokus på forebygging og velferdstenkning, i motsetning til et mer risikoorientert barnevern i de anglosaksiske landene, med hovedfokus på avdekking av risiko og omsorgssvikt (Kojan & Lonne, 2011; Stang, 2007). Khoo (2004) bruker begrepene «Child welfare» og «Child protection» som karakteristikk for de ulike barnevernssystemene.

De norske studiene som foreligger, viser i stor grad at det ensidige fokuset på mødre i forskning også gjelder for barnevernets praksis (Angel, 2007; Nilsen, 2006; Slettebø, 2009; Vagli, 2009). Blant annet er Backe-Hansen (2001) opptatt av hvor synlige mødrene er i forhold til både barneomsorg i sin alminnelighet og profesjonelles forståelse av problemutvikling blant barn, samtidig som fedrene er mer eller mindre usynlige. Hun hevder at barnevernets vurderinger av barns omsorgssituasjon konsentreres om mødrenes egenskaper eller problemer, mens fedrenes vies langt mindre oppmerksomhet. Sagatuns (2011) undersøkelse om foreldres (hovedsakelig mødres) opplevelse av undersøkelsesfasen i en barnevernssak viser også at oppmerksomheten er rettet mot mødrene, mens det fedre bidrar med som omsorgspersoner, tematiseres i liten grad eller usynliggjøres. Tiltak som settes inn blir hovedsakelig rettet mot samspillet mødre-barn, selv i tilfeller hvor mor og far bor sammen, mens det stilles lite eller ingen krav til fedrene. Haavind (2006) omtaler dette som *et dobbelt sett av foreldrestandarder*. Flere nordiske forfattere hevder at barnevernets praksis er preget av et syn på foreldre utfra tradisjonelle kjønnsrollemønster, og at barnevernet henger fast i kulturelle stereotyper om kjønn (Arvidsson, 2003; Hedin og Månsson, 2000).

Ut fra denne litteraturen kan det se ut som at barnevernets praksis ikke er i tråd med familiepolitiske føringer i Norge, som vektlegger at mødre og fedre er likestilte omsorgspersoner, og som har som fokus å styrke relasjonen mellom fedre og barn. Selv om barnevernet er en del av det familie- og sosialpolitiske systemet i Norge, er det samtidig verdt å bemerke at barnevernet opererer i et spenningsfelt, både mellom staten og den private sfære, og mellom makt og hjelp. Samtidig som barnevernet ut fra den generelle familiepolitikken har som et mandat å styrke fedre i sin farsrolle, er deres viktigste oppgave å handle ut fra barnets beste, noe som innebærer å vurdere hvordan fedre (og mødre) innvirker på barnets utvikling og omsorgssituasjon, og noen ganger beskytte barn fra en potensiell skadelig påvirkning (Arvidsson, 2003). Den enkelte barnevernsarbeiders personlige konstruksjoner av farskap har også betydning for hvordan praksis utformes. Vurderinger og avgjørelser barnevernet gjør i

møte med familier, skjer altså i skjæringsfeltet mellom individuelle verdiorienteringer og dominerende samfunnsverdier (Kristiansen, 2014).

Samtidig ser det familielandskapet barnevernet opererer innenfor, vesentlig forskjellig ut sammenlignet med familiestrukturer i den norske befolkningen for øvrig. Halvparten av barna som har tiltak fra barnevernet, bor alene med mor eller med mor og stefar. Ifølge Egelund (1997) er imidlertid det at barnevernet hovedsakelig møter mødre i sitt arbeid, ikke en god nok forklaring på at fedre i stor grad blir ekskludert, da det de siste årene har kommet mye kunnskap om fedres betydning for barns utvikling. I hvilken grad fedre involverer seg i barna, blir hevdet å ha betydning for bl.a. barns skoleresultater, sosiale kompetanse, deltakelse i kriminalitet og kognitive og emosjonelle utvikling (Harris, Furstenberg & Marmer, 1998; Lamb, 2010; Pleck, 2010). Dette gjelder selv om fedre ikke bor sammen med barna til daglig (Downer, Campos, McWayne & Gartner, 2008). En review-studie av Sarkadi, Kristiansson, Oberklaid & Bremberg (2008) viser at positive virkninger av fedres involvering er spesielt store for det de omtaler som risikobarn fra familier med lav sosioøkonomisk status. En studie av Dubowitz m.fl. (2001) viser også at barn fra denne type familier som har en positiv relasjon med en støttende farsfigur, har bedre kognitiv utvikling, selvtillit, og bedre sosial aksept blant jevnaldrende enn barn i samme situasjon som ikke har en positiv relasjon til en farsfigur. Studier viser også ulik påvirkning på gutter og jenter: Fedres engasjement har positiv effekt spesielt når det gjelder atferdsproblemer hos gutter, mens for jenter ses størst effekt i forhold til psykologiske problemer (Sarkadi m.fl., 2008). Andre undersøkelser viser at involvering fra en støttende, ikke-voldelig far også har en indirekte og beskyttende effekt ved at det bidrar til å øke mødres omsorgsevne (Lee, Bellamy & Guterman, 2009), og hindrer mødre i å bruke harde, straffende oppdragelsesmetoder (Guterman, Lee, Lee, Waldfogel & Rathouz, 2009). Tiltak for å forbedre mødres omsorgsevne er også mer vellykket når barnas far, eller mors nye partner, er involvert i barnas liv (Gardner, 2008; Lundahl, Tollefson, Risser & Lovejoy, 2008). Studier viser også at i familier som har kontakt med barnevernet, og hvor far er involvert i barnets liv, selv om de ikke bor sammen, er det mindre sannsynlig at barnet blir plassert utenfor hjemmet (Bellamy, 2009), og for barn som er plassert i fosterhjem, er det større sjanse for tilbakeføring til hjemmet dersom far er involvert i barnets liv (Malm & Zielewski, 2009).

Flere studier viser imidlertid at det ikke nødvendigvis er slik at fedres involvering *i seg selv* gir positiv effekt for barna; positiv utvikling for barna avhenger av *kvaliteten* på relasjonen til

far. De som opplever å ha en god og trygg relasjon til en støttende far, opplever positive effekter av kontakt med far, mens barn som opplever inkonsekvente og aggressive forhold med fedrene sine, har mer atferdsmessige og emosjonelle problemer enn andre barn (Stormshak, Bierman, McMahon & Lengua, 2000). De samme mekanismene gjelder selvsagt også for mødre. Noen forfattere (Featherstone, 2010; Lamb, 2010) påpeker også at fedres involvering ikke kan ses separat fra nettverket av familierelasjoner som barnet er en del av. Det blir for eksempel påpekt at fedre har større sannsynlighet for å være involvert i barnas skolegang hvis barnas mor er det, de har et godt forhold til moren, og enten de eller barnets mor har høyere utdanning.

1.1 Avhandlingens målsetning og forskningsspørsmål

Til tross for at manglende involvering av fedre i barnevernets arbeid i stor grad er konstruert som et problem innenfor både det internasjonale og til dels det norske forskningsfeltet, er det få studier som har utforsket dette temaet eksplisitt og ut fra barnevernsarbeideres og fedres perspektiv. En dominerende andel av undersøkelsene som er gjennomført, er basert på journalgjennomganger, eller baserer seg på data fra andre kilder (hovedsakelig mødre).

Hovedproblemstillingen som skal belyses er: *Hvilke forståelser av farskap kommer til uttrykk hos barnevernsarbeidere, og hvilken betydning har disse forståelsene for barnevernets involvering av fedre?*

Et mål med avhandlingen er også å bidra til økt kunnskap om sosiodemografiske og psykososiale forhold ved fedrenes livssituasjon, og deres opplevelse av kontakten med barnevernet. Hvilke forståelser opplever fedrene selv å bli møtt med av barnevernet, og hvordan opplever de å bli involvert i barnevernets arbeid?

Hovedproblemstillingen kan spesifiseres i fire ulike forskningsspørsmål:

- Hvilke forståelser av farskap og fedres betydning for egne barn kommer til uttrykk hos barnevernsarbeidere?
- På hvilket grunnlag konstituerer barnevernet sin forståelse av farskap, og hvilken betydning har disse forståelsene for barnevernets praksis?

- Hva er det som bidrar til å hemme og fremme involveringen av fedre i barnevernets arbeid?
- Hvilke forståelser opplever fedrene å bli møtt med av barnevernet? Og hvilken forståelse har de av seg selv som fedre?

Flere norske forfattere hevder at det blir stilt for små krav til fedre (Annfelt, 2006; Haavind, 2006; Thørnblad & Holtan, 2007), og Sagatun (2008) fremhever viktigheten av å ikke ta for gitt at fedre er et ubetinget gode og en ressurs. Mitt utgangspunkt for studien er ikke at fedre bør involveres fordi de alltid utgjør en ressurs, og at det alltid er best for barn å ha kontakt med begge foreldre. Jeg mener imidlertid at det er behov for en større grad av kritisk bevissthet og refleksjon når det gjelder ulike forståelser av farskap, hvordan barnevernet forholder seg til kjønnsroller i sitt møte med familier, og hvordan barnevernet involverer fedre i sitt arbeid. Jeg mener også at det er like viktig at barnevernet involverer fedre i sitt arbeid med en familie når han er en potensiell risikofaktor for barnets omsorgssituasjon, som når han er en potensiell ressurs. En målsetning med avhandlingen er derfor at den skal bidra til en økt bevissthet rundt disse problemstillingene.

Disse forskningsspørsmålene er utforsket gjennom en kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder: surveydata fra den landsomfattende undersøkelsen Det nye barnevernet, fokusgruppeintervju med barnevernsansatte og dybdeintervju med fedre som har barn med tiltak fra barnevernet, og som har hovedansvaret for barna på grunn av mødrenes rusmisbruk eller psykiske problemer. Forskningsspørsmålene er utforsket innenfor en sosialkonstruksjonistisk forståelsesramme, hvor diskurser er brukt som et analytisk redskap og måte å begrepsfeste ulike forståelser av farskap.

Farskap er et forskningstema som trekker veksler på ulike disipliner og forskningstradisjoner. Familiesosiologi, kjønnsforskning og farskapsforskning er relevante fagområder, som i denne avhandlingen blir anvendt i en barnevernsfaglig kontekst. Selv om fedre som har barn med tiltak fra barnevernet er en relativt liten gruppe i samfunnet, kan de forståelsene som reflekteres i intervju med barnevernsarbeiderne og fedrene også bidra til å kaste lys over samfunnets forståelse av foreldreskap, morskap og farskap generelt. Barnevernet har som mandat å vurdere hva som er god nok omsorg for barn, og i noen tilfeller hvem som utøver denne omsorgen på best måte. Barnevernet er derfor et felt hvor kulturelle normer og ideologier om familie, omsorg, mødre og fedre blir spesielt tydelige, og til dels utfordret.

Hovedpersonene i denne avhandlingen er *fedre*. Det varierer mellom ulike studier hvem som inkluderes i denne betegnelsen. Noen studier bruker også betegnelsen mannlige omsorgspersoner (male carers), som kan inkludere både stefedre, mors kjæreste som ikke bor sammen med barnet og slektninger, i tillegg til biologisk far. Mitt fokus i avhandlingen er imidlertid på biologiske fedre. I surveyen i prosjektet Det nye barnevernet var det biologiske- eller adoptivfedre som ble rekruttert til studien, og som nærmere beskrevet i metodekapittelet, er det først og fremst fedre som bor sammen med barnet og ev. med mor, som deltok som informanter. I intervjuene med fedre valgte jeg også å avgrense utvalget til biologiske- eller adoptivfedre for å få en helhet i utvalget i de ulike delstudiene. Utvalget som er presentert i artikkel 3, er også fedre som bor sammen med barnet. Når det gjelder fokusgruppeintervju med saksbehandlere, dreide imidlertid mye av diskusjonene seg om fedre som ikke bor sammen med sine barn. I avhandlingens teorigjennomgang og diskusjon er derfor disse fedrene også sentrale.

Barnevernets forståelse av farskap kan ikke ses uavhengig av deres forståelse av morskap og foreldreskap. Forståelse av farskap, og barnevernets praksis i forhold til fedre, kan på mange måter sies å være en effekt av dominerende forståelser av morskap. Når mødre blir posisjonert som den primære og naturlige omsorgsperson, plasseres fedre i en mer perifer og mindre betydningsfull posisjon. Denne forståelsen av morskap kan for eksempel gjøre det vanskelig for fedre å bli tatt på alvor når de er bekymret for mors omsorgsutøvelse. Selv om avhandlingens hovedfokus er på barnevernets forståelse av fedre, er også forståelsen av morskap et tema.

Studien er tilknyttet prosjektet Det nye barnevernet (DNBV). Prosjektet blir nærmere beskrevet i metodekapittelet. Deler av mitt pliktarbeid har vært tilknyttet datainnsamling i fase I (surveyundersøkelse) og II (dybdeintervju med foreldre, disse er ikke benyttet i avhandlingen) i DNBV. Ph.d-studiens tilknytning til DNBV innebærer at jeg har benyttet data fra surveyen i artikkel 1 og 2, og ti av femten fedre som deltok i intervju var rekruttert gjennom at de hadde svart på surveyen. To av gruppene med barnevernansatte som ble intervjuet, var også ansatt i kommuner/bydeler som hadde tilknytning til DNBV. Alle problemstillinger og den kvalitative delen av ph.d.-studien er for øvrig utformet og gjennomført av meg alene, uavhengig av DNBV.

1.2 Avhandlingens oppbygging

Avhandlingens videre oppbygging er som følger: I kapittel 2 blir det gitt et sammendrag av de fire artiklene. Tidligere forskning som er relevant for avhandlingens tema og problemstillinger, som ikke allerede er presentert i artiklene, blir gjennomgått i kapittel 3. I kapittel 4 blir avhandlingens teoretiske forståelsesramme, sosialkonstruksjonisme, presentert og begrunnet. I tråd med denne tilnærmingens vektlegging av historisk og kulturell spesifisitet, redegjør jeg for hvordan fedres posisjon har endret seg gjennom historien, som et grunnlag for å forstå hvordan farsrollen blir forstått i dag, både av fedrene selv og av barnevernsarbeiderne. Jeg ser også på barnevernet som normativt kunnskapsområde og på relevant lovverk.

I kapittel 5 beskriver og begrunner jeg hvordan jeg har gått frem metodisk. Jeg redegjør for forskningsdesign og analysestrategier for de tre ulike metodene som er valgt. Jeg ser deretter på forhold rundt det å kombinere ulike metoder, diskuterer styrker og svakheter ved datainnsamling og -materiale, og etiske sider ved undersøkelsen. I kapittel 6 diskuteres artiklenes hovedresultater opp mot teori og annen relevant forskning som er presentert i avhandlingen.

2. Presentasjon av avhandlingens artikler

Artikkel 1:

Storhaug, A.S., Kojan, B.H. og Kvaran, I. (2012) Enslige mødre i kontakt med barnevernet. I *Fontene Forskning* 2, 4 – 17.

De siste tiårene har det skjedd store endringer i familiemønstrene, og i dag finnes et mangfold av familietyper; noe som også gjenspeiles blant barnevernets familier. Barnevernets forståelse av farskap må ses i sammenheng med en bredere familiekontekst. Denne artikkelen skal bidra til en bedre forståelse av denne konteksten. På grunnlag av surveydata fra prosjektet DNBV ser vi i denne artikkelen på det familielandskapet barnevernet opererer innenfor; hvordan barnevernets klienter fordeler seg på ulike familietyper, og om det er noe som skiller ulike familietyper fra hverandre når det gjelder sosiodemografiske og psykososiale faktorer og årsak til kontakten med barnevernet. Vi ser også på hvilke tiltak ulike familietyper har, og om disse tiltakene er i tråd med familienes opplevde behov.

Analysene viser at enslige mødre er overrepresentert blant familier som er i kontakt med barnevernet, og denne gruppen er derfor hovedfokus i artikkelen. I avhandlingen rettes oppmerksomheten også mot enslige fedre, da analysene viser at også de er overrepresentert i vårt utvalg sammenlignet med den generelle befolkningen. Enslige fedre i kontakt med barnevernet er en gruppe det er knyttet lite oppmerksomhet til, og det foreligger nesten ikke forskning om denne gruppen. Artikkel 1 inngår i avhandlingen for å bidra med økt kunnskap om sosiodemografiske og psykososiale forhold ved deres livssituasjon. Artikkelen utgjør viktig bakgrunnsinformasjon for å få en mer helhetlig forståelse av fedrenes erfaring med barnevernet.

Artikkelen viser at når det gjelder sosiodemografiske faktorer, er enslige fedre bedre stilt enn enslige mødre når det gjelder økonomi og tilknytning til arbeidslivet. Vi ser imidlertid at både enslige mødre og fedre i vårt utvalg opplever høyere grad av psykososiale belastninger enn andre familietyper; dette gjelder spesielt for enkeltbelastninger som psykiske lidelser, arbeidsledighet, bekymring for barna og samlivsbrudd. Det er også disse gruppene, og enslige fedre i høyest grad, som opplever å få minst støtte fra sitt nettverk, og som i størst grad forklarer kontakten med barnevernet med «lite nettverk». Det viser at nettverksarbeid er et

særlig viktig område for barnevernet i møte med både enslige mødre og enslige fedre. Det er også viktig at alle aspekter ved familiens livssituasjon blir tatt hensyn til, og at barnevernet handler ut fra et kjennskap til de samlede materielle og psykososiale belastningene disse gruppene ser ut til å møte.

Artikkel 2

Storhaug, A.S. og Bratterud, Å. (2013) Et mangfold av fedre i barnevernet. I Marthinsen, E. og Lichtwark, W. (red.) *Det nye barnevernet. Fase 1. En antologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Det er lite kunnskap om fedre som er i kontakt med barnevernet. I dette bokkapittelet har vi derfor sett nærmere på livssituasjon til fedrene som har deltatt i surveyen Det nye barnevernet. Vi har spesielt sett på noen sosiodemografiske variabler som utdanning og tilknytning til arbeidslivet, og psykososiale belastninger. Vi ser i tillegg på hvordan fedrene opplever å mestre ulike sider ved foreldrerollen, og hvordan de opplever kontakten med barnevernet. I forskning og offentlig statistikk blir mødre og fedre som oftest omtalt som kjønnsnøytrale «foreldre»; noe som bidrar til å tilsløre eventuelle forskjeller. Vi ser derfor på om det er noen forskjeller på mødrenes og fedrenes sosiodemografiske profil og grad av psykososiale belastninger. I vårt utvalg er enslige fedre overrepresentert sammenlignet med den øvrige befolkningen. I kapittelet blir mulige årsaker til dette diskutert.

Analysene viste at en noe større andel mødre enn fedre rapporterte å ha middels eller stor grad av belastning, spesielt når det gjaldt psykisk og fysisk sykdom, arbeidsledighet, konflikter både innad i og utenfor den nærmeste familien, og større bekymring for barna. (Disse resultatene kan se ut som at de avviker fra det som er presentert i artikkel 1, hvor det fremheves omtrent like store belastninger. Årsaken er at i artikkel 1 gjelder resultatene *enslige* fedre, mens i artikkel 2 omtales alle fedre som omfattes av studien). Mødre har som gruppe et litt høyere utdanningsnivå enn fedre, men en svakere tilknytning til arbeidslivet, og opplever å være dårligere økonomisk stilt. Når det gjelder opplevelse av foreldrerollen, rapporterer fedrene i større grad enn mødre at de opplever god mestring av foreldrerollen. Mødre opplever også større utfordringer enn fedrene i forhold til grensesetting og å delta i fritidsaktiviteter sammen med barna.

I artikkel 1 viser vi at vel halvparten av barna som bor hos mor, har lite eller ingen samvær med far. I dette kapittelet ser vi imidlertid at når barnet bor hos far, er denne andelen omtrent

like høy når det gjelder barnets samvær med mor. Dette kan tyde på at en mulig årsak til at en større andel barn i vårt utvalg enn i befolkningen for øvrig bor med far, er at disse barnas mødre har en høy grad av belastninger. I fedrenes begrunnelser for kontakten med barnevernet er det det også først og fremst forhold ved mors omsorgsevne som blir vektlagt, spesielt psykisk helse og rusproblemer.

Til tross for at fedrene i denne surveyen fremstår som mer ressurssterke enn både mødrene og det som er den dominerende fremstillingen av fedre som er i kontakt med barnevernet, rapporterer også disse fedrene om opplevelser av å bli vurdert som mindre viktig enn mor, og av å bli utelatt fra barnevernets arbeid.

Artikkel 3:

Storhaug, A. og Øien, K. (2012) Fathers' encounters with the Child Welfare Service. *Children and Youth Services Review*, 34(1), 296 – 303.

Til tross for at det de siste tiårene har skjedd store endringer når det gjelder fedres rolle i familien, blir fortsatt mødre i stor grad forstått som hovedansvarlige for omsorg for barn. Noen familier utfordrer imidlertid denne forståelsen av morskap og farskap. Denne artikkelen bygger på intervju med sju fedre med barn som har eller nylig har hatt tiltak fra barnevernet. Fedrene var i hovedsak alene om omsorgen for barna, fordi barnas mødre slet med rus- eller psykiske problemer. Sentrale spørsmål er hvordan fedrene opplevde å bli forstått og vurdert som omsorgspersoner av barnevernet, og hvilken forståelse de har av seg selv som fedre. Diskurser er brukt som analytisk innfallsvinkel, inspirert av Scourfield (2003), og tre diskurser ble identifisert som sentrale i intervjumaterialet: irrelevante fedre, fedre som en trussel, og fedre som bedre enn mødre.

Fedrene opplevde i stor grad at de ikke fikk informasjon, ikke ble involvert i saken, og ikke hørt i forhold til sine meninger om hva som er best for barnet, og i forhold til eget behov for hjelp. I starten av kontakten med barnevernet var det også flere av fedrene som opplevde at de ble sett på som en trussel mot barna, og potensielt mot mor. De opplevde at barnevernet ikke ønsket å ha noe med dem å gjøre, at barnevernet var opptatt av å finne feil også hos dem, og at de ble avfeid som aktuelle omsorgspersoner. I flere tilfeller ser det ut til at det er mødrenes fremstillinger av fedrene som skaper forståelsen av trussel, og at barnevernet godtar mødrenes

beskrivelser. Fedrene opplever samtidig at deres bekymringer når det gjelder barnets kontakt med mor, ikke blir tatt på alvor.

Flere av fedrene opplevde at de ikke ble vurdert selvstendig som omsorgspersoner; når barnets mor har problemer, blir det også stilt spørsmål ved deres omsorgsevne, selv om de i de fleste tilfellene ikke bor sammen med barnets mor, og utøver omsorg for barnet uavhengig av mors fungering. Fedrene opplevde også i stor grad at de ble møtt med det de omtaler som gammeldagse holdninger, om at det uansett er mødre som er best egnet til å ta seg av barna.

Artikkel 4:

Storhaug, A.S. (2013) Fathers' involvement with Child Welfare Services. *Children and Youth Services Review*, 35(10), 1751 – 1759.

Artikkelen bygger på fokusgruppeintervjuer med til sammen 14 saksbehandlere i fire ulike barnevernstjenester. Målet er å identifisere ulike forståelser av farskap blant barnevernsarbeidere. To sentrale spørsmål er: Hvordan forstår barnevernsarbeidere farskap? Og ut fra deres perspektiv: Hva bidrar til å hemme og fremme involvering av fedre?

Diskurser ble brukt for å begrepsfeste barnevernsarbeidernes ulike forståelser av farskap. Fire diskurser ble konstruert: mødre og fedre som kjønnsnøytrale, fedre som lite involverte, fedre som (mer) involverte, og mødre og fedre som forskjellige.

En stor del av litteraturen om fedre vektlegger at fedre ikke blir involvert av barnevernet. En dominerende oppfatning blant fokusgruppedeltakerne var imidlertid at de som barnevernsarbeidere er opptatt av å involvere fedre, men at fedrene selv trakk seg unna og ikke ønsket å involvere seg.

Flere opplevde imidlertid at fedre var mer involverte i kontakten med barnevernet i dag enn for få år siden, og tre faktorer ble trukket frem som forklaring: For det første ble samfunnsendringer trukket frem; fokuset på likestilling, nye idealer og forestillinger om fedres rolle ble sett på som en årsak til at barnevernsarbeidere generelt var mer bevisste på å involvere fedre.

Barnevernets økte fokus på å involvere barnets og familiens nettverk i sitt arbeid ble også sett som en forklaring på den økte involveringen av fedre. Flere hevdet at det har ført til at de ser mer på fedrene og eventuelle ressurser de kan bidra med. En tredje faktor som ble trukket frem, er endring i fedres eget syn på seg selv og sin rolle i forhold til barnet. Flere hevdet at det har ført til at fedre har blitt synligere; de spiller selv en mer aktiv rolle både i forhold til barna sine og i kontakten med barnevernet.

Flere av informantene var opptatt av at de kunne vært bedre og mer bevisste på å involvere fedre, og flere fortalte om tilfeller der de har valgt å ikke ta kontakt med fedre. Forklaringer på at fedre ikke ble kontaktet, var at barnevernsarbeiderne hadde fått ufordelaktig informasjon om fedrene fra barnas mødre. Det ble også hevdet at det økte fokuset på å snakke med barn i barnevernet kan slå negativt ut for far, spesielt der det er konflikter mellom foreldrene. En annen forklaring var at barnevernet ikke har ressurser til å bruke tid på fedre som ikke selv involverer seg.

Et tema som gikk igjen i intervjuene, var forventninger til mødre og fedre. Flere av deltakerne fortalte at de er bevisste på om de blir lettere imponert når en far viser omsorg overfor barna eller har en god utvikling, enn når det er snakk om mødre. De var også opptatt av om de stiller samme krav til mødre og fedre. Disse forskjellene i forventninger til mødre og fedre kan henge sammen med en utbredt oppfatning blant deltakerne om at det er generelle forskjeller mellom mødre og fedre.

Et sentralt tema var også usikkerhet i forhold til lovverket, og spesielt i forhold til hva de kunne informere fedre som ikke har daglig omsorg, om. Ulike barnevernstjenester hadde ulik forståelse av lovverket, og derfor ulik praksis. Flere fortalte at de hadde etterlyst mer veiledning og opplæring i forhold til lov om barn og foreldre og barnevernsloven.

Barnevernsarbeiderne forholdt seg til flere og ofte motstridende diskurser om fedre. Dette kan ses som en konsekvens av det mangfoldet av fedre de jobber med, og som et tegn på at synet på fedre stadig er under endring. Deltakerne ser ut til å være påvirket både av diskursen om nye fedre, som er mer engasjerte og nærværende, og en mer tradisjonell diskurs, hvor mødre blir sett som hovedansvarlige for omsorgen, og hvor mødre og fedre blir møtt med ulike forventninger. Diskurser og praksis påvirker hverandre gjensidig. Det er derfor viktig å være bevisst hvilke diskurser barnevernet opererer innenfor, og hvordan disse påvirker praksis.

Sammenhengen mellom artiklene blir videre utdypet i kapittel 5.5, i forbindelse med redegjørelse for kombinerings av kvantitative og kvalitative metoder.

3. Relevant forskning om fedre og barnevern

I dette kapitlet ser jeg på hva relevante undersøkelser – som ikke allerede er presentert i artiklene – finner om fedre i en barnevernkontekst. Studiene som omhandler dette temaet fokuserer hovedsakelig på følgende tema: manglende fokus på fedre, barnevernets tradisjonelle forståelse av mødre og fedre, ulike forventninger til mødre og fedre, og forskning knyttet til far som primær omsorgsperson.

3.1 Fedre: irrelevante som klienter og omsorgspersoner

I de internasjonale studiene som er gjennomført, ser det ut til å være stor enighet om at barnevernets fokus hovedsakelig er på mødre, og at fedre i stor grad blir utelatt fra barnevernets arbeid (Brown, Callahan, Strega, Walmsley & Dominelli, 2009; Dominelli, Strega, Walmsley, Callahan & Brown, 2011; Featherstone, 2009; Walmsley, 2009). Flere forfattere hevder at barnevernsarbeidere ser på kvinner som ansvarlige for familiens og barnas velferd, og rutinemessig ser bort fra fedre når de vurderer risiko og familiefungering (Cavanagh m.fl., 2007; Coohy & Zang 2006; Munro, 1998). Fedre blir ikke regnet for å være innenfor barnevernets kjernevirksomhet; det er mødre som blir sett på som de primære klientene (Ewart-Boyle, Manktelow & McColgan, 2013; Scourfield, 2006). Ofte mangler det grunnleggende informasjon om fedre i barnas mapper hos barnevernet (Osburn, 2014; Roskill, Featherstone, Ashley & Haresnape, 2008). Fedres påvirkning på barnas omsorgssituasjon blir i liten grad vurdert, verken som ressurs eller som risikofaktor (Daniel & Taylor, 2006; Featherstone, 2010; Walmsley, 2009), og fedre som ikke bor sammen med barna, blir sjelden vurdert som alternativ til plassering utenfor hjemmet (Malm, Murray & Green, 2006). Fedre må ofte jobbe hardt for å bli vurdert som beskyttende ressurser for barna, også i tilfeller hvor mødrene ikke er i stand til å yte god nok omsorg (Ashley, Featherstone, Roskill, Ryan & White, 2006).

I en kanadisk undersøkelse hvor barnevernsmapper ble gjennomgått (Mayer, Dufour, Lavergne, Firard & Trocme, 2003), ble det funnet at det kun var mødre som var vurdert i forhold til foreldrefungering, selv i tilfeller hvor far var aktivt deltakende i omsorgen for barnet. I en annen kanadisk undersøkelse (Strega m.fl., 2008) hvor 282 barnevernsmapper ble gjennomgått, resulterte barnevernsarbeidernes beskrivelser av fedrene i fire analytiske

kategorier: Fedre som risiko (20 % av mappene), fedre som ressurs (20 %), fedre som både risiko og ressurs (10 %), og fedre som irrelevante (50 %). I 60 % av tilfellene hvor de ble vurdert som en risiko for barnet, ble de ikke kontaktet av barnevernet. Og i 25 % av tilfellene hvor de ble vurdert som en ressurs for barnet, ble de heller ikke kontaktet. Det at fedre som blir vurdert å utgjøre en risiko for barn ikke blir kontaktet, kan få alvorlige konsekvenser, ved at det blir vanskeligere og mer komplisert å beskytte barnet når man unngår fedrene. En voldelig eller misbrukende far vil tidlig oppfatte at han blir unngått, og at han kan fortsette med sin skadelige atferd overfor barnet, fordi det uansett ikke blir grepet inn direkte overfor ham (O'Hagan, 1997; Osburn, 2014).

Manglende involvering av far blir i det meste av litteraturen ikke sett på som urettferdighet mot menn som ikke blir involvert, men som urettferdighet mot kvinner, som blir holdt ansvarlige for alle problemene i familien (Risley-Curtis & Heffernan, 2003). O'Hagan og Dillenburg (1995) karakteriserer dette som "the abuse of women by avoiding men". Det blir også hevdet at belastningen det gir mor å stå alene med vurdering, overvåking og kontroll fra barnevernet, kan bidra til at hun blir engstelig og sårbar, noe som kan gjøre at hun ikke greier å ivareta barnet tilstrekkelig (O'Hagan, 1997).

Fokuset på at fedre ikke blir inkludert i barnevernets arbeid, finner vi også i norske undersøkelser, som er referert til i artikkel 2, 3 og 4 (Angel, 2007; Slettebø, 2009; Vagli, 2009). Et annet eksempel er Nilsen (2006), som har analysert 14 saksframlegg til Fylkesnemnda for sosiale saker. Hun finner at fedre i disse dokumentene ofte fremstilles som uansvarlige voksne uten betydning for barnas liv. Hennes resultater viser at det er tre måter far inkluderes i teksten; som ukjent, som uviktig, eller som en person det nesten er umulig å unngå. Far vurderes ikke som en voksen med en viktig rolle overfor barna sine, heller ikke i de sakene han har foreldreansvar og bor sammen med barnet. I innledningskapittelet ble det også referert til Backe-Hansen (2001) og Sagatun (2011), som også har gjennomført undersøkelser som viser at barnevernets vurderinger konsentreres om mødrenes egenskaper og problemer, og at arbeidet hovedsakelig rettes mot relasjonen mellom mor og barn, mens fedrenes vies liten eller ingen oppmerksomhet.

3.2 Stereotyper og tradisjonelle diskurser

Det blir hevdet at barnevernets praksis er påvirket av negative stereotyper om fedre, som fører til at de blir behandlet med mistenksomhet (Bellamy, 2009). Hilde (2000) hevder også at barnevernet er gjennomsyret av en diskurs som beskriver tradisjonelle forskjeller mellom kjønnene. Dette bidrar til å skape, reproducere og opprettholde forskjeller mellom menn og kvinner, gjennom at kvinner konstrueres som den primære omsorgspersonen, og mannen som den sekundære. Fedres ansvar blir dermed usynliggjort. Hilde (2000) har gjennomgått svenske barnevernsmapper, og finner bl.a. at det er vanlig med kjønns spesifikke «typifiseringer» som påvirker beskrivelsene av klientenes problem og målsettingen med tiltak. En av de kjønns spesifikke typifiseringene handler om kvinnenes stabiliserende rolle som kone og mor i familien. Målet er å gjenopprette kvinnen som den gode og omsorgsgivende mor, mens faren tildeles en perifer rolle. Han forvises dermed fort til rollen som den sekundære omsorgsgiveren (Hilde, 2000). Osburn (2014) omtaler denne oppfatningen av mødre og fedres rolle og betydning som en «kulturell blind flekk», som fører til ekskludering av fedre.

Ifølge Petersson (2006) handler barnevernets fokus på mødre om at det er en sterk kobling mellom morskap og omsorg, og at vurderinger av sviktende omsorg derfor vil handle om mødre. Petersson hevder, i likhet med Angel (2007), at dette også kan forstås på bakgrunn av de forståelsesmodellene som barnevernet tradisjonelt har støttet seg til, spesielt gjelder det tilknytningsteorier som særlig understreker betydningen av barnas relasjon til mødre. Den tradisjonelle barndoms- og utviklingspsykologien har ifølge Sommer (2003) helt til ganske nylig ukritisk støttet et tradisjonelt syn på menn og kvinner i deres forhold til barnet. Helt siden 1950-tallet har teorier som sier at barn hovedsakelig er tilknyttet mødre, vært utbredt internasjonalt. Spesielt har den engelske psykologen Bowlby (1989) og hans tilknytningsteori lagt grunnlaget for oppfatninger om den instinktive tilknytningen mellom mor og barn. Moren er viktigst, og særlig i forholdet til de minste barna er faren enten uvesentlig, eller i beste fall et supplement. Spedbarnets sosiale verden var det samme som forholdet mellom mor og spedbarnet, og fars rolle var stort sett begrenset til å støtte opp om mor så godt som mulig. Når mor fikk en så viktig rolle, hang det sammen med forståelsen av barnets tilknytning, som innebar en oppfatning om at normal utvikling innebar en tilknytning til en person, fortrinnsvis moren, og at denne tilknytning bør skje i løpet av det første leveåret (Hareide og Moe, 2000; Skaar, 2003). De siste årene har det skjedd en utvikling innenfor tilknytningsteori, ved at man i stor grad har gått bort fra det ensidige fokuset på mor som eneste omsorgsperson. Likevel

blir det hevdet at tradisjonelle ideer om morens enestående og nærmest uerstattelige betydning for barnets sunne utvikling er dypt forankret i vårt kulturelle syn. Dette gjelder ikke minst i barnepsykologisk forskning og teori (Sommer, 1997). Et eksempel på dette er Arvidssons undersøkelse (2003), som viser at barnevernsarbeiderne hun intervjuet, mente at relasjonen mellom mor og barn var emosjonelt sterkere enn relasjonen mellom far og barn. Det var også en utbredt oppfatning blant barnevernsarbeiderne om at det er vanlig at fedrene de jobber med, har større behov for støtte og oppmuntring for å være aktive fedre enn det mødre har.

Barnevernet har blitt kritisert for mangel på teoretisk mangfold, og for at de støtter seg til én eller få teorier. Når én eller få teorier brukes på mange ulike kontekster og situasjoner, vil den etter hvert kunne ta form mer som en ideologi enn en teori. Ideologier er bygd opp av subjektive vurderinger av hva som er godt og dårlig i verden. Det kan ofte være problematisk å skille mellom en teori og en ideologi, da de ideologiske standpunktene ofte «kler seg ut» i formuleringer som ligner på teoriens formuleringer (Nygren, 1995). Det kan se ut som at tilknytningsteori har en slik posisjon innenfor barnevernet, hvor det blir hevdet at tilknytningsteori fortsatt er den mest anvendte teorien for å forklare barns og foreldres atferd (Barth, Crea, John, Thoburn & Quinton, 2005). Disse oppfatningene og holdningene har hatt stor overlevelseskraft til tross for manglende faglig grunnlag og sterk kritikk fra nyere forskning. De har vært med på å opprettholde holdninger om mødres eksklusive betydning, og bidratt til å nedvurdere fedre som omsorgspersoner (Krane, Davies, Carlton & Mulcahy, 2010).

Arvidsson (2003) har gjennomgått barnevernsmappene til 40 barn i Sverige, og fant at det de siste årene har blitt mer vanlig å kontakte fedre i barnevernssaker. Dette tyder ifølge forfatteren på et endret syn på fedre innenfor barnevernet. Ulmanen og Andersson (2006) hevder imidlertid at barnevernet fortsatt fremstår som en institusjon som både reflekterer og reproducerer tradisjonelle normer og teorier om kjønn. De hevder at det fortsatt er mødrenes problemer som avgjør om barnet blir plassert utenfor hjemmet, mens fedrene verken blir vurdert eller møtt som fullverdige foreldre. Når en slik familieforståelse legges til grunn for definisjonen av problemer, er det ifølge Slettebø (2009) forståelig at barnevernets tiltak i hovedsak rettes mot mødrene.

3.3 Et dobbelt sett av foreldrestandarder

Flere av de norske undersøkelsene fokuserer i stor grad på det Haavind (2006) omtaler som «et dobbelt sett av foreldrestandarder», som handler om at mødre og fedre blir vurdert ut fra ulike standarder. Flere forfattere hevder at det stilles for små krav til fedre. Dette ser ut til å handle om at man ikke forventer det samme av fedre som av mødre når det gjelder ivaretagelse av omsorg for barna, og at alle bidrag fra far derfor blir positivt mottatt (Backe-Hansen, 2001; Haavind, 2006; Sagatun, 2008; Thørnblad & Holtan, 2007). Ifølge Annfelt (2008:50) kan det skimtes en psykologisk forståelsesmodell hos saksbehandlere og dels hos mødrene om at det for alle barn er best å ha kontakt med foreldre av begge kjønn. «En følge kan bli at man bare stiller bitte små krav til farskapet. Far fremstår som et selvstendigjort gode for barn nesten uavhengig av hvordan farskap «gjøres». En hvilken som helst far blir bedre enn ingen far.» Et tilsvarende fokus finner vi hos Thørnblad og Holtan (2007), som har foretatt en undersøkelse hvor de ser på hvilken innvirkning foreldrenes kjønn kan ha for fylkesnemndas vedtak med hensyn til omfang av samvær og kontrolltiltak ved omsorgsovertakelse. Resultatene viser at fedrene i større grad enn mødrene fikk medhold i sine ønsker om samvær. Det var de fedrene som verken hadde bodd sammen med barnet tidligere, eller hadde foreldreansvar, som i størst grad fikk medhold og mest samvær. Forfatterne hevder at barneverntjenesten i disse tilfellene ikke har god nok kjennskap til fedrenes omsorgsevne, og de har ofte ikke kunnet avdekke eventuelle mangler i omsorgsutøvelsen. «Dette reiser i sin tur spørsmål ved om barnevernet/fylkesnemnda har tilstrekkelig kunnskap om de «ukjente»/fraværende fedrene og deres forutsetninger for ivaretagelse av barnet ved samvær» (Thørnblad og Holtan, 2007:11).

En mulig forklaring på ulike krav og forventninger til mødre og fedre finner vi hos Annfelt (2008:54), som har gjennomgått familiepolitiske dokumenter om familien fra de siste tiårene. Hun finner at «rundt tusenårsskiftet konstitueres representasjonen av far som viktig og unnnværlig, som så viktig og unnnværlig at det nesten ikke er grunn til å stille noen krav». Sagatun (2008) advarer mot ta for gitt at fedre er et ubetinget gode og en ressurs, og påpeker at «i noen tilfeller er det ikke hjelp til å utnytte eventuelle ressurser hos medforeldre familier trenger, men hjelp til å holde en brysom ekspartner og far, som de er redde for, på avstand» (Sagatun, 2008:78).

Fokuset på at det blir stilt for små krav til fedre, er så godt som fraværende i studier fra anglosaksiske land. Et unntak er Daniel og Taylor (1999), som påpeker at samfunnet har så lave forventninger til fedres bidrag i barneomsorgen at de blir fremstilt som «helter» hvis de viser den minste interesse. Dette blir imidlertid ikke problematisert i forhold til barnevernets praksis. En forklaring på det ulike fokuset kan være at likestillingsdiskursen er sterkere i Norge enn i de anglosaksiske landene. Thørnblad og Holtans (2007) forklaring på kjønnskjevheten de fant i Fylkesnemndas avgjørelser, kan også forklare det ulike fokuset i ulike lands undersøkelser. De hevder at det norske samfunnets likestillingsprosjekt de siste årene har rettet økt oppmerksomhet mot fars posisjon som forelder, og at en rekke rettigheter og virkemidler er iverksatt for å stimulere til styrking av kontakt mellom far og barn. «Kan hende kjønnskjevheten som i vår undersøkelse ser ut til å falle ut til fedrenes fordel, kan ses i lys av denne samfunnsutviklingen» (Thørnblad og Holtan, 2007:13). De anglosaksiske landene har ikke hatt den samme samfunnsutviklingen, og de samme mekanismene som norske forfattere hevder fører til et (for) stort fokus på fedre, gjør seg sannsynligvis ikke gjeldende. Det kan føre til ulike resultater og ulikt fokus i de ulike landenes studier.

3.4 Fedre som primære omsorgspersoner

Det finnes lite litteratur om fedre som er i samme situasjon som fedrene som beskrives i artikkel 3 i avhandlingen: fedre som er alene om omsorgen på grunn av mors problemer. Avhandlingen er derfor et viktig bidrag når det gjelder å belyse denne gruppen fedres erfaringer.

En av få studier er utført av Coady, Hoy og Cameron (2013), hvor kanadiske fedre ble intervjuet om sine erfaringer med barnevernet. Noen av fedrene hadde omsorgen for barna alene på grunn av morens rus- eller psykiske problemer. De opplevde at det tok veldig lang tid før barnevernet innså hvor store problemer mødrene hadde, og at fedrene var bedre egnet til å ha omsorgen for barna.

En norsk undersøkelse som til en viss grad omtaler dette temaet, er Halsas (2008) studie av psykisk syke mødre, hvorav noen hadde kontakt med barnevernet. Studien viser at mødrenes sykdom la stort press på fedrene, som i mange tilfeller måtte overta omsorgsoppgaver og ansvar for daglige gjøremål i huset, som tidligere hadde vært mors ansvar. Familiene var

sterkt preget av mødrenes psykiske lidelser, og flere av mødrene var bekymret for barna, hvordan det påvirket dem å leve med en psykisk syk mor i forhold til at de fikk for stort ansvar hjemme, og at de ikke greide å skjerme barna for egne problemer og traumatiske hendelser. Av de mødrene som bodde sammen med barnas far, fortalte de fleste at fedrene var til god støtte for barna, tok hovedansvaret hjemme, og skjermet barna for traumatiske hendelser og belastninger knyttet til mors psykiske lidelser. Mødrene var likevel usikre på om fedrene kunne gi barna den varmen og trøsten barna hadde behov for. De stolte ikke på at fedrene forsto barna like godt som de selv gjorde. Fedrenes rolle i de familiene hvor mor og far ikke bor sammen, blir imidlertid ikke omtalt. Fedrene selv er ikke intervjuet i denne studien.

En australsk studie (Flynn, 2012) om fedres rolle i forhold til omsorgen for barna når mor er i fengsel, viser at nesten halvparten av barna som omfattes av studien, ble tatt hånd om av sin far eller stefar mens mor var i fengsel. For de fleste mødrene og barna i denne studien ble dette fremstilt som problematisk, men det var det eneste alternativet, på grunn av manglende sosialt nettverk. Mødrene i denne undersøkelsen mente at fedrene ikke tok seg godt nok av barna, og at de hindret kontakt mellom mor og barn. Barnas misnøye med omsorgssituasjonen mens mor var i fengsel, handlet om direkte problemer i relasjon med far eller fars nye partner, og om konflikter mellom mor og far. Fedrene er heller ikke intervjuet i denne undersøkelsen.

Noen studier viser også en skjevhet når det gjelder barnevernsarbeideres oppmerksomhet i forhold til enslige forsørgeres behov for sosial støtte, ved at enslige fedre i mindre grad enn mødre får støtte og oppfølging (Edwards, 1998; Kullberg, 2005). Enslige mødre og fedre ble i Kullbergs (2005) undersøkelse vurdert av sosialarbeidere til å ha ulike behov for hjelp, selv om situasjonen til mødrene og fedrene var relativt lik. I forhold til fedrene var det jobb og økonomi som var i fokus for barnevernet, mens for mødrene var sosialt nettverk og relasjonen til barna det som ble regnet som viktigst å gi hjelp i forhold til. Det ble også forventet at fedre i større grad skulle ordne opp i egne problemer, og være uavhengig av hjelpeapparatet. Disse resultatene blir forklart med tradisjonelle kjønnsbestemte forventninger til mødre og fedre, og at sosialarbeidere har lite erfaring med å jobbe med enslige fedre.

3.5 Fedre og barnevernsarbeidere som informanter

Resultater av ulike undersøkelser avhenger av hvilke forskningsdesign man velger, og spesielt hvilke informanter som kommer til orde. Få av studiene som omhandler fedre som er i kontakt med barnevernet, inkluderer fedre som informanter. Den begrensede forskningen om fedre innenfor barnevernet har også ofte annenhånds informasjon om fedre; fra mødre, saksbehandlere eller demografiske databaser (Franck, 2001). Fedres eget perspektiv er i liten grad ivaretatt. Shapiro og Krysik (2010) har gjennomgått fem av de mest sentrale internasjonale tidsskriftene innenfor sosialt arbeid, og finner at kun 13 % av artiklene som omhandlet fedre som har barn med tiltak fra barnevernet, hadde fedre som informanter. I tillegg er det ofte uklart om fedre er inkludert som informanter i studier. Bruken av de kjønnsnøytrale begrepene «foreldre» og «omsorgsgiver» bidrar til å dekke over kunnskap om fedre spesifikt hvis de er inkludert, og ofte blir disse begrepene brukt selv om det bare er mødre som er inkludert. Et vanlig problem er at det ikke er oppgitt andel fedre og mødre som er inkludert i studien, og at det ikke blir oppgitt separat informasjon for mødre og fedre (Fletcher, Freeman & Matthey, 2011). Det er derfor av stor betydning at disse fedrene blir hørt, slik at vi kan få mer kunnskap om deres erfaringer. På den måten er denne avhandlingen et viktig bidrag.

Med unntak av en svensk undersøkelse (Arvidsson, 2003), hvor sosialarbeidere ble intervjuet i år 2000, finnes det få norske eller nordiske undersøkelser som belyser hvordan barnevernsarbeidere ser på fedre, og de få som finnes, er hovedsakelig dokumentanalyser og observasjonsstudier. Avhandlingen er derfor ment å bidra med kunnskap fra et perspektiv som er lite belyst.

4. Sosialkonstruksjonisme som forståelsesramme

Dette kapitlet beskriver og drøfter valget av sosialkonstruksjonisme som teoretisk forståelsesramme for avhandlingen. Videre i kapitlet vil jeg se på hvordan fedres rolle i familien har utviklet seg gjennom historien. Hvordan har samfunnsendringer bidratt til å forme farsrollen? Og samsvarer dagens ideologi knyttet til farskap med fedres praksis når det gjelder barneomsorg? Ulike forståelser av farskap er resultater av historiske og sosiale forhold. Det er derfor relevant å se på hvordan ulike forståelser av og rammer for farskapet i en bredere sosial og historisk kontekst har betydning for hvordan farskap blir forstått i dag, både av barnevernsarbeiderne og fedrene selv. Vi ser også nærmere på barnevernet som normativt kunnskapsområde, da dette er en del av den konteksten fedrene blir forstått innenfor. Lovverket er også en del av den konteksten både barnevernet og fedrene må forholde seg til, og som det viser seg å være usikkerhet knyttet til. Jeg vil derfor gi en innføring i deler av lovverket som er relevant for avhandlingen. Til slutt i kapitlet vil jeg belyse metodologiske implikasjoner av en sosialkonstruksjonistisk tilnærming.

Sosialkonstruksjonisme føres gjerne tilbake til Berger og Luckmanns ”The social construction of reality” (1967). Tilnærmingen trekker blant annet på symbolsk interaksjonisme, som har som grunnleggende idé at mennesker konstruerer våre egne og andres identiteter gjennom hverdagens møter med hverandre i sosial interaksjon. I analysen av de felles menings- og betydningsstrukturer, som kjennetegner vår hverdagskunnskap, er Berger og Luckmann også inspirert av Alfred Schütz’ fenomenologiske livsverdensbegrep og Webers hermeneutiske meningsbegrep (Burr, 2003; Rasborg, 2004).

Feltet har utvidet seg mye siden utgivelsen av Berger og Luckmanns grunnleggende verk, og brukes i dag som betegnelse på ulike perspektiver som har sitt grunnlag i en eller flere av følgende epistemologiske antakelser:

- **En kritisk holdning til selvfølgelig kunnskap.** Vår kunnskap om verden kan ikke ses som et speilbilde av virkeligheten og som objektiv sannhet, men som et produkt av vår måte å kategorisere verden på.
- **Historisk og kulturell spesifisitet.** Vårt syn på og kunnskap om verden er alltid kulturelt og historisk forankret, og kan endres over tid.

- **Sammenheng mellom kunnskap og sosiale prosesser.** Kunnskap og forståelse utvikles og opprettholdes av sosiale prosesser. I analysen av sosiale fenomener bør man fokusere på dynamiske sosiale prosesser fremfor på statiske strukturer.
- **Sammenheng mellom kunnskap og sosial handling.** Forskjellige konstruksjoner av virkeligheten fører til ulike handlinger (Burr, 2003; Jørgensen og Phillips, 1999).

Craib (1997) påpeker imidlertid at alle disse antakelsene kan knyttes til feltet sosiologi som helhet, og hevder at det mest sentrale ved tilnærmingen er en anti-essensialistisk og anti-realistisk holdning til samfunnsfenomener som fremhever at den sosiale verden er konstruert gjennom menneskers praksis og derfor ikke er "gitt" på forhånd. Vi kan ikke få objektiv kunnskap om mennesker og fenomener. Denne omdiskuterte antakelsen utgjør et ontologisk standpunkt; fenomener (som kjønn og farskap) har ingen fast, iboende essens, og et epistemologisk; det finnes ingen objektiv sannhet/kunnskap om fenomener.

Kjørup (2001) setter opp ulike grader av radikalitet innenfor tilnærmingen, og sier bl.a. at et kriterium for hvor man befinner seg på denne skalaen, er om man nøyer seg med å se vitenskap som et kulturelt fenomen hvis historiske og samfunnsmessige konstruksjon man kan studere, eller om man mer radikalt også betrakter grunnleggende begreper som virkelighet, sannhet og objektivitet som konstruerte. I sin mest radikale form hevder sosialkonstruksjonister at virkeligheten først får eksistens gjennom vår kunnskap om den, og benekter at begreper avspeiler noe som kan eksistere uavhengig av våre oppfatninger. Virkeligheten er snarere et råmateriale som får form og innhold gjennom våre begreper (Fauske, 1997; Kleven, 2011).

Jeg støtter meg imidlertid til Payne (1999), som hevder at bruken av sosialkonstruksjonisme innenfor sosialt arbeid krever at man inkluderer virkeligheten og selvbevisstheten, fordi sosialt arbeid ikke bare prøver å forklare og gjøre rede for, men å påvirke og endre konteksten for sosiale konstruksjoner. Man må ta hensyn til en objektiv virkelighet, for det er den klientene lever i, og som sosialarbeiderne må forholde seg til. Her er det snakk om faktorer som klientens økonomi, bolig, arbeidsforhold og lignende, og barnevernets økonomiske, organisatoriske og juridiske rammer. En radikal tolkning av sosial konstruksjonisme, hvor man tenker at det ikke eksisterer en objektiv virkelighet, er derfor lite anvendbar innenfor et fagfelt som sosialt arbeid, og spesifikt barnevern. Dette er i tråd med Searle (1995), som

trekker et ontologisk skille mellom egenskaper ved verden som eksisterer uavhengig av våre forestillinger om den (for eksempel fjell og molekyler), og de som er avhengige av oss for sin eksistens (for eksempel verdien av penger) (Searle, 1995:9). Searle skiller videre mellom intrinsikale og iaktakerrelative egenskaper ved naturen og tilværelsen. Innenfor denne forståelsen kan vi hevde at en mann, og mer spesifikt en biologisk far, er en intrinsikal egenskap ved naturen, og noe som kan eksistere uavhengig av våre forestillinger om ham. Den mening og betydning vi tillegger farskapet, er imidlertid iaktakerrelativt. Når det kommer til skillet mellom objektivitet og subjektivitet, som Searle er opptatt av, hevder han at det må knyttes separat til ontologisk og epistemologisk standpunkt. Han trekker for eksempel et epistemisk skille mellom objektive og subjektive påstander, hvor *Han er hennes biologiske far* kan ses som et objektivt faktum, da dette er noe som kan testes og fastslås objektivt. *Han er en god far* er imidlertid et subjektivt utsagn, som er avhengig av for eksempel kulturelle forestillinger og normative vurderinger. Searle trekker også et tilsvarende skille når det gjelder ontologi. Et relevant eksempel på dette skillet i en barnevernskontekst kan vi knytte til barnemishandling. Et slag kan vi observere objektivt, mens den angsten og smerten barnet opplever, kanskje daglig, i påvente av neste slag, er en subjektiv opplevelse, og ikke nødvendigvis observerbar.

Jeg tar altså utgangspunkt i en moderat form for sosialkonstruksjonisme, som vektlegger en kritisk holdning til etablerte sannheter om sosiale fenomener, og en bevissthet om at disse fenomenene er i stadig endring, og kan ha ulike betydninger alt etter hvem som definerer dem. Ulike relasjoner og opplevelser tillegges også ulik betydning for de som er involvert (Halvorsen, 2002; Jørgensen & Phillips, 1999). Man kan ha ulike forståelser av virkeligheten, og dermed ulike måter å forholde seg til den.

En sosialkonstruksjonistisk tilnærming til barnevernets forståelser og praksis innebærer også en kritisk holdning til den kunnskapen barnevernsarbeiderne bygger sin praksis på. Hvilke teorier er det de trekker på, og gir gyldighet? Barnevernets kunnskapsgrunnlag kan også ses som en sosial konstruksjon, da noen teorier, eller aspekter av en teori, gis forrang foran andre teorier. Og hvilke teorier man bygger på varierer; både innenfor ulike arbeidsplasser, og ulik historisk og kulturell kontekst.

Jeg betrakter også farskap og den meningen, de idealer og forventninger som tillegges farskapet som sosialt konstruert. Samtidig forutsetter jeg at vi må forholde oss til en objektiv

virkelighet, som utgjør en del av konteksten sosiale fenomener må forstås ut fra. Å være for eksempel mor, far, barnevernsklient er noe som tildeles en bestemt mening i en bestemt sosial, kulturell og historisk kontekst. Jeg vektlegger også at ulike forståelser av et fenomen får konkrete sosiale konsekvenser, og påvirker hvilke handlinger og praksis som anses som mulige og hensiktsmessige. Vi handler altså med utgangspunkt i den forståelsen eller konstruksjonen vi har av verden eller av et konkret sosialt fenomen. Dette standpunktet er i tråd med en av de mest sentrale teoretiske termene innenfor symbolsk interaksjonisme, som sosialkonstruksjonismen er inspirert av; Thomas-teoremet: ”If men define situations as real, they are real in their consequences” (Charon, 1995:131).

Det har vært, og er til dels fortsatt, mange debatter knyttet til kjønnsforskjeller mellom menn og kvinner; er det medfødt eller et resultat av sosialisering eller sosiale konstruksjoner? Når det gjelder mødre og fedre, har disse debattene vært knyttet til hvorvidt fedre er like gode omsorgspersoner som mødre, om menn utøver omsorg på samme måte som kvinner, og om eventuelle kjønnsforskjeller er knyttet til medfødte egenskaper (uttrykk for en essensialistisk tilnærming) eller om de er knyttet til historisk, kulturell og sosial kontekst. Tilhengere av en essensialistisk tilnærming til disse spørsmålene hevder at menn og kvinner innehar særegne, medfødte egenskaper, og at de viser ulike typer atferd. Omsorg, empati og selvopofrelse er eksempel på egenskaper og atferd som typisk blir knyttet til kvinner, mens menn ofte blir forbundet med egenskaper knyttet til aggressivitet, dominans og initiativ (Epstein, 2006).

Gruppeintervjuene med barnevernsarbeiderne (artikkel 4) viste en utbredt oppfatning om at det var forskjeller mellom mødre og fedre når det gjelder atferd og omsorg for barna. Fedrene ble for eksempel fremstilt som mer distanserte i forhold til barna, og ikke så fokuserte på barnas behov som mødre. Det var i større grad en forventning til, og tatt for gitt at mødre mestrer omsorgsansvaret. Jeg mener at en sosialkonstruksjonistisk tilnærming er et nyttig utgangspunkt for å forstå eventuelle kjønnsforskjeller mellom menn og kvinner, og tar avstand fra en essensialistisk forståelse som knytter atferd til kjønn som medfødte egenskaper. Jeg støtter meg her til Epstein (2006), som hevder at egenskaper som blir knyttet til menn og kvinner varierer, avhengig av kultur, historisk epoke og innenfor ulike sosiale grupper. Det kan identifiseres ulike mønster i atferd for kvinner og menn, men disse er sosialt konstruerte, og skjer blant annet gjennom at kvinner og menn blir posisjonert på ulike måter. Dette er i tråd med Aarseth (i intervju med Bråten, 2005), som hevder at en av de positive følgene av

fedres økte deltakelse som omsorgspersoner er at omsorg nå tydeliggjøres som kompetanse – og som noe som må læres og ikke er naturgitt.

Når far kommer mer på banen, bidrar det til å problematisere og aktualisere omsorg som en naturlig egenskap ved mor. Omsorg har, så lenge det har vært knyttet ensidig til kvinner, vært både usynliggjort, devaluert og betraktet som noe høyverdig. Omsorg er tradisjonelt betraktet som nedfelt i det kvinnelige, dermed er det heller ikke oppfattet som noe som må læres. Med mennenes økte deltakelse i omsorgsarbeidet tydeliggjøres det at også omsorg er en type kompetanse som må læres, og at det er et sosialt fenomen (Bråten 2005:108).

Sosialkonstruksjonisme har etter hvert blitt et mye anvendt perspektiv innenfor forskning i sosialt arbeid (Halvorsen, 2002). Denne tilnærmingen gjør det mulig å synliggjøre ting og prosesser som ellers blir sett på som selvfølgelig, og man er opptatt av hvordan kategorier som kjønn, foreldreskap, identitet, barndom etc. utvikles, og hvordan de i gitte samfunnsmessige og kulturelle kontekster vinner legitimitet som naturlige eller innforståtte forståelseskategorier. Sosiale konstruksjoner betyr i denne sammenhengen at ulike forståelser av et fenomen ”skapes” gjennom diskursive og sosiale praksiser. For eksempel vil en barnevernssak bli definert ut fra lov om barneverntjenester, normer for hva som er akseptabel omsorg for barn og ut fra barnevernsarbeidernes egne begreper, forståelser og tolkninger (Fauske, 1997). Parton, Thorpe og Wattam (1997) fremhever at sosialkonstruksjonisme bør legges til grunn når en skal analysere barnevernets begreper, fordi tilnærmingen åpner for å forstå barnevern som et fenomen som oppstår, defineres og vedlikeholdes ved hjelp av historisk situerte begreper.

Barnevernets arbeid foregår innenfor et normativt kunnskapsfelt, som gjenspeiler samfunnets moral, sosialpolitikk og hva som til enhver tid anses å kjennetegne en god oppvekst og godt foreldreskap. Barnevernet er en del av den offisielle rådende kulturen og rådende verdier og vurderinger, og på den måten bærer av et moral- og samfunnssyn (Eriksen, 2001; Vindegg, 2011). Ifølge Eriksen (2001:124) griper barnevernet inn i sosiale og personlige relasjoner som etter sin natur unndrar seg objektiv bestemmelse. Barnets beste, som er et styrende prinsipp for barnevernets arbeid, er også et normativt spørsmål, som bare kan utledes fra hvordan samfunnet *bør* være; det er ikke et spørsmål som kan tuftes på vitenskapelig kunnskap alene (Eriksen, 2001; Vindegg, 2011). Spørsmål om hva som til enhver tid er barnets beste, og hva som kan sies å være en god mor og far, er altså verdiladde, normative konstruksjoner. Barnevernet er en sentral del av denne konstruksjonsprosessen, da de i stor grad har definisjonsmakt når det gjelder hvordan man forstår en familie, familiens og barnets behov,

hvilke tiltak som skal igangsettes og hvem som skal involveres i arbeidet rundt barnet. Slike vurderinger kan vanskelig underlegges objektive kriterier. I artikkel 1 ser vi til dels store forskjeller når det gjelder foreldres og barnevernets begrunnelse for kontakten med barnevernet, og hva de opplever som familiens behov. Det er for eksempel en betydelig større andel foreldre som begrunner tiltak med «barnets atferd» enn det barnevernet gjør. Siden barnevernets praksis er sterkt påvirket av den rådende kulturen, verdier og normer, noe som er under stadig utvikling, kan den ikke studeres uavhengig av den konteksten den er en del av.

Jeg hevder ikke at barnevernets forståelse og praksis kun er sosialt konstruert. Barnevernet opererer blant annet innenfor et juridisk rammeverk, en organisatorisk struktur og ut fra et faglig grunnlag. Disse strukturene kan sies å ha blitt til gjennom det Berger og Luckmann (2006/1967) omtaler som institusjonalisering. Ulike organisatoriske strukturer er også sosiale konstruksjoner, men gjennom vanedanning og overlevering av dominerende forståelser til nye ansatte blir disse forståelsene til strukturer, som etter hvert fremstår som en objektiv virkelighet. Det samme gjelder for juridisk rammeverk; gjennom institusjonaliseringsprosesser avspeiles rådende forståelser i samfunnet i det juridiske lovverket og politiske føringer. Alt dette er med og påvirker hvordan praksis utformes.

Men selv om barnevernets kontakt med en familie er regulert blant annet gjennom Lov om barnevernstjenester, er det innenfor denne loven stort rom for skjønn i forhold til hvordan man vurderer og definerer barnets og familiens behov, hvem man inkluderer i arbeidet, og hvilke tiltak man setter inn. Det kan derfor ikke sies å være en entydig objektiv ramme som regulerer arbeidet og kontakten mellom barnevernet og deres klienter. Barnevernsarbeidernes forståelse og praksis reflekterer også kunnskapen, verdiene og oppfatninger i samfunnet for øvrig. De importerer og anvender sine erfaringer som samfunnsmedlemmer i sine vurderings- og beslutningsprosesser (Swift, 1995). Hvordan man forstår en families problemer og ressurser, og hvordan man forstår fedres betydning for barnets situasjon og utvikling, både generelt og i hvert enkelt tilfelle, får derfor konsekvenser for vurderinger og prioriteringer i det barnevernsfaglige arbeidet. Denne tilnærmingen gir mulighet til å fange opp kompleksiteten i barnevernets forståelse av og praksis i forhold til fedre. Vi kan få innsikt i hvilke forståelser og konstruksjoner av farskap som er rådende, og hvordan dette innvirker på både fedrenes forståelse av seg selv og barnevernets praksis. Denne tilnærmingen er også en av de mest anvendte innenfor farsforskningen generelt, med fokus på hvordan fedre fortolker seg selv i samhandling med andre (Brandth og Kvande, 2003).

Subjektposisjoner

Et begrep innenfor den sosialkonstruksjonistiske tilnærmingen som jeg mener er relevant for min studie, er *subjektposisjoner*. Dette begrepet ble utviklet av Davies og Harre (1990) som en kritikk av rollebegrepet, som ifølge Davies og Harre er et relativt statisk konsept for å beskrive hvordan relasjoner faktisk blir opplevd, og hvordan individer handler ut fra ulike roller. Posisjoneringsbegrepet er mer dynamisk, og fanger opp disse aspektene. Det favner bredere, og er mer generelt enn roller, som er mer knyttet til konkrete kontekster (Neumann, 2001). Subjektposisjoner kan defineres som kulturelt skapte forestillinger om hvilke posisjoner det er mulig å innta (Wetherell, 2001). Posisjoneringsbegrepet griper gjensidigheten mellom individ og samfunn på en måte som synliggjør sosiale kategorier og personlige anvendelser av sosiale kategorier i utviklingen av selvet. Det handler om å utforske de betingelser som subjektet utvikles og fungerer gjennom, om å undersøke de kulturelle betingelser som muliggjør subjektet, og den subjektive vilje og aktivitet (Søndergaard, 1996).

Barnevernets ulike forståelser av farskap gir altså rom for, og plasserer, fedre i ulike subjektposisjoner. Dette får konsekvenser for hvilke forventninger og vurderinger som rettes mot fedre, og for hvordan barnevernet forholder seg til dem. Det får også betydning for hvordan fedrene oppfatter seg selv; i denne sammenheng handler det om deres posisjonering i forhold til barna, og hvordan de tillegger seg selv mening og betydning i forhold til barna. Subjektposisjonene er preget av både kontroll og muligheter, og definerer individets handlingsrom. For eksempel er ulike subjektposisjoner mødre og fedre inntar eller plasseres i, regulert av ulike forventninger til hvordan man skal oppføre seg, og hva man kan si og ikke si (Midjo, 2010).

Sosialkonstruksjonister har ulik oppfatning av i hvilken grad de mener menneskene kan påvirke diskurser og posisjoneringsprosesser (Brandth, 2001). Ulike diskursteoretiske tilnærminger benytter også posisjoneringsbegrepet, og muligheten individer har til å handle aktivt, og selv velge hvilke subjektposisjoner de vil innta, ser det ut til at sentrale diskursteoretikere er uenige om. Foucault (1991) ser ut til å ha en oppfatning av at subjekter konstitueres gjennom diskurser, og at identiteten utelukkende er knyttet til subjektposisjonen man er tilskrevet. Han var opptatt av konstruksjonen av individuell subjektivitet gjennom institusjoners diskursive handlinger, og deres disiplinerende praksis. Individet blir ikke sett som aktive agenter som kan påvirke og velge hvilke subjektposisjoner man vil inngå i

(Brandth, 2001). Fairclough (1992) la imidlertid større vekt enn Foucault på individets handlefrihet. Han sier at selv om subjekter er ideologisk posisjonert, vil de samtidig være i stand til å handle aktivt og påvirke de ulike praksiser og strukturer de er posisjonert av. Innenfor et felt som barnevernet kan det imidlertid stilles spørsmål ved individers handlefrihet når det gjelder hvilke subjektposisjoner de vil innta, da det er barnevernet som i hovedsak sitter med definisjonsmakten i saker hvor foreldres omsorgskompetanse skal vurderes. Det er barnevernets forståelse av foreldreskap, og deres plassering av mødre og fedre i ulike subjektposisjoner, som utgjør grunnlaget for vurderinger som blir gjort, og eventuelle tiltak som blir iverksatt.

4.1 Historisk perspektiv på farskap

En sentral antakelse sosialkonstruksjonismen bygger på, er *historisk og kulturell spesifisitet*, som innebærer at vårt syn på og kunnskap om verden alltid er kulturelt og historisk forankret, og kan endres over tid (Burr, 2003). Fedres rolle i forhold til barn og familie har vært definert på ulike måter i skiftende historiske epoker. Tidligere var forventningene til fedre knyttet til forsørgelse, og de hadde en mer perifer posisjon i forhold til barna. Det var ingen forventninger til at fedre skulle være nærværende, omsorgsfulle og deltakende i barneomsorgen; det var mødrenes oppgave. Dette har imidlertid endret seg de siste tiårene. Ifølge Hennem (2002) skyldes den økende interessen for farskapet de siste tiårene hovedsakelig to faktorer: Økningen i antall skilsmisser har ført til at mange barn vokser opp med lite kontakt med sin far. En del forskning har vist sammenhenger mellom fravær av far og problemer hos barn, spesielt hos gutter. Som en konsekvens er det først og fremst autoritet som forbindes med farskap, og det er fedre som symbol for autoritet og grenser, ikke som omsorgspersoner, som etterlyses av barnevernet. Den andre faktoren som ifølge Hennem (2002) kan forklare den økende interessen for farskap, handler om fenomenet som blir kalt «de nye fedrene». Dette viser til fedre som tar ansvar og deltar i barnas hverdag på lik linje med mødre. Noen forfattere (Brandt & Kvande, 1999; Hennem, 2002; Plantin, 2007; Stefansen og Farstad, 2008) hevder at dette er et fenomen som er mest utbredt i familier hvor begge foreldre har høy utdanning, og kaller det et middelklassefenomen hvor mennene må tilpasse seg en hverdag der kvinnene jobber. Haavind (2006) og Sommer (2012) hevder derimot at det i dag ikke er noen tydelige tegn på at arbeiderklassemenn er mindre involvert i barna, og Haavind (2006) hevder at de tendensene vi ser til mer deltakende fedre, er et uttrykk

for en generell utviklingstrend i samfunnet. Men som påpekt i St.meld. nr. 8 (2008 – 2009) finnes det lite kunnskap om klasseforskjeller på dette området. Som jeg skal komme nærmere tilbake til senere i kapittelet, kan imidlertid SSBs tidsbruksundersøkelser gi noe informasjon om klasseforskjeller i forhold til tid som blir brukt på barneomsorg av mødre og fedre.

Ifølge Plantin (2001) er det to samfunnsendringer som var direkte avgjørende for et endret syn på farskap. Rundt århundreskiftet mellom 18- og 1900-tallet medførte industrialismens gjennombrudd store forandringer i levemønster. Behovet for arbeidskraft innenfor industrien økte, og som en konsekvens oppsto det en todeling av familiesfæren der mannens arbeid foregikk i den ”offentlige verden” og kvinnenens i hjemmet. Fedrene fikk på den måten en funksjon som familieforsørger, mens mødrene, spesielt innenfor middelklassen, hadde som oppgave å passe hjem og barn.

I før-industriell tid var både menns og kvinners arbeid lokalisert i eller i nærheten av hjemmet, og dette ga menn mulighet til å engasjere seg i barneomsorgen i større grad. Fedre ble vurdert som viktigere enn mødre i forhold til omsorg for, oppdragelse og utdanning av barna. Far ble regnet som den som formet barnet, og som den ”naturlige forelder”. Denne vektleggingen av fars rolle var underbygget av antakelser om menns rasjonalitet, evne til å kontrollere følelser og at de representerte kultur heller enn natur (Lupton & Barclay, 1997).

Fedrene hadde ifølge Lorentzen (2012) en sentral plass i hjemmet, en tydeligere intimitetsrelasjon til barna, og de hadde det overordnede ansvaret og makten over barn og familie. Perioden var kjennetegnet av et arbeidsfellesskap, og stor nærhet mellom hjem og arbeid. Da lønnsarbeid borte fra hjemmet ble vanlig som følge av industrialiseringen, ble det en oppdeling i hjemmesfæren, som da ble regnet som kvinnens domene, og arbeidsplassen, borte fra hjemmet, som menns domene. Foreldreskap ble gradvis kvinnens domene, og morskap ble regnet som ”essensen i kvinnelighet”, mens menn ble mer marginalisert som foreldre. Mødre ble regnet som best egnet til barneomsorg, i kraft av sine iboende kvaliteter av renhet, manglende aggresjon og kapasitet for kjærlighet og omsorg. Som et resultat av dette skiftet i foreldreansvar fra menn til kvinner har kvinner fra 1800-tallet vært regnet som hovedansvarlige for barnas helse og normale utvikling (Plantin, 2001).

Fra begynnelsen av 1900-tallet skjer det altså en gradvis svekkelse av farens plass i familien. Lorentzen (2012) trekker også frem 1927 som et viktig årstall i denne prosessen. Dette året

kom ekteskapsloven, og Lorentzen hevder at det da skjedde en institusjonalisering av den kjønnsrollebestemte arbeidsdelingen mellom kvinner og menn. Ifølge Haavet (1999:73) slo Skatteloven fast at «i et ekteskap *skulle* den ene av partene anses som forsørget. Dette la sterke ideologiske føringer på kjønnsrollemønsteret». LOs representantskap vedtok i tillegg at gifte, forsørgede kvinner ikke burde ha eget lønnsarbeid, og i 1928 vedtok flere kommuner yrkesforbud for gifte kvinner. «Ideologisk ser det ut til at hjemmehusmoren omkring 1930 var gifte kvinners eneste «naturlige» rollefigur» (Haavet, 1999:73).

Ifølge Melby (2005) ble i denne prosessen det kjønnskomplementære mønsteret og eneforsørgermodellen forsterket. Barnetrygden, som kom i 1946, forsterket også ifølge Melby eneforsørgermodellen og husmornormen. Når faren ble sett på som forsørgeren, og moren den som var knyttet til hjemmet, ble det etter hvert skapt «et mønster der kvinnelighet mer og mer ble assosiert med omsorgen for barn og hjem» (Borch-Nielsen, 2008:16). Ifølge Lorentzen (2012) var perioden 1927 – 1970, som ofte blir kalt husmorens glansperiode, en stor parentes i historien om familien, hvor fedre ikke ble ansett å ha noen betydning som omsorgsperson for barna; i denne perioden ble det ansett å være mors oppgave å ta seg av intimitetsarbeidet i forhold til barna. Som en følge av dette øker morsidylliseringen i denne perioden.

Den andre store endringen skjedde ifølge Plantin (2001) på 1960-tallet, da den industrielle høykonjunktorens store etterspørsel på arbeidskraft førte kvinnene ut i arbeidslivet. Eneforsørgerfamilien ble erstattet av toforsørgerfamilien, og ansvarsfordelingen innenfor familien fikk helt nye forutsetninger. Lorentzen (2012) tidfester også 1960 – 1970-tallet som en periode for viktige endringer i fedrenes posisjon, men forklarer denne endringen med kvinneopprør og kritikk av kjønnsarbeidsdelingen og farsfraværet som hadde eksistert de siste tiårene. Denne kritikken «kom i første omgang fra forskere og folk med spesialkompetanse på barn og familie. Samtidig med kritikken av farsfraværet argumenteres det også for betydningen av at far deltar mer i samværet med barna» (Lorentzen, 2012:95). Av de som var tidligst ute med denne kritikken var psykologen Åsa Gruda Skard og kvinneforskeren Harriet Holter, som allerede i 1948 og 1956 tok sterkt til orde for å trekke fedrene sterkere med i familielivet, både av hensyn til barna og for at det skulle gjøre det enklere for kvinnene å gå ut i arbeidslivet. Far får igjen gradvis en viktigere posisjon i familien. Forsørgeridealet, som frem til 1970-tallet sto sterkt, begynte å svekkes. Den tidligere faren begynte å bli en utilstrekkelig og håpløs far i manges øyne. Både ungdomsbevegelsen og kvinnebevegelsen kritiserte den autoritære, fraværende eller distanserte faren (Lorentzen, 2012). At andelen av

gifte og samboende kvinner i utdanning eller lønnet arbeid økte betraktelig i løpet av 1970-årene, la også press på tradisjonelle kjønnsroller, og førte til en omdefinering av barnefamilien (Dencik, Schultz Jørgensen & Sommer, 2008).

Fra 1970-tallet og fremover hevder Holter (2012) at man kan skille mellom tre ulike faser for farskapet: Den første fasen tidfestes til 1970-årene og tidlig 80-tall, og omtales som «kritikk av den fraværende far». 1980- og 90-årene var preget av «hjelp til» - fasen, og 2000-tallet refererer han til som «dele på omsorgen» - fasen. Disse tre periodene overlappet delvis, men hovedfokuset endret seg i løpet av perioden, med en betydelig økning i de generelle forventningene og det normative presset om at fedre skulle være aktive omsorgspersoner for sine barn.

Disse endringene i roller og familiemønster avspeiles også i lov- og regelverk, som i større grad tar høyde for at begge foreldre anses som mer likeverdige omsorgspersoner. Lov om barn og foreldre ble innført i 1981, og med den ble mødres automatiske rett til barna etter skilsmisse fjernet. Argumentet var blant annet at å gi mødre forrang ikke nødvendigvis var til barnets beste, og at det bryter med prinsippet om like rettigheter for begge foreldre (Haavind, 2006). Et annet eksempel er at samboende fedre siden 2006 har hatt rett til automatisk delt foreldreansvar ved samlivsbrudd (barneloven § 35).

Fedrekvoten er likevel den mest omfattende endringen som har skjedd i norsk familiepolitikk de siste tiårene. Det vært en dramatisk økning i fedre som tar permisjon etter at fedrekvoten ble innført. Da kvoten ble innført i 1993, tok fire prosent av fedre ut permisjon (Kvande, 2009), mens i 2007 tok 96 prosent av fedre som hadde rett til det, ut hele kvoten eller mer (Grambo & Myklebø, 2009). Kvoten, som startet på fire uker har stadig blitt utvidet, og var i 2013 – 2014 på 14 uker. I 2014 er den imidlertid redusert til ti uker. Opprinnelig var likestilling den sentrale begrunnelsen for permisjon, både i forhold til at begge foreldre skulle få tid med barnet, og at det skulle bli lettere for mødre å kombinere arbeidsliv og barn. Etter hvert ble en annen begrunnelse minst like viktig; barnets behov for en omsorgsfull far. For å styrke fedres plass i barnets liv ble det ansett som viktig at han tok del i omsorgen i barnets første leveår. Formålet med fedrekvoten var derfor å gi barnet mulighet til bedre kontakt med sin far. Et politisk mål var å styrke relasjonen mellom far og barn, men en konsekvens var også å forandre den kjønnsstradisjonelle delingen av omsorgsarbeid (Brandth & Kvande, 2009).

Lorentzen (2012) hevder at perioden fra 1980 og frem til i dag representerer et gjennombrudd for fedres omsorgspraksis. Dette gjennombruddet har blitt referert til som en «farskapsrevolusjon» i dannelsen av nye omsørgende fedre, og Lorentzen omtaler endringen som «en gjennomgripende kulturell og samfunnsmessig endring» (Lorentzen, 2012:143).

4.2 Farskapets kultur og praksis

«Den nye far» har de siste to tiårene blitt et begrep innenfor litteratur om familien. Forestillingen om de nye fedrene ble utbredt på 1990-tallet, og handler om fedre som deltar i omsorgen for barna, og er mer engasjert og til stede enn tidligere generasjoner fedre (Brandth og Kvande, 2003). Eerola og Huttunen (2011) hevder at forestillingen om «den nye far» ikke bare er velkjent og etablert, men begrepet har også formet ideen om hva som utgjør et akseptabelt farskap i dag. De hevder at konseptet «den nye far» kan ses som et metanarrativ; en kulturelt dominerende historie, om hva det er å være en god far i dag.

Slike forestillinger har ofte en ideologisk og normativ funksjon, og ifølge den amerikanske forskeren LaRossa (2012) handler imidlertid fremstillingen av de nye fedrene mer om ideologi, og hvordan man ønsker det skal være, enn om praksis. Ifølge LaRossa (1988) består farskap av to relaterte, men likevel atskilte elementer: det han kaller «the culture of fatherhood» (normer, verdier og forestillinger knyttet til farskap) og «the conduct of fatherhood» (hva fedre faktisk *gjør*, fedres praksis). LaRossa hevder at dette skillet mellom kultur og praksis er nyttig, dels fordi disse to ikke alltid samsvarer med hverandre; de utvikler seg ikke alltid i samme takt. Ifølge LaRossa er det tilfellet når det gjelder farskap; han hevder at farskapets kultur har endret seg raskere enn praksis, som ifølge ham på mange måter er relativt tradisjonell.

Dette kan vi se i tråd med Hobson og Morgan (2002), som hevder at det eksisterer to dominerende diskurser om farskap; den tradisjonelle, som vektlegger fedres forsørgeransvar, og knytter omsorg hovedsakelig til mødre, og diskursen om den nye far, som vektlegger fedres engasjement og involvering i barneomsorgen. Forfatterne fremhever at selv om den tradisjonelle diskursen har blitt svekket de siste årene, har den fortsatt påvirkningskraft, og

ifølge Johansson (2004) er det i skjæringspunktet mellom disse to diskursene barnevernet gjør sine vurderinger.

LaRossa (2012) påpeker at han ikke mener at farskap ikke har endret seg i løpet av det siste århundret. Men endringene i fedres praksis har på langt nær skjedd i samme tempo som de ideologiske endringene. Og hva som konkret har endret seg, og hvordan, kan være vanskelig å svare på. Det som er viktig, er at *kulturen* knyttet til farskap blir skilt fra farskapets *praksis*. I avhandlingen fokuserer jeg i artikkel 3 og 4 hovedsakelig på farskapets kultur, ved at jeg ser på ulike diskurser i barnevernet om fedre. Artikkel 3 sier imidlertid også noe om farskapets praksis, gjennom fedrenes egne beskrivelser av hvordan de utøver sitt farskap, og hva de ser som viktig i forholdet til barna. Det som er verdt å påpeke i den sammenheng, er at disse beskrivelsene kan si like mye om farskapets kultur som om praksis, da fedrene i stor grad vil være påvirket av ideologi, normer og forestillinger som finnes ellers i samfunnet.

Norske fedre bruker i dag mer tid sammen med barna sine enn de gjorde på 1970-tallet (Jensen, 2004), men som SSBs tidsbruksundersøkelse fra 2010 viser (Vaage, 2012), bruker fortsatt kvinner mer tid på omsorgsarbeid for barn enn menn. Når det gjelder noen typer aktiviteter, som for eksempel tid som er brukt på samtale med barna, kan vi faktisk se en nedgang. Jensen (2004) hevder at det skrittet som ble tatt av fedre på 1980-tallet, ikke ble fulgt opp av fedrene på 1990-tallet, og den nyeste tidsbruksundersøkelsen (Vaage, 2012) viser at det heller ikke har skjedd det siste tiåret. Som tidligere beskrevet, er det også flere forfattere som hevder at den «nye», mer involverte far er et middelklassefenomen.

Tidsbruksundersøkelsen (Vaage, 2012) viser en positiv sammenheng mellom mors status (utdanning, yrkesklasse og inntekt) og fars involvering i omsorgen for barna. Denne sammenhengten finner vi også for menns status, men den er svakere enn det som ble identifisert hos kvinner. I den sammenheng er det verdt å påpeke at de fleste fedre som barnevernsarbeiderne møter, ikke tilhører en gruppe i samfunnet som har høy status når det gjelder utdanningsnivå og yrkesklasse (Fauske m.fl., 2009). LaRossa (2007) understreker også at det finnes ulike kulturer og praksiser for farskap i ulike grupper, for eksempel knyttet til etnisitet, utdanningsnivå, yrkesklasse og alder. Til disse er det knyttet ulike verdier, normer og oppfatninger.

4.3 Barnevern som normativt kunnskapsområde

En sosialkonstruksjonistisk forståelsesramme tilsier at vi må ta hensyn til konteksten et fenomen studeres innenfor. Vi skal derfor se nærmere på den konteksten barnevern som kunnskapsområde utgjør.

Barnevernets samfunnsmandat hviler på et etisk fundament som skal sikre barnets beste, og er dermed en kunnskapsbasert virksomhet av moralsk, praktisk art (Erstad, 2005). Barnevern er et sammensatt kunnskapsområde, noe som henger sammen med at den virkeligheten barnevernsarbeiderne jobber innenfor, er preget av kompleksitet, usikkerhet og verdikonflikt. Man står overfor et mangfold av hensyn, rettigheter, normer og verdier som beslutninger må være i overensstemmelse med (Eriksen, 2001; Gamst, 2004) Barnevernets arbeid er regulert av ulike lover og retningslinjer, men barnevernsarbeideren må ofte gjøre subjektive vurderinger på områder hvor det råder ulike forestillinger om hva som er riktig vurdering (Olsson, 2007). Barnevernet står overfor spesielle normative problemstillinger, da det griper inn i familiesfæren og stiller spørsmål ved dens autonomi og selvtilstrekkelighet. En utfordring ved slike inngrep er at tilfellene som skal reguleres, er unike og komplekse i sin karakter, og at det er vanskelig å etablere eksakte standarder og klare kriterier for lovanvendelse. De problemstillinger barnevernet må ta stilling til, er innvevd i normative, verdimesige og moralske spørsmål som gjør det vanskelig entydig å bestemme hva som er riktige beslutninger (Midjo, 2010).

Barnevernet har ingen enhetlig kunnskapsbase eller særegen teori, men bygger på kunnskaper hentet fra en rekke disipliner som psykologi, pedagogikk, sosiologi, medisin, etikk og rettsvitenskap. Både disipliner og teorier innenfor disiplinene kan dels supplere hverandre og dels stå i motstrid til hverandre (Erstad, 2005). Teorigrunnlaget kan omtales som springende, spredt og uklart, og dette bidrar til å skape en generell teoretisk usikkerhet blant barnevernsarbeidere (Fossestøl, 2001). Mange av problemstillingene barnevernsarbeidere må ta stilling til i møte med familier, kan ikke fagkunnskapen eller lovverket gi objektive svar på. De kan bare besvares med henvisning til hvilke verdinormer og standarder vi vil skal gjelde i samfunnet (Eriksen, 2001).

Flere forfattere (Rød, 2004; Nordstoga, 2004; Aadnesen, 2012) har kritisert barnevernets praksis for å være teorisvak. Det blir hevdet at barnevernets vurderinger i saker er basert på et

utydelig og innforstått kunnskapsgrunnlag, slik at det er vanskelig for andre involverte å vite hvilke vurderinger som er lagt til grunn, og hvilke konsekvenser dette medfører. Egelund (1997:125) omtaler barnevernets kunnskapsgrunnlag som en «bricolage», det vil si en litt tilfeldig opphopning av forskjellige brokker av kunnskap, common-sense, kulturelle preferanser, regler og moral. Skjønnsutøvelse er sentralt i barnevernets beslutningsprosesser, men flere forfattere hevder det får for stor plass, og kan føre til vilkårlighet, manglende forutsigbarhet, og til at barnevernsarbeidernes mer private normer og verdier i for stor grad legges til grunn for vurderinger. Dermed gjøres denne kunnskapen heller ikke til gjenstand for kritisk refleksjon, og det blir vanskelig for andre å få innsikt i grunnlaget for beslutningene (Erstad, 2005, Terum; 2003; Nordstoga, 2004).

Egelund (1997) forklarer barnevernets mangel på kritisk refleksjon rundt egen praksis med det kollegiale fellesskapets betydning. Hun fant i sin undersøkelse av den danske sosialforvaltningens praksis med familier at det var en utbredt enighet mellom kolleger, også ulike faggrupper imellom. Møter skulle finne løsninger på familiers problemer, men de hadde også som funksjon å befeste hvordan «vi» forstår familier og deres behov, og hvordan «vi» jobber. Egelund (1997) hevder at man finner tilfredsstillelse i det kollegiale fellesskap, som klienter ikke gir, og denne tilfredsstillelsen legger ikke opp til uenighet og kritisk dialog. Järvinen (2002) påpeker at det er viktig å eksplisittgjøre den kunnskapen som praktisk sosialt arbeid bygger på, og stiller seg kritisk til det hun omtaler som kunnskap uten begrep: Hvordan skal den kunne underkastes en gyldighetsvurdering? Og hvordan kan klienter forholde seg til, eller om nødvendig forsvare seg mot en slik kunnskap?

Olssons (2007) begrep «naive teorier» er relevant for å forstå hvordan barnevernets praksis utformes i møte med familier. Begrepet beskriver barnevernsarbeidernes valg av handlingsteori i møtet med den enkelte familie, og omfatter de forestillinger om seg selv, andre mennesker og omverden som utgjør premisser for deres samhandling med andre. De naive teoriene omhandler forklarings- og handlingsmodeller i møte med familier, og kan bare delvis forstås ut fra yrkesmessige og organisatoriske rammer for arbeidet. Personlige erfaringer, utdanning og påvirkning fra arbeidsplassen samspiller i konstruksjonen av de naive teoriene. De naive teoriene er sterkt knyttet til personlige konstruksjoner og tidligere erfaringer. Barnevernsarbeiderne kan ha ulike forståelser av farskap og familier, og derfor ulik tilnærming, basert på den enkeltes naive teorier, som er forankret i personlige opplevelser og bakgrunn. Skjønnsanvendelsens betydning i barnevernets beslutningsprosesser kan hevdes

å gi barnevernsarbeiderne et handlingsrom som individuelle aktører. På en arbeidsplass skapes imidlertid normer for praksis som medlemmene identifiserer seg med og handler ut fra i ulik grad, avhengig av styrken i teamets samhörighet. De personlige teoriene står på den måten i et dynamisk forhold til prosesser i arbeidsgruppen (Olsson, 2007).

En viktig del av barnevernets praksis er de forståelser og ideer, den sortering og håndtering av klienter, som ikke er beskrevet noe sted – alt det som skjer i forlengelsen av regler og forskrifter, alle de oppfatninger som ligger bak det hverdagslige arbeidets rutiner (Järvinen, 2002). Kort sagt: det som Bourdieu (1977) omtaler som *doxa* innenfor et felt. Forståelser av familie og farskap innenfor barnevernet kan etter hvert karakteriseres som et *doxa*; det er snakk om handlingsmønster og oppfatninger som har sikret sin egen overlevelse gjennom at de har fått status som selvfølgelige og naturlige; ofte så naturlige at de ikke en gang blir diskutert. De er ikke skrevet ned noe sted, men er til stede som tause, underforståtte forutsetninger som i stor grad påvirker barnevernsarbeidernes praksis (Järvinen, 2002).

4.4 Fedre og lovverket

Lovverket utgjør en sentral del av de rammene barnevernet må forholde seg til, og kan utføre sin praksis innenfor. I denne sammenheng er det spesielt barnevernloven og barneloven som er relevante.

I fokusgruppeintervju med barnevernsarbeiderne kom det frem at flere var usikre på dette lovverket, spesielt i forhold til hva de kan informere foreldre som ikke bor sammen med barnet om. Ifølge veileder om «Forholdet mellom barnevernloven og barneloven» (BLD, 2013), er det viktig at barnevernstjenesten ikke definerer barnets helhetlige omsorgssituasjon for snevert, og utelukkende ser på hjemmet der barnet formelt er bosatt. Barnevernets oppgave er å undersøke barnets omsorgssituasjon på en forsvarlig måte, og det innebærer at dersom foreldrene bor hver for seg, må barnevernstjenesten i de fleste tilfeller ta kontakt med begge foreldre, da begge foreldrene kan ha relevant informasjon som er viktig for å få kartlagt den totale omsorgssituasjonen. Når barnevernstjenesten innhenter opplysninger, må de informere begge foreldre om at det er opprettet undersøkelsessak. Dette gjelder uavhengig av foreldreansvar, og om foreldrene er part i saken. Denne forelderer kan da be om å få

opplysninger fra barnevernstjenesten, jf. Barneloven § 47. Taushetsplikt er altså ikke til hinder for at begge foreldre informeres om at det er opprettet undersøkelsessak.

Ifølge Lassen (2012) er det mange barnevernstjenester som har en forståelse av at mor har krav på vern mot at far får vite at barnevernstjenesten undersøker barnets omsorgssituasjon eller yter hjelpetiltak. Ifølge Lassen har ikke dette hjemmel i loven, og utgjør en saksbehandlingsfeil som rammer barnet. Lassen (2012) hevder at det skjer en overdrevet streng fortolkning, og at dersom barnevernet unnlater å informere og involvere far, kan denne praksisen bidra til at det blir holdt skjult for far at barnet er i en livssituasjon hvor far burde ha foretatt seg noe for å bedre omsorgssituasjonen (Lassen, 2005).

Barneloven (§ 47) gir foreldre med felles foreldreansvar lik rett til opplysninger om barnet fra offentlige instanser. Dersom den ene av foreldrene har foreldreansvaret alene, skal vedkommende gi den andre forelder opplysninger om barnet når han eller hun blir bedt om det. Denne plikten til å gi opplysninger til foreldre uten foreldreansvar gjelder også en rekke offentlige instanser som skole og barnehage, helse- og sosialvesen (deriblant barnevern) og politi. Denne plikten gjelder først når forelder ber om det, og gjelder opplysninger *om barnet*, og ikke den andre forelder. Veilederen påpeker at det i barnevernssaker kan være vanskelig å skille mellom opplysninger som gjelder barnet og hjemmesituasjonen, og opplysninger som inneholder taushetsbelagte opplysninger om en av foreldrene. «En barnevernssak vil som regel inneholde sensitive opplysninger både om barnet og om begge foreldrene. Det vil ofte ikke være mulig å skille ut opplysningene som gjelder hver av foreldrene, fra de opplysningene som bare gjelder barnet. Dette innebærer at spørsmålet om hvem som kan få innsyn i hvilke opplysninger i en barnevernssak, ofte blir komplisert» (BLD, 2013:20).

Når det gjelder partsrettigheter, avhenger det av type sak og av hvem som har foreldreansvar. Foreldre som ikke har foreldreansvar for barnet, vil normalt ikke anses som part i sak etter barnevernsloven. De regnes ikke som part i en sak om omsorgsovertakelse i fylkesnemnda, men er part dersom det gjelder avgjørelse av eget samvær etter § 4-19. For foreldre som har foreldreansvar, men ikke daglig omsorg, regnes de ikke som part i saker som omhandler frivillige hjelpetiltak, med mindre tiltaket direkte berører vedkommende, for eksempel at det berører samværsretten med barnet. Men uavhengig av type sak eller foreldreansvar, har altså

begge foreldre rett til opplysninger om barnet dersom det blir etterspurt, fra den andre forelderen eller fra barnevernstjenesten.

4.5 Metodologiske og epistemologiske implikasjoner av en sosialkonstruksjonistisk tilnærming

En sosialkonstruksjonistisk tilnærming omfatter også selve forskningsprosessen, og har noen epistemologiske implikasjoner; hvilken type kunnskap er det mulig å få? Tilnærmingen innebærer blant annet at jeg ikke anser empirien som en gjenspeiling av virkeligheten, men en aktiv fortolkning av den (Johannesen og Tufte, 2002). Kunnskapen som fremkommer, er ikke objektiv og verdinøytral. Den kan heller ikke ses som informasjon jeg har *avdekket* gjennom survey og intervju; kunnskapen er et resultat av interaksjonen mellom meg og informantene, og er derfor også påvirket av meg, min posisjonering i forhold til feltet og temaet, og min forforståelse. Jeg vil derfor redegjøre nærmere for min posisjonering og forforståelse i metodekapittelet.

Jeg gikk altså ikke inn i denne studien med en forventning om å oppdage hvordan ting “virkelig er” i barnevernet. Jeg ønsket å utforske informantenes forståelse av farskap som fenomen, innenfor den konteksten som barnevernet utgjør. Jeg er samtidig bevisst på at dette er min fortolkning, og at de fortellingene som skapes gjennom intervjuene, er jeg aktivt med og konstruerer. Dette er uttrykk for en subjektiv epistemologi. Samtidig mener jeg det er viktig å erkjenne, i tråd med Searle (1995), at noen utsagn og påstander kan regnes som epistemisk objektive («*Han er hennes biologiske far*»). Vi kan altså få kunnskap om verden som er uavhengig av våre tolkninger, våre opplevelser og vår påvirkning. Searle (1995) påpeker også at skillet mellom en objektiv og subjektiv epistemologi handler om en gradforskjell, og ikke et absolutt skille.

En av sosialkonstruksjonismens grunnantakelser handler om en kritisk holdning til selvfølgelig kunnskap. I denne studiens forskningsprosess innebærer det en erkjennelse av at de studiene som foreligger om fedre som har barn med tiltak fra barnevernet, også er kunnskap som er sosialt konstruert. De er påvirket av forskeren og den konteksten den er utført innenfor, og derfor viktig å ha et kritisk forhold til som kunnskapsgrunnlag. Det innebærer også en kritisk holdning til ulike forståelser av farskap som fremkommer i

intervjuene som fremstår som selvfølgelig og objektivisert kunnskap. Sentralt i denne studien er å identifisere og stille spørsmål ved slike forståelser.

Sosialkonstruksjonistiske tilnærminger blir i hovedsak knyttet til kvalitative metoder og data. I denne studien har jeg også anvendt kvantitative data fra surveyundersøkelsen til Det nye barnevernet. Kvantitative data blir først og fremst knyttet til en positivistisk tradisjon (Ramlo og Newman, 2011). Jeg vil imidlertid argumentere for at jeg også kan ha en sosialkonstruksjonistisk tilnærming til den type surveydata jeg har anvendt i min studie. Dette blir nærmere utdypet i metodekapittelet (5.5).

Kvantitative data fremstår i større grad enn intervjudata som objektive data, uavhengig av våre forestillinger (Kleven, 2011; Ramlo og Newman, 2011). I denne studien er surveydataene anvendt som kvantifisert bakgrunnsinformasjon; blant annet som en beskrivelse av hvem barnet bor sammen med, foreldrenes utdanningsnivå og ulike typer belastninger foreldrene har opplevd. Selv om dataene fremstår som objektive beskrivelser av informantene og deres livssituasjon, utgjør de imidlertid ikke en objektiv «sannhet» om informanten i større grad enn et kvalitativt intervju gjør. Jeg anser surveydataene som sosialt konstruerte; de er ikke en gjenspeiling av virkeligheten, og ikke objektive og verdinøytrale data.

De kategoriene som de lukkede svaralternativene i surveyen utgjør, er konstruert av forskerne som har utformet surveyen, og er derfor påvirket av deres forforståelse og posisjonering i forhold til feltet. Utfyllingen av surveyen ble også gjennomført som et personlig intervju, ved at forskeren i de fleste tilfeller stilte spørsmål og fylte inn svarene. Surveyen besto også av åpne spørsmål, og svarene på disse spørsmålene er skriftlig formulert av forskeren, ofte som en stikkordsmessig oppsummering ut fra hva han/hun vurderte som sentralt i forhold til spørsmålet. Forskerens forståelse påvirker derfor de svarene som fremkommer i datamaterialet. Noen av de åpne svaralternativene er i tillegg fremstilt som kategorier; disse er også et resultat av forskerens konstruksjoner, hvor informantens fortelling blir tolket og plassert i en forhåndsdefinert kategori.

Informantens forståelse av et spørsmål og interaksjonen mellom forsker og informant har også stor betydning for hvilke svar vi får i surveyen. Informantene kan forstå spørsmål ulikt, og svare ut fra ulike kriterier. Vi kan se på et spørsmål i surveyen: «Hvis det ble levert en

melding til barnevernstjenesten, hvem var melder?». Her er det sju ulike svarkategorier, blant annet «mor/far». Dette er et spørsmål både barnevernstjenesten og foreldrene selv har svart på, og vi ser at det er en betydelig høyere andel foreldre som har svart «mor/far» enn tilsvarende svar fra barnevernstjenesten. Her kan ulike faktorer ha påvirket de ulike svarene. Dersom foreldrene for eksempel har snakket med helsesøster om sine utfordringer, og de sammen blir enige om at helsesøster skal ta kontakt med barnevernet, kan foreldrene i surveyen svare at de selv leverte meldingen, fordi de opplevde at de var deltakende i prosessen, mens barnevernstjenesten definerer helsestasjonen som melder. Dersom meldingen kom fra en bekymret nabo eller andre, kan også foreldrene oppgi seg selv som melder, fordi de overfor forskeren ønsker å fremstå som ansvarlige foreldre som selv søker hjelp for barnet sitt. Det er derfor viktig å være bevisst på at disse dataene er påvirket av kontekst og interaksjonen mellom forsker og informant, og på den måten kan ses som sosialt konstruert. Dersom informanten hadde fylt ut surveyen alene og anonymt, kunne svarene ha blitt annerledes.

Vitenskapsteoretisk er studien også fenomenologisk og hermeneutisk forankret. Dette vil bli beskrevet nærmere i metodekapittelet i forbindelse med analyse av data. Det fenomenologiske perspektivet anvendt alene har sine begrensninger ved at det ikke erkjenner betydningen av forskerens fortolkning og aktive rolle som medskaper av kunnskap. Det hermeneutiske perspektivet og sosialkonstruksjonismen bidrar derfor som et viktig supplement. Som en helhet gir disse tilnærmingene et godt grunnlag for å utforske informantenes perspektiv på temaet.

5. Datagrunnlag og metode

I dette kapittelet vil jeg beskrive og drøfte hvordan jeg har gått frem metodisk.

Forskningsdesign og analysestrategier for de tre ulike metodene som er valgt, blir beskrevet.

Jeg vil også se på forhold rundt det å kombinere ulike metoder, vurdere funnenes gyldighet og pålitelighet, og diskutere etiske problemstillinger knyttet til studien.

Undersøkelsen består av tre delstudier.

- Delstudie 1: Survey fra fase 1 i prosjektet Det nye barnevernet. Surveyen ble gjennomført i 2008-2009, og 715 foreldre som er/var i kontakt med barnevernet deltok. Resultater presenteres i artikkel 1 og 2. I surveyen ble det også innhentet informasjon fra familienes saksbehandler. I artikkel 1 er også deler av dette materialet brukt.
- Delstudie 2: Dybdeintervju med 15 fedre som har barn med tiltak fra barnevernet. Intervju ble gjennomført i 2010 med informanter fra tre ulike kommuner i Midt-Norge. Resultater fra sju av intervjuene presenteres i artikkel 3.
- Delstudie 3: Fire fokusgruppeintervju med 14 saksbehandlere i barnevernet. Intervju ble gjennomført i 2010-2011, med informanter fra fire ulike barnevernstjenester i Midt-Norge. Resultater fra disse intervjuene presenteres i artikkel 4.

Studien bygger altså på kombinerte metoder (også referert til som mixed methods eller triangulering i metodelitteraturen), ved at jeg benytter både kvalitative og kvantitative metoder. Denne tilnærmingen er valgt med den hensikt at de ulike metodene og datakildene skal utfylle hverandre, og belyse problemstillingene fra ulike perspektiver.

Når jeg i den videre fremstillingen refererer til «studien» eller «prosjektet», er det min studie som omfatter disse tre delstudiene det henvises til. Hvis det er snakk om hele prosjektet Det nye barnevernet, blir dette gjort eksplisitt.

5.1 Surveyundersøkelsen Det nye barnevernet (DNBV)

Artikkel 1 og 2 bygger på surveyundersøkelsen fra fase 1 i prosjektet «Det nye barnevernet» (vedlegg 6). Dette prosjektet er landsomfattende, og et resultat av et samarbeid mellom Høgskolen i Sør-Trøndelag, som var initiativtaker til prosjektet, Nordlandsforskning,

Universitetet i Stavanger og Høgskolen i Lillehammer. 11 ulike kommuner og Buf-etat (barne- og ungdoms- og familieetaten) i tre regioner var også med i prosjektet. Datainnsamlingen ble gjennomført i 2008 og 2009, og ble foretatt av forskere tilknyttet de nevnte institusjonene og forskningsassistenter tilknyttet kommunene. Surveyen var allerede utviklet og igangsatt da jeg ble involvert i prosjektet. Min rolle i datainnsamlingen var at jeg utførte 17 intervju, med både mødre og fedre. På dette tidspunktet hadde jeg ennå ikke startet min ph.d.-studie, men ble engasjert for å gjøre intervju mens jeg var ansatt i en forskerstilling et annet sted. 715 foreldre som har barn med tiltak fra barnevernet, eller hvor det var igangsatt undersøkelse, ble intervjuet. Informantene kom fra 12 ulike kommuner og bydeler.

Surveyen besto av både åpne og lukkede spørsmål, og berørte seks hovedtemaer:

- 1) Veien inn i barnevernet
- 2) Om barnet
- 3) Stressfaktorer for foreldrene
- 4) Foreldrerollen
- 5) Levekår og bakgrunn
- 6) Vurdering av barnevernstjenesten

I tillegg fylte familiens saksbehandler ut et skjema med informasjon om melding og kontaktetablering med familien, begrunnelse for tiltak, hvilke tiltak familien har, og samarbeid med andre instanser (vedlegg 6, s.18-23).

Ulike kilder er brukt til å utvikle spørsmålene i surveyundersøkelsen, for eksempel «The Family pack of Questionnaires and Scales» (Cox & Bentovim, 2000), SSBs levekårsundersøkelse (SSB, 2005), Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT), European Social Survey og risikobedømmingsskjemaet «Common Assessment Framework». Rundt 60 % av spørsmålene i undersøkelsen er validert gjennom tidligere studier, resten av spørsmålene er utviklet av forskergruppen (Fauske m.fl., 2009; Kojan, 2011).

Utvalget i undersøkelsen ble trukket av barnevernstjenestene i de kommunene som deltok, med utgangspunkt i deres lister over saker, og etter kriterier gitt av forskerne. Det ble foretatt en stratifisert utvelgning, hvor populasjonen ble delt inn i tre kategorier etter hvor lenge de har hatt kontakt med barnevernet:

1. Helt nye brukere, som er i meldings/undersøkelsesfasen.

2. De som har hatt tiltak i under to år.
3. Langtidsbrukere, som har hatt tiltak i over to år.

Dette ble gjort for å oppnå tilstrekkelig bredde i utvalget.

Hos alle barnevernstjenestene er sakene registrert på barna. Utvelgelsen av foreldre gikk derfor gjennom dem. Dersom barna bodde med kun en av foreldrene, ble denne forelderen kontaktet. Dersom foreldrene bodde sammen, fikk foreldrene selv velge hvem som skulle delta i surveyen (Fauske m.fl., 2009). Kontaktpersonene i de ulike barnevernstjenestene som var tilknyttet prosjektet, tok kontakt med de aktuelle foreldrene til barn som ble trukket ut, med forespørsel om intervju, og ba om tillatelse til at forskerne i prosjektet fikk deres kontaktinformasjon. Vi tok så direkte kontakt og avtalte tid og sted for intervju. Det ble gjennomført intervju med 95 prosent av de som ble trukket ut. De resterende fem prosent sa nei til å bli intervjuet da barnevernstjenesten tok kontakt, eller de sa i utgangspunktet ja, men det ble vanskelig å få til avtale med dem fordi de ikke møtte opp til avtaler, eller vi fikk ikke tak i dem.

En del av surveyen omhandler ulike forhold ved barna som omfattes av undersøkelsen. Her ble det tatt utgangspunkt i det barnet i husholdningen som var mest i fokus hos barnevernet. I familier hvor flere barn hadde samme fokus hos barnevernet, valgte foreldrene selv hvem av barna de ville ta utgangspunkt i.

Surveyen ble gjennomført som et personlig intervju, der intervjuer stilte spørsmål og registrerte svarene i skjemaet. Intervjuene jeg foretok ble gjennomført hjemme hos informanten, eller på møterom som ble gjort tilgjengelig av barnevernstjenestene. Disse rommene var ikke i direkte tilknytning til barnevernstjenestenes kontorer. Etter utfylling ble alle skjemaene lagt inn i Questback, og i analysene av dataene har vi benyttet SPSS Statistical Software 17.0 og 19.0.

I artikkel 1 brukte vi survey data for å se på ulike familietyper som er i kontakt med barnevernet. Ser vi noen forskjeller mellom ulike familietyper når det gjelder sosiodemografiske og psykososiale faktorer? For å finne ut mer om dette har vi benyttet frekvensanalyser og bivariate krysstabeller med testing av korrelasjonsnivå ved hjelp av kji-kvadrattest.

Når det gjelder psykososiale faktorer, tok vi utgangspunkt i et spørsmål hvor foreldrene ble bedt om å svare på om de hadde opplevd følgende stressfaktorer i løpet av de to siste årene:

- Fysisk sykdom av varighet over 1 måned
- Psykisk sykdom av varighet over 1 måned
- Vært nedstemt eller deprimert av varighet over 1 måned
- Tap av pårørende
- Større flytting
- Vært arbeidsledig i lengre enn 8 uker
- Samlivsbrudd
- Større konflikt i familien (også utover husstanden)
- Større bekymring for ett eller flere av barna
- Rusrelaterte problemer hos deg eller partner

Ved å summere antall belastninger foreldrene oppga å ha, ble det laget en indeks, som ble oppdelt i «liten belastning» (0-2 stressfaktorer), «middels belastning» (3-5 stressfaktorer) og «stor belastning» (6-10 stressfaktorer).

Surveyen som foreldrene svarte på inneholder også seks åpne spørsmål, og vi har analysert ett av disse: «Hva oppfatter du som årsaken til kontakten med barnevernet?» Saksbehandlere i barnevernstjenesten har besvart et lignende spørsmål: «Hvis tiltak er/var iverksatt, hva er/var begrunnelsen?» Disse spørsmålene ble tematisert og kategorisert ved hjelp av en deskriptiv innholdsanalyse, først og fremst for å se om ulike familietyper skilte seg fra hverandre når det gjaldt forståelse av årsak til kontakt, og begrunnelse for tiltak. I tillegg sammenlignet vi svarene fra foreldre og saksbehandlere, for å se om de vektla ulike forhold. Informasjon fra hver enkelt forelder er ikke koblet med informasjon fra familiens saksbehandler; det er derfor ikke snakk om en sammenligning på individ- eller familienivå. Vi ser på hele gruppen av foreldre og saksbehandlere.

I artikkel 2 ble det benyttet frekvensanalyser, krysstabeller og bivarierte korrelasjonsanalyser ved point-biserial correlation. Dette er en korrelasjonsanalyse som benyttes når en av de to variablene er dikotom (Field, 2009), som i dette tilfellet med kjønn. Vi har i tillegg foretatt en innholdsanalyse av tre åpne spørsmål fra surveyen: «Hvordan opplevde du den første kontakten med barnevernet?», «Har du noe du vil si avslutningsvis?» og «Hva oppfatter du

som årsaken til kontakten med barnevernet?»). For det siste spørsmålet har vi sett på svar kun fra mødrene. Svarene ble tematisk kategorisert etter hva mødrene opplevde som årsak til kontakten med barnevernet. Årsaker som er knyttet til forhold ved barnas fedre blir presentert i artikkelen. Dette ble gjort for å gi et bilde av hvordan fedre som *ikke* deltok i surveyen ble beskrevet av barnas mødre. Informasjon fra saksbehandlerskjemaene er ikke benyttet i denne artikkelen.

5.1.1 Metodiske betraktninger

Enhver studie har noen begrensninger og styrker som er verdt å reflektere over. Dette kan også ses i sammenheng med betraktninger rundt metodologiske implikasjoner av en sosialkonstruksjonistisk tilnærming (kap.4.5), hvor forskerens (for)forståelse, kontekst og interaksjon mellom forsker og informant ble hevdet å ha betydning for den informasjonen som fremkommer av surveyen.

Det kvantitative datamaterialet er hentet fra den største studien av barnevernets familier, basert på surveyintervjumateriale, som er gjort i Norge (Fauske m.fl., 2009). Dataene er samlet inn fra et bredt utvalg av foreldre som har klientstatus i barnevernet, og dekker et omfattende område av deres livssituasjon og erfaring med barnevernet. Studien har likevel noen begrensninger som er verdt å nevne.

Den viktigste metodiske innvendingen med bruk av en slik survey er at svarene tvinges inn i fastsatte kategorier som respondentene ikke nødvendigvis synes passer, og at datainnsamlingen dermed blir forskerdefinert (Sandbæk, 2002). Man kan derfor ikke med sikkerhet vite at det svaret som er krysset av for, er dekkende for det informanten mener. Man får ikke fanget opp nyanser og forbehold i svarene som blir gitt.

I analysene har vi kategorisert noen av de åpne spørsmålene, og en potensiell svakhet ved det er at disse kategoriene heller ikke alltid reflekterer kompleksiteten i informantenes svar. En annen mulig svakhet ved de åpne spørsmålene er at ikke alle svarene nødvendigvis gjengir foreldrenes presise formuleringer. Svarene foreldrene ga, ble i de fleste tilfellene nedskrevet i skjemaene av intervjuerne. Selv om det ble vektlagt at svarene skulle representere informantenes egne ord, ble det likevel i noen tilfeller brukt ord som ”han”/”hun”. Det kan

tyde på at det har skjedd en omskrivning, og samtidig en fortolkning av meningsinnhold allerede på et tidlig stadium av intervjuene. Som beskrevet i teorikapittelet kan altså forskerens forståelse ha hatt betydning både for utformingen av svarkategorier og formulering av informantens svar.

Det at surveyen ble gjennomført som personlig intervju, og ikke som et rent spørreskjema der informanten alene fylte ut skjemaet, kan også ha påvirket det endelige resultatet av surveyen. Denne måten å gjennomføre surveyen på har den fordelen at man kan oppklare misforståelser og uklarheter i forhold til spørsmålene som blir stilt, og det at en intervjuer gjennomførte surveyen sammen med informanten, kan ha økt motivasjonen for å fullføre surveyen, som var ganske omfattende. Potensielle ulemper kan være intervjuereffekten: egenskaper ved intervjueren, og relasjonen mellom intervjuer og informant kan påvirke hvilke svar som blir gitt. Det kan tenkes at informanten i noen tilfeller ville svart annerledes om han/hun hadde krysset av på skjemaet alene.

Et sentralt spørsmål i forhold til utvalget er om det representerer bredden i barnevernssaker slik at materialet gir et godt bilde av populasjonen. For å teste dette er utvalget som helhet sammenliknet med registerdata fra SSB, og det ble funnet at når det gjelder type tiltak, alder- og kjønnsammensetning, er vårt utvalg og barnevernspopulasjonen nokså lik (Fauske m.fl., 2009; Kojan, 2010).

Det er en klar overvekt av mødre som har besvart surveyen; kun 19 % av de som har svart er fedre. Dette tilsvarer 136 fedre. Som beskrevet i artikkel 2, er det blant fedrene som har svart, en overvekt av fedre som bor sammen med barna sine, enten alene eller sammen med mor. Utvalget av fedre er derfor litt skjevt, ved at det ser ut som at det i hovedsak er de som er mest involvert i omsorgen for barna som har deltatt. De som ikke bor sammen med barna, har ikke blitt spurt om å delta, og i tilfeller der foreldrene bor sammen, har de selv fått velge hvem som skulle svare. Også i disse tilfellene er det flest mødre som har svart. Dette ser jeg som en svakhet ved studien, og det viser at man ved utformingen av studien ikke var bevisst på å sikre at fedrenes perspektiv kom bedre frem, ved å rekruttere også de som ikke bor sammen med barna.

5.1.2 Ethiske problemstillinger

I alle forskningsprosjekter er det gjennom hele prosessen viktig å forholde seg til etiske problemstillinger og forskningsetiske retningslinjer (Kvale, 1997). Før datainnsamlingen startet, ble surveyen godkjent av NSD (vedlegg 1). En forutsetning for godkjenningen var blant annet tilstrekkelig anonymisering av personopplysninger, og informert samtykke fra informantene.

Som tidligere beskrevet var det kontaktpersoner i barnevernstjenesten som henvendte seg til aktuelle informanter, og formidlet kontaktopplysninger. Vi fikk derfor kun personopplysninger om personer som samtykket til intervju. Samtykkeskjema ble oppbevart i informantenes journal hos barnevernstjenesten. Barnevernstjenestene opprettet også en liste over informantene som samtykket til intervju, hvor hver informant fikk et nummer. Denne listen ble oppbevart hos barnevernstjenesten, og ingen som var tilknyttet prosjektet fikk tilgang til denne.

Dataene ble lagt inn i Questback etter av intervjuene var gjennomført, og senere eksportert til SPSS for analyse. Skjemaene ble deretter makulert.

Datamaterialet ble samlet inn gjennom personlige intervju; forskeren stilte spørsmål og krysset av på skjemaet. Noen av informantene var veldig pratsomme, og hadde lange og utdypende svar til flere av spørsmålene. Disse svarene er det vanskelig å fange opp av skjemaet, når det er forhåndsdefinerte svarkategorier. Dette er beskrevet under metodiske betraktninger, men det er også verdt å diskutere de etiske aspektene ved dette. Der det ikke finnes mulighet for egne refleksjoner eller presisering av sammenhenger gjennom åpne spørsmål, blir informasjonen styrt og begrenset. «Den det forskes på, kan derfor sies å være et objekt for forskning, og ikke et subjekt» (Andersson og Swärd, 2010:232). Dersom informantene opplever at de forhåndsdefinerte svarkategoriene ikke gir rom for å uttrykke sine meninger og formidle sine historier, kan det føre til frustrasjon. For å gi informantene mulighet til å formidle noe av sin historie med egne ord, startet surveyen med tre åpne spørsmål som omhandlet hvordan og hvorfor familien kom i kontakt med barnevernet, og hvordan de opplevde denne kontakten. I ettertid ble svarene registrert i Questback, og for de åpne spørsmålene begrenset dataprogrammet antall ord som kunne skrives inn. Det å få

registrert bare en liten, og til dels unyansert, del av informantenes svar, kan ses som etisk problematisk.

Ut fra tidligere forskning om foreldre som er i kontakt med barnevernet, vet vi at en stor andel har en belastet livssituasjon, og kan betegnes som sårbare informanter (Clausen og Kristofersen, 2008; Kojan, 2011; Slettebø, 2008). Selv om studiens intensjoner er faglig godt fundert, hevder Berg (2009) at det kan være en risiko forbundet med å utsette sårbare informanter for offentlig oppmerksomhet, og at en slik synlighet kan bidra til å forsterke individuell utsatthet. Helgeland (2007) hevder imidlertid at bekymringen for at såkalt sårbare informanter utsettes for store belastninger ved deltakelse i forskningsprosjekter er overdrevet. Noen kan heller oppleve det som positivt å bli sett og hørt, fordi det er noe de ikke opplever å bli ellers.

Dette var også min erfaring i møte med informantene som deltok i surveyen; flere ga eksplisitt uttrykk for at de opplevde det som positivt å få formidle sine opplevelser og tanker rundt egen livssituasjon og kontakten med barnevernet. Det å kategorisere informanter som sårbare kan også være problematisk og stigmatiserende i seg selv. Det er ikke nødvendigvis en beskrivelse informantene selv kjenner seg igjen i, eller er enig i. Det vi imidlertid kan si, er at en stor andel av informantene opplever stor belastninger i livet i forhold til sosioøkonomiske og psykososiale forhold, og at en stor andel av spørsmålene i surveyen omhandler tema som av noen kan oppleves som sårbare. I gjennomføringen av en slik survey er det derfor viktig at intervjueren er bevisst dette, og viser respekt for informanten i måten spørsmål blir stilt på, og unngår å presse informanten hvis han/hun synes det er vanskelig å svare på spørsmål.

5.2 Dybdeintervju med fedre

For å undersøke hvilke forståelser fedrene opplevde å bli møtt med av barnevernet, og hvilken forståelse de har av seg selv som fedre, fant jeg det mest hensiktsmessig å samle inn data gjennom halvstrukturerte dybdeintervju. Artikkel 3 bygger på disse intervjuene. Til sammen ble 15 fedre intervjuet, mens denne artikkelen er basert på sju av disse intervjuene. Beskrivelse av utvalget vil derfor i hovedsak omfatte disse sju informantene.

Utgangspunktet for intervjuene var relativt åpent, i forhold til at jeg ønsket å få innsikt i fedrenes opplevelse av kontakten med barnevernet, og deres egen opplevelse av sin rolle som far. Da jeg begynte å analysere intervjuene, ble det tydelig at sju av intervjuene skilte seg ut, ved at fedrene har barn med kvinner som er/har vært ute av stand til å ta seg av barna på grunn av rusmisbruk og/eller psykiske problemer. Alle fedrene har eller har hatt hovedansvaret for barna, permanent eller i en periode. Fedrenes egen situasjon varierer i forhold til disse problemene; noen har også selv hatt egne utfordringer når det gjelder rus eller psykiske problemer. Jeg ønsket å se nærmere på denne gruppen fedre, som jeg finner ytterst få beskrivelser av ellers i litteraturen om barnevern. Denne gruppen utgjør derfor grunnlaget for artikkel 3. En artikkel hvor intervju med hele utvalget på 15 er analysert, er under utarbeidelse. Jeg vil her redegjøre hovedsakelig for de sju informantene som utgjør datamaterialet i artikkel 3, men noen av beskrivelsene vil også omfatte utvalget som helhet.

Intervjuene med fedrene ble gjort i løpet av sommeren/høsten 2010 og vinteren 2011. Måten jeg gikk frem på for å rekruttere informanter var at jeg gikk gjennom skjemaene fra surveyen som barnevernstjenesten hadde svart på, og plukket ut de tjue første skjemaene hvor det var krysset av for at det var fedre som var informant (Spm 81, «Informantens kjønn», se vedlegg 6). Dette skjemaet inneholdt informasjon fra barnevernstjenesten om bl.a. melding (tidspunkt og innhold), tidligere og nåværende tiltak og samarbeid med andre instanser. Jeg tok ikke stilling til denne informasjon i utvelgelsen av informanter; det eneste kriteriet var at det var en far.

En stor andel av undersøkelsene som omhandler fedre i kontakt med barnevernet, har fokus på fedre med barn under omsorg (Arvidsson 2003; Nilsen, 2006; Slettebø, 2008). Jeg ønsket også å snakke med de som hadde barn med hjelpetiltak i hjemmet, siden det er den største tiltaksgruppen innenfor det norske barnevernet.

Alle skjema var registrert med et løpenummer, som kontaktpersoner i de ulike barnevernstjenestene som deltok i prosjektet Det nye barnevernet hadde koblingen til. Jeg tok kontakt med barnevernstjenestene, som ut fra løpenumrene jeg oppga kunne finne frem til navn og telefonnummer. De tok kontakt med fedrene, informerte om prosjektet mitt, fortalte at jeg ønsket å snakke med fedre om deres kontakt med barnevernet, og ba om samtykke til at jeg fikk deres kontaktinformasjon. De fikk også et informasjonsskriv jeg hadde skrevet om prosjektet, på mail fra saksbehandler eller direkte dersom saksbehandleren møtte dem (se

vedlegg 2). Jeg tok deretter kontakt med fedrene som hadde samtykket per telefon og fortalte mer om undersøkelsen, og med forespørsel om intervju. Det var ikke alle det var mulig å få tak i, men på denne måten fikk jeg kontakt med ti fedre som ønsket å stille til intervju. To av fedrene hadde jeg snakket med tidligere, under gjennomføringen av surveyen. Jeg tok også kontakt med to barnevernstjenester som ikke hadde deltatt i prosjektet Det nye barnevernet og ba om bistand til å opprette kontakt med fedre som de hadde kontakt med. På den måten fikk jeg kontakt med fem fedre som ville la seg intervju. Informantene kommer fra fem ulike barnevernstjenester i tre kommuner i Midt-Norge; tre ulike barnevernstjenester i en by, og to landkommuner. De sju fedrene som artikkel 3 er basert på, er fordelt på fire av barnevernstjenestene, i alle tre kommunene.

Når det gjelder de sju fedrene som artikkel 3 er basert på, bodde en av fedrene på intervjuetidspunktet sammen med barnets mor (barna var i fosterhjem); en hadde bodd med barna og deres mor, men hun hadde nylig dødd, og barna hadde flyttet for seg selv; to fedre bodde alene med barnet; en bodde alene, mens barnet var på institusjon; og to fedre bodde med barnet og ny samboer. Fem av fedrene hadde altså barnet/barna boende hjemme, og mottok hjelpetiltak fra barnevernet, mens to hadde barn som nylig var flyttet i fosterhjem eller institusjon.

Flere forfattere (Brevik, 1996; Skevik, 2005) hevder at det er det vanskelig å få mennesker i vanskelige livssituasjoner til å delta i forskning. Det er ikke min erfaring i denne studien. Alle fedrene jeg tok kontakt med, bortsett fra en, stilte villige opp til intervju. Saksbehandlerne, som tok den første kontakten med fedrene, opplevde heller ikke å få noen avslag på sin forespørsel om å formidle navn og kontaktinformasjon til meg.

Alle informantene ble intervjuet en gang, og intervjuene varte i mellom 30 minutter og to timer; de fleste varte rundt 1,5 time. For at de skulle være mest mulig bekvemme med intervjusituasjonen, fikk fedrene velge hvor de ønsket å gjennomføre intervjuet. De fleste ønsket at jeg skulle komme hjem til dem, mens noen intervju ble gjennomført på grupperom på biblioteket i byen, på informantens arbeidsplass, og på møterom på min arbeidsplass. Alle intervju ble tatt opp med digital opptaker, og transkribert kort tid etter; fem av intervjuene av meg og de øvrige av en innleid profesjonell transkribør.

Under intervjuene, som var halvstrukturerede, benyttet jeg en intervjuguide (se vedlegg 4), som var viktig å få dekket slik at jeg fikk belyst problemstillingene tilstrekkelig i alle intervjuene. Andenæs (2000) omtaler slike intervju som fleksible heller enn halvstrukturerede; intervjueren flytter oppmerksomheten dit informanten beveger seg, og utforsker informantens perspektiv og forståelse. Intervjuguiden ble ikke fulgt slavisk, men fungerte mer som en sjekkliste for tema jeg ønsket vi skulle berøre i løpet av intervjuet. Fedrenes livssituasjon og historier var også såpass forskjellige at ikke alle spørsmål var like relevante for alle, og intervjuene utviklet seg i litt ulike retninger ut fra hva fedrene selv var opptatt av. Når og hvordan de ulike temaene ble berørt, var også avhengig av dynamikken i intervjuene. I to tilfeller var fedrene fāmælte, og snakket lite på eget initiativ. Disse intervjuene fikk en litt mer strukturert form, ved at jeg stilte spørsmål og de svarte. Disse intervjuene varte ca. en halv time. I de andre intervjuene var fedrene mer aktive selv, de fortalte relativt fritt om sine opplevelser om kontakten med barnevernet, og tanker rundt det å være far. Ofte kom de selv inn på tema jeg ønsket å berøre, uten at jeg måtte stille alle spørsmålene i intervjuguiden, eller tema jeg i utgangspunktet ikke hadde tenkt på. Disse uventede vendingene kan ofte være det mest verdifulle aspektet ved intervjuing: De kan fortelle oss noe vi ikke forutså var viktig å vite, og fordi beretningene dukker opp uten at det er stilt spørsmål om, er de ofte av spesiell interesse for informanten. Informanten er eksperten på egne erfaringer, og bør derfor få stort handlingsrom når det gjelder å definere hva som er viktig og relevant for ham/henne å fortelle om i forhold til temaet forskeren har introdusert (Smith, Flowers & Larkin, 2009).

Bortsett fra de to fedrene jeg hadde snakket med ved gjennomføringen av surveyen, visste jeg ingenting om fedrene da jeg møtte dem til intervju, annet enn navn og at de hadde barn med tiltak fra barnevernet. Derfor var det naturlig å åpne intervjuene med at jeg ba fedrene fortelle litt om seg selv. Jeg startet med å be dem fortelle om familien sin; hvem er familien din, og hvem bor du sammen med? Denne innledningen gjorde at jeg fikk et inntrykk av familiens situasjon; relasjon til barna og deres mødre, hadde de barn plassert utenfor hjemmet? Dette utgjorde grunnlaget for den videre retningen på intervjuet. Fedrene fikk fra starten lede intervjuet, og utdype forhold rundt familiesituasjonen i den grad de ønsket, og jeg fikk en forståelse av hva det var naturlig å gå videre på, og tilpasset mine spørsmål til den spesifikke situasjonen de var i.

Det blir ansett som en metodisk fordel innenfor kjønnsforskning at man under intervjuet ikke spør direkte om betydningen av kjønn. Man ønsker heller å søke etter det innebygde og

mangfoldige i «kjønnede betydninger» i informantens beretninger om sitt eget liv (Bye, 2010; Haavind, 2000). Det å spørre fedrene direkte om hvilken betydning kjønn hadde i deres møte med barnevernet, vurderte jeg som en lite hensiktsmessig tilnærming til intervjuene. Jeg tror jeg ville fått mindre komplekse fortellinger hvis utgangspunktet for intervjuet hadde vært mer tydelig knyttet til kjønnsperspektivet i møtet mellom fedrene og barnevernet, og at fedrenes fortellinger i større grad ville blitt «låst» til å handle om tema de vurderte som relevante i forhold til kjønn. Jeg ønsket heller å gå åpent ut slik at informantene fikk snakke mest mulig fritt og formidle sine erfaringer med sine egne ord, slik at jeg best mulig kan forstå informantenes egne perspektiv på sine erfaringer som far og i møtet med barnevernet.

5.2.1 Vurdering av utvalg

Et viktig spørsmål er om utvalget av fedre kan sies å være representativt for den populasjonen jeg vil si noe om, og for de problemstillingene jeg utforsker. Det er et stort mangfold av fedre som er i kontakt med barnevernet. Det var ikke et mål med studien at utvalget skulle være representativt i forhold til populasjonen «fedre i kontakt med barnevernet»; da måtte jeg ha gått frem på en annen måte i rekrutteringen av fedre, ved at jeg hadde hatt klare kriterier overfor saksbehandlerne som fungerte som «mellomledd», på hvilke typer tiltak og hvilken bakgrunn jeg ønsket at fedrene skulle ha.

Fedre som har barn med hjelpetiltak i hjemmet og fedre som bor sammen med barna sine er overrepresentert i dette utvalget (gjelder også hele utvalget på 15 fedre). Ifølge SSB (2012) mottok 84 % av alle barn med tiltak fra barnevernet i 2011 hjelpetiltak. Med tanke på denne skjevfordelingen i tiltak for hele barnevernpopulasjonen, er det naturlig at jeg i mitt utvalg har en overvekt av fedre som har barn med hjelpetiltak i hjemmet.

I DNBVs utvalg (surveyen) er det kun 27 % av barna som omfattes av undersøkelsen som bor sammen med sin far. I mitt utvalg bor sju av de 15 fedrene sammen med barna sine. Det kan være grunn til å stille spørsmål ved om de fedrene som har svart på surveyen, er de som er mest involverte i omsorgen for barna. De fedrene som i litteraturen omtales som fraværende, er nok også i stor grad fraværende som respondenter i denne surveyen, og derfor ikke en del av utvalget i min intervjustudie.

I mitt utvalg var fedre som bodde sammen med barna og hadde en relativt stabil bosituasjon overrepresentert. De fleste hadde jobb, en stabil bosituasjon, og ingen hadde problemer med rus eller kriminalitet i dag, selv om noen fortalte om tidligere utfordringer i forhold til dette. For å balansere utvalget ytterligere, ser jeg at det kunne vært hensiktsmessig og bedt saksbehandlerne om å etablere kontakt med fedre som har en mer belastet livssituasjon. Jeg kunne også rekruttert fedre hvor barnets mor hadde svart på surveyen, for å få med fedre som i utgangspunktet var mindre synlige, og kanskje mer fraværende i barnas liv.

Alle fedrene i utvalget har etnisk norsk bakgrunn. Jeg ser i ettertid at det kunne vært interessant og ha fedre med annen etnisk bakgrunn i utvalget, da de kunne fått frem andre perspektiver på farsrollen og møtet med barnevernet. Flere av barnevernsarbeiderne var også opptatt av at de opplevde forskjeller mellom å jobbe med etnisk norske og utenlandske fedre. Et interseksjonelt perspektiv med større fokus på betydningen av kjønn, etnisitet og klasse i fedres møte med barnevernet kan være interessant å se nærmere på i en fortsettelse av prosjektet.

En annen problemstilling det kan være interessant å utforske videre, som krever en utvidelse av utvalget, er hvordan stefedre blir involvert i barnevernets arbeid. Vaglis undersøkelse (2009) viser at barnevernsarbeidere mener at stefar ikke trenger å involveres, fordi han ikke er en formell part i saken. De mener det er best å snakke med moren alene, selv når det er stefar som regnes som å være skyld i mye av problemene i familien. Når vi ser av artikkel 1 at over åtte prosent av utvalget i DNBV bor sammen med mor og stefar, og 44 prosent bor alene med mor (og sannsynligvis vil en stor andel av disse barna etter hvert få en stefar i familien), er dette en problemstilling det er verdt og utforske nærmere.

Det å bruke saksbehandlere som mellomledd (ofte kalt døråpnere eller «gatekeepers» i metodelitteraturen), var en forutsetning for NSDs godkjenning av prosjektet. Dette er i tråd med etiske og juridiske retningslinjer for forskning, og det var også praktisk for meg at de bidro i rekrutteringen, og ga meg tilgang til informanter. Det er likevel grunn til å diskutere denne fremgangsmåten for rekruttering i forhold til studiens pålitelighet. Hvordan har det påvirket det utvalget jeg til slutt fikk? Flere forfattere har påpekt at en slik måte å rekruttere informanter på kan være problematisk (Heath, Charles, Crow & Wiles, 2007; Midjo, 2010; Redalen, Ellingsen, Studsrød & Willumsen, 2013). Barnevernsarbeiderne kan velge å formidle kontakt kun med fedre de tror har positive erfaringer med barnevernet, og utvalget

kan derfor bli skjevt eller lite representativt. Andre forhold som kan gjøre at potensielle deltakere ikke blir kontaktet, er at saksbehandler vurderer at en potensiell deltaker er i en såpass vanskelig livssituasjon at han bør skånes fra deltakelse i forskning, enkelte blir vurdert som for tidkrevende å ta kontakt med, og det kan være konfliktfylte relasjoner mellom klient og saksbehandler (Redalen m.fl., 2013).

For de ti fedrene som ble rekruttert gjennom at de hadde deltatt i surveyen i Det nye barnevernet, var det jeg som ga saksbehandlerne løpenumrene på skjemaene fedrene hadde fylt ut. Det var de som hadde koblingen mellom nummer og kontaktinformasjon, og de tok så kontakt med fedrene med informasjon og ba om tillatelse til å videreformidle kontaktinformasjon til meg. Saksbehandlerne hadde derfor ingen kontroll på rekrutteringen av disse fedrene. Når det gjelder de fedrene som ble rekruttert gjennom at saksbehandlere ga meg navn på fedre de var i kontakt med, var det imidlertid saksbehandlerne selv som valgte hvem de ville videreformidle kontakt med, ut fra de kriteriene jeg ga dem. Jeg har imidlertid ikke inntrykk av at disse fedrene skilte seg fra resten av utvalget ved at de var mindre kritiske til kontakten med barnevernet.

Kvalitative intervju krever ofte at deltakerne har relativt gode verbale ferdigheter. I tilfeller hvor forskningstemaet er komplekst og abstrakt, kan dette kravet ekskludere de som har problemer med å gi uttrykk for sine perspektiver og erfaringer (Ellingsen, 2011). De fleste av mine informanter utviste god evne til å formulere seg og gi uttrykk for egne erfaringer. I to av intervjuene (disse er ikke med blant informantene i artikkel 3) var dette imidlertid litt begrenset; informantene var svært ordknappe, og i et av intervjuene vurderer jeg at dette har sammenheng med en redusert forståelse både generelt og for spørsmålene jeg tok opp. Dette intervjuet fikk derfor en litt annen og mer konkret utforming enn de andre, ved at jeg ikke etterspurte så mye refleksjon rundt erfaringer, men mer konkrete beskrivelser av erfaringer med barnevernet og kontakten med barna, som bodde i fosterhjem. I alle intervju er det uansett viktig at man sjekker underveis i intervjuet at man har forstått informanten riktig; det Kvale (1997) omtaler som *kommunikativ gyldighet*. Dette prøvde jeg å sikre ved at jeg stilte spørsmål som «Forstår jeg deg riktig når du sier at...» og å gjøre oppsummeringer underveis i intervjuet, for å forsikre meg om at vi hadde en felles forståelse av det som ble formidlet.

Ifølge Thagaard (2009) er det verdt å være bevisst på at de som sier seg villige til å delta i en undersøkelse, i større grad enn andre føler at de mestrer sin livssituasjon, og dermed ikke har

noe imot innsyn fra forskeren. Dette kan føre til en skjevhet i utvalget, ved at de som representerer mer problematiske sider ved fenomenet som studeres, ikke er villige til å delta. Jeg har imidlertid ikke inntrykk av at de som ble intervjuet opplevde større mestring av tilværelsen enn andre. De fleste var veldig åpne i forhold til utfordringer i tilværelsen, i kontakten med både barnevernet og det å mestre farsrollen, med de spesielle utfordringene flere av dem møtte. Flere av fedrene var imidlertid opptatt av at de syntes det var viktig å få formidle sine erfaringer, og sitt «budskap» om hvordan de opplevde at fedre ble møtt av barnevernet. For flere av fedrene fikk jeg inntrykk av at dette budskapet var en viktig motivasjon for å stille opp på intervjuet.

De sju fedrene som artikkel 3 er basert på, utgjør ikke en stor andel av de familiene barnevernet er i kontakt med; artikkel 1 viser at 9 % av barna som omfattes av undersøkelsen bor alene med far, eller med far og ny partner. Samtidig viser artikkel 2 at en stor andel av fedrene som har svart på surveyen, forklarer kontakten med barnevernet med mors problemer og omsorgsevne. Det kan tyde på at det fedrene i artikkel 3 forteller om, er noe som flere av fedrene i surveyutvalget har erfaring med.

5.2.2 Analyse av intervju med fedre

Analyse av intervjuene ble gjennomført med et hermeneutisk fenomenologisk perspektiv, nærmere bestemt Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) (Smith m.fl., 2009; Smith & Osborn, 2003). Denne metoden er blant annet inspirert av en moderat form for sosial konstruksjonisme, og er et redskap for å utforske hvordan deltakerne forstår sin personlige og sosiale verden (Smith & Osborn, 2003; Smith m.fl., 2009).

Målet med å benytte IPA som analysemetode på dette materialet var å utforske hvilke forståelser fedrene opplevde å bli møtt med av barnevernet og hvilken forståelse de har av seg selv som fedre. Alle fedrene som er intervjuet, har unike og komplekse historier de formidler. Järvinen (2005) påpeker imidlertid at intervjuer ikke bare kan ses som refleksjoner av individuell erfaring, men også som uttrykk for eksisterende kulturelle diskurser. Det var slike diskurser jeg ønsket å utforske, og diskurser ble derfor valgt som analytisk begrep i artikkel 3. I analysen ble spesielt diskursene Scourfield (2003) konstruerte i sin undersøkelse, på

bakgrunn av observasjoner av og intervju med sosialarbeidere, brukt som utgangspunkt. Vi ønsket å se om vi fant de samme diskursene i fedrenes egne fortellinger.

Analysen ble foretatt i flere trinn, og hvert intervju ble analysert for seg. Etter å ha lest gjennom hvert intervju flere ganger, ble intervjuene analysert i to omganger. I første omgang ble det foretatt en fri tekstanalyse. Her er det ingen regler for hva som kan kommenteres, slik at alle assosiasjoner, foreløpige sammenhenger og fortolkninger, motsetninger og likheter ble notert i margin.

I andre omgang ble notatene fra første runde med gjennomlesing brukt til å identifisere overordnede, mer abstrakte temaer. Deretter skrev vi ned alle overordnede tema som var identifisert, for å se om noen handlet om det samme og derfor kunne slås sammen. I dette arbeidet brukte vi diskursene fra Scourfields undersøkelse aktivt, ved at vi brukte de diskursene som vi fant i vårt materiale som kategorier vi organiserte materialet ut fra.

Etter hvert som nye sammensetninger av tema oppsto, gikk vi tilbake til utskriftene av intervjuene og sjekket om de nye temaene passet sammen med de opprinnelige utsagnene, i tråd med den hermeneutiske sirkel, som handler om at delene må ses i sammenheng med helheten, og omvendt. Etter å ha identifisert en rekke med temaer som fanget opp mest tydelig det informanten var opptatt av i hvert enkelt intervju, satt vi igjen med en liste av tema fra alle de sju intervjuene. De temaene som bidro til å belyse problemstillingene på best måte, og var relevante i forhold til vår teoretiske forståelsesramme, ble valgt ut til å bli hovedtema i artikkelen, fremstilt som diskurser. Vi sto til slutt igjen med fire diskurser som ble vurdert som sentrale i vårt materiale: 1) Irrelevante fedre, naturlige mødre, 2) Fedre som trussel, 3) Fedre som bedre enn mødre og 4) Fedre som omsorgspersoner.

Våre tolkninger av materialet ble i fremstillingen forankret i sitater fra informantene. Det fenomenologiske aspektet; fedrenes beskrivelser av sine erfaringer, og deres refleksjoner rundt disse, utgjør grunnlaget for det diskursive aspektet, som er vår fortolkning og kategorisering av deres beskrivelser.

Under analyseprosessen utgjorde den første målrettede gjennomlesingen av materialet det fenomenologiske aspektet; her hadde jeg fokus på fedrenes fortellinger. Først senere i prosessen, etter å ha trukket frem det jeg vurderte som sentrale beskrivelser ut fra mine

problemstillinger, fikk det diskursive aspektet fokus. Dette er min konstruksjon og bearbeidelse av fedrenes fortellinger.

Selv om målet med denne metoden er å utforske deltakernes erfaring fra deres eget perspektiv, anerkjennes det at en slik utforskning nødvendigvis må implisere forskerens eget syn på verden samt interaksjonen mellom forsker og deltaker. Tilgang til informantenes erfaringer er avhengig av hva informanten velger å fortelle oss. Det anerkjennes også at deltakernes erfaringer aldri er direkte tilgjengelige for forskeren, men skjer gjennom tolkning av datamaterialet (Smith m.fl., 2009; Willig, 2008). Med denne metoden har man en induktiv tilnærming til empirien, men man tar hensyn til både eksisterende teori på fagområdet og forskerens forforståelse tidlig i analyseprosessen. IPA har både fenomenologiske og hermeneutiske røtter; fenomenologisk fordi målet er å få innsikt i informantens livsverden, mens den hermeneutiske arven på sin side tilsier at det er uunngåelig at forforståelsen påvirker analysen (Smith & Osborn, 2003). Med denne metoden balanserer man mellom det rent deskriptive og det fortolkende.

I tråd med en sosialkonstruksjonistisk tilnærming er det viktig å erkjenne at forskeren er en del av forskningsprosessen, og av resultatene som presenteres (Gubrium & Holstein, 1997; Järvinen, 2005; Kvale, 1997). En ren fenomenologisk tilnærming kan ses som en motsetning til denne erkjennelsen. Men innenfor IPA, der også hermeneutikken er sentral, blir det vektlagt at både forskeren og informanten er aktive deltakere i forskningsprosessen gjennom sin interaksjon (Smith m.fl., 2009).

I denne undersøkelsen var jeg interessert i å få innsikt i hvilke forståelser fedrene opplevde å bli møtt med av barnevernet, og deres forståelse av sin egen rolle som far. En fenomenologisk tilnærming, som har som mål å beskrive menneskers erfaringer og opplevelser, er en fruktbar tilnærming til dette temaet, som er lite utforsket spesielt i nordisk sammenheng, men også internasjonalt. Fenomenologien vektlegger beskrivelser av menneskers erfaringer, uten henvisning til teori, og uten tolkning (Smith m.fl. 2009). IPA balanserer imidlertid fenomenologiens vektlegging av å beskrive erfaringer med en hermeneutisk tilnærming, ved at forskerens tolkning og aktive deltakelse i forskningsprosessen, og bruk av teori som forståelsesramme også er sentralt. Innenfor forskning med en IPA-tilnærming er vårt forsøk på å forstå informantens forhold til verden nødvendigvis fortolkende, og man fokuserer på deres forsøk på å skape mening ut av sine aktiviteter og ting som skjer med dem.

Når man benytter seg av en beskrevet metode, er det noen valg man kan ta i forhold til hva man velger å fremheve og benytte seg av ved metoden. Jeg har valgt å fremheve IPAs fokus på forskerens aktive deltakelse og interaksjonen mellom forsker og informant. Dette er beskrevet i fremstillingen til Smith m.fl. (2009), men det er ikke det som er mest fremtredende ved tilnærmingen. Dette har jeg imidlertid valgt å fremheve, da det er i tråd med mine tanker om hva som er hensiktsmessig i forskningsprosessen i denne studien. I tråd med fenomenologisk tilnærming ønsker jeg å få innsikt i, og beskrive, fedrenes levde erfaringer og opplevelser. Samtidig er det viktig å ta i betraktning den betydning jeg som forsker har både for det som kommer frem i intervjuene, og det jeg til slutt presenterer som resultater. Dette er også i tråd med en sosialkonstruksjonistisk tilnærming.

Utgangspunktet for analysen av dette materialet er altså fenomenologisk på den måten at grunnlaget for fremstillingen er fedrenes uttalelser, og målet er å beskrive deres opplevelser og erfaringer. Det hermeneutiske aspektet er synlig på flere måter: Informantens fortelling er en tolkning av egne erfaringer med barnevernet og egen rolle som far, og jeg som forsker fortolker videre deres fortellinger i lys av min forståelseshorisont, som består av forforståelse, egen erfaring både som barnevernsarbeider og i møte med andre fedre, og teoretiske forståelsesrammer jeg har valgt å støtte meg på i arbeidet med materialet. Alt dette har vært med på å forme det som til slutt blir presentert som resultater. Hadde jeg hatt andre erfaringer, eller valgt et annet teoretisk utgangspunkt, kunne det samme materialet blitt fremstilt på en annen måte, med et annet fokus. Jeg hadde vektlagt andre aspekter ved fortellingene deres, og kanskje forstått dem på en annen måte. Dette er også i tråd med en sosialkonstruksjonistisk tilnærming til forskningsprosessen.

Det hermeneutiske aspektet har også vært til stede ved at analysen hele veien har beveget seg mellom det partikulære: hver enkelt fars beskrivelser av sine erfaringer, og det generelle; det som er felles, og som kan trekkes ut av helheten som hele utvalget av fedre utgjør. Gjennom å se på helheten i materialet har jeg når jeg går tilbake til enkeltfortellinger, sett nye meningsaspekter jeg ikke var bevisst ved første gjennomlesing. Og i noen tilfeller var ikke aspekter ved enkeltfortellinger like viktige som jeg først trodde, etter å ha sett nærmere på helheten i materialet. Den teoretiske forståelsesrammen er også en del av denne helheten, ved at en veksling mellom å se på enkelthistorier og å fordype meg i relevant teori har bidratt til å utvikle min forståelse av materialet, men samtidig har nærlesing av materialet gitt impulser til

hvor jeg skal bevege meg i det teoretiske landskapet. Min analyse er ment å bygge på fedrenes egne refleksjoner på en måte som kan kontekstualisere og belyse dem (Gulbrandsen, 2006).

5.2.3 Ethiske betraktninger

Informantene var informert om prosjektet og dets formål både av saksbehandler som tok den første kontakten (på grunnlag av informasjon gitt av meg), i et informasjonsbrev, og muntlig av meg før vi startet intervjuet. De ble også påmint før vi startet intervjuet at de når som helst, også underveis i intervjuet, kunne trekke seg fra undersøkelsen uten at de måtte begrunne det. Jeg la også vekt på at deltakelse i prosjektet ikke hadde noen tilknytning til barnevernstjenesten. Deres saksbehandler visste ikke at de ble intervjuet, jeg visste ikke hvem deres saksbehandler var, og deltakelse, eller det at de trakk seg, hadde ingen betydning for den kontakten de selv hadde med barnevernstjenesten. I begynnelsen av hvert intervju ble informantene oppfordret til å stille spørsmålet om prosjektet hvis det var noe de lurte på. De skrev så under på et samtykkeskjema.

Det som ble snakket om i intervjuene er for mange av fedrene sensitive tema. Jeg var veldig bevisst den tilliten de viste meg ved å stille opp i intervju, og på mange måter utlevere seg selv og sin familie. Dette krevde at jeg under intervjuet var svært oppmerksom på hvordan de opplevde intervjuet, hva de syntes var greit å fortelle; og når var det greit å be om utdyping av tema de hadde berørt, men ga uttrykk for var utfordrende å gå i dybden på?

En far ble tydelig opprørt under intervjuet fordi det, som han uttrykte det, satte i gang tanker om vanskelige opplevelser han hadde fortrent i flere år. Vi måtte ta en liten pause under dette intervjuet; jeg ga ham mulighet til å avslutte eller skifte fokus i intervjuet, men han ønsket å fortsette, og gjorde det i den retningen han selv ønsket å fortsette i. De aller fleste fedrene uttrykte imidlertid eksplisitt at de opplevde intervjuet som noe positivt, og at de syntes det var godt å få snakket med noen om sine tanker og opplevelser. Flere var opptatt av å formidle hvor viktig de syntes det var at det ble satt fokus på dette temaet, og at de ønsket å delta fordi de mente de hadde erfaringer som var viktige å formidle, og som de håpet kunne bidra til at fedre ble mer hørt, som de uttrykte det.

Som barnevernspedagog er jeg utdannet til, og har erfaring med å snakke med mennesker om sårbare tema. Denne erfaringen er viktig å ta i bruk også i intervjusituasjonen, slik at man fanger opp signaler fra deltakerne i forhold til hvordan de opplever intervjuet, og hva som er greit å spørre om. Informantene er ikke nødvendigvis sårbare informanter, men for mange er det snakk om sårbare tema.

Temaet for intervjuene var hovedsakelig veldig personlige, og for noen vanskelige tema å snakke om. Spesielt gjaldt dette de fedrene som hadde barna mistet omsorgen for barna, eller som hadde (ved intervjutidspunktet eller tidligere) store konflikter med barnas mor. Det var også av den grunn viktig at intervjuene var såpass åpne at fedrene selv fikk bestemme hvor mye og hva de ville fortelle. I slike intervju er det også viktig å være bevisst den maktposisjonen forskerposisjonen innebærer. Andersen (2009) hevder man må passe seg for å gå inn i en «forførerposisjon», der man styrer samtalen i retning av egen forforståelse og foretrukne hypoteser. Spesielt når det gjelder sårbare tema, bør man også være bevisst hvilke spørsmål man stiller, og de signalene informanten sender ut, slik at han ikke forledes til å fortelle mer enn han ønsker, og kan stå inne for i ettertid.

En etisk utfordring er hvordan man i ettertid bruker intervjuene. Hvordan fremstilles fedrene og deres fortellinger i det ferdige produktet? Informantene er selvfølgelig anonymisert, og bosted, alder og yrkestilhørighet er ikke oppgitt. Dersom informantene selv leser det ferdige resultatet, vil de sannsynligvis kjenne igjen seg selv i teksten, men ikke nødvendigvis i de tolkningene jeg har gjort av det de sier, og den forståelsesrammen jeg har satt fortellingene deres inn i. Både når det gjelder fedreintervjuene og fokusgruppene med saksbehandlerne, hendte det at det kom uttalelser som jeg reagerte på; det kunne dreie seg om at jeg var kritisk til vurderinger barnevernsarbeiderne gjorde, eller praksis de fortalte om, eller at jeg stilte meg tvilende eller skeptisk til handlingsforløp fedrene fortalte om, med bakgrunn i min erfaring fra barnevernsfeltet og kjennskap til hvordan «systemet» fungerte. Det kunne også være at de fortalte om sin utførelse av farsrollen som jeg var kritisk til. Under intervjuene vurderer jeg at jeg forholdt meg forholdsvis nøytral til slike uttalelser; min reaksjon kommer ikke frem, og de påvirket ikke intervjuet slik jeg leser det ut fra transkripsjonene. Utfordringen ligger i hvordan jeg fremstiller dette i artiklene. Jeg har i disse tilfellene forsøkt å fremstille fortellingene og uttalelsene så virkelighetsnært og nøkternt som mulig.

I arbeidet med artikkelen hvor fedreintervjuene er presentert, hadde jeg med en medforfatter. Hun har ikke vært med på gjennomføringen av intervjuene, men har deltatt i analysene av intervjuene. Dette var ikke planlagt da intervjuene ble gjennomført, og inngår derfor ikke i samtykket fedrene skrev under på. Før medforfatteren fikk tilgang til intervjuetskriftene, ble alt av navn, stedsnavn og andre opplysninger som kan identifisere informantene fjernet. Medforfatteren har selvfølgelig heller ikke fått tilgang til lydfilene med intervju.

Metodiske betraktninger i forhold til intervju med fedrene blir presentert sammen med fokusgruppeintervjuene.

5.3 Fokusgruppeintervju med saksbehandlere

For å få innsikt i barnevernsarbeidernes forståelse av farskap valgte jeg å foreta fokusgruppeintervju, som er en kvalitativ metode hvor en gruppe mennesker sammen diskuterer et gitt emne, med en forsker som ordstyrer (Brandth, 1996; Wibeck, 2010). En av hensiktene med å benytte fokusgrupper var at jeg ikke kun var interessert i å få innsikt i den enkelte barnevernsarbeiders forståelse av farskap; jeg ønsket først og fremst informasjon om hvordan gruppene sammen tenkte om dette temaet. Ved å benytte fokusgrupper som metode ville jeg få kunnskap om felles, kulturelt forankrede holdninger til og forståelser av farskap (Markova, Linell, Grossen & Salazar-Orvig, 2007; Wibeck, 2010). Deltakerne er vant til å diskutere saker med kollegaer, så det å delta i diskusjon i fokusgrupper representerte en tilnærmet naturlig og velkjent situasjon for dem.

Gjennom interaksjon i gruppen får vi frem aspekter ved deltakernes erfaringer, forståelser og holdninger som man ikke like lett får tilgang til uten gruppeinteraksjon. Deltakerne uttrykker enighet og uenighet, de stiller hverandre spørsmål, deler og sammenligner erfaringer, og får på den måten frem mange aspekter ved temaet (Morgan, 1997). Dette er uvurderlig når undersøkelsen gjelder et komplekst fenomen der moderatoren ikke alltid vet hvilke spørsmål som er relevante å stille (Wibeck, 2010). Ved hjelp av deltakernes spørsmål til og diskusjoner med hverandre kunne jeg oppdage problemstillinger og refleksjoner jeg i utgangspunktet ikke var bevisst på.

Fire fokusgruppeintervju, med til sammen 14 informanter fra fire ulike barnevernstjenester i Midt-Norge, ble gjennomført i november 2010 og januar 2011. Intervjuene varte fra 50 til 80 minutter, og ble gjennomført i de ulike barnevernstjenestenes lokaler. Alle gruppene ble intervjuet en gang, og intervjuene ble utført av meg alene. Informantene ble rekruttert gjennom at jeg først tok kontakt med ledere for ulike barnevernstjenester, hvor jeg informerte om prosjektet, og ba om tillatelse til å rekruttere informanter blant deres ansatte. De lederne som samtykket, videresendte på mail et informasjonsskriv fra meg til alle ansatte som jobbet direkte med barnevernssaker som saksbehandlere, med informasjon om prosjektet og forespørsel om å delta på intervju (Se vedlegg 3). De som ønsket å delta, tok selv direkte kontakt med meg. Av de fire barnevernstjenestene som deltok, var to tilknyttet prosjektet Det nye barnevernet.

De barneverntjenestene som deltok, utgjør et strategisk utvalg; jeg ønsket variasjon i forhold til størrelse på kommunen eller bydelen som tjenesten dekker, og i forhold til organisering av tjenesten. Tre av tjenestene var plassert i en middels stor by, og en var i en mindre kommune. De ulike kontorene hadde forskjellig organisering. To av tjenestene var rene forvaltningenheter, som har som hovedansvar å vurdere meldinger, ev. følge opp med undersøkelser, gjøre vedtak, og koordinere og organisere tiltak. Et kontor var en tiltaksenhet, som har som hovedoppgave å iverksette og følge opp tiltak i familier, og en var mer generelt organisert, og jobbet med alt fra mottak av meldinger til oppfølging av tiltak.

Deltakerne hadde fra 1 til 15 års erfaring fra arbeid i barnevernstjenesten, med et gjennomsnitt på 6,5 år. Alderen på deltakerne var mellom 27 og 58 år. Fem av deltakerne var sosionomer, ni var barnevernspedagoger, og to hadde i tillegg til denne grunnutdanningen en mastergrad i sosialt arbeid.

Utvalget er skjevt i forhold til kjønnsfordeling; kun to menn og 12 kvinner deltok. Dette gjenspeiler imidlertid kjønnsfordelingen blant ansatte i de aktuelle barnevernstjenestene. Ut fra en oversikt over alle saksbehandlere ved de ulike barnevernstjenestene informantene var ansatt ved, viser egne beregninger at andelen mannlige ansatte var på 4,5 % pr. 11.01.13.

Morgan (1998) skiller mellom strukturerte fokusgrupper, hvor forskerens interesser får dominere, og halvstrukturerte fokusgrupper, hvor deltakernes interesser får prioritet. Tema, problemstillinger og hvilke deltakere man har, avgjør grad av struktur. For meg var det

hensiktsmessig å bruke halvstrukturerte fokusgruppeintervju. Jeg hadde en relativt bred og åpen tilnærming til denne delen av studien, ved at jeg ønsket å få vite mer om barnevernsarbeidernes forståelse av farskap, og erfaringer med å jobbe med fedre.

Ut fra egen arbeidserfaring i barnevernstjenesten visste jeg at «fedre» er en mangfoldig gruppe, med variert bakgrunn, problematikk og relasjon til barna. Jeg hadde bevisst ikke gjort noen avgrensning i forhold til en bestemt gruppe fedre; for eksempel fedre med rusproblemer eller som ikke bor sammen med barna sine. De fleste deltakerne snakket likevel hovedsakelig om fedre som ikke har daglig omsorg for barna, noe som gjenspeiler den virkeligheten de jobber i, hvor en betydelig andel barn bor sammen med mor (se artikkel 1 og 2 for oversikt). Jeg hadde også på forhånd lest en del forskningslitteratur om temaet, og det gjorde at jeg hadde noen forventninger til hva jeg kunne finne ut. Samtidig er det få undersøkelser om dette temaet i Norge og andre nordiske land, så i en norsk kontekst hadde jeg en delvis eksplorerende tilnærming.

Fokusgruppene var strukturerte i den forstand at jeg på forhånd hadde satt opp en intervjuguide med spørsmål jeg ønsket at de skulle diskutere, for å forsikre meg om at alle planlagte spørsmål ble berørt. Alle intervjuene ble innledet med følgende spørsmål: «Er fedre noe som blir diskutert på kontoret?» Og eventuelt «Hva er dere i så fall opptatt av i forhold til dette temaet?» I de fleste gruppene satte dette i gang en dialog og diskusjon, som fikk foregå relativt fritt uten innblanding fra meg. De fikk forfølge tanker som ble satt i gang i løpet av diskusjonen, selv om det omhandlet andre aspekter ved temaet enn det jeg opprinnelig hadde spurt om. Jeg inntok en fleksibel rolle som moderator ved at jeg ikke kun forholdt meg til spørsmålene i intervjuguiden, men ba dem utdype tema de selv kom inn på som var av interesse for meg, og ved å etterspørre andre deltakeres erfaringer og meninger om samme tema.

Det varierte imidlertid mellom de ulike intervjuene hvor mye jeg måtte styre intervjuet. I ett av intervjuene var deltakerne mer tilbakeholdne, og det krevde at intervjuet fikk en mer strukturert form. En av deltakerne i denne gruppen dominerte fra starten samtalen, og uttrykte sterke meninger om temaet. Denne deltakeren stilte spørsmål ved om temaet fedre i det hele tatt var noe å diskutere, da hun mente at det ikke var noe som skilte fedres situasjon fra mødres, og at barnevernet uansett hadde samme tilnærming til foreldre av begge kjønn. I starten av intervjuet var det en tendens til gruppetenkning (Wibeck, 2010), som innebærer at

det innad i gruppen finnes bare én akseptabel måte å tenke og uttale seg på. De andre deltakerne i gruppen uttalte seg i starten bare i tråd med det denne dominerende deltakeren sa. Dette intervjuet krevde derfor en mer strukturert og aktiv tilnærming fra meg som moderator. Jeg henvendte meg mer direkte til deltakere, spesielt en som ikke sa så mye, og stilte flere spørsmål for å få frem ulike meninger og erfaringer. Samtalen ble etter hvert mer nyansert, ved at flere delte sine erfaringer. Jeg fikk inntrykk av at deltakerne i denne gruppen etter hvert hadde en positiv opplevelse av intervjuet, og at det satte i gang noen refleksjoner rundt temaet, som ikke hadde vært diskutert dem imellom tidligere. En av deltakerne uttalte på slutten av intervjuet:

Vi har fått frem mer enn vi trodde vi klarte å få frem, egentlig. Fordi at når du begynner å nøste, så kommer det noe. Og hva har nå vi å fare med, som jeg begynte med, ikke sant. Men når vi sitter sånn, så kommer det nå noe likevel.

Jeg var i alle intervjuene opptatt av å få frem deltakernes erfaringer med konkrete saker, fordi disse gir nyttig informasjon om både deltakernes forståelse av og holdninger til fedre, og hvordan dette blir omsatt til praksis. Deltakerne ble også bedt om å begrunne og reflektere rundt egne og andres erfaringer og praksis, noe som gir god innsikt i deres forståelse av farskap. Konkrete erfaringer er et godt utgangspunkt for refleksjon, spesielt i dette tilfellet hvor jeg ønsker å få innsikt i både forståelsen av farskap og hvordan barnevernsarbeiderne i praksis forholder seg til fedre. Generelle betraktninger rundt et tema kan lett bli vage, overflatiske og basert på rådende oppfatninger og lett tilgjengelige diskurser, og sier ikke nødvendigvis så mye om deltakernes forståelse. Det å diskutere konkrete erfaringer fører også til en livligere gruppedynamikk. Deltakere er ofte ivrige på å dele og sammenligne erfaringer, mens de ikke er like villige til å utfordre andres meninger om et tema (Morgan, 1997).

5.3.1 Analyse av fokusgruppeintervju

Intervjuene ble transkribert kort tid etter de var utført, og ble analysert ved bruk av systematisk tekstkondensering; en metode som er inspirert av Giorgis fenomenologiske analyse (1985) og modifisert av Malterud (2011). IPA, som ble brukt ved analysene av fedreintervju, blir ikke anbefalt å bruke på analyse av fokusgruppeintervju, da den er best egnet til å gå i dybden på hvordan informantene forstår sin personlige og sosiale verden

(Smith m.fl., 2009). Dette var imidlertid ikke målet med disse analysene; jeg var mer interessert i deltakernes felles forståelser.

Analysen er eksplorerende, deskriptiv og databasert, og foregikk i fire trinn:

- 1) Få et helhetsinntrykk av materialet
- 2) Identifisere meningsdannende enheter
- 3) Abstrahere innholdet i de meningsdannende enhetene
- 4) Sammenfatte betydningen

(Malterud, 2011).

Jeg har først og fremst benyttet meg av de tekniske aspektene ved denne analysemetoden. Malterud (2011) vektlegger at man skal legge sin teoretiske referanseramme og forforståelse til side under analysearbeidet. Det har jeg ikke gjort i den grad metoden foreskriver. Systematisk tekstkondensering er i utgangspunktet en fenomenologisk metode, og i tråd med dette var hovedformålet mitt å formidle deltakernes erfaringer og forståelser. Det er likevel uunngåelig at det skjer en fortolkning av disse erfaringene; både ved at informantene fortolker sine egne erfaringer, og at jeg som forsker fortolker deres uttalelser. Min forforståelse er også i stor grad med og påvirker intervjumaterialet; både gjennom de spørsmål jeg stiller under intervjuet, hvordan jeg forstår deres uttalelser og hva jeg velger å fokusere på i analysen. Det hermeneutiske aspektet er derfor også sterkt til stede i analyseprosessen.

På samme måte som med fedreintervjuene har jeg valgt å bruke diskurser som analytisk begrep. Jeg er opptatt av barnevernsarbeidernes forståelser av farskap, men ikke først og fremst den enkeltes individuelle forståelse. Jeg har heller ønsket å utforske hvordan den enkelte barnevernsarbeiders uttalelser er uttrykk for felles forståelser og ulike diskurser som er rådende blant barnevernsarbeiderne.

Jeg begynte med å lese gjennom alle de transkriberte intervjuene flere ganger for å få et helhetsinntrykk av materialet. På dette tidspunktet hadde jeg en åpen tilnærming til materialet; formålet var å få innsikt i barnevernsarbeidernes ulike forståelser av farskap, men jeg visste ennå ikke hvilke tema jeg ville fokusere spesielt på i fremstillingen av resultatene. Etter denne gjennomlesingen laget jeg en liste over foreløpige tema som vekket min interesse, og som jeg fant felles elementer av i flere av intervjuene. Eksempel på tema som fikk plass på denne

listen var «fokus på forskjeller mellom mødre og fedre», «informasjon til fedre», «konflikt mellom foreldre».

Analysen ble gjennomført tverrgående og tematisk; jeg fokuserte ikke på den enkelte informants utsagn, men tok utgangspunkt i temaene som viste seg å være av interesse for problemstillingen. Jeg hadde samtidig fokus på hvilke grupper ulike utsagn som ble trukket ut som relevante kom fra. På den måten hadde jeg mulighet til å trekke frem forskjeller mellom gruppene der det var relevant; for eksempel i forhold til ulike forståelser av lovverket. Dette fokuset var også viktig for å kunne se i hvilken grad det var felles eller ulike forståelser av farskap innad i gruppene, som til daglig jobbet sammen.

I andre trinn av analyseprosessen ble intervjuene gjennomgått mer systematisk, og jeg identifiserte og kodet *meningsbærende enheter*; tekstbiter som var relevante i forhold til de temaene jeg identifiserte i første trinn. Disse kodene var ord eller begrep som sammenfattet innholdet i de meningsbærende enhetene. Eksempel på koder som ble brukt, var «fedre trekker seg unna», «mor og far like viktige» og «ulike forventninger til mødre og fedre». En rekke koder ble utarbeidet, og en del av analysen innebar å systematisere slik at noen koder, som egentlig omhandlet ulike aspekter ved samme fenomen, ble slått sammen, og koder som var for omfattende, og som representerte ulike fenomen, ble gjort om til to koder. Koder som representerte noe felles, ble så slått sammen til kodegrupper.

I tredje trinn ble tekstdeler som var relevante for hver kodegruppe abstrahert og kondensert (sammenfattet). Gjennom en sortering og sammenslåing av kodegrupper satt jeg igjen med fire kodegrupper eller kategorier, som utgjør de ulike diskursene som er presentert i artikkel 4.

Fjerde trinn av analysen innebærer en sammenfatning av innholdet i hver kodegruppe. Dette er presentert som ulike diskurser om fedre. Resultatene ble validert gjennom at de ble rekontekstualisert opp mot de transkriberte intervjuene, og ved at jeg systematisk så etter data som var motstridende i forhold til resultatene som ble beskrevet, og mine konklusjoner.

Analysen har ikke foregått som en lineær og isolert prosess, men som en veksling mellom ulike trinn, og etter hvert parallelt med lesing av teori, som igjen har påvirket hva jeg har fokusert på i analysen. Analyseprosessen har altså vært abduktiv. Abduksjon ligner induksjon ved å gå ut fra empiri, men ligger nærmere deduksjon siden det ikke avviser teoretiske

forestillinger. Foreliggende teori brukes for å få ideer til analysen, og dataene tolkes i lys av disse teoriene (Alvesson og Sköldberg, 2008). Teori jeg hadde lest tidligere fikk betydning for hva jeg så etter og hvordan jeg forsto datamaterialet. For eksempel så jeg etter å ha identifisert og kodet meningsbærende enheter i teksten at Haavinds begrep «dobbel sett av foreldrestandarder» var dekkende for mange av uttalelsene knyttet til hvilke forventninger barnevernsarbeiderne hadde til mødre og fedre. Det førte igjen til at jeg kunne identifisere og fortolke utsagn som omhandlet dette aspektet i en større sammenheng. I andre faser av analysen førte gjennomgang av empirien til at jeg måtte søke etter teori som kunne hjelpe meg å forstå og sette empirien inn i en større sammenheng. På den måten fant jeg bl.a. frem til Hobson og Morgan (2002), som hevder at det fortsatt er to dominerende og konkurrerende diskurser knyttet til farskap; den tradisjonelle og den moderne. Det ga meg et overordnet begrep jeg kunne knytte de ulike diskursene om farskap til i artikkel 3, og hjalp meg til å belyse at barnevernets beslutninger blir foretatt i skjæringspunktet mellom disse to diskursene.

5.3.2 Ethiske betraktninger

Alle informantene er anonymisert, både når det gjelder navn, kjønn og arbeidssted. De to mannlige deltakerne har også fått kvinnelige pseudonymer i artikkelen.

I utgangspunktet kan man tenke seg at når informanter blir intervjuet i kraft av sin yrkesrolle, og ikke om personlige og sensitive forhold, er dette uproblematisk i forhold til etiske hensyn. Det å skulle fortelle om og reflektere rundt egen praksis i en gruppe, kan imidlertid oppleves vanskelig for noen, dersom utgangspunktet for intervjuer er at denne praksisen er kritikkverdig, eller det underveis blir stilt spørsmål som oppleves som for kritiske, enten deltakerne imellom eller fra den som intervjuer. Deltakere som føler seg kritisert, og som opplever at de må forsvare sin egen praksis er uheldig både i forhold til etiske hensyn til den enkelte deltaker og kvaliteten på intervjuet.

Deltakerne meldte selv interesse for å delta i fokusgruppeintervju etter å ha fått informasjon om studien og forespørsel om å delta, både fra sin leder og fra meg på mail. Informasjonen omhandlet mål for studien, hva jeg var interessert i å finne ut mer om, og hvordan intervjuet skulle foregå. Det er imidlertid vanskelig å forutsi helt på forhånd hvordan et intervju vil

foregå; spesielt gjelder det fokusgruppeintervju, hvor dynamikken mellom deltakerne i stor grad styrer intervjuet og hvilke tema som blir vektlagt. Før intervjuene startet var jeg derfor tydelig på at de kunne trekke seg fra intervjuet, også underveis hvis de ønsket det. Selv om deltakerne aktivt samtykker til intervju, omfatter ikke dette samtykket mine tolkninger (Midjo, 2010) og fremstilling av intervjuene i ettertid. I den forbindelse har jeg som forsker et viktig ansvar for å fremstille materialet på en måte som ikke oppleves krenkende for de som har deltatt i intervjuene. Informantene i denne studien jobber innenfor et felt som har vært utsatt for mye kritikk, og det er viktig å tenke over hvilke konsekvenser min fremstilling av materialet kan ha for de som har deltatt. Det er imidlertid en viktig balansegang, da jeg som forsker bør synliggjøre både god og dårlig praksis (Juul, 2010).

5.4 Metodiske betraktninger ved de kvalitative delstudiene

For å styrke kvalitative studiers pålitelighet er det viktig å gjøre rede for hvordan forskerens egen posisjon kan prege forskningsarbeidet (Tjora, 2010). Også i tråd med sosialkonstruksjonismens antakelse om at kunnskap som fremkommer av forskning ikke er objektiv eller verdinøytral, er det viktig å redegjøre for forskerens forforståelse og posisjonering i forhold til temaet som utforskes.

Tidlig i arbeidet med denne studien ble det tydelig at mine personlige erfaringer med fedre har bidratt til å påvirke mitt ontologiske utgangspunkt og hvordan jeg forholder meg til dette temaet. Jeg har selv en mann som er engasjert og til stede i omsorgen for våre barn, og jeg har vokst opp med en far som har vært det. Jeg tar det nok derfor i stor grad som en selvfølge at fedre skal involveres – og involvere seg selv – på lik linje med mødre. Det har imidlertid blitt tydelig både i diskusjon med kollegaer og venner, og gjennom diskusjoner i media, at dette ikke er et selvfølgelig utgangspunkt. Mange har helt andre erfaringer, med fedre og partnere som ikke er involvert i barneomsorgen, og de har ofte en helt annen forståelse når vi diskuterer mitt prosjekt. Hadde jeg selv hatt en annen personlig erfaring, hadde jeg kanskje møtt fedrene på en annen måte, stilt andre spørsmål og tolket mitt materiale annerledes. Siden forskeren bruker seg selv som instrument i kvalitative intervju, og derfor er en forskningsbetingelse, påpeker Fog (2004) at det er viktig å være bevisst egne forutsetninger og forforståelser, slik at man i størst mulig grad unngår at de får utilsiktet innflytelse på

empirien og de analysene som blir gjort. Dette er tema jeg har diskutert med kollegaer og veiledere, og reflektert rundt selv, gjennom hele prosessen.

En ting jeg har til felles med fedrene jeg intervjuet, er at jeg selv også har barn. Dette var noe flere av informantene spurte om under intervjuet. Spørsmålet ble som regel stilt i forbindelse med at de fortalte om spesielle erfaringer; enten om gleden ved å ha barn eller om slitsomme aspekter, som for å sjekke om jeg hadde grunnlag for å forstå hva de snakket om. Det er rimelig å tenke seg at jeg faktisk *hadde* en bedre forståelse av hva de snakket om fordi jeg selv har barn, og at jeg på den måten kan sies å ha et *innenfraperspektiv* (Hagström, 1999). Samtidig kan man stille spørsmålet: *Tror* jeg bare at jeg bedre forstår hva de snakker om, eller legger jeg egentlig egne erfaringer for mye til grunn for tolkningene av det de forteller? For til tross for at vi har det å være foreldre som felles erfaringer, er det også veldig mye som er forskjellig. Det at de er fedre og jeg er mor er en forskjell, men de fleste forskjellene har ingenting med kjønn eller foreldrestatus å gjøre. Flere av informantene bor ikke sammen med barna sine, noen er blitt fratatt omsorgen, og når det gjelder oppvekstbakgrunn, sosial tilhørighet, levekår, utdanning og tilknytning til arbeidslivet er vi på mange måter forskjellige. På den måten har jeg også i stor grad et *utenfraperspektiv* (Hagström, 1999). Arvidsson (2003) hevder at det kan være nyttig med et utenfraperspektiv, da det er lettere å stille «naive» og mer kritiske spørsmål som fungerer utdypende, hvis man har en helt annen bakgrunn; det kan gjelde både i forhold til kjønn, alder og sosial tilhørighet. Jeg tenker at det da også blir lettere å komme på slike spørsmål, fordi man ikke er så innforstått med det informanten forteller at man ikke finner det nødvendig å be om utdypende eller oppklarende svar.

Flere forfatter hevder at man ofte forteller ulike historier til kvinner og menn, og at det å være kvinne som intervjuer menn, fører til at man får tilgang til andre historier enn menn ville fått (Bye, 2010; Nordberg, 1999; Schwalbe & Wolkomir, 2003). Det er mer naturlig for meg å stille andre, mer naive og kritiske spørsmål enn en mann kanskje ville gjort. Samtidig kan det at de ble intervjuet av en kvinne ha ført til at de ønsket å fremstille seg mer likestilte og engasjerte i forhold til barn og hjem enn de ville gjort om det var en mann som intervjuet dem. De sju fedrene som utgjør utvalget i artikkel 3 er i en såpass spesiell situasjon at dette ikke er like aktuelt, da de stort sett har vært alene om omsorgen for barna. For resten av utvalget var derimot dette i flere tilfeller mer tydelig. Jeg vet selvsagt ikke hvordan de ville uttalt seg hvis de ble intervjuet av en mann, men jeg kan se at flere av fedrene var opptatt av å

fremstille seg som likestilte i forhold til mødre, og å fremheve forskjeller mellom mødre og fedre.

Min erfaring som ansatt i barnevernstjenesten er også en del av min forforståelse, som er relevant både i intervjuene med fedrene og saksbehandlerne. Denne forforståelsen kan også ha innvirkning på forskningsprosessen gjennom at det gir meg innsikt i og fortrolighet med problemstillinger i praksis. Dette kan føre til at jeg stiller mer realistiske og relevante spørsmål. Samtidig er det en fare for at jeg blir forutinntatt, ikke utforsker det som er implisitt, og ikke er åpen for problemstillinger som ligger utenfor mine egne erfaringer. Det er også en fare for at jeg identifiserer meg for mye med saksbehandlerne, og at jeg dermed ikke får den nødvendige analytiske distansen til det jeg studerer (Kjørstad, 2008; Aadnesen, 2012). Jeg vurderer det imidlertid slik at jeg har innsikt nok i feltet til å kunne stille relevante spørsmål, både til fedrene og saksbehandlerne, samtidig som at årene jeg har jobbet med forskning og undervisning har gitt meg en mer kritisk distanse til barnevernsfeltet, noe som gjør at jeg kan se på feltet med et annet perspektiv enn jeg gjorde da jeg jobbet der selv.

Når det gjelder fokusgruppeintervjuene med saksbehandlere, bidrar også denne metoden til å åpne opp for problemstillinger som er utenfor min erfaring, ved at deltakerne selv stiller hverandre spørsmål, utfordrer hverandre og bringer frem nye, relevante tema jeg ikke var bevisst på. Deltakerne i fokusgruppeintervjuene bidro også til å gyldiggjøre hverandres uttalelser, ved at deltakerne tvinges til å være mer realistiske i sine uttalelser, på grunn av at de andre deltakerne har erfaring fra samme felt, og i dette tilfellet jobber på samme sted (Kjørstad, 2008). Ved å benytte relativt åpne spørsmål og ha en åpen tilnærming til intervjuene fikk jeg også lettere tilgang til informantenes egne begrep og beskrivelser rundt temaet, slik at min egen forforståelse ikke fikk for stor betydning.

Min bakgrunn som barnevernskonsulent kan også ha hatt betydning for fedreintervjuene, både for hvordan jeg selv stiller spørsmål, mine forhåndsantakelser, og hvordan jeg tolker intervjuene i ettertid. Og dersom informantene vet at jeg har jobbet som barnevernkonsulent, kan det påvirke hvordan de forholder seg til meg. Jeg fant det ikke naturlig å presentere meg som «tidligere barnevernskonsulent». På intervjutidspunktene var det ca. seks år siden jeg jobbet som det, og min erfaring fra barnevernsfeltet er hovedsakelig fra institusjonsarbeid og forskning. Jeg presenterte meg derfor som stipendiat, og fortalte at jeg var ansatt på barnevernspedagogutdanningen. Noen få fedre spurte innledningsvis eller under intervjuet om

jeg hadde noen erfaring fra å jobbe i barnevernet, og da fortalte jeg om min erfaring som barnevernskonsulent. I et par tilfeller, dersom fedrene var misfornøyde med barnevernet, førte det til at de stilte meg spørsmål om avgjørelser som var tatt, og hva jeg mente om det som hadde blitt gjort. På forhånd hadde jeg tenkt på om informasjon fra meg om at jeg hadde jobbet i barnevernstjenesten ville føre til at de ble mer tilbakeholdne med å fortelle om sin erfaring med barnevernet, spesielt i tilfeller der de hadde dårlige erfaringer, fordi de da ville se på meg som «en av dem». Jeg har imidlertid ikke inntrykk av at denne informasjonen påvirket intervjuene i en slik retning, da de aller fleste var veldig åpne og konkrete i sine fortellinger, om både gode og dårlige erfaringer.

Det viktigste i forhold til egen forforståelse og påvirkning på forskningsprosessen, mener jeg vil være å gjøre den eksplisitt, redegjøre for de faglige perspektiver en legger til grunn for tolkninger, og reflektere rundt og stille kritiske spørsmål til mine egne tolkninger. Forskerfellesskapet utgjør også en viktig korrigerende (Lundeby, 2008), gjennom at veileder og andre kollegaer har lest gjennom utkast, jeg har hatt medforfattere på tre av artiklene, og jeg har lagt frem og diskutert resultater med ansatte i barnevernet (deriblant deltakere i fokusgruppeintervjuene) på konferanser og seminarer. Dette har fungert som et korrektiv i forhold til hvordan min forforståelse og mine forskningsinteresser har innvirket på mine tolkninger av materialet (Eriksen, 2007), og trekkes frem av Tjora (2010) som en måte å teste en studies gyldighet.

Påliteligheten i en studie kan styrkes ved at forskningsprosessen gjøres gjennomskiktig (transparent); noe som innebærer at det blir gitt en detaljert beskrivelse av datainnsamling og analysemetode, slik at forskningsprosessen kan vurderes av andre (Thagaard, 2009). Både i de ulike artiklene og i metodebeskrivelsen har jeg etterstrebet å beskrive dette så grundig som mulig. Et aspekt ved transparens i studien, er det Crabtree & Miller (1999) omtaler som “holistic fallacy”: det at man tolker uttalelser fra informanter eller aspekter ved et fenomen som mer kongruente enn de er, og overser uttalelser som avviker fra et helhetlig mønster. For å unngå en slik type feilslutning har jeg prøvd å vise variasjonen i uttalelser, gjennom empiriske eksempler. Fedrene har ulike erfaringer, og enkeltfedre kan også komme med motstridende uttalelser under intervjuene. I fokusgruppene har det vært viktig å være bevisst dette, slik at fokusgruppene ikke blir fremstilt som en enhetlig gruppe som mener det samme. I noen tilfeller, spesielt når det gjaldt forståelse og praktisering av lovverk, hadde gruppene

imidlertid sammenfallende oppfatninger, og det blir påpekt i artikkelen. Haavind (2000) påpeker også viktigheten av å formidle kompleksiteten i variasjoner og tvetydigheter.

Innenfor en sosialkonstruksjonistisk tilnærming er interaksjonen mellom forsker og informant sentralt, og man ser på kvalitative intervju som en dynamisk meningsskapende hendelse. Forskeren defineres som «medprodusent av viten» ved at han/hun aktivt påvirker den historien som fortelles, og man ser på datamaterialet som formet av forskeren og informanten i fellesskap, og preget av interaksjonen i selve intervjusituasjonen. Når det gjelder generalisering, forventes det ikke at fortellinger som kommer frem i et intervju skal være gyldige i en annen sammenheng, nettopp fordi fortellingen er et resultat av interaksjonen mellom intervjuer og informant, i en konkret kontekst (Holstein & Gubrium, 1997). Måten fedrene formidler at de blir møtt på av barnevernet, kan se ut til å ha like mye med generelle oppfatninger av og diskurser om fedre som med den konkrete situasjonen til disse sju fedrene. Denne antakelsen styrkes gjennom resultater fra fokusgruppeintervjuene. På den måten kan informasjonen fra fedreintervjuene være nyttige også utenfor sin umiddelbare kontekst, ved at de sier oss noe om hvilke forståelser fedrene opplever å bli møtt med av barnevernsarbeidere, og hvordan de opplever å bli involvert. Intervjuene gir derfor informasjon om erfaringer som er viktig å være bevisst i barnevernets møte med fedre i ulike situasjoner, og kunnskapen har på den måten en overføringsverdi. Dette gjelder også fokusgruppeintervjuene. Ut fra en vurdering av kunnskapssituasjonen på feltet, er disse resultatene et viktig bidrag.

En styrke ved undersøkelsen er at problemstillingene er forsøkt belyst fra flere perspektiv: Fra fedrene selv, fra saksbehandlere, og fra den kvantitative surveyen Det nye barnevernet, hvor både mødre og fedre har deltatt. Jeg har utført alle intervjuene selv, og dette kan ses som en styrke i forhold til påliteligheten ved at man unngår ulikt fokus og ulike måter og gjennomføre intervjuene på.

En innvending som kan rettes mot prosjektet, er at barnas stemmer ikke er hørt. Det kunne vært et viktig perspektiv å få med: Hvordan opplever barna kontakten med sine fedre, og hvilken betydning har det for dem og deres totale omsorgssituasjon? Her kunne intervju også med barn som har lite eller ingen kontakt med sine fedre vært et viktig supplement. Ethvert prosjekt har imidlertid noen ressursmessige rammer som setter begrensninger for hvor vidt man kan gå, og dette perspektivet ble derfor valgt bort i denne omgang. Det har imidlertid

hele veien vært viktig å vurdere resultatene ut fra hensyn til barna: Hvilken betydning og konsekvenser har fedrenes erfaringer, og involvering av dem for barnas omsorgssituasjon? Dette perspektivet kan være interessant å utforske nærmere i senere undersøkelser.

5.5 Å kombinere kvantitative og kvalitative metoder

I studien har jeg kombinert kvalitative metoder (individuelle intervju og fokusgrupper) og kvantitative metoder (surveyundersøkelsen fra DNBV). Den kvantitative delen av studien har også kvalitative aspekter, da surveyen inneholder flere åpne spørsmål som vi har foretatt innholdsanalyser av. Kombinerte metoder (mixed methods) blir blant annet definert som en type forskning som fokuserer på innsamling og analyse av både kvantitative og kvalitative data i en enkelt studie eller en serie av studier. Det sentrale premisset er at kombinasjonen av kvantitative og kvalitative tilnærminger gir en bedre forståelse av problemstillingene enn en av tilnærmingene gir alene (Brannen, 2005; Creswell & Plano Clarke, 2011).

Det er utallige varianter av kombinerte metoder, som varierer blant annet med tanke på formål med designet, om studien er basert på et underliggende eller ulike paradigmer, og om det er kvantitativ eller kvalitativ tilnærming som er dominerende. Den formen for kombinerte metoder jeg har anvendt, kan omtales som en komplementær form, da formålet med å kombinere ulike metoder er å oppnå et mer fullstendig og utfyllende bilde av det temaet som studeres (Taskakkori og Teddlie, 2010). De ulike metodene som er anvendt fokuserer på ulike aspekter og supplerer hverandre (Eidskrem, 2007). Innenfor denne modellen kan man også ha ulik vekt på kvantitative eller kvalitative metoder. I min studie ligger hovedvekten på de kvalitative dataene; de kvantitative dataene er først og fremst et supplement; den fungerer som en kvantifisert bakgrunn som sier noe om den bredere konteksten til den kvalitative delen av undersøkelsen (Ryen, 2002).

Denne studien var i utgangspunktet ikke planlagt som et design med kombinerte metoder. Dette er noe som har utviklet seg i løpet av studien, ettersom jeg har sett behovet for å utvide forståelsen av temaet med ulike perspektiver og ulike typer datamateriale. Inspirasjonen til å utforske dette temaet fikk jeg da jeg gjennomførte intervju til surveyen i prosjektet Det nye barnevernet. Jeg intervjuet både mødre og fedre, men det var fedrenes fortellinger om sine erfaringer med barnevernet, knyttet til det å være far, som i størst grad

vakte min interesse. Dette var imidlertid erfaringer som i liten grad ble fanget opp i surveyen. Kun tre av de åpne spørsmålene ga noe rom for å registrere deler av fortellingene; «Hva oppfatter du som årsaken til kontakten med barnevernet?», «Hvordan opplevde du den første kontakten med barnevernet?», og «Har du noe du vil si avslutningsvis?» Erfaringene ble i stor grad formidlet ved at de kom med eksempler og utdypinger overfor meg når de svarte på de lukkede spørsmålene. Når det gjelder svar på åpne spørsmål begrenser også SPSS hvor lange, og dermed nyanserte, svar som kan registreres. Jeg ble derfor tidlig klar over at bak hvert svar i surveyen ligger subjektive erfaringer som i liten grad blir fanget opp. Jeg ønsket derfor å utforske fedrenes erfaringer gjennom kvalitative metoder som ga mulighet til å gå mer i dybden på disse subjektive opplevelsene.

Utgangspunktet for studien var altså et ønske om å forstå fedres opplevelser både av eget farskap og kontakten med barnevernet, og individuelle intervju med fedre ble valgt som metode. Jeg forsto imidlertid raskt at intervju med saksbehandlere ville tilføre prosjektet nødvendig bredde, ved at jeg da ville få en bedre innsikt i hvordan barnevernsarbeidernes forståelse av farskap påvirker deres praksis. Dette kunne være med og kaste lys over fedrenes opplevelser.

Gjennom andre undersøkelser jeg leste om temaet, ble det tydelig at det var lite kunnskap om fedre som hadde barn med tiltak fra barnevernet. I tillegg var de beskrivelsene som forelå, generelt negative. Jeg ønsket derfor å benytte surveymaterialet til en deskriptiv analyse av sosiodemografiske og psykososiale variabler knyttet til fedrene. Ifølge Hedin og Månsson (2000) har forskning innenfor sosialt arbeid i stor grad vært «kjønnsblind», dvs. at man ikke har vært oppmerksom på de kjønns spesifikke vilkår som finnes i sosialt utsatte livssituasjoner, og at kvinners og menns livssituasjon har vært ulike. Hennem (2006) påpeker også at mødre og fedre i studier om barnevern ofte blir omtalt som kjønnsnøytrale «foreldre» eller «omsorgspersoner», noe som bidrar til å tilsløre eventuelle kjønnede forskjeller. Surveydata ble derfor brukt for å belyse om det forelå slike forskjeller. I tillegg så vi på ulike aspekter ved opplevelsen av foreldrerollen.

Barnevernets forståelse av farskap må ses i sammenheng med en bredere familieførståelse. Selv om jeg har en sosialkonstruksjonistisk tilnærming, og derfor ser farskap (og morskap) som sosiale konstruksjoner, har barnevernet en virkelighet å forholde seg til. De opererer innenfor en konkret kontekst, som har betydning for deres forståelse av farskap. For å gi et

bilde av denne konteksten har jeg også brukt surveymaterialet til å vise hvilket familielandskap barnevernet opererer innenfor. Hvordan fordeler barnevernets klienter seg på ulike familietyper, og er det noe som skiller ulike familietyper fra hverandre når det gjelder sosiodemografiske og psykososiale faktorer? I denne sammenheng er spesielt gruppene med enslige mødre og fedre interessante å se nærmere på. De ulike metodene og datakildene som er valgt, utfyller hverandre, og belyser problemstillingene fra ulike perspektiver.

Jeg har som tidligere beskrevet en sosialkonstruksjonistisk tilnærming til studien. Noen vil anse det som problematisk at jeg også anvender en metode som survey, som ofte blir knyttet til et positivistisk paradigme. Jeg har tidligere i avhandlingen argumentert for at man også kan anvende survey som metode innenfor en sosialkonstruksjonistisk tilnærming. Dette er i tråd med Postholm (2005), Mackenzie og Knipe (2006) og Henningsen og Søndergaard (2000), som hevder at kvantitative metoder kan anvendes innenfor en sosialkonstruksjonistisk vitenskapsforståelse. Mackenzie og Knipe (2006) påpeker at det gjelder spesielt når det gjøres i kombinasjon med kvalitative metoder, og de kvantitative dataene har en komplementær funksjon.

Kvalitative og kvantitative metoder blir ofte knyttet til paradigmer som representerer ulike og inkompatible kunnskapssyn og virkelighetsoppfatninger. Noen forfattere er av den oppfatning at paradigmer har strenge grenser, og ikke kan kombineres; dette gjelder også de ulike metodene som knyttes til paradigmene (Creswell, 2013). Disse forfatterne trekker et skarpt skille mellom en objektivistisk og subjektivistisk epistemologi; dette omtales i metodelitteraturen som inkompatibilitetstesen (Greene og Hall, 2010). Biesta (2010) fremhever intersubjektivitet som et alternativ til den dikotome fremstillingen av subjektivitet og objektivitet. Tilhengere av kompatibilitetstesen hevder at dette er en utdatert dikotomi, og at ved å fremstille kvalitative og kvantitative tilnærminger som motsetninger erkjenner man ikke at alle paradigmer er en blanding av ulike oppfatninger og praksiser, og at det er spenningsforhold og konflikter også innad i paradigmene. Kvalitative og kvantitative tilnærminger, som tradisjonelt har blitt knyttet til henholdsvis et konstruksjonistisk og et positivistisk paradigme, er dermed ikke to entydige og atskilte paradigmer (Johnson, 2008). Flere forfattere hevder også at det ikke er et strengt forhold mellom paradigmer og metoder, slik at man ved å benytte en bestemt metode ikke er nødt til å holde seg til et gitt paradigme (Biesta, 2010; Creswell, 2013; Johnson & Onwuegbuzie, 2004).

Som Greene og Hall (2010) påpeker, er paradigmer også sosiale konstruksjoner som er historisk og kulturelt foranderlige, og de har ulike grader av radikalitet. Når paradigmen blir stilt opp mot hverandre som motsetninger, er det vanligvis radikale og puristiske fremstillinger man tar utgangspunkt i, og motsetningene som blir vektlagt. Tar vi utgangspunkt i radikal konstruksjonisme og positivisme, blir det problematisk når det kommer til ontologisk og epistemologisk standpunkt å kombinere disse tilnærmingene. Men dagens kvantitative forskere kan hovedsakelig omtales som post-positivister (Johnson & Gray, 2010; Ramlo & Newman, 2011), noe som blant annet innebærer at de anerkjenner forskerens påvirkning i undersøkelser, og dermed forskerens begrensede mulighet for å få objektive data. Post-positivister aksepterer altså oppfatningen om at deler av virkeligheten er sosialt konstruert (Johnson og Gray, 2010; Mertens, 2010).

Jeg forholder meg i min anvendelse av sosialkonstruksjonismen til at det eksisterer en objektiv virkelighet; det er vår forståelse av virkeligheten som er sosialt konstruert. De to vitenskapsteoretiske ståstedene trenger altså ikke nødvendigvis være inkompatible (Kleven, 2011). Dette er i tråd med det dialektiske standpunkt når det kommer til anvendelse av kombinerte metoder, som argumenterer for at man kan benytte ulike paradigmer i en studie (Greene og Hall, 2010). Dette er et standpunkt jeg støtter meg til. Sosialkonstruksjonisme er anvendt som en underliggende tilnærming for hele studien, samtidig som jeg anerkjenner aspekter fra det post-positivistiske paradigmet; noe som innebærer at jeg erkjenner at det finnes en virkelighet som er uavhengig av våre begreper om den.

6. Diskusjon

Hovedmålsettingen med avhandlingen har vært å belyse hvilke forståelser av fedre og farskap som kommer til uttrykk hos barnevernsarbeidere. På hvilket grunnlag konstituerer barnevernet sin forståelse, og hvilken betydning har disse forståelsene for barnevernets involvering av fedre? Videre har det vært et mål å belyse hvilke forståelser fedrene opplever å bli møtt med av barnevernet, og hvordan de selv opplever å bli involvert. Disse spørsmålene er belyst gjennom tre ulike delstudier, som har resultert i fire artikler.

Til tross for at fokuset på fedres rolle i familien har økt betraktelig de siste tiårene, er fedres kontakt med barnevernet et relativt utforsket tema i norsk sammenheng. Internasjonalt har dette temaet fått økt oppmerksomhet de siste årene, men som flere forfattere påpeker, vet vi lite om disse fedrene og hvordan de opplever kontakten med barnevernet, da fedre i liten grad har vært inkludert som informanter.

Det var fedrenes opplevelser i møtet med barnevernet som i første omgang vekket min interesse for dette temaet, da jeg deltok i gjennomføringen av surveyen i DNBV. Dette kapittelet blir innledet med en oppsummering av hvordan fedrene som er intervjuet i studien opplevde sin situasjon, og hvordan de opplevde å bli møtt av barnevernet. Videre i diskusjonen vil jeg drøfte bakgrunnen for disse opplevelsene, både fra fedrenes og barnevernsarbeidernes perspektiv. Kan barnevernsarbeidernes forståelser av familie og foreldreskap, og farskap spesielt, bidra til å kaste lys over fedrenes opplevelser? Og hvordan påvirker barnevernets forståelse av farskap deres praksis, og fedrenes forståelse av seg selv?

6.1 Fedrenes opplevelse av egen situasjon

Artikkel 1 i avhandlingen viser at enslige mødre er overrepresentert blant barnevernets klienter. Dette blir i flere undersøkelser (Coohey & Zang 2006; Walmsley, 2009) trukket frem som en mulig årsak til at barnevernets oppmerksomhet i hovedsak rettes mot mødre, og at fedre blir sett som irrelevante. Ut fra en slik tankegang kunne vi derfor forventet at når barnevernet må forholde seg til en enslig far, som artikkel 1 og 2 viser er overrepresentert blant barnevernets klienter sammenlignet med befolkningen for øvrig, blir han møtt som en

likeverdig omsorgsperson, på lik linje med mødre. Artikkel 2 og 3 viser at dette ikke stemmer med fedrenes opplevelser.

Enslige mødre blir av flere forfattere beskrevet som en spesielt sårbar gruppe i samfunnet (Halskov, Jørgensen, og Polakow, 2000; Lundström og Sallnäs, 2003). Til tross for at artikkel 1 viser at enslige fedre er bedre stilt enn enslige mødre når det gjelder økonomi og tilknytning til arbeidslivet, viser artikkel 1 og 3 at enslige fedre på mange måter kan sies å være i en like sårbar posisjon. Det å være alene om omsorgen for barna utgjør ikke nødvendigvis noen spesiell utfordring i seg selv. Det som gjør fedrenes situasjon sårbar, og som gjør at de selv opplever at de er i en utfordrende situasjon, er blant annet relasjonen til barnas mødre.

Det finnes knapt forskning om enslige fedre som er i kontakt med barnevernet. Studier som omhandler enslige fedre generelt, viser imidlertid at mødre til disse barna har en sentral plass i omsorgsbildet, og er mer aktive og involverte i barnas liv enn det samværfedre er (Kitterød, 2006; Lyngstad, 2004). Ut fra disse undersøkelsene kan vi få en forståelse av at enslige fedre får mer støtte i omsorgsoppgaven fra barnets andre foreldre enn det som er tilfelle for enslige mødre. Spesielt i artikkel 3, men også i artikkel 2, ser vi at dette ikke er en opplevelse fedrene i denne undersøkelsen har. De forteller om store konflikter med mødre, og at mødrenes problemer har påvirket fedrene og barna i stor grad. Flere forteller om konflikter om hvem som skal ha omsorgen for barna, og om mødre som til tross for store rus- og/eller psykiske problemer har hatt samvær med eller delvis omsorg for barna. Flere av fedrene opplever at dette har medført belastninger for barna, og at deres bekymring for barnets omsorgssituasjon hos mor ikke har blitt tatt på alvor av barnevernet. Det er også fedre i utvalget som på intervjuetidspunktet eller tidligere bodde sammen med barnas mor, og som har brukt mye tid og krefter på å ta seg av henne, i noen tilfeller på bekostning av tid med og overskudd til barna.

Flere av fedrene opplever også at de får lite støtte fra venner og familie, eller de ønsker ikke å involvere dem i problemene sine. Dette kommer også frem i artikkel 1, som viser at både enslige mødre og fedre er de gruppene i surveyutvalget som i minst grad opplevde å få støtte fra eget nettverk. I tillegg opplever fedrene i liten grad at barnevernet er en støttespiller for dem og barna. De opplever at mors problemer påvirker barnevernets vurdering av dem, ved at mors problemer gjør at det også ble stilt spørsmål ved fedrenes omsorgsevne, selv om de i de fleste tilfellene bor alene med barnet, og utøver omsorg for barnet uavhengig av mors

fungering. Fedrene forteller om opplevelser av å ikke bli hørt i forhold til sine meninger om hva som er best for barnet, og i forhold til egne behov for hjelp, og av å bli møtt med det de omtaler som gammeldagse holdninger om at det er mødre som er best egnet til å ta seg av barna. I noen tilfeller opplever fedrene at barnevernets posisjonering av dem endret seg etter at det hadde gått en tid, men at de da hadde måttet jobbe hardt for å vise at de var verdige omsorgspersoner. Fedrene opplever i stor grad at de subjektposisjonene de er plassert i av barnevernet, er uverdige posisjoner; de opplever ikke å bli vurdert som fullverdige omsorgspersoner, som verdige deltakere i barnevernets arbeid med familien, og i noen tilfeller heller ikke i barnas liv.

Videre i dette kapittelet vil jeg se nærmere på om barnevernsarbeidernes forståelser av foreldreskap, og farskap spesielt, kan bidra til å kaste lys over fedrenes opplevelser.

6.2 En kjønnsessensialistisk forståelse av foreldreskap

I fokusgruppene med barnevernsarbeidere blir det i stor grad formidlet en kjønnsessensialistisk forståelse av foreldreskap, hvor mødre og fedre blir tilskrevet ulike medfødte egenskaper, eller mangel på egenskaper, som har betydning for deres omsorgsevne. Mødre blir blant annet fremstilt som naturlig mer ansvarsfulle (*«vi er født slik, vi kvinner»*), bedre til å kommunisere, og det ble mer tatt for gitt at mødre mestrer omsorgsoppgaven. Fedre blir derimot forstått som mer distanserte, ikke så fokuserte på barnas behov, og lite flinke til å sette ord på tanker og følelser (*«de har ikke ordforråd til å beskrive hva de tenker og føler»*). En slik forståelse av mødre og fedre som knytter atferd til kjønn som medfødte egenskaper, fører til ulik posisjonering av mødre og fedre, og at det rettes ulike forventninger til dem. Det påvirker i stor grad hva barnevernsarbeiderne ser og fokuserer på, og *ikke* ser i møte med mødre og fedre, for eksempel når det gjelder hvordan man utøver omsorg. En informant reflekterer rundt dette, og stiller følgende spørsmål: *«Ser vi i det hele tatt den omsorgen fedre gir, hvis den foregår på en annen måte enn det vi tenker er moderlig omsorg? Kan det skje på andre måter, som vi ikke er så oppmerksomme på?»*.

De ulike forventningene kommer til uttrykk blant annet gjennom ulike vurderinger av hjelpebehov i en familie, avhengig av hvem som har problemer. Dersom mor og far bor sammen, og mor har problemer, er det større bekymring for barnets omsorgssituasjon fordi

man ikke forventer at far kompenserer og gir barnet den nødvendige omsorg. Hvis det derimot er far som har problemer, er det i mindre grad bekymring knyttet til situasjonen, da det blir tatt for gitt at mor er der og gir barnet den nødvendige omsorg. Terskelen for å sette inn kompenserende tiltak er derfor lavere når mor har problemer enn når det gjelder far. Med utgangspunkt i fedrenes uttalelser kommer disse ulike forventningene til uttrykk også gjennom barnevernets manglende forventninger til at de skal kunne ivareta omsorgen for barna når de er alene om omsorgen. Et annet uttrykk de lavere forventningene til fedre får, er at det skal lite til før barnevernsarbeiderne blir imponert over en far som viser omsorg eller har en god utvikling. Barnevernsarbeiderne som reflekterer rundt dette gir uttrykk for at de gir mer hjelp til fedre enn til mødre som er i en tilsvarende situasjon, fordi de synes det er så bra at fedrene tar ansvar, og derfor ønsker å hjelpe dem litt ekstra. De ulike forventningene til mødre og fedre, det Haavind (2006) omtaler som et dobbelt sett av foreldrestandarder, kommer altså til uttrykk på forskjellige måter, men kan sies å være basert på en kjønnsessensialistisk forståelse av foreldreskap, hvor mødre og fedre tilskrives ulike egenskaper.

Fedrenes egen forståelse av farskap kan også sies å være delvis knyttet til en slik kjønnsessensialistisk forståelse. Denne forståelsen kommer til uttrykk gjennom at de posisjonerer seg selv som fedre ved å distansere seg fra det de forstår som kvinnelige egenskaper og som «typisk» for mødre. De posisjonerer seg som annerledes enn mødre, og legger vekt på at de som fedre har noen spesielle karakteristikk som mødre ikke har. Det som spesielt blir vektlagt er grensesetting og evne til og interesse for å ta med barna på aktiviteter. Dette er noe de ser ut til å anse som sitt domene, og noe mor ikke tilfører barna på samme måte. Dette kan vi også se i sammenheng med artikkel 2, som viser at en signifikant større andel mødre enn fedre opplevde at de hadde liten mulighet til å delta i fritidsaktiviteter med barna. Artikkel 2 gir ingen forklaringer på denne forskjellen, men det kan handle om at mødre er dårligere stilt økonomisk, en større andel har helseproblemer, eller det kan handle om at mødre og fedre vektlegger betydningen av dette ulikt.

Fedrene ser likevel ut til å ha en noe ambivalent forståelse av egen posisjon i forhold til barna. De er opptatt av å formidle at fedre er like godt egnet som omsorgspersoner som mødre, og at de bør vurderes og møtes på lik linje. Samtidig uttaler flere av fedrene at de mener mødre er bedre egnet til å utøve omsorg for barna. De veksler litt mellom å snakke om sine egne barns mor og mødre generelt, og noen påpeker også ved noen tilfeller at *«nå snakker jeg om en*

frisk/edru mor». Det kan se ut til at også de i stor grad er påvirket av, og snakker ut fra dominerende forståelser av morskap og farskap, hvor mor posisjoneres som den primære og mest betydningsfulle omsorgsperson.

6.3 Relasjonen til mor tillegges størst betydning

En dominerende forståelse blant barnevernsarbeiderne ser også ut til å være at relasjonen mellom mor og barn er mer selvfølgelig og naturliggjort enn far – barnrelasjonen. Far tillegges dermed mindre betydning for barnet enn mor. Dette er i tråd med en rekke undersøkelser som er presentert tidligere i avhandlingen, og på den måten ikke overraskende. Jeg var imidlertid åpen for at dette ikke var like fremtredende i dette materialet som det flere internasjonale undersøkelser viser, da likestilling mellom mødre og fedre står sterkere i det norske samfunnet enn i de fleste land disse internasjonale undersøkelsene er utført i. Starten på de fleste fokusgruppeintervjuene kunne også tyde på at denne forståelsen ikke var like dominerende her, da dette likestillingsidealet ble tydelig uttalt. Dette kommer jeg tilbake til senere i diskusjonen.

Forståelsen av mor som primær og naturlig omsorgsperson må ses i sammenheng med den kjønnsessensialistiske forståelsen av foreldreskap, da det er disse medfødte egenskapene mor tilskrives, som plasserer henne i en slik selvfølgelig og naturliggjort posisjon, både overfor barnet og i relasjon til barnevernet. Fedre blir samtidig satt på sidelinjen, da de ikke blir tilskrevet de samme egenskapene og den samme betydningen i forhold til barnet, og som en konsekvens, for barnevernets arbeid med familien. Disse forståelsene kommer til uttrykk blant annet gjennom valg og prioriteringer barnevernet gjør i sitt arbeid med familier.

Flere fedre opplever at noe av det mest belastende med deres situasjon er relasjonen til barnets mor; både i form av konflikter mellom foreldrene og samvær mellom mor og barn som fedrene opplevde var negativt for barnet. Dette opplever fedrene at barnevernet ikke har tatt hensyn til, men at de heller bidrar negativt ved at de i stor grad tilrettelegger for, og i noen tilfeller presser gjennom samvær mellom mor og barn. Samtidig tyder uttalelser fra fokusgruppeintervjuene på at det er mange argumenter for å ikke involvere far, eller tilrettelegge for hans kontakt med barnet når barnet bor hos mor. Barnets beste, ressursmangel, negative beskrivelser fra mor, og det at far har *en kjent problematisk fortid*, er

blant annet argumenter som blir fremmet for å ikke involvere far. I tilfeller hvor mor har en kjent problematikk med rus eller psykiske problemer, og far uttrykker bekymring for mors omsorgsevne, opplever imidlertid flere fedre at bekymringene ikke blir tatt på alvor, men at det derimot blir brukt ressurser for å tilrettelegge for relasjonen mellom mor og barn, og for å styrke mors omsorgsevne. Buckley (2003) betegner dette som «morskapssyndromet». I oppfattelsen av mødres ansvar for omsorg og beskyttelse av barna ligger også en oppfatning om at mødre er tryggere og bedre foreldre, og en konsekvens av det er at fedre ikke blir hørt og tatt på alvor når de for eksempel er bekymret for om barnet får god nok omsorg fra sin mor. I fokusgruppeintervjuene blir det også argumentet mot å gå videre med slike bekymringer fra fedrene hvis det ikke er forhold knyttet til mors omsorgsutøvelse barnevernet har fokus på i sitt arbeid med barnet. Dersom barnevernet selv har bekymringer for barnets omsorgssituasjon hos mor, blir det også i noen tilfeller vurdert å være til barnets beste at far ikke ble involvert, fordi det å informere far om problemene kan eskalere en konflikt mellom foreldrene, og dermed gjøre situasjonen verre for barnet.

Det ser altså ut til at barnevernet er mer opptatt av å tilrettelegge for relasjonen mellom mor og barn, og styrke mors omsorgskompetanse dersom det er behov for det, enn det som gjelder for relasjonen mellom far og barn. Relasjonen mellom mor og barn blir i større grad gitt verdi i seg selv, og blir sett som mer selvfølkelig. Relasjonen mellom far og barn ser ikke ut til å bli tillagt samme verdi og betydning.

Det kan stilles spørsmål ved om fedre blir sett på som en nødløsning. Flere av fedrene tok over som hovedansvarlige for omsorgen når mor ble psykisk syk, døde, eller når hun til slutt ikke greide eller fikk ha omsorgen for barna på grunn av rusmisbruk. I tilfeller der mor ble frisk, eller det var utsikter til at hun skulle bli det, ser det ut til å være en forventning hos både barnevernsarbeiderne og fedrene selv om at mor igjen skulle ha hovedomsorgen for barna. Denne forventningen ble også, ifølge fedrene, uttalt av barnas mødre. Dette bidrar til å forsterke inntrykket av en dominerende forståelse av mødre som den primære omsorgsperson. Far som hovedansvarlig omsorgsperson for barna fremstår derfor som et unntak og en nødløsning, i tilfeller hvor mor ikke er i stand til det.

6.4 Barnevernets ideologi og praksis

Avhandlingen bidrar til å synliggjøre at barnevernets arbeid foregår i spenningsforholdet mellom ideologi og praksis, gjennom at samfunnets uttalte tilnærming til fedre som likestilte omsorgspersoner skaper forventninger til barnevernsarbeiderne om å anerkjenne og tilby fedre en posisjon som likeverdige og fullverdige omsorgspersoner for sine barn. Disse forventningene ser det ut til at barnevernsarbeiderne i stor grad har et bevisst forhold til.

LaRossas (1988; 2012) begrep om farskapets kultur og praksis er relevant for å se fedres praksis i sammenheng med rådende normer og ideologi knyttet til farskap, og for å synliggjøre at praksis ikke alltid er i tråd med ideologien rundt fedres deltakelse. Jeg mener at disse begrepene også er relevante i min studie for å belyse barnevernsarbeidernes praksis i forhold til deres uttalte holdninger til involvering av fedre. Artikkel 4 viser at barnevernsarbeiderne i starten av intervjuene uttaler seg i tråd med en ideologi om at det er viktig å involvere fedre, og at de vurderer mødre og fedre på lik linje; dette fremstår som en ideologisk fane, som er idealforestillinger om menneskers handlinger generelt og forestillinger om den ideelle praksis (Olsson, 2007). De ideologiske fanene er ikke alltid i tråd med våre personlige ideologiske standpunkt, men påvirket av det vi oppfatter er rådende ideologiske forestillinger i samfunn og politiske føringer.

En annen ideologisk fane som blir fremmet i intervjuene er «Vi vurderer alle som individer». Kjønn blir på denne måten fremstilt som å ha ingen betydning; det er irrelevant i deres møte med familier, og det blir stilt spørsmål ved hvorfor jeg har spesielt fokus på fedre. Når vi kommer mer konkret inn i diskusjoner og refleksjoner rundt egen praksis, ser det ut til at denne i mange tilfeller ikke er i tråd med denne uttalte ideologien. Dette kan vi se i sammenheng med LaRossas (1988) påstand om at kultur og praksis utvikler seg i ulik takt. Barnevernsarbeiderne snakket ut fra rådende normer i generelle familiepolitiske føringer, hvor mødre og fedre blir fremstilt som likestilte omsorgspersoner, men disse må vike når foreldreskap blir forankret i en kjønnsessensialistisk forståelse, og mor – barnrelasjonen blir forstått som naturliggjort og mer selvfølgelig enn relasjonen mellom far og barn (Kristiansen, 2014).

Dette kan vi også se i tråd med Ericsson (2002), som hevder at det hun kaller mors «sisteinstans-ansvar» er en av vår kulturs selvfølgeligheter, og at det nye, moderne farsidealet

ikke har rokket ved mors definitive hovedansvar for hvordan barn har det. Denne selvfølgeligheten opererer som et uuttalt premiss i barnevernet også i dag, der mødre og fedre fortsatt vurderes etter forskjellige standarder. Lovverket kan ses som en institusjonalisering og objektivisering av forståelser på samfunnsnivå. Det lovverket barnevernet forholder seg til, og som i utgangspunktet kan vurderes som et objektivt og tydelig kriterium for handlingsvalg, gir imidlertid stort rom for, og stiller store krav til, barnevernsarbeidernes skjønnsutøvelse. Lovverket blir opplevd som utydelig av barnevernsarbeiderne, og utgjør ikke et klart rammeverk for praksis. Dermed får ulike forståelser av farskap, og ulike posisjoneringer av fedre, betydning for hvordan lovverket blir tolket og praktisert.

Ulike forståelser av farskap kan forstås på grunnlag av den enkeltes naive teorier (Olsson, 2007). Disse er sterkt forankret i personlige erfaringer og konstruksjoner. Barnevernsarbeidernes erfaringer med fedre; både egne fedre, fedrene til eventuelle egne barn, og fedre de har møtt gjennom sin jobb i barnevernet, er derfor med og påvirker deres naive teorier, som kan sies å utgjøre deres forståelsesgrunnlag. Dette personlige utgangspunktet står imidlertid i et dynamisk forhold til dominerende forståelser og føringer på arbeidsplassen og ellers i samfunnet. Teori de har tilegnet seg gjennom utdanning og jobb, er også en del av dette grunnlaget, i tillegg til ideologiske diskurser, normer og verdier som er dominerende på ulike plan; gjennom politiske føringer, i samfunnet for øvrig, i ulike miljøer barnevernsarbeideren er en del av og på arbeidsplassen. Gjennom det Berger og Luckmann (2006/1966) omtaler som institusjonalisering, fremstår dominerende forståelser gjennom vanedanning som objektive og selvfølgeliggjorte, og fungerer på den måten normgivende for ansatte på arbeidsplassen. Denne objektiveringen kommer til uttrykk blant annet gjennom rutiner og strukturer på arbeidsplassen, og på et mer overordnet plan, gjennom lovverk og politiske føringer. Berger og Luckmann bruker overlevering av vaner og forestillinger fra foreldre til barn som eksempel når de skal forklare institusjonaliseringsprosessen. Dette er like relevant innenfor rammene en barnevernstjeneste utgjør, hvor en kjønnsessensialistisk forståelse av foreldreskap, og en forståelse av mødre som primær omsorgsgiver, ut fra denne forståelsen kan sies å overleveres til nye ansatte, og får etter hvert form som strukturer som blir tatt for gitt, og oppleves som en objektiv virkelighet og sannhet. Hvor disiplinierende og normgivende denne objektiveringen av forståelser er, kan imidlertid variere.

Det blir hevdet i noen av intervjuene, både med fedre og barnevernsarbeidere, at det er personavhengig hvor mye vekt som blir lagt på å involvere fedre. Selv om

barnevernsarbeiderne har individuelle og ulike erfaringer og forestillinger om mødre og fedre, og skjønnanvendelsens sentrale plass i barnevernets praksis gir et individuelt handlingsrom, kan det likevel hevdes å være begrenset hvor stor påvirkning den enkeltes forståelse får for praksis. Den enkeltes personlige forestillinger og naive teorier står i et dynamisk forhold til prosesser i arbeidsgruppen. Når en forestilling blir dominerende eller enerådende innenfor en gruppe, fremstår den som naturlig og sann og har dermed stor sannsynlighet for å bli den tolkningsrammen aktørene legger til grunn for sine vurderinger (Annfelt, 2008).

Fokusgruppeintervjuene viser også ganske like forståelser av foreldreskap og farskap; både på tvers av gruppene, men spesielt innad i gruppene, som besto av informanter fra samme arbeidssted. Om det er personlige erfaringer og konstruksjoner eller dominerende forståelser på arbeidsplassen som får størst påvirkning på praksis, kan blant annet avhenge av hvor entydige disse personlige erfaringene er, hvor mye personlige erfaringer avviker fra dominerende forståelser på arbeidsplassen, samhörighet blant kollegaer på arbeidsplassen, og klimaet for refleksjon innad i arbeidsgruppen.

Barnevernet kan karakteriseres som en kvinnelig arena. Mødre er overrepresentert blant barnevernets klienter, og kvinner er overrepresentert blant barnevernets ansatte. Dette kan også påvirke hvilke vurderinger som blir gjort i forhold til fedre. Det var kun to mannlige informanter blant barnevernsarbeiderne, og derfor vanskelig å si noe tydelig ut fra dette utvalget om mannlige og kvinnelige barnevernsarbeidere har ulike forståelser av farskap. Basert kun på de to mannlige informantene som deltok, ser jeg likevel at selv om de fremstilte det som en selvfølge at fedre skal involveres, og selv mente at de i noen tilfeller kunne ha lettere for å samarbeide med fedre enn sine kvinnelige kollegaer, kommer det ikke frem tydelige forskjeller fra de kvinnelige informantene når det gjaldt forståelser av morskap og farskap. Dette kan styrke oppfatningen av at den enkeltes konstruksjon av farskap i stor grad er begrenset av arbeidsplassens dominerende forståelser.

Det ser også ut til å være en opplevelse blant barnevernsarbeiderne av at de ideologiske fanene om et likeverdig foreldreskap blir utfordret av den praktiske virkeligheten de jobber innenfor. Samtidig som barnevernet forholder seg til familiepolitiske ideologiske føringer, skal de også jobbe ut fra en forståelse av barnets beste, hvor barnevernsarbeiderne i noen tilfeller vurderer det som best for barnet at far ikke involveres i deres arbeid og i kontakten med barnet. I tillegg blir fedre som trekker seg unna og ikke selv tar initiativ til å involvere seg, fremstilt som et utbredt problem. Et sitat fra en av barnevernsarbeiderne kan synliggjøre

opplevelsen av å jobbe i skjæringspunktet mellom ideologi og praksis: *Vi foretrekker at barna blir tatt hånd om av den nærmeste familien. Men vi blir fort konfrontert med virkeligheten.* Denne virkeligheten det blir referert til, omhandler altså fedre som barnevernet opplevde at trakk seg unna og ikke ønsket å være involvert i prosessen rundt barnet, og de opplever ikke at de har tid og ressurser til å følge opp disse fedrene.

6.5 Ressursbruk – et verdivalg?

Et underliggende premiss som er til stede i alle fokusgruppene, er at barnevernet har begrenset med tid og ressurser. Dette er velkjent innenfor store deler av barnevernsfeltet (NOU 2000:12). Man må derfor ta noen valg i forhold til hvordan man skal prioritere disse ressursene, og hva man bruker tid på. Det å velge å ikke bruke tid på fedre som selv ikke viser interesse for å involvere seg, kan derfor synes som et pragmatisk og rasjonelt valg i en jobbsituasjon hvor man opplever press i forhold til tid og ressurser. Valg av hva man prioriterer i arbeidet med familier kan imidlertid sies å være like mye et uttrykk for hvordan man posisjonerer mødre og fedre, og hvilken verdi og betydning man tillegger barnets relasjon til henholdsvis mor og far, heller enn en avspeiling av en objektiv og praktisk virkelighet som gjør dette valget uunngåelig.

Flere uttalelser viser at spesielt når en far har en kjent problematisk fortid, han selv ikke viser initiativ til å involvere seg, eller han er negativt beskrevet av andre (først og fremst mor), tok barnevernsarbeiderne seg sjelden tid til å undersøke hva far kan bidra med i forhold til barnets omsorgssituasjon. Dette finner vi også flere eksempler på i intervjuene med fedre. Flere opplevde at mødrenes negative fremstilling av dem overfor barnevernet førte til at de ble ekskludert fra barnevernets arbeid, og i noen tilfeller fra kontakt med barnet. Det ser ut til, også gjennom intervju med barnevernsarbeiderne, at det blir tatt for gitt at denne informasjonen gir et reelt bilde av fars situasjon og hans interesse for å involvere seg i barnet og barnevernets arbeid. Med mitt utgangspunkt i sosialkonstruksjonismens vektlegging av at vår kunnskap om verden ikke kan ses som en avspeiling av virkeligheten, ser jeg imidlertid grunn til å stille spørsmål ved at man forholder seg til denne informasjonen som en objektiv sannhet. Hvor god kunnskap har man om fars potensielle ressurser og utfordringer dersom barnevernet hovedsakelig forholder seg til informasjon fra mor eller andre?

Flere av barnevernsarbeiderne fremhever at de mener fedre er mer involvert i barnevernets arbeid i dag enn for få år siden. I tillegg til barnevernets økte fokus på nettverk og samfunnets generelle fokus på likestilling, blir det at fedres syn på egen rolle har endret seg, og at de dermed er mer aktive i forhold til å involvere seg selv, trukket frem som en årsak til denne utviklingen. Samtidig blir det påpekt i fokusgruppene at noen fedre er usikre på sin egen rolle, og trenger å bevisstgjøres sin betydning for barna. De sju fedrene som er intervjuet, er fedre som aktivt har involvert seg, og flere av fedrene fremstiller det som at de har kjempet for å få eller beholde omsorgen for barna og for å bli vurdert som fullverdige omsorgspersoner. Dersom fedre er usikre på egen rolle og betydning for barna, og samtidig blir møtt med barnevernets forståelse av mødre som primær omsorgsperson og klient, kan denne usikkerheten føre til at de trekker seg unna.

Flere barnevernsarbeidere gir tydelig uttrykk for at de ikke ser det som sin rolle å jobbe for å involvere fedre som i utgangspunktet trekker seg unna, eller som selv ikke viser initiativ til å involvere seg. Det kan stilles spørsmål ved om det i større grad bør inngå i deres rolleforståelse, og om disse fedrene for raskt blir avfeid som uinteresserte eller irrelevante for barnevernets arbeid, når det er igangsatt undersøkelse og eventuelt tiltak rundt et barn. Artikkel 1 og 2 viser at en stor andel enslige mødre er i kontakt med barnevernet fordi de har lite nettverk, er slitne og trenger avlastning. I mange tilfeller er barnas fedre i liten grad eller ikke i det hele tatt involvert i barnas liv. Barnevernet bør utvikle måter å reflektere og praktisere på som i større grad kan se og ansvarliggjøre fedre. Kan det i enkelte tilfeller være et alternativ til å gå ut og rekruttere ukjente støttekontakter eller avlastningshjem? Det må være en målsetting å styrke fedre som omsorgspersoner uten å diskvalifisere mødrene (Andenæs, 2000).

Refleksjoner i forhold til det å jobbe med fedre som vurderes å ha en negativ påvirkning på barnets omsorgssituasjon, er så godt som fraværende blant barnevernsarbeiderne, og det ser ut til å være en oppfatning om at det kun er hvis far er en potensiell ressurs det har noen hensikt å involvere ham, eller i det hele tatt ta kontakt med ham. Dette kan vi se i tråd med resultater fra Scourfield m.fl. (2012), hvor barnevernsarbeidere unnlot å involvere fedre som ble vurdert å ha en negativ påvirkning på barnets omsorgssituasjon, fordi de var redd det skulle utgjøre en fare for familien, og at det skulle føre til mye arbeid uten at det ga resultater. Eventuelle negative konsekvenser av å utelate fedre for barnets omsorgssituasjon ser det ut til å være lite bevissthet rundt i fokusgruppene.

Noen av fedrene forteller i intervju at barnevernet ønsket at de skulle flytte ut fra familien. I et tilfelle hadde begge foreldre rusproblemer, og barnevernet uttalte at mor hadde større sjanse for å beholde omsorgen for barna hvis far flyttet ut. I et annet tilfelle (ikke med i utvalget i artikkel 3, men i hele utvalget på 15), mente barnevernet at far hadde dårlig påvirkning på barnas omsorgssituasjon. Far flyttet ut, men var fortsatt hjemme hos familien nesten hver dag, uten at barnevernet visste det. Han ble ikke involvert i barnevernets arbeid, ikke innkalt til møter, og var ikke et tema i kontakten mellom mor (som også deltok i deler av intervjuet) og barnevernet. Når barnevernet på denne måten utelater far, og posisjonerer ham som irrelevant både for sitt arbeid med familien og for barnets omsorgssituasjon, faller de på mange måter under barnevernets radar. Fedre som utgjør en negativ påvirkning for barnets omsorgssituasjon, kan dermed fortsette å gjøre det, uten at deres påvirkning inngår som en del av barnevernets forståelse av familiens utfordringer. Involveres han derimot i barnevernets arbeid, har barnevernet bedre mulighet for å få en forståelse av familiedynamikken og fars rolle i denne.

6.6 En kunnskapsbasert praksis?

Barnevernets kunnskapsbase blir ofte beskrevet som springende og uklar, og basert på flere ulike disipliner. Dette blir hevdet å skape en teoretisk usikkerhet blant barnevernsarbeidere, og barnevernets praksis blir kritisert for å være teorisvak, og at grunnlaget for beslutninger er basert på verdier fremfor juridiske og faglige argumenter (Fossestøl, 2001; Rød, 2004). I fokusgruppene er det også lite faglig refleksjon knyttet til barnevernets praksis med fedre.

Barnets beste blir i flere tilfeller brukt som et argument og en begrunnelse i fokusgruppene for å ikke involvere far. Dette fremstilles som et faglig argument, men er i stor grad heller et normativt og verdiladet argument som i denne konteksten kan sies å ha en legitimerende funksjon. «Barnets beste» som en normativ konstruksjon kommer tydeligere frem hvis vi ser i hvilke sammenhenger dette begrepet blir brukt. Det blir ikke brukt som argument *for* å involvere far. Hvordan man bruker begrepet, kan derfor forstås som å ha sammenheng med hvordan man posisjonerer fedre i barnevernets arbeid.

I fokusgruppene blir det gjort flere implisitte henvisninger til betydningen av det biologiske prinsipp; de ønsker at barna skal vokse opp hos den nærmeste familie. Det blir hevdet at det er utgangspunktet deres, og det er et argument for å involvere fedre. Det blir samtidig trukket frem en rekke forbehold som tilsier at dette likevel ikke får prioritet når det gjelder fedre. Jeg hevder ikke at dette prinsippet skal ha forrang for andre hensyn som tilsier at andre løsninger enn nærmeste familie er den beste løsningen for barnet. Det som er verdt å trekke frem, er at forbeholdene ser ut til å vektlegges i større grad når det er snakk om fedre, enn hvis det gjelder mødre. Dette kan heller ikke sies å være et faglig argument, men heller en ideologisk grunnverdi for barnevernet som institusjon. Ifølge Nygren (1995) kan det være vanskelig å skille mellom teori og ideologi, fordi ideologiske standpunkt ofte kan bære preg av teoretiske formuleringer. Refleksjoner rundt og argumenter for egen praksis kan derfor fremstå som basert på et teoretisk kunnskapsgrunnlag, når den heller er mer ideologisk og normativt basert.

En av de få faglige begrunnelsene for å involvere fedre som blir uttalt i flere av intervjuene, er knyttet til at barnevernet generelt har hatt økt fokus de siste årene på å involvere nettverket, og at fedre som en konsekvens av det blir involvert i større grad enn tidligere. Det blir samtidig påpekt at fedre da stiller på lik linje med andre i nettverket; fedre blir ikke tilskrevet noen spesiell betydning i forhold til barnet. Denne vektleggingen av nettverk, hvor de samtidig nedtoner fedres betydning innenfor dette nettverket, kan ses som et resultat av ytre krav og pålegg innenfor feltet, heller enn at det er en integrert del av egen faglig tenkning.

Flere forfattere (Angel, 2007; Petersson, 2006) hevder at barnevernets fokus på mødre kan forstås på bakgrunn av at barnevernet lenge har støttet seg til tradisjonell tilknytningsteori. I fokusgruppene er det ingen eksplisitte henvisninger til tilknytningsteori som grunnlag for vurderinger. Den utbredte forståelsen som ser ut til å være til stede av mor som den primære omsorgsperson for barnet, er likevel tett knyttet til grunnantakelsene innenfor den tradisjonelle tilknytningsteorien, som særlig understreker betydningen av barnas relasjon til mødre. Til tross for at tilknytningsteorien de siste årene har utviklet seg bort fra det ensidige fokuset på mor, er dette synet fortsatt dypt forankret i vårt kulturelle syn (Sommer, 1997), og tilknytningsteori blir hevdet å fortsatt være den mest anvendte teorien innenfor barnevernet (Barth, 2005). Det ser også ut til å gjelde blant barnevernsarbeiderne i denne studien.

Jeg mener at barnevernets kunnskapsgrunnlag ikke entydig kan ses som en forklaring på at barnevernets arbeid i hovedsak er rettet mot mødre. Dette fokuset kan sies å stå i strid med

flere teoretiske perspektiver som er sentrale innenfor barnevernet, som det sosialøkologiske perspektivet (Bronfenbrenner, 1977) og det systemiske perspektivet (Bateson, 2000; Mikkelsen, 2005). Innenfor disse perspektivene ser man individet og familien i samspill med sine omgivelser. Man retter oppmerksomheten mot barnets relasjon og samhandling med alle som har betydning for omsorgssituasjonen, og relasjonen mellom de ulike personene i barnets omgivelser. Ut fra disse perspektivene vil også fedre være et naturlig fokus for barnevernets arbeid med et barn. Et annet sentralt perspektiv innenfor barnevernets kunnskapsgrunnlag er brukervedvirkning. Det er klare ideologiske føringer om at både barn og foreldre bør medvirke i alle deler av prosessen (Vindegg, 2011). Dette perspektivet ser heller ikke ut til å vektlegges overfor fedre. Det kan forstås i sammenheng med at fedre i mange tilfeller ikke blir posisjonert som relevant for barnevernets arbeid med familien, siden de ikke tillegges samme betydning for barnet som mor.

Så selv om flere teoretiske perspektiver innenfor barnevernet som kunnskapsområde kan sies å utgjøre et teoretisk fundament for en inkluderende praksis overfor både mødre og fedre, kommer ikke dette kunnskapsgrunnlaget frem når det gjelder barnevernsarbeidernes forståelse av og praksis med fedre. Hvis dette kunnskapsgrunnlaget blir anvendt på grunnlag av en forståelse av mødre som den primære omsorgsperson, og derfor den barnevernet i hovedsak forholder seg til, blir det teoretiske grunnlaget noe man først og fremst knytter til mødre som klienter.

Det finnes etter hvert en rekke studier som viser viktigheten av fedres involvering for barns utvikling, spesielt for det som omtales som risikobarn fra familier med lav sosioøkonomisk status (Dubowitz m.f., 2001; Sarkadi m.fl., 2008). Flere undersøkelser viser også at tiltak har størst effekt når fedre er involvert, og at fedres involvering har betydning for mors omsorgsutøvelse (Guterman m.fl., 2009; Lee m.fl., 2009). Det kommer ikke frem i intervjuene at denne kunnskapen er integrert i barnevernsarbeidernes forståelses- og handlingsmodeller.

Det er en viktig oppgave for utdanningene å sette fokus på hvilken familieforståelse de formidler til studentene. Bidrar utdanningene til å reprodusere en familieforståelse hvor mor blir forstått som den primære og viktigste omsorgsperson for barnet, og som den barnevernet i hovedsak skal forholde seg til? Regjeringen utnevnte i 2008 et ekspertutvalg som skulle utrede barnevernstjenestens kunnskapsgrunnlag, og komme med forslag til kvalitetsutvikling

av studier som kvalifiserer til arbeid i barnevernet, i lys av barnevernets fremtidige kompetanse- og kvalifiseringsbehov. Arbeidet resulterte i NOU 2009:8, «Kompetanseutvikling i barnevernet. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning». I utredningen er kjønn og fedre som tema i utdanningene fraværende. Slik jeg leser den bidrar utredningen heller til å forsterke oppfatningen om mødre som den primære omsorgsperson for barnet, og den primære klient (i tillegg til barnet) for barnevernet. Under overskriften «psykisk syke foreldre» er det for eksempel bare mødre som blir omtalt. Når det kjønnsnøytrale «foreldre» ikke er brukt, er det gjennomgående mødre som blir omtalt, mens fedre ikke er nevnt i utredningen.

6.7 Behov for en større grad av refleksjon

Hverken lovverket eller familiepolitiske føringer utgjør noe hinder for at barnevernet skal ha en mer inkluderende tilnærming til fedre. Til tross for at flere barnevernsarbeidere ser ut til å forstå loven slik at mor må samtykke til at far informeres om undersøkelse og eventuelle tiltak, har ikke dette hjemmel i loven, og utgjør ifølge Lassen (2005) potensielt en saksbehandlingsfeil som rammer barnet.

Når det er snakk om endring av praksis, blir det ofte foreslått utvikling av prosedyrer og institusjonelle ordninger som praksis skal forankres i. Spesielt i England har det de siste to årene vært økt fokus på implementering av prosedyrer som skal bidra til økt involvering av fedre (Osborn, 2014; Scourfield, 2012, 2014) Disse prosedyrene omhandler blant annet direkte utprøving ved utvalgte barnevernkontor av strukturelle rutiner for å hente inn informasjon om fedre, innkalle dem til møter og gjøre grundige vurderinger av fedres påvirkning på barnets omsorgssituasjon.

Norske barnevernstjenestene bør på samme måte innføre rutiner som sikrer at fedre som ikke bor sammen med barnet, får informasjon når det igangsettes undersøkelse og eventuelle tiltak rundt et barn. Det samme gjelder selvsagt også mødre dersom barnet bor hos far, men resultater fra denne studien tyder på at mors relasjon med barnet i større grad ivaretas i slike tilfeller. Større grad av involvering av fedre kan imidlertid ikke sikres kun gjennom prosedyrer og rutiner. Barnevernets arbeid er preget av komplekse og normative problemstillinger, og det er dermed vanskelig å etablere klare kriterier for lovanvendelse og

praksis. Subjektive vurderinger er en sentral del av beslutningsprosesser, og selv om man utvikler tydelige rutiner vil fortsatt barnevernsarbeiderens naive teorier og dominerende forståelser av farskap på arbeidsplassen ha stor betydning for hvordan praksis utformes.

I fokusgruppeintervjuene kommer det også frem at selv om barnevernsarbeiderne i utgangspunktet uttrykker at det er viktig å involvere fedre, er det en rekke forbehold som fører til at dette likevel ikke blir gjort. I tillegg til tydelige rutiner på at begge foreldre informeres og involveres når det igangsettes undersøkelse og/eller tiltak rundt et barn, er det derfor behov for større grad av refleksjon knyttet til barnevernets forståelse av farskap, og praksis knyttet til fedre. Det ser ut til at vurderinger av fedre ofte skjer på en ureflektert måte. Dette fører til ulik posisjonering av mødre og fedre i forhold til barnet og i relasjon til barnevernet, og bidrar til å befeste og reprodusere tradisjonelle kjønnsroller, hvor mor fortsatt blir ansett som den primære omsorgsperson for barnet. Uttalelser i noen av fokusgruppene om at dette var et tema de knapt hadde snakket om eller tenkt noe på tidligere, tydeliggjør også behovet for større grad av refleksjon rundt barnevernets forståelse av og praksis med fedre.

Den mest utbredte forståelsen blant barnevernsarbeiderne av årsaken til at fedre i mindre grad enn mødre er involvert i barnevernets arbeid, er at fedre selv ikke viser initiativ, og trekker seg unna. Dette er et konkret eksempel på et tema som bør gjøres til gjenstand for refleksjon. En årsak til denne tilbaketrekkingen som blir trukket frem i intervju med barnevernsarbeiderne, er at fedre i noen tilfeller trenger å bevisstgjøres på at de er viktige for barnet. De kan ha spilt en perifer rolle i barnets liv, de kan føle seg ekskludert av moren, og ser ikke at de kan bidra med noe overfor barnet. Utover dette er det lite refleksjon rundt årsaker til at fedre trekker seg unna. De ser ut til at de i stor grad blir avskrevet som uinteresserte, og man bruker ikke tid og ressurser på å involvere dem. Noen fedre har nok med seg selv, og har så store problemer at de utgjør en risiko for barnets omsorgssituasjon. Andre kan imidlertid trekke seg unna fordi de opplever at de er plassert av barnevernet i en perifer og irrelevant subjektposisjon. Dette er med og påvirker det handlingsrommet fedrene oppfatter at de har i relasjonen til barna. Noen kan derfor trekke seg unna fordi de opplever seg vurdert som irrelevante.

En sosialkonstruksjonistisk og interaksjonistisk tilnærming kan ha overføringsverdi til det barnevernsfaglige arbeidet, og være et godt utgangspunkt for refleksjon, ved at den åpner for en erkjennelse av aktørenes gjensidige ansvar og rolle i kommunikasjon og samarbeid. Ut fra

dette perspektivet må barnevernsarbeideren erkjenne sin rolle i et samarbeid som ikke fungerer; ansvaret kan ikke alene legges på en «vanskelig» far som defineres som uinteressert i å involvere seg. Da må man ta stilling til hvordan man selv har tilrettelagt for samarbeid og involvering. Hvilken betydning spiller barnevernsarbeiderens måte å kommunisere på, og hvordan påvirker egen forståelse av farskap kommunikasjonen? Handler manglende involvering fra fedre om mer enn den enkelte fars uvilje eller manglende engasjement, som blir trukket frem i intervjuene som et problem? En bevissthet og refleksjon blant barnevernsarbeiderne rundt disse spørsmålene kan være fruktbart hvis målet er en barnevernstjeneste med en mer inkluderende fedre- og familieforståelse.

Når dominerende forståelser av farskap objektiveres og etter hvert fremstår som selvfølgelig på en arbeidsplass, uten at de blir stilt spørsmål ved, får disse forståelsene påvirke praksis uten at det blir gjort til gjenstand for refleksjon, hverken av den enkelte barnevernsarbeider eller i fellesskap. Forståelsene forblir en del av den enkeltes naive teorier, og av arbeidsplassens doxa; tatt for gitt og ikke stilt spørsmål ved. Det blir dermed vanskelig å endre praksis dersom man selv ikke har et bevisst forhold til hvilket kunnskapsgrunnlag og hvilke forståelser man baserer sin praksis på. For å kunne løsrive seg fra forståelser som fungerer disiplinerende for egen praksis, fordrer det en bevissthet i forhold til hva disse forståelsene er basert på; historisk, sosialt og kulturelt. Ifølge Hacking (1999) kan en erkjennelse av at fenomener er sosialt konstruerte, virke frigjørende, ved at man kan frigjøre seg fra objektiverte oppfatninger og tradisjonelle roller. På den måten kan det åpne for bevissthet om egen forståelse og muligheter for endring.

Flere internasjonale studier (Lloyd m.fl., 2003; Zaroni m.fl., 2014) konkluderer med at det bør opprettes spesielle tjenester og programmer for fedre. Dette mener jeg bygger på, og er med på å forsterke, en kjønnsessensialistisk forståelse, og måte å forholde seg til mødre og fedre på. Det bygger på et premiss om at man ikke kan jobbe med mødre og fedre på samme måte, og at fedre trenger noe ekstra eller annerledes. En slik måte å organisere arbeidet på gjør det vanskelig å jobbe mot det jeg mener bør være et mål i barnevernets praksis; at mødre og fedre skal møtes på samme måte, og at det skal bli like selvfølgelig å involvere fedre som mødre i barnevernets arbeid med et barn.

Fedre har imidlertid noen erfaringer som de selv knytter opp mot at de er fedre, og som de mener er annerledes enn mødres erfaringer. Fedrene som ble intervjuet, ga uttrykk for at de

satte stor pris på å få dele sine erfaringer, noe de i liten grad hadde opplevd å få gjøre tidligere. Det å opprette grupper for fedre, hvor de kan dele sine erfaringer med andre fedre, kan dermed være til stor nytte for fedrene selv. Som uttalt i fokusgruppene, kan noen fedre ha behov for å bli bevisstgjort at de er viktige for barna sine. En slik gruppe kan blant annet ha en slik funksjon, og kan opprettes gjennom private ideelle aktører eller gjennom kommunale barnevernstjenester.

Våre naive teorier er forankret i personlige erfaringer og forestillinger som ikke nødvendigvis er umiddelbart tilgjengelige for vurdering; de utgjør den enkelte barnevernsarbeiders ontologiske posisjon. En forutsetning for en mer bevisst praksis er derfor at disse erfaringene og forestillingene blir utforsket og utfordret, og gjort intersubjektivt tilgjengelig for refleksjon. En slik erkjennelse forutsetter at både den enkelte barnevernsarbeider og arbeidsplassen i fellesskap stiller spørsmål ved egne sannheter og virkelighetsforståelse, og hvordan dette påvirker deres arbeid med familier. En slik refleksjonsprosess krever at det er rom for det på arbeidsplassen, både i form av tid, åpenhet i arbeidsgruppen og et støttende arbeidsmiljø som oppmuntrer til refleksjon. Dette er et ansvar som bør forankres i ledelsen, og ikke gjøres til den enkelte barnevernsarbeiders ansvar. En kontinuerlig refleksjonsprosess kan på sikt resultere i at en familieforståelse som også inkluderer fedre som likestilte omsorgspersoner, og en mer inkluderende praksis, blir institusjonalisert gjennom vanedanning, og blir en integrert del av barnevernsarbeidernes arbeid med familier.

Det er ikke først og fremst for fedrene selv, og med tanke på deres rettigheter, at det er viktig at de blir involvert. Men i de fleste tilfeller vil det være til barnets beste at barnevernet involverer fedre i prosessen; uansett om fedre utgjør en ressurs eller en risikofaktor i barnets omsorgssituasjon. Barnevernets involvering av fedre innebærer ikke nødvendigvis at fedre skal involveres direkte i barnets liv; i noen tilfeller, som med fedre som utfører ulike former for mishandling og overgrep, vil det være gode grunner til at barnet ikke skal ha kontakt med sin far. Barneverntjenestens hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid (Barnevernsloven § 1-1). Det innebærer at barnevernstjenesten bør undersøke barnets totale omsorgssituasjon, for å kartlegge forhold som kan påvirke deres omsorgssituasjon negativt, og ev. ressurser som kan bidra til at de får den nødvendige omsorg. Et av de bærende prinsipper for barnevernsloven er at *barnets beste* skal danne utgangspunkt for barnevernets arbeid. Dersom det ikke blir vurdert grundig nok hvordan begge foreldre påvirker barnas

omsorgssituasjon, er det vanskelig å se at barnevernet kan ivareta barnets beste. Fedre kan være en sentral del av familiedynamikken, og påvirke barnets omsorgssituasjon på ulike måter, både positivt og negativt, selv om de ikke bor sammen med barnet. For å kunne kartlegge barnets omsorgssituasjon på en god nok måte er det derfor av stor betydning at fedre blir involvert i prosessen. Fedre som er potensielle ressurser bør bli involvert, men like viktig er det at fedre som utgjør en risiko for barnets omsorgssituasjon blir identifisert. Undersøker man bare en del av barnets omsorgssituasjon, gir det et ufullstendig bilde av familiens ressurser og utfordringer, og vanskeliggjør målrettede tiltak til barnets beste.

Litteraturliste

- Andenæs, A., (2000) Generalisering: Om ringvirkninger og gjenbruk av resultater fra en kvalitativ undersøkelse. I Haavind, H. (red.) *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Andersen, T.H. (2009) *Sårbar og sterk. Menn som har vært utsatt for seksuelle overgrep i oppveksten. En kvalitativ studie av sosiale og kulturelle faktorerens innvirkning på virkelighetsskaping og mestring*. Doktorgradsavhandling, NTNU.
- Andersson; G. og Swärd, H. (2010) Ethiske refleksjoner. I Meeuwisse, A., Swärd, H., Eliasson-Lappalainen, R. og Jacobsson, K. (red.) *Forskningsmetodikk for sosialvitere*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Angel, B.Ø. (2007) *Det vanskelige foreldreskapet. En studie av foreldre som har deltatt på kurs til foreldre med barn i fosterhjem. Deres egenopplevelse av sitt foreldreskap i møte med barnevern og fosterhjem*. Høgskolen i Agder, Praxis Sør.
- Annfelt, T. (2008) Den viktige far. Representasjoner av far i familiepolitiske dokumenter. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 32 (1), 42–59.
- Arvidsson, M.B. (2003) *Ifrågasatta fäder: olika bilder av fäder til socialt utsatta barn*. Doktorgradsavhandling, Lunds Universitet.
- Ashley, C., Featherstone, B., Roskill, C., Ryan, M. & White, S. (2006) *Fathers Matter: Research findings on fathers and their involvement with social care services*. London: Family Rights Group.
- Backe-Hansen, E. (2001) Morsbilder i barnevernet. *Norges Barnevern*, 78(2), 3-14.
- Barth, R.P., Crea, T.M., John, K., Thoburn, J. og Quinton, D. (2005) Beyond attachment theory and therapy: towards sensitive and evidence based interventions with foster and adoptive families in distress. *Child and Family Social Work*, 10(4), 257-268.
- Bateson, G. (2000) *Steps to an ecology of mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bellamy, J. L. (2009) A national study of male involvement among families in contact with the child welfare system. *Child Maltreatment*, 14(3), 255-262.
- Berg, K. (2009) *I skolens randsoner- opplæring for ungdom under offentlig omsorg. En kvalitativ kasusstudie med fokus på elevers skolefortellinger*. Ph.d.-avhandling, Universitetet i Tromsø.
- Berger, P.L. og Luckmann, T. (1967) *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. London: Penguin.

- Berger, P.L. og Luckmann, T. (2006) *Den samfunnsskapt virkelighet*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Biesta, G. (2010). Pragmatism and the philosophical foundations of mixed methods research. I Tashakkori, A. og Teddlie, C. (red.) *Handbook of mixed methods in social & behavioral research*, 2.utgave. 95-118). Thousand Oaks, CA: Sage.
- BLD (2013) *Veiledere. Forholdet mellom barnevernloven og barneloven. Barneverntjenestens rolle der foreldrenes konflikter går ut over barnets omsorgssituasjon*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Borch-Nielsen, K. (2008) *Pappa, vet du hva lykke er for meg? Det er når vi bygger lego sammen det. En kvalitativ undersøkelse av 8 fedres hverdagsliv anno 2008*. Universitetet i Oslo.
- Botnen-Eide, S. (2007) *Prinsipper og levd liv: samtaler om og oppfatninger av relasjonen mellom barn og mor i en barnevernkontekst*. Universitetet i Oslo.
- Bourdieu, P. (1977) *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bowlby, J. (1989) The role of attachment in personality development and psychopathology. I S. Greenspan og G.H. Pollock (red.), *The course of life: vol.1, Infancy*. 229-270. Madison, Connecticut: International University Press.
- Brandth, B. (1996) Gruppeintervju: perspektiv, relasjoner og kontekst. I Holter, H. og Kalleberg, R. (red.) *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brandth, Berit og Kvande, E. (1999) Refleksive fedre. I Jensen, A.M., Backe-Hansen, E., Bache-Wiig, H. og Heggen, K. (red.): *Oppvekst i barnets århundre. Historier om tvetydighet*. Oslo: ad Notam.
- Brandth, B. (2001) *The gender of agriculture*. Rapport 8/2001. NTNU, Norsk senter for bygdeforskning.
- Brandth, B. og Kvande, E. (2003) *Fleksible fedre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brandth, B. og Kvande, E. (2009) Gendered or Gender-Neutral Care Politics for Fathers? *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 624(1), 177-189.
- Brannen, J. (2005). Mixing methods: The entry of qualitative and quantitative approaches into the research process. *International journal of social research methodology*, 8(3), 173-184.
- Brevik, I. (1996) *Sosialhjelpklienters arbeid, helse og oppvekst. Analyse av undersøkelsen «Stønadsmottakere 1990»*. Rapport 1996:24. KS Forskning.
- Bronfenbrenner, U. (1977) Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 32(7), 513-531.

- Brown, L., Callahan, M., Strega, S., Walmsley, C., & Dominelli, L. (2009) Manufacturing ghost fathers: The paradox of father presence and absence in child welfare. *Child and Family Social Work, 14*(1), 25-34.
- Bråten, B. (2005) Omsorg, noe kvinner kan og menn kan lære? Helene Aarseth intervjuet av Beret Bråten. *Tidsskrift for kjønnsforskning 2/2005*, 108.
- Buckley, H. (2003) *Child protection work – Beyond the rhetoric*. London/Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Burr, V. (2003) *Social constructionism. Second edition*. London og New York: Routledge.
- Bye, L.M. (2010) *Bygdas unge menn. En studie av bygdemenns forhandlinger om og utforming av «rurale maskuliniteter»*. Phd-avhandling, NTNU.
- Cavanagh, K., Dobash, R. E., & Dobash, R. P. (2007) The murder of children by fathers in the context of child abuse. *Child Abuse & Neglect, 31*(7), 731-746.
- Charon, Joel M. (1995) *Symbolic interactionism: an introduction, an interpretation, an integration* (5. utgave). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Clausen, S.E. og Kristofersen, L.B. (2008) *Barnevernsklienter i Norge, 1990 – 2005*. NOVA-rapport 3/2008.
- Coady, N., Hoy, S.L. og Cameron, G. (2013) Fathers' experiences with child welfare services. *Child and family social work 18*(3), 275-284.
- Coohey, C. & Zang, Y. (2006) The role of men in chronic supervisory neglect. *Child Maltreatment, 11*(1), 27-33.
- Cox, A. & Bentovim, A. (2000) *Framework for the Assessment of Children in Need and their Families. The Family Pack of Questionnaires and Scales*. Department of Health. London: The Stationery Office.
- Crabtree, B.F. & Miller, W.L. (1999) *Doing Qualitative Research*. Second Edition. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Craib, I. (1997) Social Constructionism as a Social Psychosis. *Sociology 31*(1), 1-15.
- Creswell, J.W. & Plano Clarke, V.L. (2011) *Designing and conducting mixed methods research*. Los Angeles: SAGE.
- Creswell, J.W. (2013) Controversies in Mixed Methods Research. I Denzin, N.K og Lincoln, Y.S. (red.) *Strategies of Qualitative Inquiry*. 4th Edition. Los Angeles: Sage.
- Daniel, B.M., & Taylor, J. (2006) Gender and child neglect: Theory, research and policy. *Critical Social Policy, 26*, 426-439.

- Daniel, B.M., og Taylor, J. (1999) The rhetoric versus the reality: a critical perspective on practice with fathers in child care and protection work. *Child & Family Social Work*, 4(3), 209-220.
- Davies, B. og Harré, R. (1990) Positioning: the Discursive Production of Selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 20(1): 44-63.
- Dencik, L., Schultz Jørgensen, P. & Sommer, D. (2008) *Familie og børn i en opbrudstid*. København: Hans Reitzels Forlag
- Dominelli, L., Strega, S., Walmsley, C., Callahan, M., & Brown, L. (2011) 'Here's my story': Fathers of 'looked after' children recount their experiences in the Canadian child welfare system. *British Journal of Social Work*, 41(2), 351-367.
- Downer, J., Campos, R., McWayne, C., & Gartner, T. (2008) Father involvement and children's early learning: A critical review of published empirical work from the past 15 years. *Marriage & Family Review*, 43(1-2), 67-108.
- Dubowitz, H., Black, M. M., Kerr, M. A., Litrownik, A. J., Radhakrishna, A., English, D. (2001) Father involvement and children's functioning at age 6 years: A multisite study. *Child Maltreatment*, 6(4) 300-309.
- Edwards, J. (1998) Screening out men: or "has mum changed her washing powder recently?" I Popay, J., Hearn, J., og Edwards, J. (red.) *Men, gender divisions and welfare state*. London, Routledge.
- Eerola, J.P. & Huttunen, J. (2011). Metanarrative of the "new father" and narratives of young Finnish first-time fathers. *Fathering*, 9 (3), 211-231.
- Egelund, T. (1997) *Beskyttelse af barndommen: socialforvaltningers risikovurdering og indgreb*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Ellingsen, I.T. (2006) *Mor uten barn: Oppfølging etter omsorgsovertakelse*. Høgskolen i Bodø.
- Ellingsen, I.T. (2011) *Adolescents in foster care and their families: a Q methodological study on family perceptions*. Phd-avhandling, Universitetet i Stavanger.
- Epstein, C.F. (2006) Similarity and difference. I Chafetz, J.S. (red.) *Handbook of the sociology of gender*. Springer.
- Ericsson, K. (2002) Hva er "gode nok" foreldre? Barnevernets vurderinger i historisk perspektiv. I Söderlind, I. (red.), *Uppväxt, familjeformer och barns bästa. Om familjeliv som offentlig angelägenhet och vardaglig praktik*, 8-20. Stockholm: Institutet för framtidsstudier.

- Eriksen, E.O. (2001) *Demokratiets sorte hull: om spenningen mellom fag og politikk i velferdsstaten*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Eriksen, R.E. (2007) *Hverdagen som langtids sosialklient: Mestring i et (bruker)medvirkningsperspektiv*. Doktorgradsavhandling, NTNU.
- Erstad, I.H. (2005) *Erfaringskunnskap og fortellinger i barnevernet*. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Tromsø.
- Esmark, A.; Laustsen, C.B. og Andersen, C.B. (2005) Sosialkonstruktivistiske analysestrategier – en introduksjon. I Esmark, A.; Laustsen, C.B. og Andersen, C.B. (red.) *Sosialkonstruktivistiske analysestrategier*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Ewart-Boyle, S.; Maktelow, R.; McColgan, M. (2013) Social work and the shadow father: lessons for engaging fathers in Northern Ireland. *Child and Family Social Work*, <http://dx.doi.org/10.1111/cfs.12096>
- Fairclough, N. (1992) *Discourse and social Change*, Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (1995): *Critical Discourse Analysis. The critical study of language*. Harlow: Longman.
- Fairclough, N. og Wodak, R. (1997) Critical Discourse Analysis. I: van Dijk, T. A. *Discourse as social interaction. Discourse studies, A multidisciplinary introduction*, 2. London: Sage Publications.
- Fauske, H. (1997) Forståelse, forklaring og konstruksjonen av sosiale problemer. *Sosiologi i dag*, 27(4), 5-23.
- Fauske, H., Lichtwarck, W., Marthinsen, E., Willumsen, E., Clifford, G. og Kojan, B.H. (2009) *Det nye barnevernet - et forsknings- og utviklingsprosjekt i barnevernet: Barnevernet på ny kurs? - sluttrapport fase 1*. Nordlandsforskning.
- Featherstone, B. (2009) *Contemporary Fathering: Theory, Policy and Practice*. Bristol: Policy Press.
- Featherstone, B. (2010) Writing fathers in but mothers out! *Critical Social Policy* 30(2): 208-224.
- Field, A. (2009) *Discovering Statistics using SPSS. Third edition*. London, California, New Dehli, Singapore: SAGE Publications.
- Fletcher, R., Freeman, E., Matthey, S. (2011) The impact of behavioural parent training on fathers' parenting: A meta-analysis of the Triple P — Positive Parenting Program. *Fathering*, 9(3), 291-312.

- Flynn, C. (2012) Caring for the Children of Imprisoned Mothers: Exploring the Role of Fathers. *Child Abuse Review*, 21(4), 285-298.
- Fog, J. (2004) *Med samtalen som utgangspunkt. Det kvalitative forskningsinterview*. København, Akademisk Forlag.
- Fossestøl, B., (2001) Sosialarbeider i velferdsstaten. – Om betydningen av en praktisk orientert handlingsforståelse. I Tronvoll, I.M. og Marthinsen, E. (red.) *Sosialt arbeid. Refleksjoner og nyere forskning*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Foucault, M. (1991) Politics and the study of discourse. I Burchell, G., Godron, C. og Miller, P. (red.) *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheap.
- Franck, E. (2001) Outreach to birthfathers of children in out-of-home care. *Child Welfare*, 80(3), 381-399.
- Gamst, B. (2004) Et utvidet kunnskapssyn. I Gamst, B., Halskov, T. og Lentz, B. (red.). *På sporet av kundskabens veje i socialt arbejde*. København: Socialpolitisk Forlag.
- Gardner, R. (2008) *Developing an effective response to neglect and emotional harm to children*. University of East Anglia and NSPCC.
- Giorgi, A. (1985) *Sketch of a psychological phenomenological method. Phenomenology and psychological research: essays*. Pittsburgh: Duquesne University Press.
- Grambo, A.C. og Myklebø, S. (2009) *Moderne familier – tradisjonelle valg. –En studie av mors og fars uttak av foreldrepermisjon*. NAV-rapport 2/2009.
- Gubrium, J.A. & Holstein, J.F. (1995) *The active interview*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Gubrium, J.A. & Holstein, J.F. (1997) *The new language of qualitative method*. New York: Oxford University Press.
- Gulbrandsen, L.M. (2006) *Oppvekst og psykologisk utvikling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Guterman, N. B., Lee, Y., Lee, S. J., Waldfogel, J. og Rathouz, P. J. (2009) Fathers and maternal risk for physical child abuse. *Child Maltreatment*, 14(3), 277-290.
- Hacking, I. (1999) *The social construction of what?* Cambridge: Harvard University Press.
- Hagström, Charlotte (1999) *Man blir pappa: föräldraskap och maskulinitet i förändring*. Lund: Nordic Academic Press.
- Halsa, A. (2008) *Mamma med nerver. En studie av moderskap og barneomsorg i velferdsstaten, når mor har psykiske helseplager*. Phd-avhandling, NTNU.
- Halskov, T., Jørgensen, P.S. og Polakow, V. (2000) *Tab af rettigheder. Sårbare enlige mødre og deres børn*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Halvorsen, K. (2002) *Sosiale problemer. En sosiologisk innføring*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Hammersley, M. (1992) *What's Wrong With Ethnography?* London: Routledge.
- Hareide, B.J. og Moe, J.B. (2000) *Fedre og barn. Informasjon og veiledning til foreldre*. Q-0995. Oslo: Pedagogisk Forum.
- Harris, K., Furstenberg, F. F., Jr., & Marmer, J. K. (1998) Paternal involvement with adolescents in intact families: The influences of fathers over the life course. *Demography*, 35(2), 201-216.
- Healy, K. (1998) Participation and Child Protection: The Importance of Context. *British Journal of Social Work*, 28, 897-914.
- Heath, S., Charles, V., Crow, G. og Wiles, R. (2007) Informed consent, gatekeepers and go-betweens: negotiating consent in child and youth-oriented institutions. *British Educational Research Journal* 33(3), 405-417.
- Hedin, Ulla-Carin & Månsson, Sven-Axel (2000) Kön och socialt arbete - en introduktion. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 7(1-2), 3-12.
- Helgeland, I.M. (2007) *Unge med alvorlige atferdsvansker blir voksne. Hvordan kommer de inn i et positivt spor? En oppfølgingsstudie over 15 år*. Doktorgradsavhandling, UiO.
- Hennum, N. (2002) *Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder. Om å være mor og far for norsk ungdom*. NOVA rapport 19/02.
- Hilte, M. (2000) *Förändring och kön i socialt arbete: en narrativ analys av en människobehandlande organisation*. Universitetet i Lund.
- Hobson, B. og Morgan, D. (2002) Introduction: making men into fathers. I Hobson, B. (red.) *Making Men into Fathers: Men, Masculinities and the Social Politics of Fatherhood*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Holter, Ø. G. (2012) Towards a New Fatherhood: Fathering Practices and Gender Equalities in Recent Nordic Research. I Oechsle, M., Muller, U. og Hess, S. (red.): *Fatherhood in Late Modernity. Cultural Images, Social Practices, Structural Frames*, 273-294. Opladen: Verlag Barbara Budrich.
- Haavet, I.E. (1999) Framveksten av velferdsstatens familiepolitikk i Norge og Sverige. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 2(2), 67-84.
- Haavind, H. (2000) På jakt etter kjønnede betydninger. I Haavind, H. (red.) *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Haavind, H. (2006). Midt i tredje akt? Fedres deltakelse i det omsorgsfulle foreldreskap. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 43(7), 683-693.

- Jensen, A.M. (2004) Harde fakta om myke menn. I Ellingsæter, A.L. og Leira, A. (red.) *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Jensen, A.G. (2009) *Brukermedvirkning i sosialtjenesten*. Phd-avhandling, NTNU.
- Johannesen, A. og Tufte, P.J. (2002) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt.
- Johansson, T. (2004) *Faderskapets omvandlingar. Frånvarons socialpsykologi*. Göteborg: Daidalos.
- Johnson, R.B. & Onwuegbuzie, A.J. (2004) Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational researcher* 33(7), 14-26.
- Johnson, B., & Gray, R. (2010) A history of philosophical and theoretical issues for mixed methods research. I Tashakkori, A. og Teddlie, C. (red.), *Handbook of mixed methods in social & behavioral research* (2.utgave), 69–94. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Juul, R. (2010) *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger: diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna*. Doktoravhandling, NTNU.
- Järvinen, M. (2002) Mötet mellan klient och system- om forskning i socialt arbete. *Dansk sociologi*, 13(2), 73-84.
- Järvinen, M. (2005) Interview i en interaktionistisk begrepsramme. I Järvinen, M. og Mik-Meyer, N. (2005) *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, M.W og Phillips, L. (1999) *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Khoo, E. G. (2004) *Protecting our children: a comparative study of the dynamics of structure, intervention and their interplay in Swedish child welfare and Canadian child protection*. Umeå universitet, Umeå.
- Kitterød, R.H. (2006) Samværs mødre – liten gruppe med mye omsorg. *Samfunnspeilet*, 2006/1. Statistisk Sentralbyrå.
- Kjørstad, M. (2008) *Et kritisk, realistisk perspektiv på sosialt arbeid i forvaltningen. En studie av sosialarbeideres iverksetting av arbeidslinjen i norsk sosialpolitikk*. Doktorgradsavhandling, NTNU.
- Kjørup, S. (2001) Den ubegrundede skepsis: en kritisk diskussion af socialkonstruktionismens filosofiske grundlag. *Sociologi i dag*, 31 (2):5-22.

- Kleven, T.A. (2011) *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering*. Oslo: Unipub.
- Kojan, B.H. (2011) *Klasseblikk på et barnevern i vekst*. Phd-avhandling, NTNU.
- Kojan, B.H. og Lonne, B. (2011) A comparison of systems and outcomes for safeguarding children in Australia and Norway. I *Child and Family Social Work* 17(1), 96-107.
- Kristiansen, T.G.S. (2014) *Kjønnslikestillingens tvetydigheter i det flerkulturelle barnevernet*. Phd-avhandling, Universitetet i Nordland.
- Kullberg, C. (2005) Differences in the seriousness of problems and deservingness of help: Swedish social workers' assessments. *British Journal of Social Work* 35 (3), 373-386.
- Kvale, S. (1997) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Kvande, E. (2009) Work–Life Balance for Fathers in Globalized Knowledge Work. Some Insights from the Norwegian Context. *Gender, Work & Organization* 16(1), 58-72.
- Krane, J., Davies, L., Carlton, R. og Mulcahy, M. (2010) The Clock starts now: Feminism, Mothering, and Attachment Theory in Child Protection Practice. I Featherstone, B., Hooper, C.A., Scourfield, J. og Taylor, J. (2010) *Gender and Child Welfare in Society*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Lamb, M.E., Pleck, J.H., Charnow, E.L. og Levine, J.A. (1987) A Biosocial Perspective on Paternal Behavior and Involvement. I Lancaster, J.B., Altmann, J., Rossi, A.S. og Sherrod, L.R. (red.) *Parenting Across the Lifespan: Biosocial Dimensions*, 111-142. New York: Aldine de Gruyter.
- Lamb, M.E. (2000) The History of Research on Father Involvement. *Marriage & Family Review*, 29(2-3), 23-42.
- Lamb, M. E. (2010) How do fathers affect children's development?: Let me count the ways. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (5th ed.), 1-26. Hoboken, NJ: Wiley.
- LaRossa, R. (1997) *The modernization of fatherhood. A Social and Political History*. Chicago og London: The University of Chicago Press.
- LaRossa, R. (2007) The Culture and conduct of fatherhood in America, 1800 to 1960. *Japanese Journal of Family Sociology*, 19(2), 87-98.
- LaRossa, R. (2012) The historical study of fatherhood: theoretical and methodological considerations. I Oechsle, M., Müller, U. og S. Hess (2012) *Fatherhood in late modernity. Cultural Images, Social Practices, Structural Frames*. Opladen, Berlin, Toronto: Verlag Barbara Budrich.

- Lassen, R. (2005) Barnevernstjenestens kontakt med fedre uten foreldreansvar. *Bv-praxis* 4, 8-9.
- Lassen, R. (2012) *Forholdet mellom barnevern og barnelov – noen utvalgte problemstillinger*. Foredrag på det årlige barnerettskurset, Larvik, april 2012.
- Lee, S. J., Bellamy, J. L., Guterman, N. B. (2009) Fathers, physical child abuse, and neglect: Advancing the knowledge base. *Child Maltreatment*, 14(3), 227-231.
- Levin, I. and Trost, J. (2005) *Hverdagsliv og samhandling: med et symbolsk interaksjonistisk perspektiv*. Bergen, Fagbokforlaget.
- Lloyd, N., O'Brien, M. & Lewis, C. (2003) *Fathers in Sure Start Local Programmes. Report 04 National Evaluation of Sure Start*. University of London.
- Lorentzen, J. (2012) *Fra farskapets historie i Norge. 1850–2012*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lundahl, B.W., Tollefson, D., Risser, H. & Lovejoy, M.C. (2008) A meta-analysis of father involvement in parent training. *Research on Social Work Practice*, 18, 97-106.
- Lundeby, H. (2008) *Foreldre med funksjonshemmete barn: En studie av familiemønster, yrkesaktivitet og møter med hjelpeapparatet*. Doktorgradsavhandling, NTNU.
- Lundström, T. og Sallnäs, M. (2003) Klass, kön och etnicitet i den sociala barnavården. *Socialvetenskaplig tidskrift* nr 2-3, 193-213.
- Lupton, D. & Barclay, B. (1997) *Constructing fatherhood: discourses and experiences*. London: Sage.
- Lyngstad, J. (2004): Samværsforeldres kontakt med sine barn: Mer faktisk enn avtalt samvær. *Samfunnsspeilet*, 2, 2004: 47-54. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Mackenzie, N. og Knipe, S. (2006) Research dilemmas: Paradigms, methods and methodology. *Issues In Educational Research*, 16(2), 193-205.
- Malm, K.E og Zielewsky, E.H. (2009) Nonresident father support and reunification outcomes for children in foster care. *Children and youth services review* 31(9), 1010-1018.
- Malm, K.E., Murray, J. og Green, R. (2006) *What about the Dads? Child Welfare Agencies' Efforts to Identify, Locate and Involve Non-resident Fathers*. US Department of Health and Human Services, Washington, DC.
- Malterud, K. (2011) *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Markova, I., Linell, P., Grossen, M. og Salazar-Orvig, A. (2007) *Dialogue in Focus Groups. Exploring Socially Shared Knowledge*. London: Equinox.
- Mayer, M., Dufour, S., Lavergne, C., Firard, M. og Trocme, N. (2003) *Comparing parental characteristics regarding child neglect: An analysis of cases retained by child*

- protection services in Quebec*. Paper presented at Child and Youth Health 3rd World Congress, Vancouver, BC.
- Melby, K. (2005) Husmortid. 1900–1950. I Blom, I. og Sogner, S.(red.) *Med kjønnsperspektiv på norsk historie*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Midjo, T. (2010) *En studie av samhandlingen mellom foreldre og barnevernsarbeidere i barnevernets undersøkelse*. Doktorgradsavhandling, NTNU.
- Mikkelsen, T. (2005) MST – multisystemisk behandling. Fra holdning til handling. I Schjelderup, L., Omre, C. og Marthinsen, E. (red.) *Nye metoder i et moderne barnevern*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Morgan, D.L. (1997) *Focus Groups as Qualitative Research*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Morgan, D.L. (1998) *The Focus Group Guide Book*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Morgan, D. L. (2007) Paradigms lost and pragmatism regained: Methodological implications of combining qualitative and quantitative methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 48-76.
- Munro, E. (1998) Improving social workers' knowledge base in child protection work. *British Journal of Social Work*, 28(1), 89-105.
- Neumann, I. (2001) *Mening, materialitet, makt. En innføring i diskursanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Nilsen, H.T. (2006). *Omsorgsovertakelse som tekst. – Om meningsdannelser i barnevernsdokumenter*. HiO – hovedfagsrapport 2006, nr 11.
- Nordberg, M. (1999) Synd du inte kan hänga med in i duschen... - om könstillhörighetens betydelse vid intervjuer och fältstudier. *Nord Nytt* 75-76, 61-87.
- Nordstoga, S.(2004) Barnevernarbeiderens yrkesutøvelse. I Havik, T. Larsen, M.Y, Nordstoga, S. og Veland, J. (red.). *Barnevernet. Forutsetninger og gjennomføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU 2000:12. *Barnevernet I Norge. Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- NOU 2009:8. *Kompetanseutvikling i barnevernet. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2012:15. *Politikk for likestilling*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

- Nygren, P. (1995) *Profesjonelt barnevern som barneomsorg: fra teori til verktøy*. Oslo: Gyldendal.
- O' Hagan, K. (1997) The problem of engaging men in child protection work. *British Journal of Social Work*, 27 (1), 25-42.
- O'Hagan, K. og Dillenburg, C. (1997) *The Abuse of Women in Child Care Work*. Buckingham, Open University Press.
- Olsson, E. (2007) Mallan personliga val och normer i praktisk socialt arbete. I Svensson, K. (red.) *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Osburn, M. (2014) Working with fathers to safeguard children: Failure to work with fathers around the child occurs regularly. *Child Abuse & Neglect*, 38(6), 993-1001.
- Parton, N., Thorpe, D. H., Wattam, C. (1997) *Child protection: risk and the moral order*. Basingstoke: Macmillan.
- Payne, M. (1999) Social Construction in Social Work and Social Action. I: Jokinen, A., Juhila, K. og Pösö, T. (red.) *Constructing Social Work Practices*. Aldershot: Ashgate.
- Petersson, G. (2006) Närvarande mödrar och tillräckligt frånvarande fader. Om socialtjänstens bedömningar av föräldrars omsorg. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 13(1), 51-65.
- Plantin, L. (2001) *Mäns föräldraskap. Om mäns upplevelser och erfarenheter av faderskapet*. Göteborgs Universitet. Institutionen för socialt arbete.
- Plantin, L. (2007) Different classes, different fathers? On fatherhood, economic conditions and class in Sweden. *Community, work and family*, 10(1), 93-110.
- Pleck, J.H. (2010) Paternal involvement: Revised conceptualization and theoretical linkages with child outcomes. I Lamb, M.E. (red.) *The role of the father in child development*, 5. utgåve, 67-107. New York: Wiley.
- Ramlo, S.E. og Newman, I. (2011) Q Methodology and Its Position in the Mixed- Methods Continuum. *Operant Subjectivity: The International Journal of Q Methodology*, 34(3): 172-191.
- Rasborg, K. (2004) Socialkonstruktivism i klassisk og moderne sociologi. I: Fuglsang, L. og Olsen, P. B. *Videnskabsteori på tværs af fagkulturer og paradigmer i samfundsvidenskaberne*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Redalen, K., Ellingsen, I.T., Studsrød, I. og Willumsen, E. (2013) Portvakt eller døråpner – Å rekruttere informanter til barnevernsforskning. *Norges Barnevern*, 90(1), 18-32.
- Risley-Curtis, C. & Heffernan, K. (2003) Gender biases in child welfare. *Affilia*, 18(4), 395-410.

- Roskill, C., Featherstone, B., Ashley, C. & Haresnape, S. (2008) *Fathers Matter 2: Further Findings on Fathers and Their Involvement with Social Care Services*. London: Family Rights Group.
- Rød, P.A. (2004) Mellom analyse og argumentasjon. I Hærem, E. og Nes-Aadnesen, B. (red.) *Barnevernets undersøkelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sagatun, S. (2008) *Kjønn i sosialt arbeid med ungdommer og foreldre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sagatun, S. (2011) Betydning av kjønn i undersøkelsesprosessen. I Kildedal, K.; Uggerhøj, L.; Nordstoga, S.; Sagatun, S.(red.) *Å bli undersøkt. -norske og danske foreldres erfaring med barnevernsundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sale, J. E. M., Lohfeld, L. H., og Brazil, K. (2002) Revisiting the quantitative qualitative debate: Implications for mixed-methods research. *Quality & Quantity*, 36, 43-53.
- Sandbæk, M. (2002) *Barn og foreldre som sosiale aktører i møte med hjelpetjenester*. Doktorgradsavhandling, NTNU.
- Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F. & Bremberg, S. (2008) Fathers' involvement and children's developmental outcomes: A systematic review of longitudinal studies. *Acta Paediatrica*, 97 (2), 153-158.
- Schwalbe, M. L. & Wolkomir, M. (2003) Interviewing Men. I Holstein, J. A. og Gubrium, J. F., (red.) *Inside interviewing. New Lenses, New Concerns*. 55-72. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Scourfield, J. B. (1999) *The construction of gender in child protection social work*. Ph.D. Thesis, Cardiff University, UK.
- Scourfield, J. (2003) *Gender and Child Protection*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Scourfield, J. (2006) The challenge of engaging fathers in the child protection process. *Critical Social Policy*, 26(2), 440-449.
- Scourfield, J., Tolman, R., Maxwell, N., Holland, S., Bullock, A. og Sloan, L. (2012) Results of a training course for social workers on engaging fathers in child protection. *Children and Youth Services Review*, 34(8), 1425-1432.
- Scourfield, J. (2014) Improving work with fathers to prevent child maltreatment: Fathers should be engaged as allies in child abuse and neglect prevention. *Child Abuse & Neglect*, 38(6), 974-981.
- Searle, J.R. (1995) *The construction of social reality*. New York: The Free Press.
- Shapiro, A.F. og Krysik, J. (2010) Finding fathers in social work research and practice. *Journal of Social Work Values and Ethics*, 7 (1).

- Skevik, A. (2005) Familier med vedvarende lav inntekt i Norge – har de dårlig råd? *Barn*, 3: 51-66.
- Skorpen, B. (2005) *Bare-mor i møte med aldri-mor: om kjønn og makt i barnevernet*. Høgskolen i Oslo.
- Skaar, R. (2003) *Forsørgelse og omsorg: farsrollen i norsk barnelovgivning 1915 – 1981*. Bergen: Diskurs Forlag.
- Slettebø, T. (2008) *Foreldres medbestemmelse i barnevernet. En studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning*. Doktoravhandling, NTNU.
- Slettebø, T. (2009) *Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert utenfor hjemmet av barneverntjenesten: kunnskap og metoder i praktisk arbeid*. Rapport 1/2009. Oslo: Diakonhjemmet høyskole.
- Smith, J.A., Flowers, P. og Larkin, M. (2009) *Interpretative Phenomenological Analysis: theory, method and research*. Los Angeles: Sage.
- Smith, J.A. og Osborn, M. (2003) Interpretative Phenomenological Analysis. I Smith, J.A. (red.) *Qualitative Psychology. A Practical Guide to Research Methods*. London: Sage.
- Sommer, D. (1997) *Barndomspsykologi: utvikling i en forandret verden*. Oslo: Pedagogisk Forum.
- Sommer, D. (2003) *Barndomspsykologiske facetter*. Århus: Systime Academic.
- Sommer, D. (2012) *Barn i senmoderniteten: barndomspsykologiske perspektiver*. Bergen: Fagbokforlaget.
- SSB (2005) *Samordnet levekårsundersøkelse 2005 – tverrsnittsundersøkelsen. Spørreskjema hovedutvalget*. Oslo: SSB.
- SSB (2012) Barnevern, 2011. <http://www.ssb.no/barnevern> Hentet 07.07.13.
- Stang, E.G. (2007) *Det er barnets sak*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stefansen, K. og Farstad, G.R. (2008) Småbarnsforeldres omsorgsprosjekter. Betydningen av klasse. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 49(3):343-374.
- St.meld. nr. 8 (2008 – 2009) *Om menn, mansroller og likestilling*. BLD, Oslo.
- Storhaug, A.S. og Bratterud, Å. (2013) Et mangfold av fedre. I Marthinsen, E. og Lichtwarck, W. (red.) *Det nye barnevernet. Fase 1. En antologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stormshak, E. A., Bierman, K. L., McMahon, R. J., og Lengua, L. J. (2000) Parenting practices and child disruptive behavior problems in early elementary school. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29(1), 17-29.

- Strega, S., Fleet, C., Brown, L., Dominelli, L., Callahan, M., & Walmsley, C. (2008) Connecting father absence and mother blame in child welfare policies and practice. *Children and Youth Services Review*, 30(7), 705-716.
- Swift, K. (1995) *Manufacturing "Bad Mothers": A critical perspective on child neglect*. Toronto: University of Toronto Press Incorporated.
- Søndergaard, D.M. (1996) *Tegnet på kroppen*. København: Museum Tusulanums Forlag.
- Tashakkori, A. & Teddlie, C. (2010) Current developments and emerging trends in integrated research methodology. I Tashakkori, A. og Teddlie, C. (red.) *Handbook of mixed methods in social and behavioral research* (2.utgave). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Teddlie, C. og Tashakkori, A. (2013) Mixed Methods Research: Contemporary Issues in an Emerging Field. I Denzin, N.K og Lincoln, Y.S. (red.) *Strategies of Qualitative Inquiry*. 4th Edition. Los Angeles: Sage.
- Terum, L.I. (2003) *Portvakt i velferdsstaten: om skjønn og beslutninger i sosialt arbeid*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Thagaard, T. (2009) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thørnblad, R. og Holtan, A. (2007) Samværsaker i fylkesnemnd for sosiale saker, ulikt utfall for mødre og fedre? *Norges Barnevern* 84 (2), 3-14.
- Tjora, A. (2010) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ulmanen, P. og Andersson, G. (2006) *Svensk barnavård ur ett könsperspektiv 1993 – 2003*. Stockholm: Statens Institutionsstyrelse.
- Vagli, Å. (2009) *Behind closed doors: Exploring the institutional logic of child protection work*. Ph.D. - avhandling, University of Bergen.
- Van de Ven, A.H. (2007) *Engaged Scholarship: A Guide to Organizational and Social Research*. Oxford University Press
- Vindegg, J. (2011) *Å forstå en familie. Fortellinger som kunnskapskilde i sosialarbeideres profesjonelle yrkesutøvelse*. Phd-avhandling, Høgskolen i Oslo.
- Vaage, O.F. (2012) *Tidene skifter. Tidsbruk 1971–2010*. Kongsvinger: SSB.
- Walmsley, C. (2009) *Fathers and the child welfare system*. Paper presented at the "Research for Practice Network", The Federation of Community Social Services, BC, Canada.
- Wetherell, M. (2001) Themes in discourse research: The case of Diana. I Wetherell, M., Taylor, S. & Yates, S. (red.) *Discourse theory and practice*, 14-28. London: Sage.
- Wibeck, W. (2010) *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppeintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

- Willig, C. (2008) *Introducing Qualitative Research in Psychology. Adventures in Theory and Method*. Maidenhead: Open University Press.
- Zanoni, L., Warburton, W., Bussey, K. og McMaugh, A. (2014) Are all fathers in child protection families uncommitted, uninvolved and unable to change? *Children and Youth Services Review*, 41, 83-94.
- Aadnesen, B.N. (2012) *Jeg kan ikke være den afrikanske mammaen i Norge. Men de må skjønne at min bakgrunn er en del av meg». En studie av samhandling i barnevernet mellom saksbehandlere og foreldre med minoritetsetnisk og muslimsk bakgrunn*. Phd-avhandling, NTNU.

Rettelse

Artikkel 1:

Storhaug, A.S., Kojan, B.H. og Kvaran, I. (2012) Enslige mødre i kontakt med barnevernet. I *Fontene Forskning* 2, 4 – 17.

Feil i tabell 3.

- 1. linje, under «Liten belastning» for mor/far og ny partner, har det falt ut et tall. Det riktige tallet er 45, ikke 4.
- I tabelloverskriften skal det stå «Grad av psykososiale belastninger, etter familietype. Prosent».
- Tallene under «Total» har ikke blitt med; her skal det stå 100 på alle bortsett fra under fedre, hvor det skal stå 98.

Artikkel 1

FAGARTIKLER

NØKKELBEGREPER | BARNEVERN, ENSLIGE MØDRE, PSYKOSOSIALE BELASTNINGER, NETTVERK, ØKONOMI

Anita Skårstad Storhaug
Stipendiat,
Høgskolen
i Sør-Trøndelag
anita.s.storhaug
@hist.no

Bente Heggem Kojan
Førsteamanuensis,
Høgskolen i
Sør-Trøndelag
bente.h.kojan
@hist.no

Inge Kvaran
Førsteamanuensis,
Høgskolen i
Sør-Trøndelag
inge.kvaran@hist.no

Enslige mødre i kontakt med barnevernet

Enslige mødre er overrepresentert blant familier som er i kontakt med barnevernet. Med utgangspunkt i data fra surveyundersøkelsen i det landsomfattende prosjektet «Det nye barnevernet», ser vi på om enslige mødres situasjon skiller seg fra andre familietyper når det gjelder sosiodemografiske forhold, egen opplevelse av psykososiale belastninger og oppfatning av årsak til kontakten med barnevernet.

Analysene viser at enslige mødre i kontakt med barnevernet er en sammensatt gruppe. Selv om de har en opphopning av enkelte belastninger, har de høyt utdanningsnivå. De har i midlertid høyere grad av psykososiale belastninger, mindre støtte fra nettverket og en svakere arbeidstilknytning enn andre familietyper. Funnene tyder på at særlig nettverksarbeid bør være sentralt i barnevernets arbeid i møte med enslige mødre.

Flere undersøkelser viser at enslige mødre er overrepresentert blant familier som har kontakt med barnevernet (Egelund & Sundell 2000; Marthinsen 2003; Andenæs 2004). Den materielle og økonomiske dimensjonen ved enslig foreldreskap har blitt trukket frem som en mulig årsak til overrepresentasjonen. Flere studier har også påpekt at det kan knyttes til samfunnets behov for å kontrollere enslige mødres

måte å utøve foreldreskap på (Ericsson 1996, Hennum 2010).

Det finnes en rekke undersøkelser som ser på enslige mødres vilkår generelt (for eksempel Helgeland 2008, Strøm m.fl. 2008 og Kirkeberg m.fl. 2012). Det finnes også undersøkelser som belyser barnevernsfamiliers levekår, uavhengig av familietype (Egelund og Hestbæk 2003, Andenæs 2004, Clausen og Kristoffersen 2008). Det er imidlertid få studier som ser spesi-

elt på enslige mødre som er i kontakt med barnevernet, og vi vet lite om hvorvidt enslige mødre som er i kontakt med barnevernet skiller seg fra andre familietyper med tiltak fra barnevernet. I denne artikkelen drøfter vi om enslige mødres situasjon skiller seg fra andre familietyper når det gjelder sosiodemografiske forhold, egen opplevelse av psykososiale belastninger, og oppfatning av årsak til kontakten med barnevernet. Gjenspeiles dette i de tiltakene de får? Og hvilke aspekter ved familienes livssituasjon vektlegger barnevernet når de setter inn tiltak?

Datagrunnlaget i artikkelen er hentet fra den største studien av barnevernets familier, basert på intervju materiale, som er gjort i Norge; Det nye barnevernet (DNBV). 715 foreldre som har, eller nylig har hatt, tiltak fra barnevernet har deltatt i surveyen. Familiens saksbehandlere har også gitt opplysninger om sakenes historie og barnevernets vurderinger. Utvalget vurderes å være representativt for barnevernets klienter i store og mellomstore kommuner.

1.2. Hva vet vi om enslige mødre og barna deres?

Både «enslige forsørgere» og «enslige mødre» blir brukt som begrep i artikkelen, fordi ulike forfattere vi refererer til bruker ulike begrep. Imidlertid er det enslige mødre som er vårt hovedfokus i denne artikkelen, siden de aller fleste enslige forsørgere er kvinner.

Flere undersøkelser viser at enslige forsørgere generelt er mer utsatt for økonomisk fattigdom enn andre familietyper (Andenæs 2004, Backe-Hansen 2004, Helgeland 2008). Ifølge Kirkeberg m.fl. (2012) har norske barn som lever med én forsørger tre ganger så stor sannsynlighet for å havne i lavinntektsgruppen (60 prosent av medianinntekten i Norge) som barn med to forsørgere; 16 prosent av enslige forsørgere passer inn i lavinntektsgruppen. Undersøkelsen viser at nesten halvparten av enslige forsørgere med lavinntekt har kun grunnskoleutdanning, og i følge Strøm m.fl. (2008) er en av tre enslige forsørgere ikke i arbeid. Fle-

re undersøkelser finner betydelig og vedvarende lavere yrkestilknytning blant enslige mødre enn blant gifte/samboende. De er langt mer utsatt for arbeidsledighet, og er oftere undersysselsatt; de ønsker mer arbeid enn de har (Kjeldstad og Rønsen 2002). Det er ikke bare i forhold til økonomi og materielle forhold enslige forsørgere er vanskeligere stilt enn andre, men også i forhold til sosiale relasjoner, faglig og politisk deltakelse og helseforhold (Kjeldstad og Rønsen 2002, Dencik m.fl. 2008, Helgeland 2008).

I følge Grødem (2008) er det stor forskjell på livssituasjonen til enslige forsørgere med og uten arbeidstilknytning. Hun hevder at barn som har enslige, yrkesaktive forsørgere har det minst like godt som barn i toforeldrefamilier, mens det tegnes et mer dystert bilde av situasjonen til barn i eneforsørgerfamilier uten yrkestilknytning. Hun skriver at «Disse familiene løper en langt større risiko enn andre for å ha dårlig økonomi og dårlige levekår, foreldrene har ofte lite utdanning, helseplager, en høy andel er sosialt isolerte, og mer enn en av fem har hatt kontakt med barnevernet i løpet av det siste skoleåret» (Grødem 2008:64). Det er fire ganger så mange enslige forsørgere uten lønnsarbeid (21 prosent) som enslige med lønnsarbeid (5 prosent) som har hatt kontakt med barnevernet.

Johansson (2006) hevder at i de siste tiårene har enslige forsørgere vært en viktig faktor innenfor forskningen for å forklare sosiale problemer. Aamodt m.fl. (2002) har gjennomført en undersøkelse blant enslige mødre som har hatt kontakt med barnevernet. De fant at over 40 prosent av mødrene i utvalget hadde grunnskole eller mindre, og kun 15 prosent hadde høyere utdanning. Over 50 prosent var uten jobb, og nesten 70 prosent opplevde å ha økonomiske problemer. I tillegg oppga over en tredjedel at de var plaget av angst og depresjon.

Vagli (2009), som har foretatt feltarbeid på et barnevernskontor, hevder at Den enslige mor er en sentral figur i barnevernets arbeid; en figur som bærer

med seg oppfatninger om kvinnelig promiskuitet og uanstendighet. Halskov (1999) har imidlertid påpekt at det er ikke det å være enslig forsørger i seg selv som skaper problemer for barna og deres mødre, men derimot de sosioøkonomiske rammer og livsvilkår familien har. Barn i andre familietyper, men med samme sosioøkonomiske vilkår vil derfor også være i en sårbar oppvekstsituasjon med risiko for fysiske, psykiske og atferdsmessige symptomer og reaksjoner.

Det er et gjennomgående funn i både norske og internasjonale studier at barn som lever med en enslig forsørger har litt flere problemer enn andre barn. Amato og Dorius (2010) viser til flere undersøkelser fra det siste tiåret, både fra USA og Europa, som viser at en stor andel av disse barna scorer lavere på en rekke emosjonelle, atferdsmessige, sosiale, akademiske og helsemessige faktorer enn barn som lever med begge foreldre.

Vi har ikke data i vår undersøkelse som sier noe om når et eventuelt samlivsbrudd i familiene med enslig forsørger har skjedd, og vet derfor ikke hvor lenge barnet har levd i en slik familietype. Samlivsbrudd og konflikter i forbindelse med dette er likevel noe en stor andel av disse barna har opplevd, og det er et tema mange av informantene selv tar opp. Omstendigheter rundt samlivsbrudd, som konflikter, og det å bli alene om ansvaret, uten at tidligere partner stiller opp, er noe mange informanter opplever som problematisk. Vi ser det derfor som relevant å referere til litteratur som omhandler samlivsbrudd, og hvordan det kan påvirke barn og familier.

Det er i forhold til atferd man ser størst forskjell mellom barn som har opplevd samlivsbrudd og andre barn. Man finner «mer antisosial atferd, mer utagering og mer konflikter med autoriteter blant barn som har opplevd samlivsbrudd» (Størksen 2006, b: 36). Norske undersøkelser viser også at barn som vokser opp med kun én av sine foreldre i hjemmet i snitt har dårligere psykisk helse og dårligere skoleresultater enn barn som vokser opp med begge sine foreldre (Nævdal og Thuen 2004, Størksen 2006, Lauglo 2008). Barn av foreldre som skiller lag klarer seg som oftest godt dersom foreldrene samarbeider og viser fleksibilitet med

hensyn til barnets ønsker (Kvaran 2008).

En stor andel enslige mødre, spesielt de som er uten tilknytning til arbeidslivet, opplever en opphopning av sosiale belastninger, som kan føre til at de har behov for bistand fra barnevernet. Vi mener det er viktig å se på alle aspekter ved livssituasjonen for enslige mødre som er i kontakt med barnevernet. Hva vektlegger de selv som utfordrende, og har barnevernet blikket rettet mot de samme områdene? Dette vil ha betydning for hvilke tiltak som settes inn, og om disse tiltakene er relevante og nyttige for å bidra til å gi barn og foreldre den støtte de har behov for.

2. Datagrunnlag og metode

Artikkelen bygger på data fra en survey som ble gjennomført i 2008-2009, som en del av det landsdekkende forskningsprosjektet «Det nye barnevernet» (DNBV). Som første fase i prosjektet ble 715 foreldre fra 12 kommuner i Norge med klientstatus i barnevernet intervjuet. Familiens saksbehandler fylte i tillegg ut et skjema med opplysninger om grunnlag for inntak, samarbeid med andre instanser og forståelse av årsak til familiens kontakt med barnevernet.

Hensikten med surveyundersøkelsen var å gjøre en bred kartlegging av brukerne i barnevernet, og undersøkelsen bestod av åpne og lukkede spørsmål som berørte seks hovedtemaer: Veien inn i barnevernet, familiens levekår, barnets fungering, foreldres psykososiale belastninger, opplevelse av foreldrerollen og vurdering av barnevernstjenesten. Ulike kilder er brukt til å utvikle spørsmålene i surveyundersøkelsen, for eksempel The Family pack of Questionnaires and Scales (Cox & Bentovim 2000), SSBs levekårsundersøkelse (SSB 2005), Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT), European Social Survey og risikobedømmingsskjemaet Common Assessment Framework. Rundt 60 prosent av spørsmålene i undersøkelsen er validert gjennom tidligere studier, resten av spørsmålene er utviklet av forskergruppen.

Utvalget i undersøkelsen ble trukket av barnevernstjenestene i de kommunene som deltok, med utgangspunkt i deres lister over saker, og etter kriterier gitt av forskerne. Det ble foretatt en stratifisert

utvelgning, hvor populasjonen ble delt inn i tre kategorier etter hvor lenge de har hatt kontakt med barnevernet: 1) Helt nye brukere, som er i meldings/undersøkelsesfasen, 2) De som har hatt tiltak i under to år og 3) Langtidsbrukere, som har hatt tiltak i over to år. Dette ble gjort for å oppnå tilstrekkelig bredde i utvalget. Ut fra sammenligning med registerdata over den øvrige barnevernpopulasjonen i Norge, vurderes utvalget å være representativt for barnevernets klienter i store og mellomstore kommuner (Fauske 2009).

En del av surveyen omhandler ulike forhold ved barna som omfattes av undersøkelsen. Her ble det tatt utgangspunkt i det barnet i husholdningen som var mest i fokus hos barnevernet. I familier hvor flere barn hadde samme fokus hos barnevernet, valgte foreldrene hvem av barna de ville ta utgangspunkt i. Analyseenheten i artikkelen er familiens struktur (familietype), som er operasjonalisert på bakgrunn av hvem barnet bor mest sammen med. Analysen har dermed et familieperspektiv.

Etter utfylling ble alle skjemaene lagt inn i Questback, og i analysene av dataene har vi benyttet SPSS Statistical Software 17.0. Vi har brukt både åpne og lukkede variabler fra surveyundersøkelsen. Alle svarene ble omkodet i SPSS, og gruppert etter familiens struktur. Deretter foretok vi en innholdsanalyse hvor de åpne svarene ble kategorisert; disse omhandlet foreldrenes og saksbehandlernes oppfatning av årsak til kontakt med barnevernet. Å kategorisere åpne spørsmål har en potensiell svakhet ved at kategoriene ikke alltid reflekterer kompleksiteten i informantenes svar. Vi foretok her en fortolkning av hvilke årsaker vi mente informantene la mest vekt på. En annen svakhet ved de åpne spørsmålene er at ikke alle svarene gjengir foreldrenes presise formuleringer, selv om det var lagt vekt på at svarene skulle representere informantenes egne ord. Likevel ble det i noen tilfeller brukt ord som han/hun. Det kan tyde på at det har skjedd en omskrivning, og samtidig en fortolkning av meningsinnhold allerede på et tidlig stadium av intervjuene. Det kan derfor være en viss usikkerhet knyttet til denne variabelens reliabilitet.

Vi har benyttet bivariate krystabeller der det ble

undersøkt korrelasjonsnivå (samvariasjon mellom de ulike variablene) med bruk av kji-kvadrattest (Christophersen, 2006).

I artikkelen er vi opptatt av å vise likheter og ulikheter mellom forskjellige familietyper. I tillegg benytter vi oss av befolkningsdata fra SSB og Folkehelseinstituttet for å gi et bilde av forskjellene mellom barnevernets familier og de øvrige norske familier med barn i alderen 0-17 år (Folkehelseinstituttet 2008, SSB 2011a). Familiene som omfattes av våre videre analyser har barn som bor hjemme, og som mottar ulike hjelpetiltak fra barnevernet. 564 av opprinnelig 715 informanter er inkludert i analysene.

Dette materialet er hentet fra den største studien av barnevernets familier, basert på intervjumateriale, som er gjort i Norge (Fauske m.fl. 2009). Den dekker et omfattende område av deres livssituasjon, og gir slik et rikt materiale som er mer utdypende enn det vi kan få av informasjon fra registerdata. Selv om vi i artikkelen også tar utgangspunkt i åpne spørsmål, hvor foreldrene får fortelle med egne ord, gir ikke dette materialet oss muligheten til å utforske sammenhenger og kontraster vi finner i informantenes svar på ulike spørsmål. Det kunne vært interessant å vite mer om den subjektive opplevelsen av å leve med de ulike belastningene en stor andel av informantene rapporterer om. Dette er begrensninger ved en slik kvantitativ studie, først og fremst fordi informasjonen vi har fått gir et øyeblikksbilde av livet til informantene på det tidspunktet de ble intervjuet. Fase to i prosjektet «Det nye barnevernet» er imidlertid en intervjustudie, og materialet fra denne studien gir oss muligheten til og utforske disse spørsmålene videre. En annen begrensning ved studien er at utvalget i denne studien er hentet fra store og mellomstore kommuner, og resultatene kan derfor først og fremst generaliseres til barnevernsklienter i slike kommuner.

3.0 Resultater

I fremstillingen av resultater fokuserer vi på tre hovedområder: 1) Sosiodemografiske forhold som familietype, utdanning, tilknytning til arbeidsliv, og psykososiale belastninger. 2) Foreldrenes syn på årsak til kon-

takt med barnevernet, og barnevernets begrunnelse for tiltak, og 3) Hvilke tiltak de ulike familietypene har, og om tiltakene er i tråd med familienes behov.

3.1 Sosiodemografiske forhold

3.1.1 Ulike familietyper innenfor barnevernet

For å definere hvilken familietype informantene tilhører, har vi tatt utgangspunkt i følgende spørsmål i undersøkelsen: Hvem bor barnet mest hos? Vår definisjon av «enslige mødre» er derfor konstruert på grunnlag av at barnet bor mest hos mor. Syltevik (1998) hevder at «enslige mødre» ikke er en selvsagt og entydig kategori; i sosialpolitisk sammenheng er det også en administrativ kategori som utløser spesifikke velferdsrettigheter. I vår bruk av kategorien forholder vi oss kun til det foreldrene har svart i undersøkelsen, om hvor barnet bor. I statistikk for den generelle befolkningen bruker vi SSBs kategorisering, som er sammenfallende med vår; mødre som bor alene med barn.

Familiebegrepet er altså knyttet til husholdningens medlemmer. Det vil si at også nye partnere som bor sammen med barnets biologiske mor eller far regnes som en familie. Vi skiller ikke mellom ulike samlivstyper, så at mor og far bor sammen kan både bety at de er gift og samboende.

Tabell 1. Hvem bor barnet mest hos? Prosent.

Familietype	Vårt utvalg	Barn i Norge ¹⁾
Mor og far	18,9	74,7
Mor	43,6	14,5
Far	6,7	2,9
Mor og ny partner	8,3	6,6
Far og ny partner	1,5	1,3
Utenfor hjemmet	21,0	1,2 ²⁾
Total	100	100
N	563	

1) SSB 2011, a

2) Pr.31.12.11. 13177 barn plassert i fosterhjem og institusjon 0-22 år, av totalt 1 118 200 barn 0-18 år (SSB 2012)

Tabell 1 viser at familiestrukturen for barna i vår undersøkelse og den generelle barnebefolkningen er vesentlig forskjellig, det er fire ganger så mange barn i den generelle befolkningen som i vårt utvalg som bor med begge foreldre. Felles for mange av barna i utvalget er at de har opplevd ett eller flere brudd i sin biologiske familie; 81 prosent bor enten utenfor den biologiske familien eller med en av foreldrene. Halvparten av barna i utvalget bor med en enslig forsørger, mens for barnepopulasjonen forøvrig, er tilsvarende tall 17 prosent. Hele 44 prosent av barna bor alene med mor, men det er også verdt å merke seg at syv prosent bor alene med far. Det er en langt større andel enn i den generelle befolkningen. Årsaker til dette blir drøftet i Storhaug og Bratterud (under vurdering).

Over halvparten av barna som bor med enslig mor, har ingen eller lite kontakt med sin far. Våre analyser viser at når barnet bor alene med mor, svarer 40 prosent at det «stemmer dårlig» at barnet har samvær med far. I tillegg svarer 15 prosent at det ikke er aktuelt med samvær (tabell ikke vist). Dette drøftes også i Storhaug og Bratterud (under vurdering).

3.1.2 Utdanning

Forskning vi har referert til viser at enslige forsørgere har et lavere utdanningsnivå enn den generelle befolkningen, og svakere tilknytning til arbeidslivet.

Når vi tar utgangspunkt i foreldrenes høyeste fullførte utdanning, viser tabell 2 (neste side) at det er signifikante forskjeller i utdanningsnivå mellom ulike familietyper. Vi ser at en av fem enslige mødre kun har grunnskole eller mindre. De enslige mødrene har imidlertid et høyere utdanningsnivå enn mødre i toforeldrefamilier. Det er mødre som bor med barnet og ny partner, og enslige fedre som har høyest andel med høyere utdanning. Mødre med ny partner har også høyere utdanningsnivå enn i den generelle befolkningen i Norge, hvor 30 prosent kvinner og 26 prosent menn har universitets- eller høyskoleutdanning (SSB 2011, b).

Selv om de enslige mødrene i utvalget har et høyere utdanningsnivå enn mødre i toforeldrefamilier, har de et betydelig lavere utdanningsnivå enn den generelle norske befolkningen.

Tabell 2. Mødres og fedres høyest fullførte utdanning, etter familietype. Prosent

Mors/fars høyeste utdanning	Barnet bor mest hos							
	Mor og far		Mor		Far		Mor/far og ny partner	
	Mors utd.	Fars utd.	Mors Utd.	Fars utd.	Mors utd.	Fars utd.	Mors utd.	Fars utd.
Ikke fullført grunnskole	5	3	2	3	0	2	0	3
Grunnskole	21	22	18	25	40	9	12	18
Yrkesskole	21	26	16	19	7	27	7	26
Videregående	35	21	38	19	31	36	38	22
Høyere utdanning	16	23	21	11	9	24	31	11
Vet ikke/ikke besvart	2	5	5	23	13	2	12	20
N	132	132	297	296	45	45	61	61

Kjikkvadrat mors utdanning: 49,26 p< 0.01

Kjikkvadrat fars utdanning: 55,45 p< 0.01

3.1.3 Tilknytning til arbeidsliv og økonomi

For å undersøke tilknytning til arbeidslivet, har vi tatt utgangspunkt i spørsmålet Hva slags inntekt har du for tiden? Svaralternativene skiller mellom arbeidsinntekt og ulike offentlige stønader/trygdeordninger som tilsier at informanten ikke har arbeidsinntekt. Her finner vi ingen signifikante forskjeller mellom ulike familietyper, men yrkesdeltakelsen for alle familietypene ligger klart under nivået for den generelle befolkningen. Blant foreldre i toforeldrefamilier har 59 prosent arbeidsinntekt som inntektskilde, mens 47 prosent av enslige mødre og 54 prosent av enslige fedre har arbeidsinntekt (tabell ikke vist). I 2005 var 81 prosent av alle mødre og 93 prosent av alle fedre med barn i alderen 0-15 år sysselsatt (Bø m.fl. 2008), og for enslige mødre generelt var andelen sysselsatte i 2008 på 69 prosent (Strøm m.fl. 2008).

For å undersøke arbeidsledighet har vi stilt foreldrene spørsmålet: Har du opplevd følgende i løpet av de siste to år: Vært arbeidsledig i lengre enn åtte uker?. Flest enslige mødre svarte bekreftende på spørsmålet. Til tross for at utdanningsnivået blant enslige mødre er høyere enn for foreldre i toforeldrefamilier, er det de enslige mødrene som har svakest tilknytning til arbeidslivet.

Det er samtidig en høyere andel enslige mødre som vurderer sin økonomiske situasjon som «mindre god»

eller «svært dårlig» sammenlignet med de andre familietypene. 37 prosent av de enslige mødrene og 25 prosent av enslige fedre opplever å ha dårlig økonomi, mens tilsvarende tall for toforeldrefamilier er 22 prosent. For mødre med ny partner er det kun åtte prosent som opplever det samme.

Det er blant enslige mødre vi finner lavest andel med arbeidsinntekt som viktigste inntektskilde, høyest andel som har opplevd arbeidsledighet siste to år, og flest som er misfornøyd med sin økonomiske situasjon.

3.2 Psykososiale belastninger

For å undersøke graden av psykososiale belastninger har foreldrene svart på om de har opplevd ti ulike stressfaktorer i løpet av de to siste årene: Fysisk sykdom av varighet over en måned, psykisk sykdom av varighet over en måned, vært nedstemt eller deprimerert av varighet over en måned, tap av pårørende, større flytting, vært arbeidsledig i lengre enn åtte uker, samlivsbrudd, større konflikter i familien, større bekymring for ett eller flere av barna, og rusrelaterte problemer hos seg selv/partner de siste to år. Det ble laget en indeks ved at antall stressfaktorer foreldrene oppga å ha ble summert, og for analyseformål ble indeksen inndelt i «liten», «middels» og «stor» belastning (Fauske m.fl. 2009). Null til to stressfaktorer ble

vurdert som «liten belastning», tre til fem stressfaktorer ble regnet som «middels», og seks til ti stressfaktorer ble vurdert som «stor belastning».

Tabell 3. Grad av psykososiale belastninger, etter familietype

Grad av belastning	Barnet bor mest hos			
	Mor og far	Mor	Far	Mor/far og ny partner
Liten	41	29	27	4
Middels	50	52	54	39
Stor	9	19	17	16
Gj.snitt antall	2,9	3,7	3,3	3,2
Total				
N	131	300	48	67

Kjikkvadrat = 25,81 p<0.05

Det er signifikante forskjeller mellom ulike familietyper når det gjelder grad av belastning. Både enslige mødre og fedre rapporterer om stor grad av psykososiale belastninger i forhold til foreldre som bor sammen. Vi har også sett på fordelingen av ulike typer belastninger.

Tabell 4 (nederst) viser at over halvparten av enslige mødre har opplevd å være nedstemt/deprimert de siste to årene. I gruppen med mor/far med ny partner (nesten utelukkende av mødre) er det imidlertid en nesten like stor andel som har opplevd depresjon. Denne gruppen har bedre utdanning og økonomi enn enslige mødre, men på flere områder finner vi at foreldre (mødre) med ny partner opplever like store belastninger som enslige mødre. Det kan tenkes at flere av disse mødrene har en partner som ikke deler omsorgsansvaret for barna på lik linje med det en biologisk far ville gjort, slik at deres situasjon på mange måter fortsatt kan ligne på enslige mødres. Det kan også være en utfordring for både barn og voksne å måtte tilpasse seg et nytt familiemedlem, noe som kan skape konflikt og være en stressfaktor i seg selv (Hetherington m.fl.1998).

3.3 Årsak og behov

Et av de åpne spørsmålene i undersøkelsen lød slik: Hva oppfatter du som årsaken til kontakten med barnevernet? Saksbehandlerne har også svart på et lignende spørsmål: Hvis tiltak er/var iverksatt, hva er/var begrunnelsen? Tabell fem viser en kategorisering av foreldrenes og saksbehandlerens svar.

Tabell 4. Type belastning, etter familietype. Prosent

Type belastning	Barnet bor mest hos				Kjikkvadrat
	Mor og far	Mor	Far	Mor/far og ny partner	
Fysisk sykdom	25,2	32,3	31,3	41,8	5,77
Psykisk sykd.	24,4	31,0	33,3	23,9	3,20
Nedstemt/deprimert*	43,5	55,0	35,4	49,3	9,30
Tap av pårørende	28,2	24,3	22,9	14,9	4,37
Større flytting	26,0	33,7	25,0	38,8	5,09
Arbeidsledighet	26,0	36,7	35,4	25,4	6,66
Samlivsbrudd**	16,0	39,7	31,3	14,9	32,66
Konflikter	32,1	41,0	35,4	37,3	3,26
Bekymring for barn	55,0	67,0	70,8	65,7	6,88
Rus	9,9	12,7	10,4	9,0	1,21
N	131	300	48	67	

* p< 0.05, **p< 0.01

For barnevernets begrunnelser for tiltak (kolonner merket «2» i tabellen), viser tabellen som helhet ingen signifikante forskjeller mellom ulike familietyper. Det er likevel en begrunnelse som skiller seg; «lite nettverk» blir brukt som begrunnelse vesentlig oftere for enslige mødre (17 prosent) enn for de andre familietyper. Saksbehandlerne vektlegger i disse sakene at mor er sliten og trenger avlastning; samt at barna har behov for utvikling og stimulering, positive opplevelser og trygge, forutsigbare voksne.

Foreldrenes oppfattelse av årsak til kontakt (kolonner merket «1») viser signifikante forskjeller, og «lite nettverk» blir brukt som forklaring like hyppig av enslige mødre selv.

Dette spørsmålet er bare besvart av 302 saksbehandlere. Selv om det mangler informasjon om nesten halvparten av informantene på dette spørsmålet,

gir svarene likevel et godt bilde på hvordan barnevernet forstår familienes problemer og behov.

3.3.1 Sosiale nettverk – til støtte for barn og foreldre?

Tabell 5 viser at enslige mødre begrunner kontakten med barnevernet med «lite nettverk» betydelig oftere enn de andre familietyper. Hele 17 prosent bruker denne forklaringen, mot tre prosent av toforeldrefamilier. Informantene uttaler seg slik om dette:

«Er alenemor uten familie i byen, trenger litt avlastning.»

«Var sliten en periode. Lite nettverk familiemessig sett og venner. Ikke barnefar inne i bildet.»

Dette er i tråd med to andre undersøkelser, der det går fram at en stor andel enslige forsørgere har et lite omfattende og lite støttende nettverk (Andenæs 2000, Dencik m.fl. 2008). Uavhengig av familietype,

Tabell 5. Foreldrenes forståelse av årsak til kontakt med barnevernet (1) og barnevernets begrunnelse (2) etter familietype. Prosent.

Årsak til kontakt med bv/årsak til tiltak	Barnet bor mest hos							
	Mor og far		Mor		Far		Mor/far og ny partner	
	1	2	1	2	1	2	1	2
Atferd barn	29	12	19	11	15	7	29	14
Lite nettverk	3	4	17	17	13	15	9	6
Konflikt	8	3	11	2	17	8	17	0
Psykisk/fysisk helse barn	1	0	3	1	4	0	4	6
Rus forelder	8	7	12	6	4	7	13	3
Vold/ overgrep i hjemmet	12	3	7	1	6	0	10	3
Økonomi	8	3	2	2	4	0	0	9
Psykisk helse forelder	6	5	6	10	10	4	6	3
Behov for veiledning	3	43	7	33	6	44	4	31
Annet	17	10	9	7	17	8	5	10
Vet ikke/uenig i melding	5	10	7	10	4	7	3	15
Total	100	100	100	100	100	100	100	100
N	134	75	308	165	48	27	70	35

Annet = Integreringsproblemer, andre forhold i hjemmet, var i barnevernet selv, forelder død, sykdom forelder, generasjonsrelatert.

Foreldres syn(1): Kjikvadrat = 116,6 p < 0.05

Barnevernets syn(2): Kjikvadrat = 33,5 p > 0.05, ns

(Settes inn på s.16).

er det kun seks prosent som sier at de ikke har fortrolige. Det er derimot tydelig forskjell mellom ulike familietyper i praktisk hjelp og avlastning fra familie, venner og naboer. 37 prosent av informantene fra toforeldrefamilier svarer at de sjelden eller aldri får hjelp og avlastning fra familie, mens 45 prosent av enslige mødre og 47 prosent av enslige fedre svarer det samme. Enda færre får praktisk hjelp og avlastning fra venner eller naboer: 49 prosent av toforeldrefamilier, 59 prosent av enslige mødre og 67 prosent av enslige fedre svarer at de sjelden eller aldri får slik hjelp (tabell ikke vist). En undersøkelse (Hjort 2004) av familier som lever under vanskelige forhold, viste at familierne befinner seg i nettverk med omtrent samme betingelser som dem selv. Dette kan bidra til å forklare at informantene i vår undersøkelse opplever lite praktisk støtte fra sitt nettverk. Nettverket kan ha nok med seg selv og sine egne problemer, og derfor ikke være i stand til å yte støtte.

I følge Denck m.fl. (2008) klarer de fleste barn seg bra, selv om de vokser opp i en familie med fattigdom, arbeidsledighet og andre sosiale problemer, *hvis familien har et støttende nettverk*. Det å ha fortrolige de kan snakke med kan selvfølgelig også oppleves som en viktig støtte for foreldrene. Et viktig spørsmål er hvilken betydning foreldrenes fortrolige har for barna. Vi vet ikke hvorvidt disse personene også representerer gode og støttende relasjoner for dem.

I følge Myklestad m.fl. (2008) finnes omfattende forskning som dokumenterer at psykososiale risikofaktorer som sosial isolasjon og manglende støtte fra det sosiale nettverket øker risikoen for psykiske helseproblemer. Vi ser i vårt utvalg at enslige mødre, som i større grad enn andre familietyper oppgir lite nettverk som årsak til kontakten med barnevernet, også har størst andel som har opplevd depresjon de siste to årene.

3.3.2 Økonomisk situasjon

I gjennomgangen av tidligere forskning så vi at det var stort fokus på enslige forsørgeres økonomiske situasjon. Det er derfor overraskende å se at det er denne gruppen som sjeldnest bruker økonomi som

forklaring på årsaken til kontakt med barnevernet. Samtidig har saksbehandlerne bare i to prosent av saker som gjelder enslige mødre brukt økonomi som begrunnelse for tiltak. Dette står i kontrast til at 37 prosent av de enslige mødrene vurderer sin økonomiske situasjon som mindre god eller svært dårlig. Også for de andre familietyperne er økonomi sjelden brukt som begrunnelse. Mulige årsaker til dette blir drøftet senere i artikkelen.

I de fleste tilfeller er ikke økonomiske problemer alene en årsak til at familier trenger bistand fra barnevernet. Som Andersson (2010) påpeker, greier de fleste foreldre med dårlig økonomi å skjerme barna sine rimelig godt for fattigdommens konsekvenser, mens de foreldrene som samtidig har andre problemer å håndtere klarer det dårligere. Da kan det bli behov for bistand fra barnevernet.

3.3.3 Samlivsbrudd og konflikter

Konflikt mellom foreldre blir ofte nevnt, både som opplevd belastning for foreldrene og som årsak til kontakt med barnevernet. Det er familier med mor/far og ny partner, og enslige fedre som oftest har dette som årsaksforklaring. Foreldrene beskriver konfliktene på følgende måte:

«Det var krangel om samvær.»

«Far til barna fikk ikke ha barna fordi han hadde en samboer som ikke var snill. Han derimot mente jeg ikke tok godt nok vare på barna.»

Rød (2010) argumenterer for at konflikter mellom foreldre i forbindelse med samlivsbrudd i seg selv kan skape en omsorgssituasjon som er såpass skadelig for barnet at barnevernet bør gripe inn. Røds undersøkelse (2010) viser at barn i stor grad opplevde at de ikke kunne beskytte seg mot foreldrenes konflikter. I barnevernet blir konflikter sjelden brukt som begrunnelse for tiltak. Til tross for at 17 prosent av foreldre med ny partner begrunnet kontakten med barnevernet med konflikt, brukte ikke barnevernet dette som begrunnelse i noen av sakene. Også i de andre familietyperne blir dette ytterst sjelden brukt som forklaring. Ser vi på foreldre med ny partner, er det imidlertid en stor andel av tiltakene som av barnevernet blir

begrunnet med «behov for veiledning». Noen av sakene som omhandler konflikter kan derfor høre til i denne kategorien.

3.4 Tiltak

Respondentene i de ulike familietypene oppgir litt ulik grad og type av belastninger, og de har ulike forklaringer på årsaken til kontakten med barnevernet. Barnets atferd er den årsaksforklaringen som er hyppigst brukt hos alle familietypene (bortsett fra hos enslige fedre), men sjeldnest hos enslige mødre.

Enslige forsørgere vektlegger i større grad enn de andre familietypene faktorer som lite nettverk, psykisk helse, konflikter og egne rusproblemer (jf tabell 5). Er de tiltakene som er igangsatt i tråd med de behovene og de problemene familiene selv opplever at de har?

Av tabell 6 går det fram at det er signifikante forskjeller i tiltak for ulike familietyper kun når det gjelder bruk av barnehage.

Av tabell 5 så vi at enslige forsørgere i mindre grad enn toforeldrefamilier forklarer kontakten med barnevernet med økonomi. 37 prosent av enslige mødre i utvalget opplever sin økonomiske situasjon som vanskelig, men likevel bruker barnevernet økonomi som

begrunnelse for tiltak i kun to prosent av sakene, og mødrene selv like sjelden. Grunnen til at så få legger vekt på økonomisk situasjon, kan være at de opplever at det er andre som dominerer, og at økonomien kommer i bakgrunnen. Det kan også være at de svarer ut fra hva de opplever at barnevernet er opptatt av i kontakten med dem. Noen foreldre oppgir at barnet har «Fritidsaktiviteter» som tiltak, og sannsynligvis blir økonomisk hjelp i noen tilfeller gitt som støtte til fritidsaktiviteter til barna. En annen forklaring kan være at verken foreldrene eller barnevernsarbeiderne tolker det som barnevernets mandat å jobbe med økonomiske problemer, men ser det som Nav sin oppgave, til tross for at barnevernlovens § 4-4 sier at «Barneverntjenesten skal bidra til å gi det enkelte barn gode levekår», og at de kan «yte økonomisk stønad som hjelpetiltak for barnet».

Flere forskere (Egelund 1997, Backe-Hansen 2001, Andenæs 2004) hevder at barnevernet er for lite opptatt av familiens materielle og sosiale vilkår. Blant annet hevder Backe-Hansen (2001) at barnevernet legger hovedvekten på mødrenes egenskaper og problemer, og samspillet mellom mor og barn, og at barnevernet mangler forståelse for hvordan det å leve i en marginalisert situasjon påvirker den omsorgen

Tabell 6. Type tiltak etter familietype. Aktive tiltak. Prosent.

Tiltak	Barnet bor mest hos				
	Mor og far	Mor	Far	Mor/far og ny partner	Kjikkvadrat
Økonomisk	6	15	17	14	7,66
Støttekontakt	4	6	10	6	2,99
Barnehage*	15	8	13	3	8,90
Avlastning	16	24	27	13	7,53
Fritidsaktiviteter	13	12	19	11	1,88
Råd/ veiledning	10	11	8	17	3,24
Andre tiltak	36	24	6	36	
Total	100	100	100	100	100
N	135	310	48	70	

* p < 0.05

barna får. Dette handler blant annet om at barnevernet som tjeneste er innrettet på individuelle og ikke samfunnsmessige tiltak.

I følge Andenæs (2004:31) kan det godt være at saksbehandlerne *legger merke til* de materielle forholdene familiene lever under. «Men det *faglige blikket* konsentrerer seg om manglende grensesetting, uten å knytte forbindelser mellom de to bildene. Grensesettingsproblemet trer fram som en tydelig figur, mens levekårsopplysningene blir en diffus bakgrunn». Også i vårt materiale blir «behov for veiledning» ofte brukt som begrunnelse for tiltak, hovedsakelig i forhold til grensesetting og samspill.

Et samspill av belastninger

Hvordan skiller situasjonen for enslige mødre som er i kontakt med barnevernet seg fra andre familietyper? Vår analyse viser at selv om enslige mødre i vårt utvalg har et betydelig lavere utdanningsnivå enn den generelle befolkningen, har de høyere utdanningsnivå enn det som kommer fram i flere andre undersøkelser; i vårt utvalg er det mødre i toforeldrefamilier som kommer dårligst ut på dette området. Enslige mødre har imidlertid lavest andel med arbeidsinntekt sammenlignet med andre familietyper i utvalget, den høyeste andelen som hadde opplevd arbeidsledighet de siste to årene, og høyest andel som vurderer familiens økonomiske situasjon som dårlig.

En stor andel av både enslige mødre og fedre forklarer kontakten med barnevernet med «lite nettverk», og det er blant enslige forsørgere vi finner størst andel som sjelden eller aldri får praktisk hjelp og avlastning fra familie, venner eller naboer. Både enslige mødre og fedre opplever å ha større grad av psykososiale belastninger enn de andre familietyperne, spesielt på områdene psykisk sykdom, nedstemthet/depresjon, arbeidsledighet, samlivsbrudd og konflikter.

Overrepresentasjonen av enslige mødre blant familier som er i kontakt med barnevernet kan ikke bare knyttes til økonomisk fattigdom. Vi må se på samspillet av belastninger, og på hvilke ressurser disse familiene har til å møte belastningene på en måte som ikke påvirker barna og familien negativt. Vi mener at bar-

nevernet bør være ekstra oppmerksomme på visse mekanismer i møte med enslige mødre. Barna i disse familiene er i en spesielt sårbar posisjon med tanke på at over halvparten av barna har lite eller ingen kontakt med sin far og at en stor andel enslige mødre oppgir at de har et lite nettverk. I toforeldrefamilier kan foreldrene til en viss grad avlaste hverandre, og barn med en enslig mor kan ha nytte av samvær med far. Denne muligheten er noe mange av barna i vårt utvalg mangler. Nettverksarbeid er derfor et særlig viktig område for barnevernet i møte med disse familiene.

I følge Lundström og Sallnäs (2003) kan man tenke seg ulike og kompletterende forklaringer på at enslige mødre er overrepresenterte i barnevernsstatistikken. Det kan handle om at de faktisk har en vanskeligere situasjon nettopp fordi de er enslige foreldre, men det kan også være uttrykk for at de får oppmerksomhet og blir problematisert på en spesiell måte. Lundström og Sallnäs (2003) spør derfor om barnevernet handler ut fra et overproblematiserende syn på enslige foreldre. I vårt materiale ser vi imidlertid at det er blant enslige mødre vi finner størst andel som selv har tatt kontakt med barnevernet, noe som tilsier at de selv opplever en så vanskelig livssituasjon at de har behov for bistand fra barnevernet.

Til tross for at en stor andel enslige mødre opplever psykiske problemer og dårlig økonomi, gjenspeiles ikke dette i deres egne årsaksforklaringer for kontakten med barnevernet. Mødrene selv vektlegger barnets atferd fremfor disse forklaringene. Barnevernet legger større vekt på mødrenes psykiske helse i sine årsaksforklaringer enn mødrene selv gjør. Den økonomiske situasjonen er derimot så godt som fraværende som forklaring både hos mødrene selv og barnevernet.

Siden en så stor andel enslige mødre rapporterer om store belastninger med økonomi og psykisk helse, er det grunn til å spørre hvorfor både mødrene og barnevernet legger så lite vekt på dette når kontakten med barnevernet skal begrunnes. Kan det handle om at mødrene ikke opplever det som relevant, fordi det ikke er et tema i kontakten med barnevernet? Det fak-

tum at også barnevernet i liten grad ser ut til å vektlegge disse faktorene kan tale for det. For at barnevernets tiltak skal ha en effekt, er det viktig at alle relevante aspekter ved en families liv blir sett og tematisert. Enslige mødre er en stor gruppe i barnevernet, og det er derfor viktig med kunnskap om deres situasjon, både når det gjelder sosiodemografiske og psykososiale forhold. Denne undersøkelsen er en viktig påminnelse om at livssituasjonen er viktig å ta hensyn til når man skal forstå menneskers utfordringer og behov. Enslige mødre er den gruppen som opplever størst grad av opphopning av sosioøkonomiske og psykososiale belastninger. Når det skjer, er det rimelig å anta at foreldrene har mindre muligheter og overskudd til å gi barna den omsorgen de trenger. Det er en god grunn til at barnevernet bør være oppmerksomme på den potensielt belastende livssituasjonen mange av de enslige mødrene er i, spesielt når vi også vet at en stor andel av barna i vårt utvalg har lite kontakt med far, og også ellers har et lite nettverk. Ifølge Moshuus m.fl. (2010:62) bør ansatte i barneverntjenesten «gjøre det til en del av sine rutiner å spørre familiene de kommer i kontakt med om bolig, levekår, økonomi og subjektive opplevelser av den økonomiske situasjonen, og hvordan denne påvirker bar-

na i husholdet». Det er viktig å få et helhetlig bilde av hvilke belastninger familien opplever. Hvordan påvirker de ulike stressfaktorene hverandre, og ikke minst; hvordan påvirker livssituasjonen foreldrenes mulighet til å være gode foreldre?

Det å være enslig mor er ingen risiko i seg selv, men de sosioøkonomiske rammer og livsvilkår mange har, skaper ekstra utfordringer. I følge Halskov (1999) er barnas livskvalitet og utviklingsmuligheter tett forbundet med de samfunnsmessige og materielle vilkår den enslige mor har som ramme for sin forsørger- og foreldrerolle. En stor andel av de enslige mødrene i utvalget har en hverdag preget av komplekse utfordringer; ikke bare i forhold til økonomi, men også psykisk helse og nettverk. Når en familie opplever en opphopning av belastninger, kan problemene bli så store at det blir behov for tiltak fra barnevernet. Da er det viktig at barnevernet handler ut fra et kjennskap til de samlede materielle og psykososiale belastningene, ikke bare en avgrenset psykologisk og relasjonsorientert forståelse av problemene i familien. For å ivareta barnets behov på en god måte, er det helt nødvendig at barnevernet anerkjenner de problemene som særlig enslige mødre ser ut til å møte.

SUMMARY

Single mothers are overrepresented among families in contact with the Child welfare services.

Based on data from the survey in the nationwide project «The New Child Welfare Service», we examine whether single mothers' situation is different from other family forms when it comes to sociodemographic conditions, own experience of psychosocial strain and perception of cause of the contact with the child welfare services.

The analysis shows that single mothers in contact with the child welfare services is a complex group. Even though they have a congestion of some strains, they have a high educational level. However, they have a high degree of psychosocial strains, less support from their social network and weaker connection to working life than other kinds of families in contact with the child welfare services. The findings indicate that focus on social network should be central in the child welfare services' work with single mothers.

LITTERATUR

- Aamodt, Ingerid, Laila Aamodt og Brit Jørgensen** (2002) Enslige mødre - familier med store psykososiale belastninger. *Nordisk Sosialt Arbeid*, nr. 4, 2002. Side 193-201.
- Amato, Paul R. og Cassandra Dorius** (2010) Fathers, Children and Divorce. I Lamb, Michael (ed.) (2010) *The role of the father in child development*. Fifth Edition. Side 177-201. Hoboken, New Jersey: John Wiley & sons.
- Andenæs, Agnes** (2000) Et barnevern med lydhørhet for barnet. Fra generelle risikofaktorer og globale modeller til forståelse av spesifikke, tilrettelagte dagliglivserfaringer. NOVA's skriftserie 5/2000.
- Andenæs, Agnes** (2004) Hvorfor ser vi ikke fattigdommen? Fra en undersøkelse om barn som blir plassert utenfor hjemmet. *Nordisk sosialt arbeid*, nr.1, 2004, side 19-34.
- Backe-Hansen, Elisabeth** (2001) Morsbilder i barnevernet. *Norges barnevern*, nr.2, 2000, side 3-14.
- Backe-Hansen, Elisabeth** (2004) Barns håndtering av en oppvekst med vedvarende dårlig økonomi. *Kunnskapsbidrag fra 36 studier av barnefattigdom*. Oslo: NOVA, rapport no. 12/04.
- Bø, Tor Petter, Ragni Hege Kitterød, Tonje Køber, Sølve Mikal Nerland, og Tor Skoglund** (2008) *Arbeidstiden - mønstre og utviklingstrekk*. Rapporter 2008/12, Statistisk sentralbyrå.
- Christophersen, Knut Andreas** (2006) *Databehandling og statistisk analyse med SPSS*. 3. utgave. Oslo: Unipub.
- Clausen, Sten-Erik og Lars B. Kristofersen** (2008) Barnevern 1990-2011: En longitudinell studie av registerdata. *Norges barnevern*, nr. 3, 2008, side 39-45.
- Dencik, Lars, Per Schultz Jørgensen og Dion Sommer** (2008) *Familie og barn i en oppbrudstid*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Egelund, Tine og Anne-Dorthe Hestbæk**, (2003) *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet*. En forskningsoversigt, København: Socialforskningsinstituttet.
- Egelund, Tine** (1997) *Beskyttelse af barndommen. Socialforvaltningens risikovurdering og indgreb*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Egelund, Tine og Knut Sundell** (2000) *Barnavårdsutredningar: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Gothia Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS).
- Ericsson, Kjersti** (1996) *Barnevern som samfunnspeil*. Oslo: Pax forlag.
- Fauske, Halvor, Willy Lichtwarck, Edgar Marthinsen, Elisabeth Willumsen, Graham Clifford, og Bente Heggem Kojan** (2009) *Det nye barnevernet - et forsknings- og utviklingsprosjekt i barnevernet: Barnevernet på ny kurs?* Sluttrapport fase 1. Nordlandsforskning.
- Folkehelseinstituttet** (2008) *Sosial støtte og ensomhet - faktaark*. http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=2336&trg=MainLeft_5648&MainArea_5661=5648:0:15,2917:1:0:0:::0:0&MainLeft_5648=5544:69765:1:5647:58:::0:0 Hentet 21.02.2011.
- Grødem, Anne Skevik** (2008) Enslige forsørgere uten betalt arbeid. Foreldrenes situasjon og barns trivsel. *Barn* nr. 3, 2008, side 57-74.
- Halskov, Therese** (1999) «Trængte eneforsørgerfamilier. - Ny underklasse, anti-feministisk «backlash» eller restgruppe?» I Dencik, Lars og Per Schultz Jørgensen (red.) *Børn og familie i det postmoderne samfund*. København: Hans Reitzels forlag.
- Halskov, Therese, Per Schultz Jørgensen og Valerie Polakow** (2000) *Tab af rettigheder. Sårbare enlige mødre og deres børn*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Helgeland, Ingeborg Marie** (2008) «Det handler ikke bare om penger»: barnevernsbarn og fattigdom». I Harsløf, Ivan og Sissel Seim (red.) *Fattigdommens dynamikk: perspektiver på marginalisering i det norske samfunnet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hennum, Nicole** (2010) Controlling children's lives: covert messages in child protection service reports. *Child & Family Social Work*, nr.3, 2010, side 336-344.
- Hetherington, E. M., Bridges, M., og Insabella, G. M.** (1998). What Matters? What Does Not? Five perspectives on the Association Between Marital Transitions and Children's Adjustment. *American Psychologist*, Nr. 2, 1998, side 167-184.
- Hjort, T.** 2004: *Nödvändighetens pris*. Konsumtion och knapphet bland barnfamiljer. Lunds Universitet: *Lunds Dissertations in Social Work* nr.20.
- Johansson, Helena** (2006) *Brist på manliga förebilder. Dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*. Göteborgs Universitet.
- Kirkeberg, Mads Ivar, Jon Epland og Tor Morten Normann** (2012) *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2011*. SSB- rapport 8/2012.
- Kjeldstad, Randi og Marit Rønsen** (2002) *Welfare Rules, Business Cycles and the Employment of Single Parents*. SSB- rapport 7/2002.
- Kvaran, Inge** (2008) *Skilsmisse sett med barns øyne - barns sårbarhet og håndtering*. PhD-avhandling. NTNU, Trondheim.
- Lauglo, Jon** (2008) *Familiestruktur og skoleprestasjoner*. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, nr. 1, 2008, side 3-29.
- Lundström, Tommy og Marie Sallnäs** (2003) *Klass, kön och etnicitet i den sociala barnavården*. *Socialvetenskaplig tidskrift* nr 2-3, 2003, side 193-213.
- Marthinsen, Edgar** (2003) *Sosialt arbeid og symbolsk kapital i et senmoderne barnevern*. Rapport nr. 9. Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge.
- Myklestad, Ingrid, Marit Rognerud og Rune Johansen** (2008) *Levekårsundersøkelsen 2005. Utsatte grupper og psykisk helse*. Folkehelseinstituttet. Rapport 2008:8.

FAGARTIKLER

Anita Skårstad Storhaug, Bente

Heggem Kojan, Inge Kvaran

Enslige mødre i kontakt med barnevernet

Nævdal, Folkvard og Frode Thuen (2004) Residence arrangements and well-being: A study of Norwegian adolescents. *Scandinavian Journal of Psychology*, nr.5, 2004, side 363–371.

Rød, Per Arne (2010) «Konfliktfylt barnefordeling – arena for barnevernet?» *Fokus på familien* nr. 2, 2010, side 93-115.

Strøm, Frøydis, Jon Epland og Tor Morten Normann (2008) *Sosiale indikatorer for barn og barnefamilier. Økonomi og levekår for ulike grupper*, 2007. SSB-rapport nr. 19/2007.

SSB (2005) *Samordnet levekårsundersøkelse 2005 – tverrsnittsundersøkelsen. Spørreskjema hovedutvalget*. Oslo: SSB.

SSB (2011, a) *Barn 0-17 år, etter*

antall foreldre i familien, foreldrenes samlivsform og barnets alder. 2001, 2005-2011. Prosent. <http://www.ssb.no/barn/tab-2011-04-28-01.html> Hentet 18.01.12.

SSB (2011, b) *Personer 16 år og over, etter utdanningsnivå, kjønn og alder*. 2010. Prosent. <http://www.ssb.no/utniv/tab-2011-06-09-03.html> Hentet 18.01.12.

SSB (2012) *Barnevern 2011*. <http://www.ssb.no/emner/03/03/barnevern/> Hentet 03.07.2012.

Storhaug, Anita og Åse Bratterud (2012) *Et mangfold av fedre i barnevernet*. (Under vurdering).

Størksen, I. (2006, a) Parental Divorce: Psychological Distress and Adolescent and Adult Offspring. Faculty of Social

Sciences, University of Oslo.

Størksen, Ingunn (2006,b) Psykososiale konsekvenser blant barn og ungdom ved samlivsbrudd. *Barn i Norge 2006, Barn i Risiko*, s. 35-43. Oslo: Voksne for barn.

Syltevik, Liv J. (1998) Finnes alenemødre? «Om konstruksjonen av undersøkelsesenheter». I Christensen, Karen, Else Jerdal, Atle Møen, Per Solvang og Liv J. Syltevik (1998) *Prosess og metode. Sosiologisk forskning som ferdighet*. Oslo: Universitetsforlaget, side 47-67.

Vagli, Åse (2009) *Behind closes doors: exploring the institutional logic of child protection work*. PhD- avhandling, Universitetet i Bergen.

Artikkel 2

Is not included due to copyright

Artikkel 3

Fathers' encounters with the Child Welfare Service

Anita Skårstad Storhaug^{a,b,*}, Katrin Øien^c

^a Social Education and Child Welfare Work Programme, Sør-Trøndelag University College, Norway

^b Department of Social Work and Health Science, The Norwegian University of Science and Technology (NTNU), Norway

^c Department of Sociology and Political Science, The Norwegian University of Science and Technology (NTNU), Norway

ARTICLE INFO

Article history:

Received 12 August 2011

Received in revised form 27 October 2011

Accepted 29 October 2011

Available online 6 November 2011

Keywords:

Fathers
Child welfare
Discourse
Gender

ABSTRACT

In this article, we examined fathers who were or had been in contact with the Child Welfare Services in Norway. All of the fathers included in this study had children with women who were unable to take care of them, either because of substance abuse or mental health problems. Hence, the fathers had the primary responsibility for the children. We looked at how these fathers experienced being met and assessed as caregivers by the Child Welfare Service, as well as how they experienced their own competency as caregivers. To explore these themes, seven fathers who were in contact with or had recently been in contact with the Child Welfare Service were interviewed. The discourses on fatherhood, inspired by Scourfield (2003), were used as a framework for the analysis, and interpretive phenomenological analysis (IPA) was used to analyse the interviews. We found the fathers' experiences to be considered within the discourses on "fathers as a threat", "fathers as irrelevant" and "fathers as better than mothers". In addition, we shed light on topics such as the cultural lag, being single-handedly responsible for the children, and the fathers' views on what is important in their contact with the children.

Our goal was to increase awareness about fathers who are in contact with the Child Welfare Service so that they are met in a way that helps to support them in their role as fathers for the benefit of their children.

© 2011 Elsevier Ltd. All rights reserved.

1. Introduction

Within gender studies, family sociology and in the public debate, men, masculinity and fatherhood have been the subject of increasing interest over the last twenty to thirty years. Behind this development, there has been a variety of changes in late-modern society that have affected family life. The division of responsibilities in the family has changed as both parents usually have a relation to the workplace and fathers are more involved in childcare than before. These changes are also reflected in Norwegian laws and regulations on this matter, which increasingly take into account that both parents are considered as equal caregivers. Among other things, Norwegian fathers have the right to at least twelve weeks paid parental leave (the father quota), and cohabiting fathers have an automatic right to shared parental responsibility. At the same time, new ideals and assumptions about men's parenting have emerged (Plantin, 2003). Ideals and expectations have changed from the father being the breadwinner of the family, with a slightly more distant relationship to the children and the home, to being a more present, caring and participating father.

The fathers, who make up the data material in this article, have slightly different limits and circumstances in which to exercise their fatherhood than fathers in "normal", well-functioning homes where both parents are able to provide good care for the children. All fathers in the study have children with women who struggle with substance abuse or mental health problems. In this article, we look into how fathers experience their own caring skills and what they view as important in their contact with their children. We will also look at how fathers experience the situation with a mother who is unable to provide good and sufficient care for the child, and how they experience their encounters with the Child Welfare Service. To our knowledge, very few studies, both in Norway and internationally, have focused on this matter.

2. What do we know about fathers in the Child Welfare Service?

The research on the Child Welfare Service from a gender perspective is very limited. This is highlighted by several authors, including Risley-Curtis and Heffernan (2003) and Strug and Wilmore-Schaeffer (2003). When it comes to gender in the Child Welfare Service, research and literature have primarily focused on mothers. When fathers are mentioned in the literature, they are largely described as a problem. Either they are absent, or they are described as violent or otherwise unfit to provide care for their children. Fathers who are identified as "normal" or "unproblematic" are, according to Lupton and Barclay (1997), absent or largely ignored in this literature.

* Corresponding author at: Social Education and Child Welfare Work Programme, Sør-Trøndelag University College, PBV, HIST/AHS, 7004 Trondheim, Norway. Tel.: +47 92221942.

E-mail addresses: anita.s.storhaug@hist.no (A.S. Storhaug), katrinoi@stud.ntnu.no (K. Øien).

A lot of the literature that deals with fathers in the Child Welfare Service is also mother-centred, as the mother's behaviour is used as the standard against which the fathers' behaviour is measured. The limited research on fathers in the Child Welfare Service often uses second-hand information about fathers from mothers, from social workers or demographic databases (Franck, 2001). Care is still socially constructed as the mother's task, and this social structure is supported by the social reality that care is mostly still performed by women. When the child does not get good enough care, this is often associated with the mother (Daniel & Taylor, 2006).

Buckley (2003), who has carried out a qualitative study of the Irish Child Protection System, points out that even when there is a father in the family and he is considered responsible for the problems (for example, through violence and abuse), the focus is still on the mother, and she is made responsible for the care and protection of the children. Buckley uses the term "motherhood syndrome". In the perception of mothers' responsibility for the care and protection of children is also a perception that they are "safer" and better parents than fathers are. As a consequence, fathers are not heard and taken seriously when they, for example, raise concerns about the care the child is receiving from its mother (Buckley, 2003: 167).

Several Norwegian studies (i.e. Backe-Hansen, 2001; Haavind, 2006; Sagatun, 2008) are concerned about the fact that there are other requirements for the mother than the father, and they believe that the requirements for the father often are too low. Backe-Hansen (2001) is concerned about how visible mothers are in relation to childcare in general, and the professionals' understanding of problem development among children, while fathers are more or less invisible. Haavind (2006) calls this "a double set of parental standards", by which she means "the fathers' effort and importance is assessed relative to a standard where any contribution is well received. It appears that the standard for fatherhood begins at zero" (Haavind, 2006: 686). According to Hennem (2002), research on fathers is based on the assumption that children, especially boys, need fathers for healthy development. One takes for granted what the father represents in terms of characteristics in our culture, and does not address what it is expected in the way of the father's contribution to the upbringing and how he does it. "By looking at research that has been done on men and fathers, one will see that authority is what is primarily associated with fatherhood. It is fathers as symbols of authority and setting of limits, not as caregivers, which are called for." (Hennem, 2002: 85).

Backe-Hansen (2001) argues that unclear expectations of the fathers, combined with the general norm of mothers as the person responsible for their children, makes it difficult to set demands on fathers in child welfare cases.

Several studies, including Ryan (2000), Scourfield (2003), Strega et al. (2008) argue that there is a gendered discourse in child protection ignoring men and holding the mothers responsible for both the care of children and the fathers' potentially harmful effects on the children. This discourse, which ignores men, fails to see that men can contribute with resources other than just being the economic support and that these potential resources can be of benefit to the child and mother. Some fathers can contribute more if they get support and help to deal with their own problems. In some cases, men should not be overlooked because they can be of harm to the child or mother (Walmsley, 2009). As Sagatun (2008) claims, it's not always in the best interest of the child to involve the father. In some cases, where the problem is violence and abuse from the father, they need help to keep the ex partner and father, who they are afraid of, at a distance.

There are several possible explanations that have been voiced as to why men are largely ignored by the Child Welfare Services. Milner (1993) argues that child welfare workers have confidence in how to work with mothers, but when it comes to fathers they are more uncertain about what methods they can apply, hence making it easier to avoid working with them. O'Donnell (1999) found that

few child welfare workers try to involve fathers, and even when they have information about the fathers, it is not uncommon that they accept the mothers' descriptions of the fathers. Such practice gives great confidence to the mothers' descriptions and makes contact with the fathers unnecessary.

This review of previous research shows that the fathers' own experiences with the Child Welfare Service are an unexplored field, and few of the studies conducted have been based on the fathers' experiences.

2.1. Discourses on fathers

In the present study, we are theoretically inspired by discourses on fatherhood. The discourses are central to the making and maintaining of subjectivity, which can be defined as varying forms of individuality that people experience and identify themselves with. When people talk about themselves they do so with the intent of presenting particular personal traits or characteristics. They use the discourses that fit these traits or characteristics to achieve this. Furthermore, people will consider others through discourses to position them within certain traits and characteristics. In this way, discourses become important in the assessment of oneself, and the opinions one forms of others (Lupton & Barclay, 1997).

According to Brandth and Kvanne (2003), social and cultural notions of what a father should be are strong communicators of what is acceptable to do in a given context. They send out signals about what is understood as "truths", and hence what are acceptable actions. The way in which we talk about a phenomenon is therefore an active part of its construction. Different discourses construct fathers in different ways; they place them in different subject positions.

Discourses and practices are complex and symbiotic in their effect, and they shape one another. This is how the current discourse in society can affect the fathers' practices. Brandth and Kvanne (2003) claim that it is not only our understanding and ways of speaking that shapes what we do but also social practices that influence and change the discourses.

Scourfield (2003) has conducted fieldwork in various social service offices in Great Britain and has looked at how the Child Welfare Service workers construct fathers in the Child Welfare Service. He found six different discourses about men in child welfare: (1) men as a threat, (2) men as no use, (3) men as irrelevant, (4) men as absent, (5) men as no different from women and (6) men as better than women. These discourses are about how social workers talk about and consider the fathers. We wanted to see if we found the same discourses when the fathers described their meetings with the Child Welfare Service.

The discourse about "men as a threat" is, according to Scourfield (2003), that men are seen as a potential threat to the children and their mothers and, in addition, as a threat towards the social workers. Scourfield's examination was based on child welfare workers who often work with men who are violent or abuse their children and, therefore, there is a general expectation that the men they encounter in child welfare are like that. "Men as no use" is a discourse which describes men who do not contribute in relation to their children, household chores or to the income of the family. The discourse about "men as irrelevant" is about child welfare workers focusing on mothers in their work. In some cases, this is because the father does not have parental responsibility, but often it is because it is the mother who primarily performs the majority of the care for the children and who is most present. Other reasons why the father is not seen as relevant may be that the mother does not want to involve him, or that the Child Welfare Service does not have the knowledge and resources to involve the father. The discourse about "men as absent" describes fathers who have abandoned the family or who still live with the family but are absent when the Child Welfare Service

comes to the home. The discourse about “men as no different from women” consists of two different aspects: one deals with cases in which men and women are seen as equally bad. The second reflects an attitude of equality in the social work culture, which is that one should not differentiate between men and women. The discourse “men as better than women” is about men being constructed to be better suited to take care of the children when the mother is seen as inadequate. In order for a father to be constructed as a good and responsible father, he is therefore bound to be associated with an inadequate mother (Scourfield, 2003).

3. Method

3.1. Study sample

This study was based on interviews with seven fathers with children who received or had recently received assistance from the Child Welfare Service. The participants in this study were part of a sample of 15 fathers from a project on “Fathers in the Child Welfare Service”, which is a sub-project related to the national Norwegian project “The New Child Welfare Service” in which 715 parents who receive, or recently have received, assistance from the Child Welfare Service, have answered a survey (Fauske et al., 2009).

The sample of the present study was recruited through their participation in this survey. The replies from the survey were reviewed, and the first 20 male respondents were selected. The Child Welfare Service in the municipality or town where the fathers lived made the first contact and asked for their permission to pass on their name and phone number. So far, 15 of these have been interviewed. The seven fathers who make up the data material in this article were chosen because they have children with women who have substance abuse and mental health problems. These fathers face special challenges and that is what we want to examine further. Two of the fathers lived with the child's mother, three lived alone with the child and two fathers had a new partner. At the time of the interview, two of the fathers had the children placed outside the home and the remaining five had the children at home but under special conditions. Two of the children had previously been placed in foster homes and institutions.

3.2. Data collection

The interviews were conducted by the first author. They were semi-structured and followed an interview-guide with few relatively open questions. The intention was to gain insight into the fathers' experiences in meeting with the Child Welfare Service, how they experienced their role as a father and the situation with a mother who was only partially, or not at all, able to attend to the care of the children. All interviews were done at the home of the participant or in group-rooms at the library, as the participants preferred.

All interviews lasted between one and two hours. They were done with a digital recorder after consent from the participants, and they were transcribed shortly thereafter. The names of the fathers are changed to protect their anonymity.

3.3. Analysis

The data material collected was analysed using interpretative phenomenological analysis (IPA) (Smith, Flowers, & Larkin, 2009; Smith & Osborn, 2003). This method was used as an analytical method because it is a tool that helps us understand “how participants are making sense of their personal and social world” (Smith & Osborn, 2003: 51). The approach “attempts to explore personal experience and is concerned with an individual's personal perception or account of an object or event”.

The purpose of using IPA as an analytical method in this article was to create a greater understanding of how fathers experienced meeting the Child Welfare Service, how they attribute meaning to the meeting and how they experience their own ability in caring. While the purpose of the IPA is to gain knowledge of the participants' experiences and ideas, it also recognises the researcher's interpretation of the material. With this method, one has an inductive approach to the empirical data, but one takes into account both existing theory on the subject and the researchers pre-understandings early in the process of analysis.

Within IPA, a good analysis is one that balances the phenomenological descriptions with insightful interpretation and where these interpretations are supported in the participants' statements (Smith et al., 2009). The analysis was carried out in several steps and each interview was analysed separately. After reading through every interview several times, the interviews were analysed in two stages. The first step was to conduct a free text analysis. There are no rules for what can be commented on, so all associations, preliminary contexts and interpretations, contradictions and similarities were noted in the margin. The second step was to use these first notes to identify superior and more abstract themes. Thereafter, we noted all the main themes that were identified in order to see if any of them dealt with the same theme and could therefore be combined. As new combinations of themes emerged, we went back to the output of the interviews and verified whether the new themes fitted with the original statements. This is in line with the hermeneutic circle, which is about seeing the separate parts in relation to the overall context and vice versa. After having identified a number of themes that captured most clearly what the participant was concerned about in each interview, we were left with a list of topics from all seven interviews. The themes that helped shed light on the issues in the best way were selected as the main topics of this article.

4. Results

Scourfield's (2003) study on discourses about fathers describes which discourses dominated among the child welfare workers in his study. We wanted to see which discourses we found when we looked at the fathers' experiences of different aspects of fatherhood and their meeting with the Child Welfare Service. Within which discourses do the fathers see themselves to be part of, and what discourses do the fathers experience that the Child Welfare Service relate to in their assessment of them? We choose to use the word “fathers” instead of “men”. All the men included in the study are biological fathers to the children; if we use the word “men”, this can imply a more random and temporary relationship (e.g. stepfather, mother's boyfriend) to the child than the fathers in this article have.

4.1. Irrelevant fathers, natural mothers

The father as an irrelevant factor is, according to Scourfield (2003), about the child welfare workers' focus on the children's mother. The fathers are not seen as relevant. We found several examples of this among our participants.

Elliot was a drug addict when his girlfriend became pregnant. He contacted the Child Welfare Service anonymously when he found out she was pregnant. “Both the mother and I were drug addicts. And I realised in my foggy world that this ... This was not a good idea”. From day one, Elliot felt that he was not seen as a part of the case and that the Child Welfare Service did not want to have any contact with him. He experienced the message from the Child Welfare Service as very clear: “Even if you are clean for ten years, it really doesn't matter to us. There is still the risk of a relapse”. He felt that he was dismissed as a potential caregiver for his daughter, even after having been drug-free for many years, and that the Child Welfare Service just hoped he would give up. Elliot felt that he was seen as irrelevant for the

children. This can also be linked to the discourse on fathers as a threat, as the social welfare workers in Scourfield's (2003) study looked at fathers as a threat that could be related to drug addiction. We might say that he was regarded as irrelevant *because* he was seen as a threat. A father who is seen as a threat is not considered suitable to have custody of the children, and hence irrelevant. The two discourses about fathers as a threat and irrelevant, therefore, support each other and are closely linked.

Christian, who has an eight year old daughter, became the single responsible caregiver for the daughter for three years when the child's mother became acutely mentally ill, and was hospitalised for treatment. The daughter, who until the mother's admission was living with her, was 3 years old. Christian experienced the situation as difficult, particularly in relation to the child's visits to the mother. He felt that the visits to the mother were not good for the daughter as the mother was mentally unstable. Therefore, he sought to shield their daughter from spending too much time with her mother. He even contacted the Child Welfare Service for advice and guidance, but he felt that they pushed for the child to have contact with her mother. In his opinion, they were more concerned with the mother's situation and that she would get well, than actually seeing to the child and her needs. He expressed a feeling of being irrelevant, in the sense that he was not heard in relation to his opinions about the visits to the mother, about the daughter's needs and his own need for guidance. He believes the mother was heard more than him, and he also felt that her needs were prioritised over their daughter's needs.

"I think they have given too much thought to the mother (...) I felt that if I said anything, if I kept the kid back from meeting her mother, I couldn't do it. Then they listened more to the mother (...) I felt that they actually believed her more than they believed me. I think it's a strange system. Even though I have the kid and see the kid every day, and see how she develops, still the mother is heard, who has not seen her. And who does not know anything..."

When he talks about the meeting with the Child Welfare Service, he says that he was always open and honest, and for him it's still incomprehensible that he did not receive help. *"I don't understand what the problem is, I'm an open and honest man, so I never understood. Can I actually not get any help? Is that how it is?"*. This is also Elliot's concern: *"I have been honest all the way and put my cards on the table, but even so..."*. These statements may be seen as expressing a sense of powerlessness. They do what they can to get help and to achieve what they want, yet they are not heard, and they feel they are considered irrelevant.

Dulac (1997, cf. Dufour, Laverigne, Larrivière, & Trocmé, 2008) argues that professionals working with families are not always very good at understanding the requests for help from men, which sometimes takes a different form than requests from women. This may explain why some of the men in this study feel they are not being heard and not getting the help they need.

Tom, who has a 19-year-old daughter, took over the responsibility for the daughter when her mother died. The daughter was then 15-years old. Child Welfare Services had already been involved for several years because of the mother's problems with alcohol. The father had not been particularly involved in the girl's life until then. The girl was not accustomed to having limits and this made the transition from the mother to the father somewhat complicated both for Tom and his daughter. He experienced the contact with the Child Welfare Service as positive; however, he reacts to the fact that he was not asked to be involved by the Child Welfare Service while the mother was alive. Tom conveys the sense of being seen as irrelevant as a father. *"There was little I could do about it, you're sort of sitting on the side as a father when you have not been married to the mother (...) I was not included and not heard"*. Tom claimed he didn't know how difficult the situation was, and wished he was informed earlier, as he

now is left with a feeling of powerlessness because he did not contribute more when his daughter was growing up. After the girl's mother died he felt that everything got turned upside down. The Child Welfare Service wanted him to become the primary caregiver, and they had good cooperation. *"But when you become a single father, when the mother dies, it then suddenly becomes something else. It changed from 0% to 110% involvement. So I had to take in a lot in a short period of time"*. We can understand this as a discursive change. A new, more positive construction of his role as a father becomes evident; due to the circumstances, his role as a father has changed. From being irrelevant to the child, both in the eyes of the Child Welfare Service and partly in his own eyes, he now has a very important role in relation to the child. Here we can wonder if Tom would ever have been involved if the mother had not died. Initially he was irrelevant, but was pulled in as a resource in a "crisis resolution" when the mother died.

Oscar, who has 20-year-old twin daughters, had a wife who was an alcoholic, but who is now deceased. The children have left home and his contact with the Child Welfare Service, which began nearly 20 years ago, recently ended. He is concerned that they were met with the old prejudices of the Child Welfare Service in relation to the gender roles.

"If a mother is an alcoholic, it is so much worse for the child than if it is a father. If a father is an alcoholic they don't care that much as long as the mother is sober. But if the opposite is true, then it becomes an issue. I shielded the kids as best I could (...) It was sort of the mother who should be sober and take care of the kids. Not their father. But there has been a struggle all the way, that I was a father, I wasn't seen as able to provide care for the children as well as a mother would do".

The Child Welfare Services wanted to take the children away from home because of the wife's alcohol problems, despite the fact that Oscar, according to his account, had no problems. Oscar felt that the Child Welfare Service thought that it was irrelevant that he cared for and protected the children. He felt that they believed the father could not give the children as good care as the mother could. The care he gave the children was thus seen as irrelevant. This can be seen as decisions being based on the mother and her condition.

Implicit in this discourse, we find the attitude that mothers are better and more natural caretaker than the fathers. This is a topic several of the fathers are engaged in. Sommer (1997) refers to this as a "cultural lag", where a traditional view of men and women in the relation to the child has been supported by childhood and developmental psychology. The traditional idea about the mother's unique and irreplaceable importance for the healthy development of the child is still deeply rooted in our cultural vision. Altered life conditions may often lead to changes in people's perceptions. However, certain attitudes undergo a very slow change, both on the personal and the cultural level. This also applies, to a large extent, to the professionals' opinion about who is the most important person in the care of the child (Ibid).

Christian, Tom and John were also concerned about this cultural lag, even if they did not use these exact words. They talked about the old-fashioned attitudes that linger on, and about the mother being the one who is best suited to take care of the children. At the same time as they criticised this attitude in the Child Welfare Service, we also found the same attitude in several of the fathers themselves. The fathers presented themselves as having a hard time, but one still gets the impression that they felt they fell short. Christian gave the impression that his position as the main responsible carer for the child was a temporary affair, while the mother was mentally ill, but also that he took the job seriously and that he did everything he could to do the right thing for the child. Yet, he emphasised that this was something the mother was actually better at doing: *"So you might say that I have been both mother and father through all this,*

which I have not coped with very well. You are a father, right, and you shall be a mother as well. You can't do that. You cannot replace a mother". Christian clearly expresses that he feels he falls short in relation to the mother and he therefore expresses that it is the mother who is the most important caregiver. Oscar claims that when the mother of his children is sober, she's a better caretaker than him; she cuddles more and is softer in her approach to the children. This is introduced as a topic by several fathers; the distinction between "soft", cuddling mothers and more severe, firm fathers.

John, who has two young children and a girlfriend who is seriously mentally ill, was also clear on this. He took the primary responsibility for the children after his partner was ill, but he considered his partner as "she is better, she knows more and is more educated". He views mothers generally as more committed and having a better overview of the children's needs, in a situation where the mother is healthy, as he emphasised.

4.2. Fathers as a threat

According to Scourfield (2003), "Fathers as a threat" is the most dominant discourse in the Child Welfare Service. This discourse was related to the fact that the father was seen as a threat to the children, their mothers and the social workers. This was also reflected in our material.

Elliot felt from the very start that he was not seen as a party in the case for the Child Welfare Service. He argues that they really did not want to have anything to do with him. He felt that he was seen as a problem, and the Child Welfare Service felt he should move out so that the mother could have a better chance of keeping the children, despite the fact that she struggled with drug problems. He was also told to have nothing at all to do with the children. Elliot depicts the intent of the Child Welfare Service to "Keep the father away". This can probably be related to his problems with substance abuse. Here, it seems that it was the drug abuse identity that was decisive, even after several years as drug-free; the identity of the father was of secondary importance. As shown previously, the discourse is very similar to the discourse on fathers as irrelevant. Elliot also experienced being accused by the children's mother of sexual abuse of their daughter. He explained the accusations with the mother's fear of him getting custody of the children. When he was cleared of the charges, there were accusations from others in the mother's family that he had abused their son. Thus, there were several people who tried to reinforce the discourse of the father as a threat in Elliot's case. The Child Welfare Service also treated him as a threat by excluding him from the work regarding the children. It does not seem that Elliot depicts himself within this discourse. He realised early on that he was not able to take care of the children, and he then asked that the Child Welfare Service to take custody of the children. He became clean from drugs when his daughter was around three years of age, and he then considered that he would be able to take care of his daughter.

Andrew's former cohabitant also has a drug problem, and he says that that was the reason they came into contact with the Child Welfare Service. Andrew says that although it was the children's mother who had a substantial substance abuse problem, the Child Welfare Service believed for the first two years after the initial contact that it was he who was the problem, and that he was a terrible person. He says:

"She did trick them for two years, about me being the problem. I was referred to as the alcoholic. I was a danger to myself. I was damn angry. I was dangerous for the kids (...) It took about two years before they realised it was actually the mother who was the problem".

It seems like it is the mothers' presentation of the fathers that creates the understanding of them as a threat, and the Child Welfare Service accepts the mothers' views. At the same time, Andrew tells us about the problems he has with keeping his temper. He says he will "never forget what I'm capable of" and that he has attended an anger

management course. When telling us this, one can say that he also portrays himself as a threat, especially towards the children's mother.

Oscar, who had a wife who was an alcoholic, said he felt that the Child Welfare Service also accused him of having an alcohol problem, which he did not have. This was because he had a father who was an alcoholic and the Child Welfare Service said that he probably also had a problem, as it is hereditary. This may suggest that the Child Welfare Service looked for signals in Oscar that would indicate that he was a threat to the children. Thus we see that the discourse about men as a threat may also act as something the Child Welfare Service scrutinises the fathers for. Despite the fact that it was Christian who contacted the Child Welfare Service, he also experienced that the Child Welfare Service searched for faults in him.

"I actually felt that they were after me. It was almost like they gave notice to the kindergarten. Look out when he comes, and how is the girl when he comes with her. I felt scrutinised. By God, the kid could have a bad day in the morning, right. But everything was written down and so it was noted that the father was so and so. That is how I experienced it; it was as if they were after me. So I felt like I was walking on pins and needles. I couldn't do anything wrong. I felt I almost had to... to tickle her so that she would be in a good mood, you know? It is so disgusting, because you feel you are ... they put you on trial in a way; it's really disgusting because you feel really tense".

The fathers in both Scourfield's study (2003) and our study were not only portrayed negatively. Even though we have seen in the discourses about fathers that they are viewed as irrelevant and as a threat, we also found, like Scourfield, that the fathers could also be portrayed as better than the mothers.

4.3. Fathers as better than mothers

The fathers discussed in this article are all in a situation where the mother is unable to care for the children, and the father has primary custody of the children. The starting point is hence, from what the fathers say, that they are better able to take care of their children than the mothers. To be identified within this discourse, the fathers have to be identified with a "bad mother" according to Scourfield (2003). That was the case for all fathers in this article, in the sense that the mothers were incapable of taking care of the children. Some of the fathers felt that this was temporary, while others considered it a permanent situation.

Andrew was particularly strong in his presentation of a discourse about himself, as a father who is better than the children's mother. To begin with, the Child Welfare Service focused on Andrew as the problematic one in his relationship with the children. However, after two years, the Child Welfare Service understood that "it was the mother who was the problem", as he says. Andrew was involved in a court hearing over the custody of the children. The Child Welfare Service was present and said clearly that he was best suited to care for the children because of the mother's drug problems. Here, we can say that there is a discursive change for the parties involved; there is a new construction of the father's role that is more positive, and which Andrew was more comfortable with. The alteration from being seen as a threat both to himself, to the children, to the children's mother and to some extent, to the environment, he is now considered the best suited to have primary custody of the children.

Thomas was also very clear in this discourse. He talked extensively about a mother who did not take responsibility for the child, and that he had to take care of the child more than he should have according to the sharing agreement they settled on. Thomas suggested several times that the mother made poor decisions with regard to the child, that these could be related to the mother's "laziness" and that he had to do things for her, like picking up the child from day care and shopping.

Elliot also portrayed his child's mother as unfit to take care of the child, but at the same time he was clear that, to begin with, he was not particularly suited either. As an addict, he contacted the Child Welfare Service when his partner became pregnant. When he wasn't addicted to drugs anymore, he gradually took over the custody of the child although it was a long process with the Child Welfare Service. The mother has not been able to overcome her drug abuse and she has also failed to participate in important events in the child's life. The Child Welfare Service' discourse on Elliot alters during the process, where the discourse goes from him being an irrelevant father, who represents a threat, to being viewed as the one who is better suited to taking care of the child than the mother, who still continues to use drugs.

Christian, Oscar and John emphasise that if they are better caregivers than the mother, this is because the mother is mentally ill, as in Christian's and John's case, and when she is drunk, when it comes to Oscar. Christian and John hope that this is a temporary situation.

4.4. Father as caregiver

All of these fathers have in common that they have had to take responsibility for the children, for the most part alone, because the mothers have problems. Some of the fathers have expressed that this is tough, that they have sacrificed a lot and that it has had a price. But they also take for granted that they should take on this responsibility for the children. Elliot expresses it this way: *"The responsibility I felt when I became a father was that they come first, and then I came second"*. Christian described it as a tough time when he was alone with the responsibility for their daughter and everything it led to, of uncertainty around the mother's condition and the interaction between mother and daughter. *"But that's what you do. It's your baby, and that is what it is all about"*.

After the relationship to the children's mother ended, Elliot was alone with the responsibility for the children, who were then 6-months old and 2-years old, for a short period. He experienced this as very hard, because he had no experience with children, especially not as a drug-free man. He contacted the Child Welfare Service and asked for help. Elliot says that it was in this period when he was alone with the children that the feeling of fatherhood awoke in him. *"I think it was then that my fight against the Child Welfare Service began, because when I got this feeling of fatherhood, which I had not had much of before, it meant a lot. And I was glad when the children left, but I missed them at once"*.

Christian also asked for help from the Child Welfare Service, but he did not get the help he asked for. He found it difficult to know how he should handle the situation in relation to the child's reactions.

"A long time passes between each time she gets to see her mother, and the mother shows up with cuts in her face and stuff like that, it has been really hard. Both me and the kid sat in the car and cried ... I didn't understand the kid, right, and that was why I went to the Child Welfare Service, to seek help from them".

He was told to read books on the subject, something he was not particularly comfortable with. He also sought information about the mother's situation, as he did not know anything and in what condition she was in before the visitations. He found it very frustrating not getting the information he believed was necessary to protect his daughter in the best way. He felt that the Child Welfare Service's attitude was:

"But the poor little kid, she must see her mother. Of course she will see her mother, but then there should be a little more honesty about what is wrong with her mother, and whether it is good, and reassure the father that everything goes well. And give me information about how it shall be handled".

Christian thus shows clearly that he takes responsibility for the child, even if it is at the mother's expense. At the same time, he was also concerned that the child should not be treated any differently because the mother was ill. He set the boundaries for the child where he thought others did not. Christian said that he thought it was tough to be in a situation where he saw that the child was in pain, but he still had a clear idea on setting limits and the upbringing. At the same time, Christian expressed a certain pride in what he had done. He said that he took the right choices in relation to the upbringing when he sees the positive progress the child has had.

Thomas had custody of his daughter every other week, but he tried to get fulltime care of the child as the child's mother was struggling mentally. He was open about how tough it was to be alone, but he just had to endure it: *"I've been tired, I've been sick, I have been frustrated, but you are a parent and you clench your teeth and do your job"*.

Also Andrew found it very hard to be the sole person responsible for the children. They had special needs physically, socially and academically and demand a lot of follow-up. When he in addition felt that he had to fight the Child Welfare Service he had had enough at the end.

"I called them and said that now you will have to come and pick up the kids, place them somewhere else, get them away from me, I can't do this anymore. I want a life. I have a new family; I have a new son, now I cannot take it anymore. It's enough".

After this phone call, he didn't hear from the Child Welfare Service for 6 months. Andrew felt like he had been sitting with his head in a vice for many years, he felt he could not raise their children as he wanted, and that he constantly had to stand trial for the Child Welfare Service. He summed up his experience like this: *"It's tough being a father, especially when you have an incompetent mother to the children"*. Andrew can be perceived as if he does not want to be responsible for their children as it is a very difficult situation with many stressful factors surrounding them. At the same time, he got the children away from the mother's home when he felt that the environment there just wasn't right for them. He had also been to court several times in relation to the care of children. He had been in close contact with the school to ensure that the children received the assistance they needed there, and thus he had repeatedly shown that he was involved in the children's lives and took the task of being primarily responsible for the children seriously.

Elliot said he needed a follow-up from the Child Welfare Service when his daughter moved back in with him, because of her problems both at school and with friends, as well as struggling with her relationship with her mother. But Elliot now felt that it was going well and that he had managed to develop an understanding of what the child needed from him.

"If there is anything, we'll talk about it. We'll sit down and talk about it. She has learnt why she has consequences, what she is reprimanded for, and the reason why. One is allowed to be angry, happy, sad ... The most important job is to be there and try to build a relation, a dialogue. Communication, and that there is stability and security".

Elliot acts according to a discourse that largely is about communication, which Lupton and Barclay (1997) defined as communicative actions learned by culture. This communication strategy, with emphasis on explaining the actions and consequences, reflects part of the individuality that is applicable in Elliot's case, which is affected by the fact that he is educated within a profession where this is greatly emphasised. One can, therefore, assume that the discourses of family life and work life are united in his actions as a father.

Oscar talked about the immense challenges with children in their adolescence, and that they had struggled both academically and socially. What was important to him in relation to the children was

"To actually have contact, to know what they stand for and how they think". Regular routines, predictability, clear limits and to "be there" for the children when they are with them was something many of the fathers highlighted as important in their contact with the children. The fathers describe their own fathers as being more absent and distant during adolescence. The point of "being there" can characterise what the fathers see as different from the previous generation of fathers, and from which they want to distance themselves.

Most of the fathers were occupied with doing things together with their children. They emphasised being active with their children, and they highlighted activities such as swimming, holiday trips, downhill skiing, going to the cinema and outdoor activities. According to Lamb (2004), a dualistic worldview is presented in much of the literature on child development, where the parents represent different principles and worlds. The mother stands for caring, intimacy and emotion, while the father, among other things is associated with the setting of boundaries and responsible for activities. From the fathers' statements, it appears that the fathers in this study to a great extent represent the fathers who set limits and do activities together with their children, as Lamb (2004) pointed out.

5. Discussion

Our analyses of the seven fathers who talked to us about their meeting with the Child Welfare Service, show us that the discourse about men as a threat and men as irrelevant were the most distinct discourses for these fathers. Several of the fathers felt that they were not included in the cases that referred to their children. This was with regard to information about the children, as well as decisions taken in relation to the children.

A dominant theme for some of the fathers was that the mother was given priority. The fathers' narratives were, however, complex and they related to different discourses when they talked about their paternity. Some of the fathers expressed that the mothers were best suited to attend to certain parts of the care giving at the same time as they criticised the Child Welfare Service for this attitude.

We did not find all the discourses that Scourfield found in his study in our material. This may be related to the discourses coming from two different perspectives: Scourfield's discourses are identified by the Child Welfare Service workers' perspective, and our perspective is from the fathers themselves. The discourses we got access to from the fathers' narratives were indeed dependent on how the fathers wanted to present themselves and their relationship to the Child Welfare Service. This study shows that there are multiple discourses about fatherhood that are prominent and which are important to consider in working with both the child and the other members of the family.

From the fathers' statements, we cannot see that it is the fathers' lack of interest that is the reason for the lack of inclusion in relation to the child. It rather looks like the flow of information may be limited by confidentiality vis-à-vis the mother. In some cases, this gives a poor outcome as it results in the father not receiving any information at all about the child. In such situations, one may say that the discourse of fathers as irrelevant seems to be prominent. We also found that the discourse on fathers as a threat exists. This was both related to threatening behaviour, sexual abuse and substance abuse. This meant that the father was mainly excluded from the child's life. It also appears that the fathers had to fight hard to reverse this discourse, or in some cases convince the Child Welfare Service that the threat no longer existed (e.g. that they had become drug-free). Even then it could take a very long time before they could take part in their children's lives again. Therefore, we understand that if one has been seen as a threat it can also make a father be seen as irrelevant. He will not be considered as a potential caregiver and therefore not be included in the Child Welfare Service's work.

Although several of the fathers have expressed that at times it was tough, and some of the fathers felt they had sacrificed a lot, it was still a responsibility they felt they had to take on. They said that it was obvious that they fought for and took the responsibility for their children. For these fathers this was a particularly comprehensive responsibility as they cannot share responsibility with the mothers, who were not capable of it because of drug-, alcohol- and mental health problems. The setting of limits in the child's upbringing was emphasised as important by all the fathers. The fathers made a point out of saying that, in their opinion, they were generally better at this than the mothers. They believed they were consistent and several of them emphasised that they felt that the children trusted them because they were clear. Doing things with the children such as being present, having time to talk to them and feeling that they know their children, were things that were of importance for most of the fathers. They felt they succeed better and better as the years go by, and that they become more secure in their role as fathers. This shows that fathers should have the opportunity to show that they are actually capable of being responsible for their children and that any decision about the father's competency as caregiver should be based on his actions, rather than how he is presented by others. Several of the fathers found that when the children's mothers did not function well, their own ability to provide care was also questioned.

The fathers in this study did not live with the children's mothers; this makes it especially important that the fathers' ability to provide care is assessed independently of the mothers' functioning, because the fathers will provide care independently, that is, separate from the mother. The interviews with the fathers demonstrate how dynamic the discourses can be in the direct encounter between the fathers and the Child Welfare Service workers. There were several instances where discursive changes took place over time, either because the circumstances changed, or because the Child Welfare Service workers came to a different understanding of the mother's and father's situation. We saw that the discourses when meeting a specific father are more dynamic than appears to be the case in Scourfield's material, where it was "the father in general" who was the object of discourse. This also supports our assumption that it is the mother's presentation of the father that mainly influences the Child Welfare Service in meeting with the father. When the father is included more, the Child Welfare Service workers will see the father more directly and not through the mother's eyes, and thus the basis of their discourse about the father could change.

Several of the fathers were keen to convey that they were equally well suited to care for a child as the mother, but at times they were ambiguous on the subject. The old prejudice both in the Child Welfare Service, as well as in society, that the mothers are best suited to take care of children is expressed by several of the fathers as well. At the same time, the fathers said that their care was not the same as a mother's care. Mothers have more of an overview of what the children need, and that they cuddle more and are more "soft" in their approach to caring. In some cases, it is unclear whether they talk about the mother of their own children, or whether they are talking about "the mother in general", i.e. a construction of mothers. We interpret this as a token that they are mainly influenced by the dominant discourse that says that mothers are better and more natural caregivers than fathers. At the same time, they criticised the Child Welfare Service for having old-fashioned attitudes and what Sommer (1997) calls a cultural lag, but the fathers broadly have the same attitudes themselves. This might strengthen the fathers feeling that they constantly have to prove to the Child Welfare Service that they can take care of the children in a good way. This may be something that they also must prove to themselves, as these attitudes appear to be deeply embedded.

As mentioned in the introduction, the identity of the father is shaped by, among other things, ideologies, culture, norms and values. Thus, both personal experience and prevailing norms and values in

today's society form their identity as a father, and the values they adopt vis-à-vis their own children. Different discourses assign the individual different subject positions and opportunities of action. This is a process where the fathers, to a large extent, also assign subject position to themselves based on what discourses they take in.

According to Lupton and Barclay (1997), there are many and often competing discourses about fatherhood, and it seems like the fathers can be affected by several discourses simultaneously.

It is important to bring forth the experiences of these fathers so that the Child Welfare Service can support them in the best possible way in their task of caring. This need is particularly important in the situation these fathers are in, when they become the sole caregiver and are influenced by the mothers' problems in various ways. This is important so that the fathers in the best way can maintain care and also feel that they are worthy caregivers for their children.

Acknowledgments

First, we want to thank the fathers who shared their experiences and thoughts in the interviews. The staff at several child welfare offices has given valuable help with the recruitment of the fathers.

We also want to thank Berit Brandth and Inger M. Tronvoll, who have contributed with helpful advice concerning the article. This article started as a paper in a PhD-course, and the participants in this course also gave useful comments.

References

- Backe-Hansen, E. (2001). Morsbilder i barnevernet [Images of the mother in the child welfare service]. *Norges Barnevern*, 78(2), 3–14.
- Brandth, B., & Kvande, E. (2003). *Fleksible fedre: maskulinitet, arbeid, velferdsstat* [Flexible fathers: masculinity, work and welfare state]. Oslo: Universitetsforlaget.
- Buckley, H. (2003). *Child protection work: Beyond the rhetoric*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Daniel, B. M., & Taylor, J. (2006). Gender and child neglect: Theory, research and policy. *Critical Social Policy*, 26, 426–439.
- Dufour, S., Lavegne, C., Larrivé, M., & Trocmé, N. (2008). Who are these parents involved in child neglect? A differential analysis by parent gender and family structure. *Children and Youth Services Review*, 30(2), 141–156.
- Dulac, G. (1997). *Les demandes d'aide des hommes*. AIDERAH, Montreal. https://epost.hist.no/exchange/anitass/Kladd/SV:%20Proofs%20of%20%5bCYSR_1765%5d.EML/1_text.htm#bbib22
- Fauske, H., Lichtwarck, W., Marthinsen, E., Willumsen, E., Clifford, G., & Kojan, B. H. (2009). *Barnevernet på ny kurs? Det nye barnevernet: Et forsknings- og utviklingsprosjekt i barnevernet* [The Child Welfare Service taking a new course? The new child welfare services: A research and development project]. Bodø: Nordlandsforskning.
- Franck, E. (2001). Outreach to birthfathers of children in out-of-home care. *Child Welfare*, 80(3), 381–399.
- Haavind, H. (2006). Midt i tredje akt? Fedres deltakelse i det omsorgsfulle foreldreskap [In the middle of the third act? Fathers participation in the careful parenting]. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 43(7), 683–693.
- Hennum, N. (2002). *Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder. Om å være mor og far for norsk ungdom* [Love and authority's cultural codes. About being mother and father for Norwegian youths]. NOVA rapport 19/02.
- Lamb, M. (Ed.). (2004). *The role of the father in child development*. Hoboken, NJ: Wiley.
- Lupton, D., & Barclay, L. (1997). *Constructing fatherhood. Discourses and experiences*. London: Sage.
- Milner, J. (1993). A disappearing act: The differing career paths of fathers and mothers in child protection investigations. *Critical Social Policy*, 13(38), 48–63.
- O'Donnell, J. M. (1999). Casework practice with fathers in kinship foster care. In J. Gleason, & C. F. Hairston (Eds.), *Kinship care: Improving practice through research* (pp. 167–188). Washington, DC: Child Welfare League of America.
- Plantin, L. (2003). Det "nya faderskapet" – ett faderskap for alla? [The "new paternity" – a paternity for all?] In T. Johansson, & J. Kuosmanen (Eds.), *Manlighetens många ansikten. –fäder, feminister, frisörer och andra män* [Manhood's many faces – father, feminist, hairdresser and other men]. Malmö: Liber AB.
- Risley-Curtis, C., & Heffernan, K. (2003). Gender biases in child welfare. *Affilia*, 18, 395–410.
- Ryan, M. (2000). *Working with fathers*. Abingdon, Oxford: Radcliffe Medical Press.
- Sagatun, S. (2008). *Kjønn i sosialt arbeid med ungdommer og foreldre* [Gender in social work with youth and parents]. Oslo: Universitetsforlaget.
- Scourfield, J. (2003). *Gender and child protection*. Hampshire, New York: Palgrave Macmillan.
- Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis. Theory, method and research*. London: Sage.
- Smith, J. A., & Osborn, M. (2003). Interpretative phenomenological analysis. In J. A. Smith (Ed.), *Qualitative psychology. A practical guide to research methods*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Sommer, D. (1997). *Child psychology: Development in a changed world*. Oslo: Educational Forum.
- Strega, S., Fleet, C., Brown, L., Dominelli, L., Callahan, M., & Walmsley, C. (2008). Connecting father absence and mother blame in child welfare policies and practice. *Children and Youth Services Review*, 30(7), 705–716.
- Strug, D., & Wilmore-Schaeffer, R. (2003). Fathers in the social work literature: Policy and practice implications. *Families in Society: The Journal of Contemporary Human Services*, 84(4), 503–511.
- Walmsley, C. (2009). Fathers and the child welfare system. Paper presented at "Research for practice network", The Federation of Community Social Services, BC.

Artikkel 4

Fathers' involvement with the Child Welfare Service

Anita Skårstad Storhaug*

Social Education and Child Welfare Work Programme, Sør-Trøndelag University College, Postbox 2320, 7004 Trondheim, Norway
Department of Social Work and Health Science, The Norwegian University of Science and Technology (NTNU), Norway

ARTICLE INFO

Article history:

Received 14 February 2013
Received in revised form 12 August 2013
Accepted 12 August 2013
Available online 17 August 2013

Keywords:

Fathers
Involvement
Child Welfare Service
Discourses

ABSTRACT

Despite an increased focus on fathers' importance for children's development and the Nordic countries' focus on gender equality, a number of studies claim that the Child Welfare Service (CWS) fails to involve fathers. However, few studies have taken the perspective of CWS workers. The aim of the article is to identify central discourses on fathers among CWS workers in Norway. Two central questions are: How do CWS workers understand fathers? And from their perspectives: What promotes and inhibits the involvement of fathers? To explore these themes, four focus group interviews were conducted, with 14 CWS workers. Four central discourses on fathers were identified: Mothers and fathers as gender neutral, fathers as little involved, fathers as (more) involved, and mothers and fathers as different. Factors that promote the involvement of fathers were society's increased focus on gender equality, society's and fathers' own changed perception of fathers' role, and increased focus on children's networks. Factors identified as inhibiting involvement were lack of resources, fear of conflicts, negative descriptions of fathers, and uncertainty regarding legislation. Explanations for fathers' own lack of involvement were fear of confrontations, prioritisation of a new family, and a lack of understanding of their importance for the child. Different discourses on fathers lead to different practices regarding the involvement of fathers. By failing to involve fathers, an incomplete picture of the family's resources and challenges is provided. This hampers targeted measures to ensure the best outcome for the child.

© 2013 Elsevier Ltd. All rights reserved.

1. Introduction

In recent decades, the father's role in the family has undergone significant changes. From serving as the primary financial provider for the family, the father's role has evolved to one of being more present and engaged in daily contact with the children (Lorentzen, 2012; Risley-Curtiss & Heffernan, 2003). In the Norwegian public debate, the father's role in relation to his children has long been a significant topic. This is also reflected in socio-political measures, such as the father's quota, which provides fathers the right to fourteen weeks of paid parental leave. Cohabiting fathers also have an automatic right to shared custody if the couple were to separate. These policies are an indication that mothers and fathers generally are seen as equal caregivers, with the same rights and obligations towards the child.

A growing literature identifies how fathers contribute to their children's development and well-being (Lamb, 2010). Fathers' levels and quality of involvement are claimed to have importance for educational achievement, (Flouri & Buchanan, 2004; Goldman, 2005) and the prevention of delinquency (Harris, Furstenberg, & Marmer, 1998). According to Sarkadi, Kristiansson, Oberklaid, and Bremberg (2008: 155), "there is evidence to indicate that father engagement positively affects the social, behavioral, psychological and cognitive outcomes of children", especially in families with low socioeconomic status. Fathers,

like mothers, can of course also have a negative influence on their children's development. Several studies (Flouri, 2005; Lloyd, O'Brien, & Lewis, 2003; Stormshak, Bierman, McMahon, & Lengua, 2000) show that fathers' psychopathology and punitive, inconsistent and unpredictable parenting practices are associated with children's behavioural and emotional problems.

2. Fathers and the Child Welfare Service

Despite this increasing focus on fathers' contributions, a substantial body of research shows that the main focus of the CWS is on mothers, and that they fail to involve fathers (Scourfield et al., 2012; Strega, Brown, Dominelli, Walmsley, & Callahan, 2009; Walmsley, 2009). Fathers are described in a distinctly negative manner within the CWS.

Scourfield (2003) conducted fieldwork in a social work office in Great Britain, where based on how social workers talk about men in contact with the Child Protection Services, he constructed six discourses: (1) men as a threat, (2) men as no use, (3) men as irrelevant, (4) men as absent, (5) men as no different from women and (6) men as better than women. Vagli (2009), who conducted a similar study in a Norwegian CWS office, claims that the dominant view is that fathers are violent, unpredictable, unreliable, egocentric, uncontrolled, and not very communicative. They are also often considered irrelevant, are considered to create problems for mothers, and to be potentially dangerous for the children. Nilsen (2006) analysed case files from Norwegian CWS offices and found that fathers are often portrayed as

* Tel.: +47 92221942.
E-mail address: anita.s.storhaug@hist.no.

irresponsible adults with no importance in their children's lives, even in cases where they live with their children.

Social work has had a tradition of focusing on the mother in relation to child protection issues, and that might represent a significant barrier to fathers' engagement (Maxwell, Scourfield, Holland, Featherstone, & Lee, 2012: 300). Ferguson and Hogan (2004) identified several patterns of rationalisations among social workers when it came to not involving fathers in their work with families. The fact that there are so many single mothers in contact with the CWS was used as a justification for not working with fathers. Because of lack of time and resources, social workers need to be cognizant of obvious benefits of including fathers before they can be sure that doing so is worthwhile. Of the exclusionary dynamics, the most dominant was the notion of the dangerousness of men. This image is often built on characteristics that are provided by the mothers (Franck, 2001), rather than on conversations with and objective assessments of fathers.

Literature review regarding fathers' involvement with the CWS by Gordon, Oliveros, Hawes, Iwamoto, and Rayford (2012) has found factors influencing involvement on different ecological levels; individual-, family-, service provider-, program- and community level. On the service-provider level, fathers' experience with services can predict their engagement with the services. Caseworkers' preconceived notions and actual messages, their training level, and the level of perceived or assessed need for services may also impact the fathers' involvement with both their children and the services (Ibid:1412).

The problem of fathers being less involved is "not simply one of deficits in professional practice"; rather, the reasons are complex (Scourfield et al., 2012: 1425). The importance of fathers' own reluctance to be involved is emphasised by several authors (O'Donnell, Johnson, D'Aunno, & Thornton, 2005; Schock & Gavazzi, 2004). Explanations for this reluctance include fathers' distrust that the CWS is there to help them, fear of not being competent fathers, concern about losing custody of children they have with another woman, fear that involvement will result in their being ordered to make child support payments they are unwilling or unable to pay, and fear that involvement would affect their relationships with future or current partners. Other possible reasons are that they "view parenting as the mother's role, or find that interventions are not focused upon their perceived needs or preferred activities" (Maxwell, Scourfield, Featherstone, Holland, & Tolman, 2012:167).

The role of mothers as gatekeepers is also seen as an obstacle for the involvement of fathers (Malm, Murray, & Green, 2006; O'Donnell et al., 2005). Information about fathers is often withheld by mothers, and possible outlined reasons for this are: unwillingness to let the father know that she is involved with the CWS; fear that the father will get custody of the child; fear of the father's reaction to being identified, especially if the father is considered violent; and anger at the father if he's involved in a new relationship. In some cases, the mother has good reasons for wanting to exclude the father; "some men will need to have contact with children restricted because of risk of serious harm" (Maxwell, Scourfield, Featherstone, Holland, & Tolman, 2012: 163).

A combination of several factors contributes to the imbalance in mothers' and fathers' respective positions as visible and accountable in child welfare cases. Social workers may be afraid of working with and confronting fathers who are potentially violent. The general norm of mothers as responsible for their children, combined with vague expectations of fathers, makes it even more difficult to make demands of fathers in child welfare cases (Backe-Hansen, 2001). According to Andenæs (2005), it is taken for granted that children are their mother's responsibility, and she is the one being held responsible if the care fails. The requirements of CWS towards the fathers, however, are limited. Haavind (2006: 686) views this as a *double set of parental standards*, where the fathers' efforts and importance are assessed in relation to a standard where all contributions are well received. It seems that the standard for fatherhood starts at zero. Backe-Hansen (2001) argues that the CWS's assessments of a child's care situation are concentrated

on mothers' characteristics or problems, while fathers typically receive far less attention. She claims that this can be linked to a general tendency of "mother-blaming" in the Western culture. According to Egelund (1997), the fact that CWS workers are most likely to encounter women in their work is not a sufficient explanation of the exclusion of fathers. In recent years, the importance of fathers to their children's upbringing has, in general, been recognised, and Egelund (1997) claims that it is more likely that the fathers are excluded because they are not perceived as a relevant part of the work of the CWS. Fathers are not immediately seen as a solution to problems, and they are rarely perceived as a possible resource. The poor involvement of fathers is detrimental "because a man's potential (and that of his wider family) to be a resource for the care of children is not used", and because the potential risk posed by a man to children is not properly assessed and managed Maxwell, Scourfield, Featherstone, Holland, and Tolman (2012): 161).

2.1. Study context: The Norwegian child welfare system

Norway, like other Nordic countries, is categorised as belonging to the social democratic welfare model (Esping-Andersen, 2000). Two key goals for the Nordic welfare system are to ensure children's welfare and protection (Eydal & Satka, 2006) and to promote social equality among all citizens. This notion of equality is also integrated into the Norwegian Child Welfare Services Act, and an important focus of this act involves measures to prevent children from being taken into care (Healy & Oltedal, 2010). According to Khoo, Hyvönen, and Nygren (2003: 510), the Nordic child welfare system is one in which all children in need are served; "abuse and neglect are not typical preconditions for beginning child welfare services". Wherever possible, measures are offered on a voluntary basis.

Norway is a country with a strong focus on equality and an emphasis on giving mothers and fathers the same rights and obligations through legislation and political measures. Is this also the case in the CWS? This study seeks to examine CWS workers' understanding of fathers, in terms of different discourses. These discourses give information about factors that promote and inhibit involvement of fathers.

3. Discourses on fathers

There are different social and cultural notions of what a father is or should be (Brandth & Kvande, 2003). To capture the CWS workers' understanding of fathers and of the factors that inhibit and promote involvement, discourse is used as a framework for understanding. The concept of discourse is understood and applied in a number of ways, with a variety of approaches. One widely used definition is that of Jørgensen and Phillips (1999), who define discourse as a specific way of talking about and understanding the world – or parts of the world. Discourses can also serve as normative frameworks (ibid.), and this is especially applicable within the CWS, where normative assessments are of great importance.

A discourse can be thought of as a kind of frame of reference, a conceptual backdrop against which our utterances can be interpreted. Numerous discourses surround any phenomenon, including fatherhood, and each strives to represent or "construct" it in a different way. Each discourse brings different aspects into focus, raises different issues for consideration, and has different implications for practice (Burr, 2003). There is a dialectic relationship between discourse and social practice (Brandth & Kvande, 2003). Discourses draw upon practices and "are a form of practice just as practices are given meaning and shape through discourses" (Morgan, 2011: 23). The use of discourses is constitutive both of the self and of others, and people are positioned by others in discursive interactions as particular types of individuals (Lupton & Barclay, 1997).

Within the various discourses, there are always some appointed positions; called *subject positions*, within which the individual is placed. Subject positions must be understood as culturally created notions

about what positions are possible to take (Wetherell, 2001). These particular subject positions are associated with certain expectations regarding behaviour (Jørgensen & Phillips, 1999). There are always multiple and contradictory discourses at hand, and different discourses on fathers place fathers in different subject positions (Brandth & Kvande, 2003). In the context of the CWS, this means that the different discourses that the CWS workers operate within place fathers in different subject positions. This will have consequences on their expectations and assessments of the fathers and on how they choose to deal with the fathers.

There are several and often competing discourses regarding fatherhood (Lupton & Barclay, 1997). No discourse can be totally established; there are always other discourses that define reality differently and provide other guidelines for action (Jørgensen & Phillips, 1999). In the Nordic countries, the discourse on “the new father”, which refers to an engaged and present father, is well-known and established; this notion has shaped the idea of what constitutes acceptable fatherhood today. Eerola and Huttunen (2011) claim that the concept of “the new father” can be seen as a metanarrative, a cultural dominant story, about what it means to be a good father today. But at the same time, there are still cultural conceptions working in a more traditional direction (Johansson, 2004). Hobson (2002) claims that there are currently two dominant and competing discourses when it comes to fatherhood: the traditional model, in which the father's main task is to be the family's financial provider, and the newer model, in which the father also takes part in child care and is more present in the children's upbringing. It is in this juncture that the CWS workers are making their assessments and decisions (Johansson, 2004).

The concept of discourses is especially useful for the discussion of occupational culture (Holland & Scourfield, 2000: 201). Discourses on fatherhood affect the CWS workers' professional premises in the assessments of fathers (Hennum, 2002). Since discourses are also maintained through practice, there is a potential here for change (Tronvoll, H., & Kröger, 2010). Therefore, it is important to raise the awareness of what types of discourses we operate within, and to be open to alternative discourses (Gulbrandsen, 2006).

4. Method and data material

4.1. Focus groups as method

This article is based on data from four focus group interviews with 14 CWS workers (with three or four participants in each group), from four different local offices in mid-Norway. Focus group interviews were chosen as the method primarily because the group dynamics and spontaneous interaction between participants provide information that is difficult to obtain in individual interviews. The interaction between the group's participants stimulates thoughts, ideas and memories, and they complement each other's stories, allowing us to more easily obtain both the commonalities and variations in the participants' experiences and opinions (Krueger & Casey, 2009). According to Brandth (2001), the focus group interview is a method for grasping both social interaction and discourses.

4.2. Study sample

For the recruitment of the participants, the managers at four different CWS offices were contacted. The managers forwarded an e-mail from me to all employees (with no management responsibilities), who worked directly with child welfare cases. The e-mail contained information about the project and a request for an interview. Those who wanted to participate contacted me directly. The four participating offices were a purposive sample, to ensure sufficient variation related to office organisation and the size of the municipalities in which they were located. Three offices were located in a medium-sized city and the fourth in a rural district. Two of

the offices were Administrative Divisions and had as their main responsibility to assess referrals, make decisions, and coordinate and organise services and interventions. The third office was called a Measures Division, and had as its main responsibility to implement and follow up interventions in families. The fourth office had a general organisation and covered all tasks mentioned. The participants had a range of experience from 1 to 15 years working in the CWS, and their ages ranged between 27 and 58 years. Two of the participants were male, and 12 were female, reflecting the general gender patterns within the CWS workforce. All of the participants had qualifications as social workers or child welfare workers (two different education programs in Norway), at bachelor's degree level or above. Two had a master's degree in social work. The groups were composed of CWS workers who worked at the same office, and who knew each other. According to Kitzinger (1995), there is an advantage to interviewing existing groups as the participants can challenge each other on any contradictions between the opinions they claim to have, and what they actually do. Kitzinger (ibid.) also claims that it is important to consider the hierarchy within the group because it can affect the data. Hence, all participants were at the same level (officers without management responsibilities) in order to ensure that the participants felt comfortable sharing their opinions.

4.3. Data collection

All groups were interviewed once; the interviews lasted between 45 and 80 min and were conducted by the author. A semi-structured interview guide was used. All interviews began with a question addressing whether the topic of fathers was something that was discussed among colleagues at work, and if so, what their particular concerns were. Two other key questions were: “Several authors claim that fathers are rarely involved in the CWS's work. How does that match your experience?” and “What is of importance in your decision about whether to contact a father or not?” The interviews were recorded and transcribed verbatim, and the participants were given fictitious names. The two male participants were also identified by female pseudonyms in order to ensure their anonymity. Quotes are identified by the name and the number of the group to which they belong (1 to 4). The study was approved by the Norwegian Social Science Data Services (NSD), which assesses ethical aspects of research projects. The data collection took place between June and December 2011.

4.4. Analysis

Systematic text condensation is used as an analytic tool. This method is inspired by Giorgis phenomenological analysis and moderated by Malterud (2011) and is suitable for descriptive transversal analysis. The purpose of the analysis was to develop knowledge of the participants' understanding of fathers, and gain insight into factors that inhibit and promote involvement of fathers. The approach to the material was also hermeneutic, as the categorisation in different discourses involved an interpretation of the participants' statements. The analysis was conducted in four steps: 1) reading transcripts of all four interviews to get an overview of the data; 2) identifying meaningful units of text related to the involvement of fathers and coding these by writing keywords that summarised the specific units in the margin; 3) abstracting and condensing the coded text units and grouping them into categories and sub-categories. These categories formed the basis for the construction of the four discourses; and 4) summarising the content of the categories and presenting them as an analytic text, that is, a generalised description of the different discourses related to the understanding of fathers. Each analytic text was validated by recontextualising it to the rest of the material, and searching the entire material for data that contradicted my conclusions (Malterud, 2011).

4.5. Methodological considerations

Repeated interviews are often recommended in the methods literature. This could have strengthened the trustworthiness of the study by obtaining a more consistent impression of the participants' opinions. However, this was not done because of the limited time resources of the participants. Focus group studies are often conducted by several researchers who take part in both the interviews and the analysis, in order to obtain different interpretations and approaches to the material. Because of the nature and resources of this current study (a PhD project), the interviews and analysis were conducted by the author alone. This can be seen as a limitation in terms of trustworthiness. To compensate for this, the aim was to make the analysis process and the interpretations as transparent as possible.

This is a qualitative study with a relatively small sample, both in regard to number of groups (four) and number of participants in each group (three to four). The interviews were transcribed and read through consecutively, and after four interviews, the data was considered to be sufficiently saturated to answer the research questions. We cannot assume that the participants' opinions and experiences are representative of all CWS workers, especially in a context other than the Nordic child welfare system. However, this study has an exploratory purpose with no all-encompassing or comparative ambitions.

In regard to the number of participants in each group, recommendations in the literature usually range from five to twelve participants (Malterud, 2012; Morgan, 1998). However, as Morgan (1998) points out, if the aim of the study is to gain an understanding of participants' experiences, if they have a lot of experience with the topic, and the discussed topic is complex, smaller groups are more appropriate. This was the case in the present study. Therefore, in order to ensure enough time for everyone to express his or her opinions and to have an in-depth discussion of the topic within the available time frame, it was decided to have small groups (three to four participants). The number of participants was also a question of availability; in one group, all four employees in the office participated, and in another group, one scheduled participant was ill on the day the interview was conducted.

5. Results

Four discourses regarding the understanding of fathers were constructed. These discourses provide useful insight into factors that inhibit and promote involvement.

5.1. Mothers and fathers as gender neutral

Initially in the interviews, some participants showed resistance towards the topic by questioning why fathers should be a specific topic within the CWS. When asked if fathers are discussed among colleagues at the office, two offices in particular agreed that this was not an explicit topic.

But does it have to be a topic? They are a natural part of the case. It is certainly not like we forget that there is a father.

[(Judith, 1).]

We don't do anything different with fathers than with mothers. We don't distinguish between them. There's no difference.

[(Elizabeth, 2).]

Several of the participants in these groups claimed initially that there was no reason for focusing specifically on fathers, since they were involved and assessed in the same way as mothers, and that every parent with whom they were in contact was assessed individually, regardless of gender. Gender was presented as irrelevant for the work of the CWS. Scourfield (2003) also experienced similar mixed reactions to

his research topic in his fieldwork study in a social work office. He claims that this reflects "a notion of equality in social work culture that involves viewing men as no different from women" (Ibid:101). Throughout the interviews, this discourse became less visible, as other discourses became more dominant and contributed to nuance this discourse.

5.2. Fathers as little involved

This discourse is focused on fathers' own involvement with and commitment to both the CWS and the child. A great deal of the literature on fathers emphasises that they are not involved by the CWS (Scourfield, 2003; Strega et al., 2009; Walmsley, 2009). The majority of the participants in this study claimed that a more common problem was that non-resident fathers withdrew from contact with both the child and the CWS, and that they did not want to get involved. Within this discourse, it is considered important to involve the fathers, and several of the participants emphasised that they saw the importance of involving the father and that they often tried. However they experienced that this could be a challenge because of what they perceived as a lack of commitment and interest from the fathers.

If we are talking about taking over the custody of a child who lives with the mother, and we don't know the father, we try to find out everything we can about... to assess the father first, to see if he is an alternative. It is not like we exclude the fathers.

[(Lisa, 2).]

We prefer that the children are taken care of by the closest family. So that's where we start. But then we are... we are very quickly confronted with the reality. The fact that there is one part that chooses to pull out.

[(Marie, 3).]

An important element in this discourse is resources. Several of the participants asked how much time and resources they should use to involve fathers who themselves show no interest.

I don't feel that it is my role to run after him and say "Here is the information". Many fathers lean back and we really have to run after them. And it is not often we have the time, and the resources to chase the fathers who withdraw.

[(Christine, 3).]

Especially if the father had a known problematic history, or if he was negatively described by others, participants claimed that they seldom had time to examine the situation thoroughly to find out if he was a potential asset to the child. This was also found in Scourfield's (2003) study. Where fathers were assessed as a negative influence to the child, the social workers did not see it as a part of their job to work with them.

Several authors (Brown, Callahan, Strega, Dominelli, & Walmsley, 2009; Strega et al., 2009) emphasise that the CWS workers should make an effort to involve fathers and to help them become good-enough parents for their children. However, is this realistic within the framework and resources that CWS workers have at their disposal today? Raised awareness among CWS workers of their possibilities to contact other agencies that can help fathers with their problems can alleviate the resource problem, but it still depends upon fathers to want that contact.

It was argued that CWS workers are competent to assess at an early stage whether they can expect fathers to make a positive contribution towards the child. "We have to consider how we spend the resources and where we put the pressure". If they don't expect the father to be an asset for the child, they "put the pressure", i.e. focus their resources, on the mother.

It was also their experience that fathers often pull away when they are informed about problems with the care situation when the child lives with the mother.

Some fathers think that “No; I want to stay far away from this. I don't want any trouble. I can't deal with this”.

[(Linda, 2).]

The fact that fathers primarily meet female CWS workers was also seen as a possible reason why some fathers withdraw from contact with the CWS.

They assume that since we are women, we won't understand him, and only support the mother. They assume we're on the mother's side from the beginning.

[(Jenny, 4).]

Fathers who have a new family were often perceived as particularly challenging to engage. Some of the participants experienced that in these cases the fathers prioritised their new partner and children, especially if there were problems with the child, and/or conflicts between the child and their new partner.

Several participants had experienced initially considering a father as not interested in contact and therefore had not involved him. Sometimes, the father came to the office after the child was placed in foster care or in residential care, and was angry because he wasn't involved, and was not assessed as an alternative for placement.

He comes after we have placed the child and says, “I wasn't involved, and you are some sly devils who have placed my child”. And then he's involved anyway, but from an adverse angle.

[(Ella, 2).]

Other fathers come to the office and complain, as like one participant stated:

He argues that, “the mother was the one with the problems; there was never anything wrong with me”. But that's not where our focus was and we have nevertheless considered that the father wasn't able to compensate”.

[(Marie, 3).]

Some participants claimed that fathers who are not involved often just need a reminder of their importance for the child. They can feel excluded from the child's life by the mother, they might have had a peripheral role in the child's life, and they don't see that they can have an important role in relation to the child.

5.3. Fathers as (more) involved

Within this discourse, fathers are positioned as present and involved. They are not necessarily perceived as sufficiently involved, but this discourse is based on how the groups experience the situation today, compared with a vague past, referred to as “earlier” and “a few years ago”. Several of the CWS workers who had extensive experience in the CWS claimed that they saw a change regarding the participation of fathers in CWS cases.

I think that we more often deal with the fathers today. And that he is more frequently mentioned in the case file. Earlier I experienced in similar cases, that... Huh, is there no father here? But he is more present in the minds of the officers, and something has happened to men in general, perhaps. Maybe in how they view their own role.

[(Catherine, 2).]

The participants believed that there were three main factors explaining the increased involvement and participation of the father. First, they emphasised social changes in relation to the understanding

of fathers and their involvement. There is an increased focus on gender equality; gender roles have changed, and fathers are expected to be more emotionally involved than what was common just a few years ago. *It is about the societal framework we have. We expect the father to be more involved.* (Lisa, 2) Second, the increased emphasis of CWS on involving both the child's and the family's network in their work was also seen as an explanation for the increased involvement of fathers. Several of the participants argued that it had led to a change, and they now looked more closely at fathers and the potential resources they could contribute. Thus, the fathers were seen as part of the child's network.

We map the children's network if there is reason for concern. The father is usually a part of the network, and then we often talk to the father as well. But then the father is treated equally to everyone else in the network, right.

[(Irene, 4).]

It may be questioned whether this can be seen as a change in attitude that the network, and hence the father, is viewed as important for the child, or if this is simply a response to external demands of the CWS to investigate the child's network. Statements that the father is treated equally as all others in the network can signify an attitude that the father is not necessarily seen as part of the child's primary family and as important for the child. A third highlighted factor was the change in the father's view of himself and his role in relation to the child. Several of the participants claimed that fathers are more visible now and play a more active role both in relation to their children and in the contact with the CWS.

It is noticeable in, well, all parts of society; the fact that fathers are more involved. They shout louder. They say here I am, I want to be part of it. We have to learn to deal with that in a way.

[(Christine, 3).]

Yes, they are more visible in child welfare service cases today because they are more active themselves.

[(Kate, 3).]

Historical and structural changes in society can lead to new discursive subject positions (Brandth, 2001: 58). We see here that changes both in the wider society, when it comes to gender roles and gender equality, and the increased focus on network by CWS have led to changes in the expectations with which fathers are met, and the CWS's approach to fathers. But most importantly, it was claimed that these changes in society have led to changes in the way fathers see themselves. The new subject positions in which fathers are placed because of the changes described above have altered the expectations towards fathers, and the opportunities they see for themselves. Fathers themselves now view their role differently than earlier in relation to the children, and they want to be more involved, both in relation to the child and in the contact with the CWS. But still, some participants reflected on the fact that they, as CWS workers, could in many cases have been more aware of involving the fathers in their work. Several studies (Ferguson & Hogan, 2004; Franck, 2001; O'Donnell et al., 2005) show that CWS workers often accept the mothers' descriptions of the fathers, and if a father is negatively described, the CWS worker fails to make contact with him. Participants in the present study talked about similar experiences.

I've experienced a few cases where I have been told... A description of the father as someone who is unable to take care of the child. But it is perhaps based on the mother's statements. And then he is out of the game... He will not be contacted.

[(Laura, 1).]

It was also argued that the increased focus on talking with the child in CWS cases could adversely affect the father. That was especially

relevant when there was a conflict between the parents, and the children had “grown up with a negative view of their father.” The statements from children could result in the father being excluded from the CWS case.

I have experienced it myself, not contacting the father because it was based on very strong statements from a child. And where I see in retrospect that it was wrong... The world was not as black and white as either the child or the mother portrayed it to be.

[(Jenny, 4).]

Conflicts between the parents were regarded as another reason for not involving non-resident fathers. Some participants considered that informing the father of problems in the mother's home could contribute to escalating on-going conflicts, and create more problems for the child. Therefore, in some cases, to exclude the fathers was considered the best solution for the child.

When the CWS workers do not speak with fathers, and they accept the mothers' or others' descriptions of fathers, it is difficult to get an overall picture of the child's care situation. They do not know what potential resources or problems the father has, or how he affects the child's care situation, making it difficult to help the child and the family in a sufficient way.

5.4. Mothers and fathers as different

This discourse is based on two main elements: The first is an understanding of the characteristics of gender, where psychological characteristics and gender — typical conduct are linked to and explained by gender (Hearn, 1996). And secondly, as a consequence, different expectations are directed towards mothers and fathers.

That has always been there. It's certainly something about that one is different, and thinks differently. That's how we are from birth, women, we automatically take responsibility. And it is difficult to know... how do men think in such situations?

[(Elizabeth, 1).]

There was a widespread belief among the participants that there are general differences between mothers and fathers. These had much to do with fathers being more distant in relation to their children than mothers are, and fathers were described as not so focused on their children's needs. In direct communication with parents, several participants felt there was a difference between dealing with mothers and fathers. Mothers were described as more manipulative; they could fail to talk about certain things and lie, while fathers were described as more “straightforward” and clear. Fathers were seen as having more confidence in themselves; they dared to oppose CWS workers. At the same time, there was an expressed expectation among the participants that mothers were better able to communicate and articulate their feelings. They experienced that, as CWS workers, they asked questions that the fathers “had no idea how to answer. They don't have the vocabulary to describe what they feel and think...”. The CWS workers were more accustomed to the mothers knowing the “the social scientific language”.

As a consequence of this understanding of gender characteristics, the concept that Haavind (2006) refers to as a “double set of parental standards” is central within this discourse. Mothers and fathers were considered as different by nature, and therefore, were met with different expectations. Some participants expressed that they were aware of whether they were more easily impressed when a father showed care for the children or made positive progress than when the same was true for the mothers. They were also concerned about whether they expected the same from mothers and fathers.

That's often a topic here, and something we try to be conscious of. Do we look at the fathers in a different way, do we accept a different type of care, or... Are we more excited when a father is better at displaying

emotions and intimacy than a mother? Do we take more for granted that mothers will assume that role?

[(Anne, 4).]

This discourse positions mothers and fathers in rather traditional gender roles, with the main responsibility for the children placed with the mother. Some participants were open about having different expectations of mothers and fathers:

We expect perhaps more from the mother than the father, that's true. For when you're a mom, you are supposed to have that part about caring in place right away, and everything shall be good and perfect. While dad, maybe we don't have the same expectations of him.

[(Carol, 4).]

A subject of concern for several participants was what assessments were being done in relation to a family with two parents, where one of them had problems. Then it was expected that the other parent compensated and provided the children with the necessary care and attention. However, which of the parents had the problem was not without significance. There was a greater concern for the children if the mother was, for example, mentally ill than if the father had the same problem.

If there are parents who live together and where the father is mentally ill and the mother is present, then I think I have a gut feeling like “yes, so that's how it is, but the mother is there.” While if the mother was mentally ill, perhaps one would ask for a little more and make sure that the father really compensates for the mother....

[(Catherine, 2).]

There was a lower threshold for using compensatory measures to help fathers, as it was not expected that they could compensate for a mother who had problems to the same degree. Some participants reported that they provided more assistance to fathers who made an effort than to mothers. They expressed a more sympathetic attitude to fathers than to mothers, because they did not expect fathers to be there in the same way as mothers; they therefore wanted to provide some extra help for the fathers.

It can be a bit funny when one cooperates with the fathers—one tends to help them much more than if one had helped the mother. It feels like — oh, I am so happy that he does something (laughs). And then one gives a little bit more. I hope that they are aware of that.

[(Christine, 3).]

I am working with such a father right now. He has become a sort of mascot in here (laughs).

[(Marie, 3).]

Other participants, however, were clear that they had expectations of fathers — that they should take initiative and responsibility if there was a problem in the family. If the child lived with the mother, and she had difficulty providing sufficient care for the child, they expected that the father should see this and take proper responsibility.

We expect the father to notice if the care is not good enough from the mother. And if he does not notice, then it will be considered as part of a failing competence to care from the father.

[(Linda, 2).]

If the father does not agree that there's reason to be worried... It says quite a bit about the father not seeing what his child needs.

[(Ella, 2).]

As previously described, several studies show that the mothers are seen as most responsible for the children. The fathers' responsibility often becomes more invisible. However, here we see that the CWS workers have clear expectations for a father to notice when his child does not receive adequate care from the mother, and that he has to take the initiative to do something about it.

5.5. Fathers' uncertain position within the legislation

The four discourses show that fathers are understood and positioned in various ways, and this has implications for how the CWS workers relate to fathers in their work. A central basis for the CWS' work is legislation, and also in this area, the position of fathers is unclear. Furthermore, different understandings of the relevant legislation lead to different practices. There was uncertainty and a difference in understanding among the participants when it came to one legal issue in particular: What opportunities do CWS workers have to inform and involve the father if he does not have daily care of the children, and in some cases, has no parental responsibility?

This is not constructed as a discourse, but it contributes to illuminating the unclear position of fathers within the CWS. According to The Norwegian Children Act (which regulates legal issues concerning children and parents), even parents who do not have parental responsibility have the right to have information about the child from the parent with whom the child lives and from several public authorities, including CWS. However, according to the Norwegian Child Welfare Act, it depends upon the type of case whether a parent who does not live with the child has party rights, which among other things includes the right of information and access to documents. The different groups interpreted the legislation in different ways, and there was a clear consensus within the groups on this understanding. One group claimed that fathers can obtain information from them, whether or not they have primary parental responsibility.

As long as the mother has said that he is the father, even if he does not have parental responsibility, then we can send a letter and tell him... But they are not a part in the case. And they don't have free access to information. But they can get information from us if they call, if they want to know.

[(Elizabeth, 1).]

Participants from another office had an understanding that they could not give out any information to fathers who do not have daily care of the child without the mother's consent. In another group, participants were clear that they were uncertain about the legislation when it came to parental responsibility and daily care.

I just have to say one thing; there are discrepancies here in the legislation that I have experienced as I have worked in different places. The workers are uncertain with regard to The Children Act. And it's not only us who are uncertain, even our County Governor, who is our advisory body, is uncertain.

[(Linda, 2).]

Interviewer: *What are you unsure about?*

Well, what one can convey of information to the other party, who does not have the daily care.

[(Linda, 2).]

They also experienced that the County Social Welfare board (the governmental agency responsible for decision-making with regard to Child Welfare Services) had a different understanding of this matter from case to case. In some cases, they had been criticised for not informing the father well enough to allow him to take a more active role, while in other similar cases they had been criticised for providing

too much information to fathers who did not have daily care. Therefore, they had called for more guidance and training regarding the legislation on The Children Act and The Child Welfare Act. Several of the participants had experienced the legislation as limiting their practice and in some cases as being an obstacle to doing what they regarded as best for the child.

This uncertainty may result in CWS workers failing to inform and involve fathers. Information to which the fathers are entitled can be withheld by CWS workers because they do not know how much they are allowed to say to the fathers, or they may believe they have no right to give information to a father without the mother's consent. If the CWS fails to inform and involve the father, this practice may result in important information regarding the child's care situation remaining hidden from the father, when the father could have actually done something to improve the child's daily care situation (Lassen, 2005). It is, therefore, important that CWS workers are properly trained in the legislation so that fathers obtain the information to which they are entitled.

6. Discussion

The analysis shows that the CWS workers related to and operated at the intersection of four different discourses on fathers: mothers and fathers as gender neutral, fathers as little involved, fathers as (more) involved, and mothers and fathers as different.

A discourse can also be part of another, overarching discourse (Brandth & Kvande, 2003). The four discourses presented can be seen as parts of what Hobson (2002) claims are currently the two dominant and competing discourses when it comes to fatherhood: the traditional and the new discourse on fathers. It appears that the participants' practice is done in the juncture between these two overarching discourses. In this material, the traditional discourse is traditional in the sense that mothers and fathers are positioned as different and complementary, and are met with different requirements and expectations when it comes to the ability to care for their children. It is argued that mothers more naturally take responsibility for their children. In a previous article addressing fathers' experiences with CWS (Storhaug & Øien, 2012), we found that several of the fathers were concerned with what we called "the cultural lag"; they experienced being faced with what they saw as old-fashioned attitudes about the mothers being more able to take care of the children. This is central also in the present study, within the discourse on mothers and fathers as different. At the same time, the groups relate to the discourse on the "new father". This discourse is visible in the general statements from several of the participants about the importance of involving the fathers. Most participants referred to and actively addressed the social changes and new ideas about fatherhood. They emphasised that they think it is important to involve fathers in their work. These two overarching discourses collide and create tensions and dilemmas (Brandth & Kvande, 2003). It seems that in some cases, the CWS workers want to act in line with the discourse on the new father by involving fathers, but at the same time they experience that many of the fathers' practices do not fit into this new discourse. They are, as one participant said, "confronted with the reality" when they meet fathers who withdraw and do not want to be involved. It seems that the Norwegian family political ideal of participatory fathers does not always match reality and the fathers the participants meet in their work.

A large amount of the literature on fathers and CWS focuses on fathers not being involved. The fathers are thus turned into passive objects that must be brought in to be part of the case, and in some instances, into the child's life. Minimal emphasis is placed on the fathers' own initiative in this literature. The participants in this present study emphasised the fathers' own initiatives, and experienced that a lack of commitment and engagement from the fathers was the main problem. Some participants stated that they expected commitment and initiative from fathers, and that the fathers noticed and took action if the child did not receive adequate care from the mother. However, in some cases, the

father does not have the necessary insight into the child's conditions in the mother's home; conflicts between the parents can make the mother hide possible problems. Although The Norwegian Children Act provides that parents who do not have the daily care or parental custody of the child have the right to information about the child's situation, this study shows that this is not always the practice. Uncertainty and different understandings of the legislation in this area result in differing practices regarding involvement and information to fathers.

Several studies (Buckley, 2003; Daniel & Taylor, 2006) show that the CWS directs a greater effort towards the mother than the father. This present study shows, however, a tendency that the father is understood to be in need of more support than the mother for various reasons. In some cases, this seems to be related to an expectation that the father will not be able to compensate for the mother when she is the one with the problems, and therefore he needs more support from the CWS than the mother would in a similar situation. It is more taken for granted that she would provide adequate care for the children on her own. In other cases, the increased efforts towards the father can be explained by the fact that CWS workers are impressed that the father contributes to the care of children, and hence they want to give him a little extra help.

There was not one unified discourse to be found in the material; instead, the groups related to several, often contradictory discourses when talking about fathers. This may be seen as a natural consequence of the diversity of fathers they meet in their work. This can also be understood as a sign of social change; relating to contradictory discourses may be an indication that the importance of fatherhood is changing (Brandth & Kvande, 2003). Even though there have been changes in society's expectations and ideals associated with the role of fathers in recent years, which also is reflected in the Norwegian social and family policy, it appears that CWS workers experience ambivalence in relation to working with fathers. This ambivalence is compounded by the uncertainty surrounding the legislation that affects their work.

Although in recent years there has been an increasing focus on the father's role in the family within the CWS, we can still see traces of a more traditional discourse that place fathers in a subject position where they are seen as less important than mothers when it comes to caring for the children. This study shows that the CWS continues to have different expectations of mothers and fathers, and that there are strong opinions about gender differences.

It is important to consider the impact fathers have on children's care situations. Fathers who have a positive impact and are a potential resource must be more involved. However, it is equally important that those fathers who are risk factors for the child's care situation are identified, so that they can either be kept away or obtain help for their problems in order to eventually become better caregivers and resources for the child (Lassen, 2012). By examining only a part of the child's care situation, an incomplete picture of the family's resources and challenges is provided, and this hampers targeted measures to ensure the best for the child. Because discourses affect practice, and are also reproduced and maintained through practice, there is a potential for change. An important step along the way is to be conscious about which discourses we operate within and what consequences they have for the conduct of practice.

References

- Andenæs, A. (2005). Neutral claims - gendered meanings. *Parenthood and developmental psychology in a modern welfare state. Feminism and Psychology*, 15(2), 209–226.
- Backe-Hansen, E. (2001). Morsbilder i barnevernet [Maternal images in the child services]. *Norges barnevern*, 78(2), 3–14.
- Brandth, B. (2001). *The gender of agriculture*. Report 8/01, Centre for Rural Research.
- Brandth, B., & Kvande, E. (2003). *Flexibile fedre [Flexible fathers]*. Universitetsforlaget: Oslo.
- Brown, L., Callahan, M., Strega, S., Dominelli, L., & Walmsley, C. (2009). Manufacturing ghost fathers: The paradox of father presence and absence in child welfare. *Child and Family Social Work*, 14(1), 25–34.
- Buckley, H. (2003). *Child protection work: Beyond the rhetoric*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Burr, V. (2003). *Social constructionism*. London: Routledge.
- Daniel, B.M., & Taylor, J. (2006). Gender and child neglect: Theory, research and policy. *Critical Social Policy*, 26, 426–439.
- Eerola, J. P., & Huttunen, J. (2011). Metanarrative of the "new father" and narratives of young Finnish first-time fathers. *Fathering*, 9(3), 211–231.
- Egelund, T. (1997). *Beskyttelse af barndommen. Socialforvaltningens risikovurdering og indgreb [Protection of childhood. Social Services' risk assessment and interventions]*. Copenhagen: Hans Reitzel Publisher.
- Esping-Andersen, G. (2000). *Social indicators and welfare monitoring*. Social policy and development programme Paper Number 2. : United Nations Research Institute for Social Development.
- Eydal, G. B., & Satka, M. (2006). Social work and Nordic welfare policies for children—present challenges in the light of the past. *European Journal of Social Work*, 9(3), 305–322.
- Ferguson, H., & Hogan, F. (2004). *Strengthening families through fathers: Developing policy and practice in relation to vulnerable fathers and their families*. Waterford: The Centre for Social and Family Research.
- Flouri, E. (2005). *Fathering and child outcomes*. Chichester, West Sussex, UK: John Wiley.
- Flouri, E., & Buchanan, A. (2004). Early father's and mother's involvement and child's later educational outcomes. *The British Journal of Educational Psychology*, 74(2), 141–153.
- Franck, E. (2001). Outreach to birth fathers of children in out-of-home care. *Child Welfare*, 80(3), 381–399.
- Goldman, R. (2005). *Fathers' involvement in their children's education*. London: National Family and Parenting Institute.
- Gordon, D.M., Oliveros, A., Hawes, S. W., Iwamoto, D. K., & Rayford, B.S. (2012). Engaging fathers in child protection services: A review of factors and strategies across ecological systems. *Children and Youth Services Review*, 34(8), 1399–1417.
- Gulbrandsen, L. M. (2006). *Oppvekst og psykologisk utvikling [Childhood and psychological development]*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haavind, H. (2006). Midt i tredje akt? Fedres deltakelse i det omsorgsfulle foreldreskap [In the middle of the third act? Fathers' participation in caring parenthood]. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 43(7), 683–693.
- Harris, K., Furstenberg, F., & Marmar, J. (1998). Paternal involvement with adolescents in intact families: The influence of fathers over the life course. *Demography*, 35(2), 201–216.
- Healy, K., & Oldedal, S. (2010). An institutional comparison of child protection systems in Australia and Norway focused on workforce retention. *Journal of Social Policy*, 39(2), 255–274.
- Hearn, J. (1996). Is masculinity dead? A critique of the concept of masculinity/masculinities. In M. Mac an Ghaill (Ed.), *Understanding Masculinities*. Buckingham: Open University Press.
- Hennum, N. (2002). *Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder. Om å være mor og far for norsk ungdom [The cultural codes of love and authority. About being mother and father for Norwegian youths]*. NOVA report, 19/02.
- Hobson, B. (2002). *Making Men into Fathers: Men, Masculinities and the Social Politics of Fatherhood*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Holland, S., & Scourfield, J. (2000). Managing marginalised masculinities: Men and probation. *Journal of Gender Studies*, 9(2), 199–211.
- Johansson, T. (2004). *Faderskapets omvandlingar. Frånvarons socialpsykologi [The changes of fatherhood. The social psychology of absence]*. Daidalos: Göteborg.
- Jørgensen, M. W., & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode [Discourse analysis as theory and method]*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Kho, E., Hyvönen, U., & Nygren, L. (2003). Gatekeeping in child welfare: A comparative study of intake decision making by social workers in Canada and Sweden. *Child Welfare*, 82(5), 507–525.
- Kitzinger, J. (1995). Introducing focus groups. *BMJ*, 29, 299–302.
- Krueger, R. A., & Casey, M.A. (2009). *Focus groups A practical guide for applied research* (4th ed.). London: SAGE.
- Lamb, M. E. (2010). How do fathers affect children's development?: Let me count the ways. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (pp. 1–26) (5th ed.). Hoboken, NJ: Wiley.
- Lassen, R. (2005). Barneverntjenestens kontakt med fedre uten foreldreansvar [Child Welfare Service's contact with fathers without parental responsibility]. *BV-praxis*, 4, 8–9.
- Lassen, R. (2012). *Forholdet mellom barnevern og barnelov – noen utvalgte problemstillinger [The relationship between child welfare and the Children Act – Some selected issues]*. Lecture on "The annual children's right course," Sandefjord, Norway: Lawyers' Education Centre.
- Lloyd, N., O'Brien, M., & Lewis, C. (2003). *Fathers in Sure Start local programs: National evaluation summary*. London: The National Evaluation of Sure Start (NESS) (<http://www.surestart.gov.uk/doc/P0000465.doc>).
- Lorentzen, J. (2012). *Fra farskapets historie i Norge. 1850–2012 [From the history of fatherhood in Norway. 1850–2012]*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lupton, D., & Barclay, L. (1997). *Constructing fatherhood. Discourses and experiences*. London: Sage.
- Malm, K., Murray, J., & Green, R. (2006). *What about the dads? Child welfare agencies' efforts to identify, locate, and involve nonresidential fathers*. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, Office of the Assistant Secretary for Planning and Evaluation.
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning [Qualitative methods in medical research]*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Malterud, K. (2012). *Fokusgrupper som forskningsmetode for medisin og helsefag [Focus groups as a research method for medicine and health sciences]*.
- Maxwell, N., Scourfield, J., Featherstone, B., Holland, S., & Tolman, R. (2012). Engaging fathers in Child Welfare Services: A narrative review of recent research evidence. *Child & Family Social Work*, 17(2), 160–169.
- Maxwell, N., Scourfield, J., Holland, S., Featherstone, B., & Lee, J. (2012). The benefits and challenges of training child protection social workers in father engagement. *Child Abuse Review*, 21(4), 299–310.
- Morgan, D. L. (1998). *The focus group guidebook*. Thousand Oaks: Sage.

- Morgan, D. (2011). *Rethinking family practices*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
- Nilsen, H. T. (2006). *Omsorgsovertakelse som tekst. –Om meningsdannelse i barnevernsdokumenter [Taking custody as text. About opinion formation in child welfare documents]*. HiO – hovedfagsrapport 2006, nr 11.
- O'Donnell, K. M., Johnson, W. E., D'Annunzio, L. E., & Thornton, H. L. (2005). Fathers in child welfare case workers' perspectives. *Child Welfare, 84*(3), 387–414.
- Risley-Curtiss, C., & Heffernan, K. (2003). Gender biases in child welfare. *Affilia, 18*(4), 395–410.
- Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F., & Bremberg, S. (2008). Fathers' involvement and children's developmental outcomes: A systematic review of longitudinal studies. *Acta Paediatrica, 97*(2), 153–158.
- Schock, A.M., & Gavazzi, S. M. (2004). A multi-method study of father participation in family-based programming. In R. D. Day, & M. E. Lamb (Eds.), *Conceptualizing and measuring fatherhood* (pp. 149–184). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Scourfield, J. (2003). *Gender and child protection*. Hampshire, New York: Palgrave Macmillan.
- Scourfield, J., Tolman, R., Maxwell, N., Holland, S., Bullock, A., & Sloan, L. (2012). Results of a training course for social workers on engaging fathers in child protection. *Children and Youth Services Review, 34*(8), 1425–1432.
- Storhaug, A. S., & Øien, K. (2012). Fathers' encounters with the Child Welfare Service. *Children and Youth Services Review, 34*(1), 296–303.
- Stormshak, E. A., Bierman, K. L., McMahon, R. J., & Lengua, L. J. (2000). Parenting practices and child disruptive behavior problems in early elementary school. *Journal of Clinical Child Psychology, 29*(1), 17–29.
- Strega, S., Brown, L., Dominelli, L., Walmsley, C., & Callahan, M. (2009). Working with me, working at me: Narratives of fathers in child welfare. *Journal of Progressive Human Services, 20*(1), 72–91.
- Tronvoll, I. M., H., & Kröger, T. (2010). Children in families receiving financial welfare assistance: visible or invisible? In H. Forsberg (Ed.), *Social work and child welfare politics: Through Nordic lenses* (pp. 113–128). Bristol, UK: The Policy Press.
- Vagli, Å. (2009). *Behind closed doors: Exploring the institutional logic of child protection work*. (PhD thesis). : University of Bergen.
- Walmsley, C. (2009). *Fathers and the child welfare system*. Paper presented at the "Research for Practice Network". Canada: The Federation of Community Social Services, BC.
- Wetherell, M. (2001). Themes in discourse research: The case of Diana. In M. Wetherell, S. Taylor, & S. Yates (Eds.), *Discourse theory and practice* (pp. 14–28). London: Sage.

Liste over vedlegg

Vedlegg 1 – NSDs godkjenning av prosjektet

Vedlegg 2 – Forespørsel om deltakelse til fedre

Vedlegg 3 – Informasjonsskriv til barnevernsarbeidere

Vedlegg 4 – Intervjuguide for fedreintervju

Vedlegg 5 – Intervjuguide for fokusgruppeintervju

Vedlegg 6 – Survey

Vedlegg 1

NSDs godkjenning av prosjektet

Anita Skårstad Storhaug
Avdeling for helse- og sosialfag
Høgskolen i Sør-Trøndelag
Ranheimsveien 10
7004 TRONDHEIM

Vår dato: 14.05.2010

Vår ref: 24082 / 2 / RKH

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 19.03.2010. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 12.05.2010. Meldingen gjelder prosjektet:

24082
Behandlingsansvarlig
Daglig ansvarlig

Fedre i barnevernet
Høgskolen i Sør-Trøndelag, ved institusjonens overste leder
Anita Skårstad Storhaug

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, vedlagte prosjektvurdering - kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 05.05.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Ragnhild Kise Haugland

Kontaktperson: Ragnhild Kise Haugland tlf: 55 58 83 34
Vedlegg: Prosjektvurdering

Dette prosjektet er et delprosjekt av prosjektet "Det nye barnevernet," og prosjektleder for dette prosjektet er også med i prosjektgruppen til "Det nye barnevernet." Det deles imidlertid ikke data mellom prosjektene, jf. e-post fra Anita Storhaug 10. mai 2010.

Utvalget består av 20-25 menn som har barn med tiltak fra barnevernet, samt ca. 130 ansatte i barnevernstjenesten.

Menn med barn med tiltak fra barnevernet rekrutteres på følgende måter:

- a) Når prosjektleder gjennomfører intervju i forbindelse med "Det nye barnevernet" vil hun samtidig rette en forespørsel om deltakelse i dette prosjektet.
- b) Ansatte i Barnevernet vil kontakte aktuelle informanter med forespørsel om å viderefremme kontaktinformasjon til prosjektleder

Personvernombudet legger til grunn at taushetsplikten ikke er til hinder i forbindelse med opprettelse av førstegangskontakt med utvalget.

Opplysningene samles inn gjennom personlig intervju (menn med barn med tiltak fra barnevernet), gruppeintervju (ca. 30 av de ansatte i barnevernstjenesten) og spørreskjema (ca. 100 ansatte i barnevernstjenesten).

Det gjøres lydopptak av intervju, men lydopptakene lagres ikke på PC. Det registreres navn på informantene (gjelder ikke de som besvarer spørreskjema); navn erstattes med referansenummer som viser til en atskilt navneliste. Det tas også høyde for at opplysningene som samles inn gjennom intervju kan være indirekte identifiserende for enkelte.

Spørreskjemaundersøkelsen gjennomføres på internett og administreres av QuestBack. Ettersom enkelte ansatte ved QuestBack vil kunne koble besvarelser med respondentenes e-postadresser regnes også spørreskjemadelen som meldepliktig etter personopplysningsloven, jf. e-postkommunikasjon mellom personvernombudet og Anita Storhaug 12. mai 2010. Det må derfor gis informasjon til respondentene tilsvarende den som gis i forbindelse med intervju. Personvernombudet forutsetter at det også opprettes en databehandleravtale mellom Høgskolen i Sør-Trøndelag og QuestBack, jf. personopplysningsloven § 15.

Utvalget får skriftlig informasjon om prosjektet. Det innhentes skriftlig samtykke fra fedrene, mens når det gjelder ansatte i barnevernet regnes deltakelse i intervju eller returnering av utfylt spørreskjema som samtykke. Personvernombudet finner informasjonsskrivet vedlagt meldeskjema (menn med barn) og informasjonsskrivet mottatt 6. april 2010 (ansatte i Barnevernstjenesten) godt utformet, forutsatt at det i informasjonsskrivet til menn med barn inkluderes informasjon om prosjektleders tilknytning til hovedprosjektet "Det nye barnevernet."

Senest innen prosjektslutt, 5.5.2014, skal datamaterialet anonymiseres ved at lydopptak og navneliste/koblingsnøkkel slettes og eventuelle indirekte identifiserende bakgrunnsopplysninger

slettes eller omskrives slik at det ikke lenger er mulig å føre opplysningene tilbake til enkeltpersoner.
QuestBack må også slette kobling mellom spørreskjema og respondentenes e-postadresse.

Vedlegg 2

Forespørsel om deltakelse til fedre

Forespørsel om å delta i prosjektet "Fedre i barnevernet"

I forbindelse med min doktorgrad gjennomfører jeg et prosjekt som ser på fedres opplevelse av kontakten med barnevernet. Hvordan opplever dere som fedre å bli møtt av barnevernet, og vurdert som omsorgspersoner? I hvilken grad opplever dere å bli involvert av barnevernet i undersøkelse i tiltak? Og hvordan er deres egen opplevelse av fedrerollen?

Det er forsket lite på fedres rolle i barnevernet i Norge, og det er derfor viktig å få god informasjon fra fedre selv, slik at dere kan møtes og inkluderes på en best mulig måte i barnevernets arbeid. Du får denne forespørselen fordi du deltok i prosjektet Det nye barnevernet i 2008, et landsomfattende prosjekt som ser på hvordan barnevernets tjenester fungerer og hvordan brukerne vurderer tjenestene. Denne studien er et delprosjekt under Det nye barnevernet.

Ca 15 fedre skal intervjues, og i tillegg skal jeg intervju ansatte i barnevernet om deres erfaringer med og tanker om å jobbe med fedre. Intervjuene med barnevernansatte blir ikke koblet mot intervjuene av dere fedre. Dersom din saksbehandler blir intervjuet får ikke han/hun vite at du er intervjuet, og ingen gjenkjennbare opplysninger fra intervjuet med deg blir kjent for andre enn meg. Resultatene av studien vil bli publisert som gruppedata, uten at den enkelte kan gjenkjennes.

Det er helt frivillig å delta i prosjektet og du kan når som helst trekke deg uten å måtte begrunne dette nærmere. Hvorvidt du velger å delta i prosjektet eller ikke, har ingen betydning for din videre kontakt med barneverntjenesten, da forskningen foregår uavhengig av den kontakten du har med barnevernet. Opplysninger fra intervjuene er underlagt taushetsplikt og vil bli behandlet strengt konfidensielt.

Doktorgradsprosjektet forventes å være avsluttet våren 2014. Etter at prosjektet er avsluttet vil opplysningene bli anonymisert og opptak fra intervju slettet.

Prosjektet er godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

Med vennlig hilsen

Anita Skårstad Storhaug,

stipendiat ved Høgskolen i Sør-Trøndelag

Tlf 73559249/ 92221942

Vedlegg 3

Informasjonsskriv til barnevernsarbeidere

Forespørsel om deltakelse i prosjektet "Fedre i barnevernet"

Som en del av prosjektet "Det nye barnevernet" gjennomfører jeg et doktorgradsprosjekt som omhandler fedre i barnevernet.

I tillegg til at jeg skal intervju fedre, ønsker jeg å foreta gruppeintervju med ansatte i barneverntjenesten. Gruppene vil bestå av 3-5 deltakere, og intervjuet vil vare i ca 1 time. Det jeg ønsker å finne ut mer om gjennom intervjuene er deres erfaringer med å jobbe med fedre i barnevernet. Intervjuet vil foregå som en diskusjon mellom ansatte i barneverntjenesten.

Det er selvfølgelig helt frivillig å delta i prosjektet og du kan på hvilket som helst tidspunkt trekke deg uten å måtte begrunne dette nærmere. Opplysninger fra intervjuene er underlagt taushetsplikt og vil bli behandlet strengt konfidensielt. Det er ingen andre enn jeg og min veileder som har tilgang til opplysninger som kommer frem under intervjuene.

Doktorgradsprosjektet forventes å være avsluttet våren 2014. Da vil opplysninger bli anonymisert og opptak fra intervju slettet. Resultatene fra undersøkelsen vil bli publisert som gruppedata, uten at den enkelte informant kan gjenkjennes.

Prosjektet er godkjent av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Dersom du ønsker å delta i undersøkelsen, kan du ta kontakt med meg pr e-post eller telefon, så organiserer jeg grupper på et sted og tidspunkt som passer best for dere.

Med vennlig hilsen

Anita Skårstad Storhaug,

stipendiat ved Høgskolen i Sør-Trøndelag,

Program for barnevernspedagogutdanning.

Tlf. 73559249/ 92221942.

E-post: anita.s.storhaug@hist.no

Vedlegg 4

Intervjuguide for fedreintervju

Intervjuguide for fedre

Om fedre og farsrollen, generelt og personlig

- Litt om fars bakgrunn: Jobb, utdanning.
- Vil du fortelle litt om familien din? (Hvem bor du sammen med, er det andre i nærmeste familie du ikke bor sammen med?)
- For fedre som ikke bor sammen med barnet: Hvor mye kontakt har du med barnet/barna?
- Hva gjør du sammen med barnet? Er det noe i forhold til barnet du har spesielt ansvar for? -
- Hva synes du er viktig i oppdragelsen og kontakten med barna? Hva liker du å gjøre sammen med barnet?
- Eget nettverk, familie og venner: Hvilken kontakt har barnet med dette nettverket, er de til støtte for deg og barnet på noen måte?
- Hvordan vil du beskrive din relasjon til barnets/barnas mor?

Kontakten med barnevernet

- Hvor lenge siden du kom i kontakt med barnevernet, hvilke(t) tiltak? Hvordan kom dere i kontakt med barnevernet?
- På hvilken måte har du vært og blitt involvert i barnevernssaken?
- Hvordan opplevde du kontakten med barnevernet?
- Hvordan opplevde du at barnevernet vurderte deg som omsorgsperson for barnet?
- Hvilke forventninger og krav opplever du at barnevernet har til deg som far?
- Hvilke forventninger og krav opplever du at barnevernet har til barnas mor?
- Stemmer barnevernets forventninger til deg overens med det du selv opplever som viktig i farsrollen?
- Er disse forventningene noe du synes er greit å innfri? (Ut fra kapasitet, interesse og egen definisjon av farsrollen).

Vedlegg 5

Intervjuguide for fokusgruppeintervju

Fokusgruppeintervju med barnevernarbeidere

- En runde med alle: Utdanning, alder, hvor lenge har du jobbet i barnevernet?
- Barnevernet er tidligere blitt kalt ”Den enslige mors arena.” Er det fortsatt slik tenker dere, eller er dere mye i kontakt med fedre i arbeidet deres?
- Er fedre og hvordan jobbe med dem noe som er et tema på kontoret, noe dere snakker om?
- Mye av litteraturen om fedre i barnevernet hevder at fedre ofte ikke blir involvert i barnevernets arbeid, og at hovedfokus er på mor. Hvordan stemmer deres erfaringer med denne forskningen?
- Hvilke erfaringer har dere med fedres *egen involvering*? Ønsker de selv, tar de initiativ til å involvere seg i kontakten med barnevernet?
- Hvis noen mener fedre ikke blir nok involvert: Hvorfor tror dere at fedre ikke blir mer involvert?
- Hvis noen er uenige i at fedre ikke blir involvert: Har dere gjort noe bevisst for å inkludere fedre i arbeidet?
- Norske forfattere legger vekt på at det stilles ulike krav til mødre og fedre, at det forventes for lite av fedrene. Hvordan stemmer dette med egne erfaringer?
- Når far ikke bor sammen med barnet: Hva er det som har betydning for om du kontakter far eller ikke?
- Er det barnevernets oppgave å prøve og involvere far når han ikke er det?
- Hva er de viktigste argumentene for å involvere far?
- Er det tilfeller hvor far bevisst ikke blir involvert?
- Stefedre: Hvordan vurderes de? Blir de involvert?
- Er det noen generelle forskjeller på å jobbe med fedre og mødre i barnevernet?
- Noen ganger kan det være snakk om barnefordelingssak i tillegg til barnevernssak. Når den ikke er avgjort i retten enda, hvordan gjør dere det i fht barnevernssaken? Går dere inn med tiltak før den er avgjort?

Vedlegg 6

Survey

DEL 1: VEIEN INN I BARNEVERNET

2. Hvordan kom du/dere i kontakt med barnevernstjenesten?
3. Etterkoding – foreløpig ikke aktuell
4. Hva oppfatter du som årsaken til kontakten med barnevernet?
5. Etterkoding – foreløpig ikke aktuell
6. Hvordan opplevde du den første kontakten med barnevernet?
7. Hvis det ble levert melding¹, når/hvordan fikk du vite (den første) meldingens innhold? <ul style="list-style-type: none">☐ Før meldingen ble sendt barnevernstjenesten☐ I brev/telefon fra barnevernstjenesten☐ I første møte med barnevernstjenesten☐ Etter noen møter med barnevernstjenesten☐ Da jeg leste dokumenter i saken☐ Jeg kjenner ikke innholdet i meldingen(e)☐ Annet
8. Hvis det ble levert en melding til barnevernstjenesten, hvem var melder? (Mulig å sette mer enn ett kryss) <ul style="list-style-type: none">☐ Barnet selv☐ Mor/far (biologisk/adoptiv)☐ Familien ellers☐ Naboer☐ Andre private☐ NAV (tidligere sosialtjeneste, trygdekontor, aetat)☐ Barnevernstjenesten i egen kommune

¹ Med melding forstås all muntlig og skriftlig kommunikasjon til barnevernet om bekymring for ett eller flere av barn fra offentlig eller privat person

<p>Fortsettelse spm. 8</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Barnevernstjenesten i annen kommune ☐ Barnevernsvakt ☐ Barnehage ☐ Helsestasjon ☐ Lege/sykehus ☐ Skole ☐ PPT (Pedagogisk, psykologisk rådgivningstjeneste) ☐ Politi/lensmann ☐ BUP (barne- og ungdomspsykiatri) / voksenpsykiatri ☐ Vet ikke/andre (anonym)
<p>9. I hvilken grad var du/dere informert om meldingen?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Jeg/vi voksne tok initiativet selv uten anbefaling ☐ Barnet tok selv initiativ og kontaktet barnevernet uten anbefaling ☐ Eget initiativ etter anbefaling ☐ Ble meldt og var informert og enig ☐ Ble meldt og var informert, men ikke enig ☐ Ble meldt uten å vite om det ☐ Annet (Spesifiser):

DEL 2: OM BARNET (Kun et barn i fokus under hele intervjuet – jamfør datasett 2)

<p>10. Kode for barnet det gjelder:</p>
<p>11. Mener du at barnet ditt trenger hjelp?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja ☐ Nei (hvis nei, hopp over spørsmål 12 og 13) ☐ Usikker
<p>12. Hvis du mener barnet trenger hjelp, hva slags hjelp mener du barnet trenger?</p>
<p>13. Hvorfor trenger barnet denne hjelpen?</p>

14. Hvilke tiltak har barnet hatt eller har fra barnevernstjenesten?							
15. I hvilken grad vil du si at tiltakene har hjulpet?							
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
1	2	3	4	5	6	7	
(I svært stor grad)						(I svært liten grad)	
16. I hvilken grad opplever du å ha fått hjelp i forhold til barnet fra følgende?							
	Svært god hjelp	God hjelp	Blandet	Lite hjelp	Ikke fått hjelp	Ikke aktuelt/ ikke vært i kontakt med	
Familie/venner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnevernet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Skole/SFO	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Politi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
PPT	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Fosterhjem/institusj.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Helsesøster	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnehage	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Voksenpsykiatri	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barne- og ungdomspsykiatri	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Nav/sosialtjenest	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Fastlege	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Sykehus	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Buf-Etat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
17. Hvem har foreldreansvar for barnet?							
☐	☐	☐	☐	☐	☐		
Mor og far		Mor	Far	Andre	Vet ikke		
18. Er barnet adoptert?							
☐	☐						
Ja	Nei						
19. Bor barnet mest hos? (Daglig omsorg)							
☐	☐						
Mor og far							
Mor							
Far							
Mor og samboer (ikke far)							
Far og samboer (ikke mor)							
Slekt (ikke definert som fosterhjem)							

Forts. spm 19								
☐ Fosterhjem ☐ Fosterhjem i familienettverk ☐ Institusjon ☐ Annet								
20. Hvis annet, beskriv hva:								
21. Hvis foreldrene har delt omsorg², hvem tilbringer barnet mest tid hos?								
☐ Far ☐ Mor ☐ Like mye hos både mor og far ☐ Ikke relevant								
22. Hvis barnet bor fast hos andre enn foreldrene, hvem har barnet mest samvær med? (mulighet for mer enn ett kryss)								
☐ Mor ☐ Far ☐ Søsken ☐ Slekt ☐ Ingen								
23. Barnets omgivelser, familie og sosiale forhold								
	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuelt
	Stemmer Godt						Stemmer dårlig	
Barnet har venner på sin egen alder (utenom søsken)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har med seg venner hjem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har minst en god venn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet deltar i organiserte aktiviteter på fritiden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har kontakt med naboer og personer i nærmiljøet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har samvær med begge foreldre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnets relasjon til begge foreldre er god	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

² Delt omsorg betyr i denne sammenheng at foreldrene har avtalt at barnet skal bo fast sammen med begge foreldrene, selv om disse ikke bor sammen (delt bosted) Trenger ikke bety at barnet bor like mye hos begge, men er likevel ikke det samme som utvidet samvørsordning.

24. Barnets fysiske helse								
	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuelt
	Stemmer Godt						Stemmer dårlig	
Barnet er stort sett frisk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det er stadig et eller annet med barnet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har en lidelse eller sykdom som ikke er diagnostisert, men som det må tas hensyn til daglig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har en lidelse eller sykdom som er diagnostisert, og som må tas hensyn til daglig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

25. Barnet psykiske helse								
	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuelt
	Stemmer Godt						Stemmer dårlig	
Humøret på barnet svinger mye	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet er redd for mye, blir lett skremt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet virker å ha godt selvbilde og er trygg på seg selv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet står på viljen sin og er veldig bestemt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet er nervøs eller klengete i nye situasjoner, lett utrygg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har en diagnostisert psykisk lidelse som må tas hensyn til daglig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg/vi tror barnet har en psykisk lidelse, men det er ikke diagnostisert	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

26. Barnets sosiale fungering								
	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuelt
	Stemmer Godt						Stemmer dårlig	
Barnet blir vanligvis likt av andre barn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet ser ut til å trives godt på skolen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet er hjelpsom hvis noen er såret, lei seg eller føler seg dårlig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet kommer bedre overens med voksne enn med barn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet leker selvstendig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har vanskelig for å sette til side sine egne behov og lytte til andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
27. Barnets selvstendighet og utvikling								
	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuell problemstilling pga. alder
	Stemmer Godt						Stemmer dårlig	
Barnet mitt klarer seg godt for alderen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet tar initiativ ovenfor meg og andre voksne når det trenger hjelp	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet kan argumentere for viljen sin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet fullfører oppgaver og viser god konsentrasjonsevne	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

28. Barnets følelses- og adferdsmessige utvikling								
	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuell problemstilling pga alder
	Stor grad/ Har skjedd ofte						Ingen grad/har aldri skjedd	
Barnet lyver eller jukser	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet er høflig og har god oppførsel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet tar hensyn til andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet viser omsorg for andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet aksepterer stort sett de grensene som voksne setter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet kommer i konflikt med andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet er i konflikter hvor politiet er involvert	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet begår ulovlige handlinger som involverer tyveri/herværk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet begår ulovlige handlinger som involverer rusmidler	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet begår ulovlige handlinger ved å utøve vold mot andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
29. Barnets selvbilde og tro på seg selv								
	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuell problemstilling
	Stemmer godt						Stemmer dårlig	
Barnet ser ut til å synes positivt om seg selv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet mestrer fysiske aktiviteter i henhold til alder og utvikling	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
På meg/oss virker det som barnet er trygg på seg selv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet kvier seg for å prøve nye aktiviteter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

30. Barnets tilgang på materielle goder								
	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuell problemstilling
	Stemmer Godt						Stemmer dårlig	
Barnet har utstyret det trenger for å delta i organiserte aktiviteter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har stort sett det samme utstyr som andre jevnaldrende	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har tilgang til mobiltelefon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har tilgang til PC	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

DEL 3 STRESSFAKTORER

31. Har du opplevd noe av følgende i løpet av de siste to år		Ja	Nei					
Fysisk sykdom av varighet over 1 måned		☐	☐					
Psykisk sykdom av varighet over 1 måned		☐	☐					
Vært nedstemt eller deprimert av varighet over 1 måned		☐	☐					
Tap av pårørende		☐	☐					
Større flytting		☐	☐					
Vært arbeidsledig i lengre enn 8 uker		☐	☐					
Samlivsbrudd		☐	☐					
Større konflikter i familien (også utover husstanden)		☐	☐					
Større bekymring for ett eller flere av barna mine		☐	☐					
Rusrelaterte problemer hos deg/partner de siste to år		☐	☐					
32. Her ser du en liste med forskjellige gjøremål. Har familien pga dårlig økonomi måtte unnvære noen av disse ofte, sjelden eller aldri i løpet av det siste året?								
	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuelt
	Unnvære ofte						Aldri unnvære	
Spise varm middag	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kjøpe klær	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Betale husleie og/eller andre regninger innen fristen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gå på kino	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gå på teater, konsert eller lignende	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Forts. spm. 32	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuelt
	Stemmer Godt						Stemmer dårlig	
Be gjester med hjem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Reise på besøk til venner eller slektninger i andre kommuner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gi gaver ved bursdager eller andre anledninger der du/dere ville ha gitt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Abonnere på en dagsavis	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Drive med hobby/ fritidssysler	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bruke mobiltelefon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bruke PC	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bruke penger på barna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Delta på aktiviteter og turer i skolens regi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
33. Annet som ble opplevd som stressfaktor (siste to år)								
34. Har du noen fortrolige som du kan snakke med om det meste? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Jeg har ingen fortrolige ☐ Jeg har 1 fortrolig ☐ Jeg har 2 fortrolige ☐ Jeg har flere fortrolige 								
35. Får du praktisk hjelp og avlastning fra familie? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja, svært ofte ☐ Ja, nokså ofte ☐ Ja, av og til ☐ Sjelden ☐ Nei, aldri 								
36. Får du praktisk hjelp og avlastning fra venner eller naboer? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja, svært ofte ☐ Ja, nokså ofte ☐ Ja, av og til ☐ Sjelden ☐ Nei, aldri 								

37. I hvilken grad stemmer følgende beskrivelser for deg?					
	Stemmer helt	Stemmer delvis	Verken eller	Stemmer lite	Stemmer ikke
Jeg kjenner tilhørighet til nabolaget	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg kjenner flere naboer så godt at jeg besøker dem	☐	☐	☐	☐	☐
Det finnes naturlige møteplasser i mitt nabolag	☐	☐	☐	☐	☐

38. Mener du at de fleste mennesker er til å stole på, eller mener du at man ikke³ kan være forsiktig nok når man har med andre å gjøre? (Sett ring rundt ett tall)										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Ikke til å stole på/ Kan ikke være forsiktig nok									Til å stole på	

39. Vil du si at mennesker for det meste prøver å være hjelpsomme eller at de stort sett bare tar hensyn til seg selv? (sett ring rundt ett tall)										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Ikke hjelpsomme, tenker bare på seg selv									Er hjelpsom	

40. Tror du de fleste mennesker ville forsøkte å utnytte deg hvis de fikk muligheten til det, eller tror du de ville forsøke å være reale?										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Vil være reale, vil ikke utnytte deg									Vil utnytte deg, er ikke reale	

DEL 4 FORELDREROLLEN

41. I hvilken grad er du/dere enig/uenig i følgende påstander?							
	1	2	3	4	5	6	7
	Svært Enig						Svært uenig
Jeg/vi klarer foreldrerollen godt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det er vanskelig å sette grenser for barnet/barna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg/vi samarbeider godt med barnehage/skole	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg/vi har liten mulighet til å delta i fritidsaktiviteter sammen med barnet/barna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

³ Her har jeg fulgt logikken med at siste del av spørsmålet ligger på 1 i skalaen. Feil i Quest-back

Forts. spm. 41	1	2	3	4	5	6	7
	Svært Enig						Svært uenig
Jeg/vi har nok tid sammen med barnet/barna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg/vi synes det er vanskelig å prioritere barnas behov fremfor mine/våre egne	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg/vi trives i rollen som foreldre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

DEL 5 LEVEKÅR OG BAKGRUNN

42. Hvordan bor du/dere?

- Leilighet i privat bolig
- Leilighet i bygård/blokk
- Rekkehus
- Frittstående enebolig
- Annet

43. Hvilken leie/eieform er det for boligen?

- Leier bolig av kommunen/det offentlige
- Leier eller fremleie, privat
- Andels eller aksjeeier
- Selveier
- Annet

44. Hvor stor er din/deres bolig (boligareal)?

- Under 40 kvm
- 40-59 kvm
- 60-79 kvm
- 80-99 kvm
- 100-129 kvm
- 130-159 kvm
- 160-200 kvm
- Over 200 kvm

45. Hvor mange soverom har boligen?

- Ingen
- 1
- 2
- 3
- 4 eller flere

46. Hvor lenge har du/dere bodd i nåværende bolig? (oppgi antall år)

47. Hvilke av følgende utsagn om flytting passer best for din/deres situasjon?

- Har klare flytteplaner
- Regner med å flytte innen 3 år
- Regner med å bo her minst 3 år til
- Har ingen planer
- Regner med å bo her resten av livet

48. Hvis klare flytteplaner eller regner med å flytte innen 3 år, hva er den viktigste⁴ grunnen til at du/dere regner med å flytte?

Arbeid eller utdanning
 Boforhold
 Økonomi
 Sosialt nettverk
 Personlige forhold
 Andre grunner

49. Hvor ofte har dere flyttet i løpet av de siste 5 årene?(Sett ring)

Innen kommunen:	1	2	3	4	5	over 6	Ingen
Til annen kommune:	1	2	3	4	5	over 6	Ingen

50. Er noen av disse årsakene ti at du/dere flyttet?

	Ja	Nei
Fikk ikke fornyet leiekontrakt	☐	☐
Ønsket å komme nærmere slekt og venner	☐	☐
Bedre arbeidsmuligheter	☐	☐
Ønsket å bo nærmere sentrum	☐	☐
Ble tvunget til å flytte pga høye boutgifter og lignende	☐	☐
Får busser/kollektivtrafikk	☐	☐
Mistrivdes i nabolaget	☐	☐
Mye støy i nabolaget	☐	☐
Barnet ble mobbet på skolen	☐	☐
Barnet hadde få venner	☐	☐
Jeg hadde et lite nettverk	☐	☐
Misnøye med kommunale tjenester i kommunen vi bodde	☐	☐
Bedre bostandard/boform	☐	☐
Samlivsbrudd	☐	☐

51. Hvis andre årsaker til flytting, spesifiser:

52. Hva slags inntekt har du for tiden (Kryss av for alle inntektskilder)

Arbeidsinntekt
 Stipend/studielån
 Sykepenger
 Attføring
 Overgangsstønad
 Uføretrygd
 Dagpenger/Arbeidsledighetstrygd
 Sosialstønad/supplerende sosialhjelp
 Kontantstøtte
 Annen offentlig stønad
 Hjemmeværende uten inntekt
 Annet: _____

⁴ Selv om det spørres om *den viktigste* grunnen, er det mulig å sette flere kryss her.

<p>53. Hvis du har ektefelle eller samboer, hva slags inntekt har vedkommende? (kryss av for alle inntektskilder)</p> <p>☐ Arbeidsinntekt</p> <p>☐ Stipend/studielån</p> <p>☐ Sykepenger</p> <p>☐ Attføring</p> <p>☐ Overgangsstønad</p> <p>☐ Uføretrygd</p> <p>☐ Dagpenger/Arbeidsledighetstrygd</p> <p>☐ Sosialstønad/supplerende sosialhjelp</p> <p>☐ Kontantstøtte</p> <p>☐ Annen offentlig stønad</p> <p>☐ Hjemmeværende uten inntekt</p> <p>☐ Annet: _____</p>
<p>54. Hvilke arbeidsforhold har du? Du kan sette flere kryss</p> <p>☐ Selvstendig næringsdrivende</p> <p>☐ Vikar/tilkallingshjelp</p> <p>☐ Midlertidig ansettelse</p> <p>☐ Fast ansettelse</p> <p>☐ Har ikke arbeidsforhold (gå til spørsmål 57)</p>
<p>55. Hvor mange ansettelser har du på nåværende tidspunkt? (Sett ring)</p> <p>Hvis 0 ansettelser: hopp over spørsmål 55 og 56.</p> <p>1 2 3 4 5 eller flere</p>
<p>56. Hvor mange timer i uka jobber du? Hvis 0 timer: hopp over spørsmålet)</p> <p>☐ 1-5</p> <p>☐ 6-10</p> <p>☐ 11-15</p> <p>☐ 16-20</p> <p>☐ 21-25</p> <p>☐ 26-30</p> <p>☐ 31-35</p> <p>☐ 36-40</p> <p>☐ 41-45</p> <p>☐ 46-50</p> <p>☐ 50 eller mer</p>
<p>57. Hva er husholdningens samlede inntekt (brutto) pr. år (barnetrygd medregnes ikke):</p>
<p>58. Hva er husholdningens samlede gjeld?</p>
<p>59. Hvordan vil du vurdere husholdningens økonomiske situasjon?</p> <p>☐ Svært god</p> <p>☐ God</p> <p>☐ Verken eller</p> <p>☐ Mindre god</p> <p>☐ Svært dårlig</p>
<p>60. Innebærer støtte du/dere får fra barnevernet at du/dere kommer bedre ut av det økonomisk?</p> <p>☐ Ja ☐ Nei ☐ Vi mottar ingen støtte fra barnevernet</p>

61. Utgjorde/utgjør stønaden/tiltakene (fra barnevernet) et formål du/dere ellers ikke ville brukt penger på?			
☐ Ja ☐ Nei ☐ Vet ikke			
62. Kryss av for hvilke gjenstander husholdningen har: (flere kryss mulig)			
☐ Bil ☐ TV ☐ PC ☐ Internett/bredbånd ☐ Båt ☐ Campingvogn ☐ Hytte/fritidsbolig ☐ TV-spillkonsoll ☐ Telefon/mobiltelefon			
FERIE OG FRITID			
63. Har du/dere reist bort på ferie sammenhengende i fem dager eller mer i løpet av de siste tre årene?			
☐ Ja ☐ Nei			
64. Hvis ja, har du hatt barna med på disse feriereisene?			
☐ Ja, de fleste ☐ Ja, noen ☐ Nei			
UTDANNING			
65. Hva er (barnets biologiske/adoptiv) mors høyeste fullførte utdanning?			
☐ Ikke fullført grunnskole ☐ Grunnskole (9-10 år) ☐ Videregående skole/gymnas 1-2 år ☐ Videregående skole/gymnas 3-4 år ☐ Fagbrev/yrkesskole ☐ Universitet/høgskole 1-3 år ☐ Universitet/høgskole over 4 år			
66 Hva er (barnets biologiske/adoptiv) fars høyeste fullførte utdanning?			
☐ Ikke fullført grunnskole ☐ Grunnskole (9-10 år) ☐ Videregående skole/gymnas 1-2 år ☐ Videregående skole/gymnas 3-4 år ☐ Fagbrev/yrkesskole ☐ Universitet/høgskole 1-3 år ☐ Universitet/høgskole over 4 år			
67. Hvordan gjorde du det i de følgende fag i grunn eller videregående skole (ta utgangspunkt i høyeste fullførte utdanning)			
	Veldig Bra	Midt på treet	Veldig dårlig
Norsk	☐	☐	☐
Matte	☐	☐	☐
Engelsk	☐	☐	☐

<p>68. Hvis du ikke har fullført utdanning på videregående nivå, hva vil du si var årsaken til dette? (her kan det settes flere kryss)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Fikk barn ☐ Prioriterte jobb ☐ Mistrivdes som elev ☐ Sykdom ☐ Lese/skrivevansker ☐ Dårlig forhold til lærere ☐ Annet (spesifiser):
<p>69. Kunne du tenke deg å gå videre med skolegang hvis du fikk muligheten?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja ☐ Nei ☐ Vet ikke
<p>70. Hva er (barnets biologiske/adoptiv) mors yrke? (hvis flere yrke, velg hovedyrke)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Lederyrke ☐ Akademiske yrke ☐ Høgskoleyrke ☐ Salgs- og serviceyrke ☐ Bonde, fisker og lignende ☐ Håndverker ☐ Operatør, sjåfør og lignende ☐ Annet yrke
<p>71. Hva er (barnets biologiske/adoptiv) fars yrke? (Hvis flere yrker, velg hovedyrke)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Lederyrke ☐ Akademiske yrke ☐ Høgskoleyrke ☐ Salgs- og serviceyrke ☐ Bonde, fisker og lignende ☐ Håndverker ☐ Operatør, sjåfør og lignende ☐ Annet yrke
<p>72. Hvis du er født utenfor Norge, hvor lenge har du bodd i Norge?</p>
<p>73. Hvis du er født utenfor Norge, i hvilken grad behersker du norsk?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Svært godt ☐ Godt ☐ Middels ☐ Dårlig ☐ Svært dårlig

DEL 6 VURDERING AV BARNEVERNSTJENESTEN

74. Med utgangspunkt i egne erfaringer så langt: I hvilken grad er du enig med følgende påstander?

	1	2	3	4	5	6	7
	Svært Enig						Svært uenig
Barnevernstjenesten gjør mye bra arbeid for familier og barn som har behov for det	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnevernstjenesten vektlegger foreldrenes synspunkter og vurderinger	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnevernstjenesten respekterer foreldrenes synspunkter i sine vurderinger	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnevernstjenesten har forståelse for menneskers livssituasjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnevernstjenesten fremstår som åpne og ærlige	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi har inntrykk av at vi har fått all informasjon om meldingen barnevernstjenesten har mottatt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det virker å være viktig for barnevernstjenesten å snakke med barnet/barna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inntrykket jeg hadde av barnevernstjenesten har endret seg til det bedre etter kontakten vi har hatt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnevernstjenesten samarbeider godt med andre instanser	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har fått bestemme for lite når tjenestetilbud i forhold til barnevernstjenesten har blitt planlagt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kritikk av tjenestetilbudet i forhold til barnevernstjenesten har blitt taklet på en dårlig måte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det virker som ansatte i barnevernstjenesten samarbeider for lite seg i mellom om opplegget	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

75. Ble det etablert ansvarsgruppe? ☐ Ja ☐ Nei (hvis nei, gå til spørsmål 78)
76. Hvis ja, hvordan vurderer du/dere nytten av ansvarsgruppen? 1 2 3 4 5 6 7 Svært lite Svært Nyttig nyttig
77. Hvis ja, ha opplever du som fordeler/ulempes ved ansvarsgruppen?
78. har du noe du vil si avslutningsvis?

DATASETT 2 – OPPLYSNINGER FRA BARNEVERNSTJENESTEN

Fyll ut disse spørsmålene i den grad dere har informasjon om saken. I de helt nye sakene har dere trolig ikke kartlagt alt det spørres om. Dette har forskergruppen forståelse for.

79. ID-nummer (i kommunens register)

----- ✂ -----
Hvis dataene skal registreres i Questback utenfor kommunens lokaler, må denne delen kopieres og id-nummer klippes ut (NB: kopien må da være to-sidig). Original skal ligge i brukerens mappe til datainnsamling er avsluttet

Løpenummer: _____

80. Tilhører kategori: <ul style="list-style-type: none">☐ 1 (første melding etter 01.08.2007)☐ 2 (første melding i perioden 01.08.2005-31.07.2007)☐ 3 (første melding før 31.07.2005)
81. Informantens kjønn <ul style="list-style-type: none">☐ Mann☐ Kvinne
82. Informantens fødselsår, fire siffer (barnets mor)
83. Informantens fødselsår, fire siffer (barnets far)
84. Hvor er mors fødested? <ul style="list-style-type: none">☐ Norge☐ Europa☐ Afrika☐ Asia☐ Oseania/Australia/New Zealand☐ Nord-Amerika☐ Sør/mellom-Amerika☐ Vet ikke
85. Hvor er fars fødested? <ul style="list-style-type: none">☐ Norge☐ Europa☐ Afrika☐ Asia☐ Oseania/Australia/New Zealand☐ Nord-Amerika☐ Sør/mellom-Amerika☐ Vet ikke
86. Barnevernstjenesten mottok første melding (år og måned, eks. 200512)

87. Meldingens innhold i stikkordsform		
88. Hvem tok initiativ til kontaktetablering mellom barnevernstjenesten og familien (flere svar er mulig – NB: hvis anonym - kun kryss ett kryss!)		
☐ Melder har status som anonym ☐ Barnet selv ☐ Mor/far ☐ Familie ellers ☐ Naboer ☐ NAV (tidligere sosialtjeneste, trygdekontor, aetat) ☐ Barnevern ☐ Barnevernsvakt ☐ Barnehage ☐ Helsestasjon ☐ Lege/sykehus ☐ Skole ☐ PPT ☐ Politi/lensmann ☐ BUP/voksenpsykiatri ☐ Andre ☐ Uoppgitt		
89. Hvis barnet er plassert utenfor hjemmet, hvilken lovhjemmel er benyttet?		
90. Har familien vært i kontakt med barnevernstjenesten tidligere?		
☐ Ja ☐ Nei		
91. Tidligere historie/status i barnevernstjenesten		
	Ja	Nei
Er meldt tidligere, men melding(e) ble henlagt	☐	☐
Undersøkelse ble åpnet og saken ble henlagt	☐	☐
Har fått tilbud om tiltak, men ønsket ikke bistand	☐	☐
Har mottatt tiltak fra barnevernstjenesten før	☐	☐
Saken undersøkes, og enda ikke konkludert	☐	☐
92. Har barnevernstjenesten samarbeidet med andre instanser?		
☐ Ja ☐ Nei		

93. Hvis ja, hvilke instanser (flere svar mulig)						
	Per telefon	Innhentet uttalelse	Tverrfaglig faggruppe	Ansvarsgruppe	Annet	
Barnevernstjenesten i annen kommune	☐	☐	☐	☐	☐	
Skole/SFO	☐	☐	☐	☐	☐	
Politi	☐	☐	☐	☐	☐	
PPT	☐	☐	☐	☐	☐	
Fosterhjem/institusjon	☐	☐	☐	☐	☐	
Helsesøster	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnehage	☐	☐	☐	☐	☐	
Voksenpsykiatri	☐	☐	☐	☐	☐	
BUP	☐	☐	☐	☐	☐	
NAV/sosialtjeneste	☐	☐	☐	☐	☐	
Lege/sykehus	☐	☐	☐	☐	☐	
BUF-etat	☐	☐	☐	☐	☐	
Andre	☐	☐	☐	☐	☐	
94. Hvis andre, spesifiser hvem:						
95. I hvilken grad har samarbeidet gagnet det barnevernsfaglige arbeidet?						
	I stor grad	I noen grad	Verken eller	I liten grad	I ingen grad	Vet ikke
Barnevernstjenesten i annen kommune	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skole/SFO	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Politi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
PPT	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fosterhjem/institusjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Helsesøster	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnehage	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Voksenpsykiatri	☐	☐	☐	☐	☐	☐
BUP	☐	☐	☐	☐	☐	☐
NAV/sosialtjeneste	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lege/sykehus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
BUF-etat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Spesifiser andre: _____						

Nummeret barnet får her, benyttes i delen om vurdering av barnet i datasett 2

Hvilket barn (meldingen) er trukket ut i utvalget? _____ (jf. Spørsmål 96)

96. Barnet/barna i familien (fyll ut for hvert barn i familien, uavhengig om barnet er i barnevernstjenestens fokus)

	Barn 1	Barn 2	Barn 3	Barn 4	Barn 5	Barn 6	Barn 7	Barn 8
Gutt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jente	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fødselsår (eks. 82 for 1982)	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
Er i kontakt med Barnevernstjenesten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bor med biologisk/ adoptiv mor i husstand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bor med biologisk/ adoptiv far i husstand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bor med stemor/stefar i husstand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mor med biologisk/adoptiv søsken i husstand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bor med halv- søsken/stesøsken i husstand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bor med andre slektninger i husstand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet bor utenfor Husstand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

97- 104. Etterkoding av fødselsår i Questback

105. Hvilke tiltak er registrert som aktive (fra barnevernet) for det enkelte barn?

	Barn 1	Barn 2	Barn 3	Barn 4	Barn 5	Barn 6	Barn 7	Barn 8
Økonomisk stønad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Støttekontakt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnehage	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Besøkshjem/avlastning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tilsyn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hjemmekonsulent/ Avlastning i hjem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SFO	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fritidsaktiviteter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utdanning/arbeid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Medisinsk undersøkelse/ behandling	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Behandling av barn md særlige behandlings- og opplæringsbehov	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Foreldre./barn plass (inkl.mødre hjem)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bosted/Hybel Beredsskapshjem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fosterhjem (utenfor familie)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fosterhjem (i familie)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Forsterket fosterhjem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barneverninstitusjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rusmiddelinstusjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bo/arbeidskollektiv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Psykiatrisk behandling i institusjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Poliklinisk psykiatrisk Behandling	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
MST- multisystemisk Behandling	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
PMTO – Foreldreopplæring	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andre tiltak	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

<p>106. Hvis annet er oppgitt som tiltak, beskriv tiltaket:</p>
<p>107. Har det vært forsøkt tiltak tidligere, og hva?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Økonomisk stønad ☐ Støttekontakt ☐ Barnehage ☐ Besøks hjem/avlastning ☐ Tilsyn ☐ Hjemmekonsulent/avlastning i hjem ☐ SFO ☐ Fritidsaktiviteter ☐ Utdanning/arbeid ☐ Medisinsk undersøkelse/behandling ☐ Behandling av barn med særlige behandlings- og opplæringsbehov ☐ Foreldre-/barn plass (inkl. mødre hjem) ☐ Bosted/hybel ☐ Beredskapshjem ☐ Fosterhjem (utenfor familien) ☐ Fosterhjem (i familien) ☐ Forsterket fosterhjem ☐ Barneverninstitusjon ☐ Rusmiddel institusjon ☐ Bo/arbeidskollektiv ☐ Psykiatrisk behandling i institusjon ☐ Poliklinisk psykiatrisk behandling ☐ MST – multisystemisk behandling ☐ PMTO – foreldreopplæring ☐ Andre tiltak
<p>108. Hvis tiltak er/var iverksatt, hva er/var begrunnelsen?</p>
<p>109. Hvis ny sak, hvor langt er saken kommet?</p>

